

Na úvod bych chtěl poděkovat všem lidem, kteří mi dali k dispozici své zážitky, jež se staly inspirací pro vytvoření této knihy. Dále mému dědovi za technické poznámky. Své matce za slohovou úpravu a připomínky k historickým reáliím a v neposlední řadě svojí sestře za konečnou revizi. Bez nikoho z nich by tato kniha nevznikla.

Tato kniha se zaměřuje na období od konce války do počátku 21. století. Cílem je ukázat i jiné aspekty dob minulých. Všichni se většinou zabývají historií národa komplexně. Ve škole se učíme o největších událostech. Ty ale mohou navodit pocit, že všechno bylo jednotvárné podle šablony. Tak to ale není. Každá osoba si s sebou nese kousek historie. A každý se k ní staví jinak.

Část I

Oceloví muži a ženy

Moji předci pocházeli z Dušnice a Bratrouchova. To jsou obce v Krkonoších. Co si tak pamatuju, jsou tu vysoké strmé kopce, na kterých - když vám něco upadlo - tak to buď bylo navždy ztraceno, nebo jste to našli až někde hluboko v údolí. Údolí má vlastně tvar do U. Vede tudy i cesta do kruhu. A jak už to tak na horách bývá, rychle tekoucí horské říčky. Tahle oblast je relativně daleko od „civilizace“. Ale i tady žili lidé. Někteří se sem stěhovali schválně - a to z jednoho prostého důvodu - nikomu se nikdy nepodařilo plně ovládnout tuhle oblast. Život tady kladl speciální požadavky, které nešly pominout. To že se sem těžko dostávala vrchnost, církev, KSČ nebo JZD, zapříčinilo specifickou podobu místa a obyvatel. Pokud se budeme bavit o místních obyvatelích, v první řadě to byli zemědělci a v druhé řadě často tkalci, skláři nebo jiní domácí dělníci, kteří například vyráběli vánoční ozdůbky, vyřezávali figurky do betlémů nebo navlíkali korále. Lidí tu měli jen to, co si vypěstovali, našli v lese

nebo z místních surovin vyrobili. V dnešní době bychom řekli „přírodní ekologičtí lidé“.

Zemědělství tady bylo obzvlášť obtížné, nedají se tu totiž používat „žebříňáky“ kvůli strmým kopcům. I s tímhle problémem si zdejší poradili používáním saní. Na saních se vozila sláma a další zemědělské produkty, ale i stavební materiál jako trámy a cihly. Můj děda si sám bez cizí pomoci vytahal na saních cihly na dům. Musel to stihnout přes léto, než napadl sníh. Další překážkou v zemědělství byla vysoká nadmořská výška, nízké teploty, nedostatek kvalitní půdy a dlouhá a tvrdá zima se spoustou sněhu. To všechno snižuje počet plodin schopných tady růst a dozrát, tradičně se tak pěstovaly brambory a pár dalších nenáročných plodin. Pro obohacení jídelníčku se chodilo na různé lesní plodiny jako jahody, maliny, borůvky a houby. Místní dokonce uměli sbírat houby i v zimě, samozřejmě jen určité druhy a jen za určitých podmínek, ale stejně je to um, který dneska ovládají jen zkušení mykologové. Do lesa se ovšem nechodilo jen na lesní plody, ale i na dřevo. V době, kdy ještě pozemky patřily vrchnosti, byly za nelegální kácení stromů vysoké tresty, proto místní chodili na větvičky, šišky a roští, pokud ale vrchnost stromy pokácela, lidi mohli chodit na pařezy. Vytáhnout ze země pařez není ani v dnešní době plně strojů jednoduché, natož v dobách dávno minulých, za použití jednoduchých ručních nástrojů.

Domy tady mají specifický ráz. Z důvodu břidlicového podloží byly domy zezadu postaveny právě z tohoto materiálu. Zepředu byly staré domy dřevěné a ty novější z cihel. Většina domů byla postavena kolmo ke kopci, to z důvodu aby nebyla vnitřní obdélníková místnost příliš vystrčená ze svahu. Strmá střecha musela v zimě vydržet nápor sněhu. Některé z domů měly vepředu jeden vchod a vzadu se dalo vylézt na střeše, dům byl totiž jakoby vestavěný do kopce. Ke vchodu vedlo často i dost

schodů. Uvnitř byla tradičně velká chodba, jedna sednice s kamny a jeden až dva malé pokojíky okolo. Chlívky pro hospodářská zvířata byly často součástí domu, aby jejich osazenstvo v zimě neumrzlo. K domu většinou patřila stodola, kam se ukládala úroda nebo seno, které se nevešlo na půdu.

U každého domu se nacházel pramen. Jak na vrchu hory zapršelo, voda se začala vsakovat do země a někde vyvěrala, tam se obvykle nacházela chalupa. Pramen byl veden po povrchu vydlaným kmenem stromu k domu. Voda měla teplotu asi jen tři - čtyři stupně, a to za jakéhokoliv počasí. Pokud si do ní člověk dal ruce, za chvíli chytal křeče. Až na konci dvacátého století se přišlo na to, že je ta voda v určitých místech mírně radioaktivní. V domě byla často zadní místnost, kde protékala voda - místní tomu říkali „koryto“. Vlastně je to nádrž, do které voda přitéká spodem a vytéká vrchem. Takhle nesmírně studená voda ochlazovala místnost i za nejvyšších venkovních teplot na asi dva - tři stupně. Prostor se dal použít místo ledničky. Voda mohla mít i jiné využití. V pozemním korytu, do kterého byla svedena, si můj děda vyrobil jakousi výhybku. Část vody pouštěl do domu a část do povrchové nádrže. V nádrži se voda střádala a v noci se pouštěla přes Peltonovu turbínu. Otáčením turbíny, připojené na dynamo z auta, vznikal elektrický proud, kterým se v noci svítilo. *Nutno podotknout, že Dušnice a Bratrouchov byly poslední dvě elektrifikované české vesnice, a to až na konci padesátých let.*

Děda vždycky ráno šel k hrázi a zastavil proud vody tak, aby se voda hromadila za hrází. Po setmění stačilo otevřít výpust' a voda se hnala přes vodní kolo schopné vyrábět elektrickou energii. Než se voda „vypotřebovala“, stačila napájet dynamo asi dvě nebo tři hodiny.

Jak jsem už řekl, dům se nacházel v kopci. Nad domem bylo pole, a to z logického důvodu. Tahat vůz naložený slámou

do kopce jen po saních je nemoudré. Pro pohodlné ukládání sena do domu sloužil vikýř. Ten byl dlouhý i několik metrů. Seno se ukládalo na půdu. Zajímavostí bylo, že krávy a kozy se tady nepouštěly volně na pastvu, ale uvazovaly se na řetěz. Pod domem se nacházela políčka, většinou s bramborami a taky ovocné stromy. Nejlepší byly místní třešně. Měly malé pecky a velikou masitou dužinu. Aby tu aspoň něco vyrostlo, muselo se hnojit. Zdejší půda má jen několik desítek centimetrů hlíny a pak už je kámen, většinou břidlice. Hlínu ještě odplavuje voda po každém dešti i zimě. Dřív ale nebyla k dispozici syntetická hnojiva, a tak se použilo, co bylo po ruce. Tím myslím hlavně vlastní materiál. Není to jak v dnešní době, kdy to každý pouští do potoka, tady se s tím muselo šetřit.

Náuru místních do určité míry utvářelo zdejší prostředí. Lidi tu byli často uzavření, jen tak něco je nevyvedlo z míry, k novým věcem se stavěli odměřeně, pokud ale nová věc přinášela užitek, velice rychle se s ní naučili pracovat. Do těchto končin se často stahovali i lidi nepohodlní vrchnosti nebo režimu. Tyhle okolnosti způsobovaly, že místní byli jen těžce ovlivnitelní propagandou. Pokud jim něco tvrdíte, tak vám na to nic neřeknou a sledují situaci. Podle všech dostupných informací poté jednájí. Mají svůj úsudek, postupují opatrně, aby nevytvářeli osudové chyby, které by je mohly stát život. Moc se u nich nevyskytovaly civilizační nemoci jako alergie, obezita, atd ... ti, kteří zkrátka nedokázali přežít, utíkali nebo umírali. Ale většinou i přes všechny těžkosti zůstávali a prosperovali. Časem s krajinou tak splynuli, že by se bez ní jen těžko obešli. Tady totiž měli klid, nikomu se nemuseli zpovídat a žili tak, jak sami chtěli.

Domácí léčení

Kvůli vzdálenosti od lékařů a taky z finančních důvodů se tu pěstovalo lidové léčení. Dalo se to vzdáleně přirovnat s dnešní největší výrobnou generik na světě - Indií. (*Generika: ekvivalent originálních přípravků, které mohou přijít na trh po vypršení jejich patentové ochrany.*) Místní systém vycházel z jednoduchého principu. Najít v přírodě prostředek se stejnými vlastnostmi jako u normálně používaných léků. Klasicky se používaly v hojné míře byliny všeho druhu, kořeny rostlin a další zdroje z volné přírody. Pro žaludeční nevolnost se například používal kořen z puškvorce. Hořkej kořen vyrovná kyseliny v těle a pocity nevolnosti zmizí. Na angínu a další bakteriální onemocnění (v domácích podmínkách stejně nezjistili přesný druh bakterie) se použil kamenec, což je sůl z kyseliny sírové. Kamenec se rozdrtil, přidalo se trochu cukru, vzniklá směs se položila nad kahan a upražila. Kamenec se potom hodil lžičkou na mandle. To byl takový šok, že se z toho člověk rychle uzdravil. Kamenec totiž dezinfikoval mandle, a tím je stáhnul. Výhodou kamence je fakt, že se dal použít ve všech fázích onemocnění. Na vysoké teploty se celé tělo zabalilo do prostěradla namočeného v ledové vodě. Člověk se pod prostěradlem zapařil a nemoc „vypotil“. Prostředků pro potlačení nemoci bylo mnoho, ale dneska už nedokážeme zjistit, co všechno se používalo a jakým způsobem. Doktor přišel většinou, když už byl člověk mrtvej. „Byl to prd jakěj život!“ říká jedna pamětnice.

Jiný pamětník vypravoval o jisté dívce, trpící ojedinělou chorobou. Měla neurčité problémy se žaludkem. Léčba spočívala v dost nechutné záležitosti, kterou poradila místní léčitelka. Ta řekla, aby pod krávou při kálení podrželi pytel a do něj zachytili exkrement. Ten nesměl dopadnout na zem, jinak by se znehodnotil. Z exkrementu se poté vymačkala šťáva a tu musela nebohá dívka popíjet. Ač se to zdá k nevíře, její problémy

se časem ztratily. Zase jinou dívku léčili pomocí krve. Bůh ví, co měla za nemoc, snad porfyrii (tzv. upírí nemoc). Vždycky při porážení nějakého zvířete jí dali napít čerstvé krve. Tím se její nemoc na chvíli zlepšila.

Děda jednou snědl nějaký starý špekáček a dlouhou dobu se nemohl zbavit bolesti žaludku. Plesnivá část se mu asi přilepila na žaludeční stěnu a on se toho nemohl za nic na světě zbavit. Po čase mu léčitelka poradila, aby jedl šípek. Rovnou ho natrhat ze stromu a syrový ho rozkousat a polknout. To ho bolestí konečně zbavilo. Šípek totiž odrhnul postiženou část žaludeční stěny.

I když všechny metody nemusely být stoprocentně funkční, hrála roli taky jistá psychická složka. Určité placebo. Víra v to, že se Vám někdo snaží pomoci.

Spiritisti

Dalším specifikem této oblasti byl spiritismus. Spiritismus v té době měl celosvětový úspěch, u nás dominoval na severovýchodě Čech. Je to vlastně opak materiálna. Víra v to, že hmotu ovládá něco víc, a že duše zemřelých tu pořád jsou. Spiritisti používal pro komunikaci „médiá“. Jsou to lidi, kteří jsou dostatečně citliví pro komunikaci a dokážou ji dál zprostředkovávat. Můj osobní názor, proč se toto hnutí rozšířilo zrovna tady je, že do Krkonoš se uchýlovali lidi často nepohodlní katolické církvi a na protest zkoušeli víru jinou. Zdejší podmínky pro život vytvořily podhoubí spiritismu. Spousta lidí se tu po roce 1918 odhlásila z římskokatolické církve.

Z mnohých pramenů víme o spoustě médií, která dokázala předpovídat budoucnost, rozmlouvat s mrtvými nebo radit v těžkých životních okamžicích. O samotných spiritistických

sezeních toho moc nevím, moje matka jen vždycky říkala že „jde na schůzi“.

My samozřejmě můžeme pochybovat o jakékoli nadpřirozené moci a říkat si o spiritistech, že je to jen další z mnoha sekt, které dneska už neexistují, u jednoho bodu bych se ale rád zastavil. Tím je předpověď budoucnosti. První předpověď zní: „Jednou se budeme chodit do továren koukat jako na hrady a zámky.“ V době, kdy všechny továrny pracovaly naplno, by člověk řekl, že dřív spadne Pražský hrad, než se zavřou továrny. O padesát let později po převratu se předpověď naplnila.

Druhá předpověď: „V budoucnu budou mít duchod jen státní zaměstnanci.“

Třetí předpověď zní: „Zloději budou chodit po domech a vojáci budou stát na hranicích. A nikdo nebude nikomu věřit.“ Tahle předpověď se dá vykládat různě. Možná jsme na prahu této fáze všichni. Možná předpověď mluví o další válce nebo jen o rozpadu světových organizací. Tak jako tak se budou konat velké věci a obyčejný člověk s tím nic neudělá.

A poslední předpověď: „Rusové nám ještě jednou pomůžou“. Tady je nutno podotknout, že předpověď vznikla až po roce 1968.

Začátek

Co mi až paměť sahá, vzpomínám si, že jsme s celou rodinou bydleli v Albrechticích. Naši se tam přestěhovali po válce z Dušnice a zabrali si po Němcích chalupu se stodolou a docela velkými pozemky. Hned vedle domu stál takzvaný „vejminek“ neboli dům pro starší. Dům měl přízemí a skosené patro. V prvním patře byly dvě místnosti, jedna obytná, druhá na uskladnění sena. V přízemí byly dvě obytné místnosti a přes chodbu jedna další, kde ale ze začátku byli ubytovaní nájemníci, a malý chlívek, ve kterém stála většinou jedna kráva.

Moji rodiče většinou chovali jednu krávu na mlíko a několik slepic. Ještě si vzpomínám, jak moji rodiče museli v padesátých letech odevzdávat dodávky místnímu JZD. Tam byli zemědělci pod nátlakem nuceni vstoupit, a kdo odmítl, musel odevzdávat nesmyslně vysoké dodávky. Moje matka si vypomáhala tak, že kupovala vejce v obchodě a omyla razítka. Naši taky pěstovali na poli nad barákem brambory. Ty ale odevzdávat nemuseli, a tak byly výhradně pro naši spotřebu.

Otec byl původně vyučený řezník, ale v Albrechticích pracoval na dráze. Občas vzpomínal na svoje učednická léta. Vyučil se totiž u jednoho Němce, po vyučení pracoval chvíli jinde, ale pak se vrátil zase zpátky. Mistr měl totiž dlouholetou praxi a svoje řemeslo uměl. Zboží od něj nakupovali místní lidi i jiná řeznictví. Dokonce se o jeho produktech dozvěděli Němci a chtěli po něm vyrobit salámy, které vydrží dlouho ve vysokých teplotách. Tímhle způsobem chtěli zásobovat masem vojáky ve sboru Afrika Korps. (*Deutsches Afrika Korps byl expediční tým Wehrmachtu během druhé světové války, který operoval v severní Africe*). Nabídku přijal a začal vyrábět podle speciální receptury. To znamenalo nepřidávat do salámů nic, co by se mohlo zkazit. Proto se do salámů začala dávat místo krve krevní plazma. Ta prodlužovala trvanlivost potravin. Pokud se ale speciální postup zkazil, museli zaměstnanci celou várku zničit. Nic se nesmělo dostat ven. Na to měl řezník dva velké bernardýny, které používal v zimě jako pohon saní. Doručoval totiž zboží i na horské chaty kam jezdili turisté. Po válce otec v řeznictví pracoval dál. Ale dlouho tam nezůstal, protože si k němu všichni známí začali chodit na dluh. A to byl problém. V té době totiž musel dokazovat, že zboží prodal. Musel se vejít do nějaké tolerance, jinak by ho čekal soud. Proto když se naši přestěhovali, nechal se radši zaměstnat jako dělník na dráze.

Na otázku, proč se moji rodiče rozhodli přistěhovat z východu na sever Čech, se dá odpovědět hned z několika úhlů. Zaprvé: po válce se vláda, v souladu s Postupimskou dohodou, rozhodla odsunout sudetské Němce z pohraničí., čímž se uvolnily domy a pozemky. V některých vesnicích v pohraničí to bylo až 90% obyvatel. Vláda v tehdejší Československu se tento problém snažila vyřešit dosídlením. Po republice žila tenkrát spousta lidí, kteří neměli vlastní bydlení. Vláda uvolněné nemovitosti nabízela k odkupu za přijatelné ceny a pohraničí se zase částečně zalidnilo. O tom, zda krok vystěhovat Němce byl správný či špatný, se dodnes vedou ostré diskuse. Můj osobní názor ale je, že dneska si my, co už si to nepamätujeme, nemůžeme ani zdaleka představit, jak se cítili lidi v té době, kdy si prošli krátce po sobě dvěma válečnými konflikty. Mimo jiné panoval strach z toho, že se německy hovořící populace bude chtít mstít za prohranou válku.

Poválečná doba, komunisti a nálada lidu

Život před válkou nebyl pro obyčejné lidi lehký. Mnoho lidí na venkově pracovalo v jakémisi nevolnictví u sedláka. Dělali za mizernou mzdu většinou víc než 12 hodin denně. Vyhlídka, že se někdy zmůžou na něco vlastního, byla nulová. Pak se najednou po válce naskytl možnost získat vlastní dům i půdu po odsunutých Němcích. Spousta lidí toho využila a šla do pohraničí za lepším životem.

Další věc, která nemajetné lidi potěšila, byla budoucnost pro jejich děti. Komunisti zavedli školství kompletně zdarma. Ne jako za Rakouska pouze to základní. Kdo na to měl mozek (a nebyl v nemilosti režimu), mohl studovat zadarmo. Na tenhle fakt se dneska zapomíná. To byl velký průlom. Za Rakouska si studium mohli dovolit jenom bohatí lidé a ostatní se museli

spokojit s prací, co našli. To samé se týká i zdravotnictví. I přesto mnoho lidí slintá, jaké to bylo super za Rakouska - Uherska, i když by to pro většinu z nich znamenalo bídu.

Ale aby na tohle všechno bylo, muselo se někde brát. Začalo se znárodnovat. Nejdřív se slibovalo, že jen podniky od 50 zaměstnanců výš, ale pak to brali všechno. Právě sebrání živnosti drobným podnikatelům byla velká chyba komunistů. Zanikla ale i spousta velkých proslulých podniků. Další část se musela přeorientovat na jiné zboží a jejich dlouhodobé plány byly zhačeny. Příkladem jsou třeba Jawa s Čezetou.

I přes všechny tyhle kotrmelce se postupně podařilo zvýšit celkovou životní úroveň obyvatelstva. Není se čemu divit, proč lidé volili komunisty. Prvním zásadním důvodem pro jejich volbu byl strach, aby se už nikdy neujali vlády nad naší zemí Němci. Druhá věc, stejně důležitá byla postupné zlepšení životní úrovně většiny obyvatel. Komunisti nabízeli celkem slušně placenou práci v továrnách. Později i byty v panelácích. Stručně řečeno: komunisti přišli a začali dělat reformy, a to na všech frontách. Začali se zabývat dlouhotrvajícími problémy, ale někdy došli k špatným závěrům. Mnohým lidem však přišlo, že se konečně začalo něco dít. Něco, co jim i dalším generacím usnadní život. Kde se dostali zkušení lidé do vedení, tam vývoj šel rychle dopředu. Na spoustu míst se ale dostali idioti. Bylo to jako v dnešní politice.

Jak se začalo znovu zalidňovat pohraničí, místním starousedlíkům se to nelíbilo. A zastrašovací protiakce na sebe nenechaly dlouho čekat. Každý druhý den na Nový Vsi hořely baráky. Pořád říkali, že jsou to nějaký diverzanti. Ale nakonec se zjistilo, že to dělali místní a dokonce se s nimi spojil i šéf policie. Bránili invazi cizích lidí. Asi jako dneska proti migrantům. Mnoho nově příchozích přišlo jen rabovat majetek. Velká část z nich patřila k Revolučním gardám. Místní je překřtili

na rabovací gardy. K Revolučním gardám se přidali až v době, kdy bylo jasné, na čí stranu se přikloní vítězství. Revoluční gardy se podílely na vystěhování Němců. V té době se děly strašný prasárny. Například jednomu z příslušníků RG se líbil dům. Do té doby v něm bydlela smíšená česko - německá rodina. Otec rodiny, Němec, padl ve válce jako voják Wehrmachtu. Ale rodina za to nemohla, byl povolán a do války musel. To ale nebránilo RG v jejím vystěhování. Nejdřív rodinu přesunuli do bývalých lágrů a poté do bytovky, ze které bylo vidět na jejich dům. Paradoxní je fakt, že spousta z těch, co patřili do Revolučních gard, si potom často brali Němky.

Mládí

V raném dětství jsem se skamarádil s klukem ze sousedství, který se jmenoval Gerhart Kabát. Spolu jsme prováděli spousta zajímavých věcí a prošli všechna místa v Albrechticích a okolí.

Neuniklo nám ani, kde roste jaké ovoce a kdy dozrává. Jednou takhle v létě byl náš soused na pár dní mimo dům. V tu dobu dozrávaly na jeho zahradě jahody. Tak nás čekal důležitý úkol - podhrabat plot. Pak jen stačilo chodit celý týden, kdy byl pryč a otrhávat jahody. Za tu dobu se nám podařilo natrhat velký hrnec. Za týden soused přijel, a když viděl jahodový sad prázdný, šel se ihned zeptat svých sousedů, kdo asi mohl jahody vzít. Když se k nám takhle informace dostala, okamžitě jsme s Gerhartem vyhodili jahody do potoka, abychom zahladili stopy

Mezi místa námi prozkoumaná, patřil i velký komín místní fabriky. A aby to nebylo tak nápadné, jak se tam škrábeme po venkovní zdi, tak Kabáta napadlo lézt z vnitřní strany. Komíny se totiž staví s příčkami z vnější strany, které ovšem procházejí na vnitřní stranu a vytvářejí tak jakousi elipsu. Na dně komína byly těžké dveře, ale po otevření najednou začal foukat „vítr“,

který vytvořil podtlak. *Komíny jsou budovány tak, aby měly přirozený tlak vzhůru. Toho se docílí tím, že je komín dole širší než nahoře. Teplejší vzduch na zemi přirozeně stoupá vzhůru, a toho komín využívá.* No a tak jsme začali šplhat, ale nenapadlo nás dveře dole zavřít. A jak začal vzduch stoupat, bral s sebou i popel, co zbyl na dně, a tak než jsme se dostali nahoru, byli jsme úplně zaprášení, ale za ten pocit to stálo. Moje matka mi hodně vynadala po příchodu domů. Až po letech mi došlo, jak to bylo nebezpečné.

Lezení na komín nebyla jediná nebezpečná činnost, kterou jsme dělali. Na kraji lesa rostly břízy ve vzdálenosti asi 5 metrů od sebe. A protože je bříza velmi ohebná a nepraskne, tak jsme ji ohýbali až k zemi. Potom si stačilo na ni vylézt a nechat se vymrštit. Museli jsme se silně držet, aby nás neodhodila do dálky. Při vymrštní se bříza několikrát ohnula na každou stranu, než se zastavila ve svislé pozici. Takové a ještě nebezpečnější věci, na které si nepamatuju, jsme dělali. Je skoro k nevíře, že jsem své mládí přežil.

Kabát a kohout

Jedna z prvních příhod, na kterou si pamatuji ze svého dětství ...

„Pojď, našel sem kohouta!“

„Cože?“

„Pod' se mnou, našel sem kohouta, upečeme si ho!“

A tak jdu se svým kamarádem Gerhartem na kraj lesa, kde stála naše postavená bouda, která sloužila jako místo pro nejrůznější lumpárny, místo kam jít za školu, když bylo ošklivo nebo jako místo, kde přespat v letních teplých nocích. Už když jsem z dále přicházel, viděl jsem v kleci bílého kohouta.

„Tak co, upečeme ho?“ zeptal se Kabát.

„Nevím, mně se do toho nechce,“ řekl jsem.

„Jsi přece syn řezníka ne?“

„No, jo,“ povídám neochotně.

„No nic, tak aspoň hlídej, ať nikdo nepřijde.“

„Dobře.“ A šel jsem na kraj pěšiny, která vedla k boudě. Gerhart se hned pustil do práce. Nějak kohouta zabil, potom oškubal, naporcoval a udělal všechny další potřebné úkony. Nakonec rozdělal oheň a kohouta začal opékat. Pekl ho dlouho, a přesto se zdálo, že maso není požitelné, to ale nebyl největší problém. Největší problém byl smrad, který způsobovalo špatně oškubané peří. Smrad se táhnul daleko na všechny strany a nedal se nijak zastavit. Po několika hodinách pečení, kdy maso bylo na vrchu černé a vespod krvavé mi došlo, že z jídla nic nebude. Ale Gerhart měl jiný názor. Kohouta z ohně vytáhnul a začal porcovat. Po naporcování maso ochutnal, ale netvářil se nijak nadšeně, spíš vypadal, jako by zrovna snědl kus spáleného dřeva. A já jen tak ze zvědavosti, a taky abych neurazil hostitele, jsem si taky kousek dal. A tak skončila naše snaha o jakékoli vaření a já od té doby nemusím nic pečeného na ohni ani na grilu. Ještě týden po naší kuchařské snaze se soused sháněl, kam se mu ztratil kohout.

Bunkr

Jednoho dne jsme se s kamarádem Kabátem rozhodli postavit si něco jako domeček. Takový, aby nás nikdo vevnitř neviděl ani neslyšel. A tak začínáme hledat správné místo. Dobrých míst byla spousta, ale vždycky nás něco odradilo. Některá místa ležela moc daleko, jiná zas moc na očích. Některá byla moc vysoko na kopci, jiná zas blízko řeky. Představa trmácet se do kopce vždycky, když jsme se chtěli schovat, byla nepřijatelná, ale zároveň jsme se báli, že nám v údolí domeček spláchne voda.

Nakonec jsme vybrali místo, které bylo mezi domem mých rodičů a stodolou. V tom místě jsme si totiž vždycky stavěli stan. Místo jsme měli vybrané, už zbývalo jen sehnat materiál na stavbu, což nebyl problém, protože v okolí byla spousta opuštěných domů, často plně zařízených. Na střechách ležela položena nová lepenka, která se dobře hodila na střechu, na půdách byla prkýnka, vhodná na stěny. Všude zůstalo něco, co se dalo použít. Taky se tu daly najít poklady, ale o tom až jindy. Jednou se nám stalo, že jsme si obhlídli dům, abychom věděli, co všechno tam je, a když už jsme byli na střeše a chtěli si vzít plech, vyběhl chlapík a zakřičel na nás: „Co tam děláte?!“

Vylekal nás, že jsme utíkali a zastavili se až na druhém kopci. Až později jsme se dozvěděli, že člověk, který na nás křičel, se do svého domu nastěhoval asi před týdnem.

Nakonec i přes všechna příkoří, jako různé úrazy a špatné počasí, byl domeček hotov. Domek byl pěkný, stěny z prkýnek, malá okna, aby na nás nikdo neviděl, střecha z lepenky, malé dveře velké jenom tak, aby se tudy protáhla jenom malá osoba a ještě skrčená. Uvnitř dřevěná lavice. Chtěli jsme si tam dát ještě malá kamínka, ale to už nám matka nedovolila.

Domek byl v dobrém místě, odkud bylo všude blízko a nikdo nás v něm neviděl. Byli jsme rádi, že se nám ho podařilo dokončit tak brzo, protože za několik let byly domy, ze kterých jsme brali stavební materiál v takovém stavu, že se je obec rozhodla strhnout. Jiné domy si zase vyhlídli lidé, kterým se dům sice líbil, ale nelíbilo se jim místo, a proto ho rozebrali po cihlách a trámech, naložili je na vlak a odvezli na jiné místo, kde ho zase postavili. Domeček byl naším útočištěm, až do doby, než jsem nastoupil na vojnu.

Kůň

V mých mladých letech ještě nebyla automobilová doprava tak rozšířená jako teď. Dřív všechnu těžkou práci obstarali koně nebo jiná hospodářská zvířata. I v našem okolí jeden zemědělec choval koně. Po práci nás nechal na něm jezdit. Kůň, to ale není žádné hloupé zvíře. Pokud jsme mu nepřinesli kostku cukru, tak nic nebylo. Za kostku cukru s námi obešel ohradu, a když nedostal další, tak se ani nehnul. A to jsme se vždycky s kamarádem Mirkem vsadili, kdo pohladí koně jako první. A běželi jsme. Mirek doběhl první, ale koně místo pohlázení plácnul přes čumák. Kůň se naštvál, chytil zubama Mirka za košili, vytáhl ho do výšky a pustil. Mirek zděšením utekl.

Nálezy

V době mého mládí se všude nacházela spousta věcí. Po válce vojáci z obou stran po sobě zanechali spoustu vybavení. Popelnice se tenkrát na vesnici nevedly, a tak když se někomu něco nehodilo, přinesl to na smetiště nebo do lesa, často i pěkné, funkční věci. Vládnoucí režim upřednostňoval výrobu. Hlavně těžký průmysl, doly sklárny, ocelárny a tak podobně. (O tom, jestli to bylo dobře nebo ne, se nedá jednoznačně rozhodnout.) Nicméně většina pamětníků se shoduje, že se na ekologii v žádném případě ohled nebral. A to se právě mně a mým kamarádům hodilo.

První nález jsem učinil, aniž bych chtěl. Našel jsem nevybuchlou minu do minometu. Ale protože jsem byl malý, ani mě nenapadlo, že mi jde o život. Strašně se mi ta mina líbila. Vypadala jako malá raketka z masivního železa, s železnými křídly. Naštěstí, (v tu chvíli jsem si to ale nemyslel), to zpozorovali moji rodiče a hned zavolali policajty, kteří minu odvezli neznámo kam.

V té době mi došlo, že se dá všude sehnat spousta věcí, ať už nebezpečných, užitečných či potřebných. Jedno z míst, kde se lidi zbavovali nepotřebných věcí byl - jak už bylo řečeno - les. A proto jsme rádi chodili po lese kouknout se, co tam zase na místních skládkách přibylo. Nacházeli jsme tam samé užitečné věci - pilu na železo, jen k ní stačilo sehnat pilový list, kladivo, téměř funkční a další zajímavé věci, které se hromadily a stačilo si je jen vzít.

Ale nejen v lese se daly sehnat zajímavé věci, v okolí mého bydliště byly různé staré opuštěné domy, jak jsem řekl už dřív. Jednou, když jsme zase potřebovali prkýnka na stavbu, objevili jsme je na půdě přitlučené mezi trámy. Jak je sundáváme, najednou vidíme malou truhlu. Snegli jsme ji ven a otevřeli. Byla plná válečných vyznamenání a knih Mein Kampf. Bylo tam několik železných křížů a spousta dalších různých řádů. Co se s těmi vyznamenáními stalo potom, už nevím. Ale byl to jenom jeden z takových nálezů, které jsme udělali. U truhly s vyznamenání ležela taky pistole a k ní hromada nábojů. Ty jsme pak v lese vystříleli. Další věc, co ležela u truhly, byl dalekohled. Ovšem ne ledajaký. Tenhle dalekohled byl tak přesný, že ze vzdálenosti 200 metrů bylo vidět jehličí na stromech. Dalekohled měl na sobě maskovací zbarvení. To a skutečnost, že při koukání do něj byl vidět nitkový kříž, nám prozradilo, že dalekohled byl určen pro důstojníky dělostřelectva, aby mohli sledovat, jestli je jejich střelba přesná nebo ne. Až po čase jsem zjistil, že ten dalekohled byl vyroben ve Škodových závodech v Plzni, během okupace, kdy podnik dodával dalekohledy a zaměřovače do děl pro německou armádu. *Plzeňské závody totiž dokázaly vyrobit nejpřesnější zaměřovací systémy té doby.*

Další nález se nám podařil, když se venku udělalo hezky a nám se nechtělo do školy. Proto jsme se vydali podél řeky, kde se mezi kamením něco lesklo. Byl to bajonet asi 30 cm dlouhý, z nerezové

oceli, v rukojeti stál vyrytý nápis v němčině, který nikdo z nás nedokázal přečíst. Někdo z mých kamarádů si nakonec ten bajonet odnesl a pak nám řekl, co je tam napsáno: „Za věrné služby vlasti“. Bohužel, když to zjistila jeho matka, vzala mu bajonet a víckrát ho nikdo z nás neviděl.

Většina nálezů se dala lehce odnést většinou do naší skrýše. Jednou si ale vyjdem na kopec, nedaleko místa našeho bydliště. A tam vidíme kolo, ale ne obyčejné, bylo to kolo od žebříňáku. *Žebříňák, neboli žebřinový vůz sloužil k přepravě slámy nebo obilí. Tento vůz měl tradičně čtyři kola, po stranách byla připevněna jakoby žebříky, z toho ten název. Kola žebříňáku byla vyrobena ze dřeva a na jejich vnějších stranách byla oplechována, aby si kolo drželo svůj tvar na rozbitých cestách.* Kolo bylo velké a těžké, vážilo nejmín 40 kilo a nechťelo se nám ho proto stěhovat. Namísto toho jsme přemýšleli, co s ním. A protože jsme byli ještě kluci, nás nenapadlo nic jiného než kolo vztyčit a pustit z kopce dolů. Naše představa byla, že kolo se po pár set metrech zastaví, popřípadě rozbije. Tak teda kolo pustíme z kopce a hned se běžíme podívat, jak ujíždí. Každou chvíli jsme si mysleli, že se zastaví, ale kolo pořád jelo a jelo, až se nám ztratilo z očí. V tu chvíli nás polil studený pot - co když to kolo někoho zraní? A proto se rozběhneme kolo hledat. Běžíme daleko, potom už jen jdeme. Přesně šlo vidět, kudy si kolo razilo cestu. Přes polámané stromky, skrz plot, o kterém jsme si mysleli, že kolo zastaví. Šli jsme dlouho, až se začalo stmívat, ale stopa kola pořád pokračovala. Druhý den už jsme kolo nehledali a začali vymýšlet jinou zábavu. Další místo, kde se daly sehnat poklady, byla přehrada. Teda - když byla vypuštěná a odbahňovala se. To se dneska už moc nevidí. Pokud se ale přehrada odbahňovala, hlavně v létě se často stávalo, že bahno na dně rybníka seschlo, zmenšilo se a mezi mezerami se dalo vidět hluboko až několik metrů. Problém byl se tam ale dostat.

Některé věci tam zůstaly tak zaklíněny, že se nedaly žádným způsobem dostat ven. A najednou Kabát říká: „Koukej, kolo!“ Jenže bylo moc hluboko.

Vyschlá přehrada proto nebylo naše nejoblíbenější místo pro sběr věcí. Nicméně se nám tu podařil snad nejlepší úlovek ze všech. Stalo se to zrovna na podzim. Na břehu řeky najdem hadr, který zakrýval nějaký lesklý předmět. Při rozbalování hadru jsme v něm našli 9 mm pistoli. Byla dost zachovalá, protože hadr byl napuštěn v oleji. V pistoli byly taky náboje, a proto jsme téměř vzápětí šli pistoli vyzkoušet do blízkého lesa. Byla to jedna z prvních zbraní, co jsme našli. Další pistoli přinesl Kabát, který ji našel ve věcech svého otce. U téhle zbraně byly taky náboje, kterým stačilo upilovat špičku. Takhle upravené náboje po vystřelení a zásahu cíle, což byl většinou smrček, způsobovaly daleko větší poškození. Zasažený strom měl vepředu malý průraz a zezadu velkou kruhovitou trhlinu. To způsobil náboj, jak bez špičky hrnul materiál před sebou. Další zbraní v našem držení se stala například středověká puška, která se nabíjela zepředu nebo malá dámská pistole, ale u nich už si nejsem jistý, kde je kluci sehnali.

Další objev se nám naskytl na jaře. V zimě měla na nedalekém kopci cvičení milice. S sebou měli i kouřové granáty, ty ale v zimě nechytly, a tak je tam nechali ležet ve sněhu. Samozřejmě je zkusíme zapálit, ale nechtěly chytit. Pak ale někdo zkusil dělobuch zapálit prskavkou. Okamžitě to chytlo. Pět metrů do vzduchu vystřelil sloup červeného dýmu. Ten, co to zapaloval, ale nestačil ucuknout rukou, měl ji celou zbarvenou a nešla ničím umýt.

Dětství bez hraček

I když v mém dětství nebylo moc hraček, vystačili jsme si jinak. A to nejen nálezy, ale i různými aktivitami. V létě jsme se chodili koupat do řeky Kamenice. V továrně Tortek vyráběli přídatné nádrže do dálkových bombardérů ze dřeva a po válce je vyprodávali za pár korun. Stačilo udělat na vrchu dvě díry - a byl z toho kajak. Sice neměl žádnou stabilitu, takže se člověk často otočil hlavou dolů, ale jednomu klukovi od nás pak táta udělal přídatné kýly a kajak se stal stabilním.

Nebo jsme chodili chytat ryby. Jen tak do ruky. Kamenice měla, už podle názvu, kamenitý břeh, a pokud se šikovně a hlavně rychle šáhlo pod plochý kámen, dala se často ryba chytit. Několikrát se mi s Gerhartem nechtělo pracně ryby chytat. Ale stačilo jen uvolnit stavidlo na malém rybníčku a počkat, až se ryby ocitnou na suchu. Sice tenhle postup způsobil malou ekologickou katastrofu, ale to nám samozřejmě nedošlo.

I s karbidovým vápnem, které se používalo na dráze do takzvaných karbidek, se dalo vyhrát. *Lampy fungovaly na jednoduchém principu. Voda postupně kape na vápno a tím se uvolňuje plyn, hořící po zapálení bílým až světle modrým plamenem.* Mně vápno nosil otec od dráhy.

V případě nálezu červených a černých mravenců jsme je dali k sobě. A pozorovali, jak se mezi sebou perou. Ale stačilo jít na louku a chytit kobylku. Té pak přivázat za zadní nohy krabičku od sirek a sledovat, jak skáče po trávě. My se ale nespokojili jen s trápením malých živočichů. Často jsme přivazovali plechovku na ocas i kočkám.

V zimě jsme chodili lyžovat na okolní kopce. Ale nebyly tam žádné vleky a podobné vymoženosti dnešní doby, na kopec si každý musel hezky vydupat. Dnešní lyžaře bych chtěl vidět, jak pro každou jízdu chodí na vrchol pěšky. Taky nebyly sjezdovky přelidněné a nedocházelo k tak kritickým zraněním. Proto dneska

už lyžování není ten sport, co býval. Z jedné takové jízdy jsem si přinesl domů zlomený nos. Moje matka mi nejdřív nařezala a až potom ošetřila ledovým hadrem.

Až na drobné poranění se nám nikdy nic vážného nestalo. Celé dny na čerstvém vzduchu v jakémkoli počasí nám zvyšovalo obranyschopnost a celkově nás posilovalo. Na rozdíl od dnešních dětí trpících alergiemi, astmatem či psychickými problémy, nám se tohle vyhnulo a ani nikdy nemohlo vzniknout.

Školy

Stalo se to znenadání. Moje matka jednou na podzim někde zaslechla, že nějakého kluka od sousedů vzali do školy. A tak se poptala, co a jak a napadlo ji, jestli bych už taky nemohl chodit. Ve škole jí řekli, že ano. A tak jsem v půlce listopadu a v pěti letech začal chodit do školy.

Ze začátku to byl šok, ale brzy to přešlo a já si zvykl. V té době měla obecná škola pět tříd a výuka v té naší probíhala ve dvou učebnách - v jedné byla dohromady první a druhá třída a ve druhé třetí až pátá. Výuka probíhala tak, že polovina třídy měla výklad a druhá polovina samostatnou práci. Působilo to zvláště, protože se člověk občas zaposlouchal do výkladu pro starší ročníky a nedělal to, co měl. Ale i tak umím všechno, co potřebuju.

To ale neplatilo pro všechny. Do školy v Albrechticích chodila směsice dětí starších a mladších. Ten věkový odstup byl zapříčiněn válečným obdobím. Někteří žáci totiž chodili nejdřív do německé školy, a když se zrušila, byli přesunuti do české. Nebylo divu, že nic neuměli a proto propadali tak dlouho, dokud je s nějakým vysvědčením neposlali dál.

V té době se žáci nemuseli o nic starat, knihy a sešity škola obstarávala zdarma, právě tak jako věci na výtvarnou výchovu.

Ale za to nás nutili v prvních dvou ročnících psát takzvaným redisperem. To nebylo jako klasické plnicí pero. Tohle pero se před psáním muselo namáčet do inkoustu, a tak často vznikaly na papíře kaňky.

V každé učebnici se zase na prvních stranách nacházely portréty Gottwalda a Stalina. Ještě si vzpomínám, jak jednou přijdeme do třídy a učitelka nám přikázala vytrhat první strany. Bylo to proto, že se v Sovětském svazu stal generálním tajemníkem ÚV KSSS (fakticky hlavou státu) Chruščov, a ten začal likvidovat kult (*uctívání nebo velebení něčeho nebo někoho*) Stalina. V té době se ale už u nás stavěl největší Stalinův pomník všech dob, který se pak pracně likvidoval. Ale to už tak v Čechách bývá, že se k něčemu hlásíme a pak najednou na vyšší příkaz otočíme.

Do naší třídy taky chodily dvě sestry, které byly přerazeny z německé školy. Ty sice česky trochu uměly, ale jejich mladší bratr ne, a ony ho jazyk učily, ale protože samy dobře česky neuměly, tak podle toho ty výsledky vypadaly - jejich bratr mluvil o sobě často v ženském rodu, například: „Já byla,“ nebo: „Já dělala.“ A dlouho trvalo, než se to odnaučil.

Po dokončení prvních pěti let přišel čas rozhodnout se, do jaké školy se přihlásím na druhý stupeň. V okolí byly tři měšťanky. V Tanvaldu, Josefově Dole a na Smržovce. Tanvald nebyl dobrý nápad, protože bych musel jezdit autobusem. Můj otec pracoval na dráze a já měl režijní jízdenku (zvýhodněné jízdné pro zaměstnance drah a jejich rodiny), a taky proto, že autobusové spojení do Tanvaldu bylo špatné. Škola ve Smržovce stála na kopci a daleko od vlakové zastávky, a proto bych musel každé ráno pospíchat. Třetí škola se nacházela v Josefově Dole, tam se dalo jezdit vlakem a přišlo mi to nejbliž. Problém byl, že vlak přes Josefův Důl jezdil brzy, a proto jsme s Gerhartem před školou stáli asi o půl hodiny dřív, než se otvírala.

Na základní škole v Josefově Dole se stal mým třídním pan Drozen. Byl to starý mládenec a spekulovalo se, že nebyl zrovna příznivcem režimu, a to přesto nebo spíš právě proto, že jeho otec byl známý houslař. Troufám si říct, že to byl nejlepší učitel, kterého jsem kdy poznal. Měli jsme ho na spoustu předmětů. Počínaje ruštinou, přes přírodopis, zeměpis a konče matematikou. Asi proto, že nebyl v KSC, nikdy se nestal ředitelem školy. Dokázal ale skvěle vysvětlovat. Například si pamatuju, jak nás naučil zlomky. To jednou takhle přišel do třídy, sednul si za katedru a řekl: „Vidím, že vám zlomky dělají problém.“ Pomysleli jsme si, že dalších 45 minut bude hrozná nuda. Ale on se jen usmál a pokynul nám, ať jdeme k jeho stolu. Když jsme se tam všichni shromáždili, vytáhl z kapsy tabulku čokolády. A povídá: „Tak, tohle je celek.“ Poté tabulku čokolády rozlomil na dvě části: „A tohle jsou dvě poloviny.“ Poté čokoládu lámal na další a další části až se dostal na jedinou kostičku a řekl: „Tak, tohle je jedna dvacetina.“ Potom celou čokoládu rozdál mezi nás. A od té doby umím zlomky, a navždy je taky umět budu. To, co předvedl, byla do té doby, aspoň pro mě, přelomová metoda ve vyučování pomocí názorných příkladů.

Taky nás učil zeměpis, dějepis a přírodopis. Vyznal se totiž ve všech možných naučných vědách a dokázal o nich zajímavě mluvit. Většinu toho, co dodnes vím ze zeměpisu a přírodopisu, znám právě od tohoto učitele.

To ovšem nebylo všechno, co jsme s Drozenem zažili. Občas se nám do školy nechtělo a tak jsme si vymýšleli jinou zábavu. Jednou jsme šli podél vlakových kolejí a jeden z mých spolužáků měl sirky a hrál si s nimi. A to takovým způsobem, že sirku položil hlavičkou na škrátátko a cvrnkl do ní. Samozřejmě ji hned uhasil, ale stejně od jedné nedohašené sirky vzplála suchá tráva. Hned jsme to začali hasit taškami a zrovna v tu chvíli okolo jel vlakem Drozen. Přesně vidím, jak se na nás kouká. Oheň se nám

naštěstí podařilo uhasit. Ale potom jsme se báli jít do školy. V pondělí jsme přemýšleli, jestli tam jít a došlo nám, že kdybychom tam nešli, bylo by to ještě horší. A tak jsme šli. Hned první hodinu jsme měli Drozena, klepali jsme se, aby si na to nevzpomněl, a on nic. Ale po hodině nám řekl: „V sobotu při jízdě vlakem jsem viděl nějaké mládencečky, asi stejně staré jako vy. Asi nestihli přijít včas do školy. Ale to bylo asi tím, že hasili lesní požár.“ Poté nám řekl, že můžeme jít. Hned z nás všechno spadlo. A věděli jsme, že už žádný problém nebude.

Nejlepší byl závěr roku, když třídy začaly jezdit na školní výlety. Drozen totiž byl velmi sečtělý a znal různé zajímavosti o všech místech, kudy jsme zrovna projížděli. Jednou jsme jeli na školní výlet na Konopiště. Je to velký zámek a v něm spousta věcí. Drozen věděl všechno pomalu líp než průvodce. Ve zbrojnici na zemi leželo malé dělo. Moji spolužáci dostali nápad, že by si dělo vzali, pořád přeměřovali batoh, ale nakonec tam dělo zůstalo a asi je tam dodnes.

V době, kdy nás učil Drozen, do naší školy přišel nový žák, jménem Jarka Brabců. Předtím chodil do školy ve Smržovce, tam byl 3 měsíce, a protože tam víc nechodil než chodil, vyhodili ho do školy v Tanvaldu, tam strávil 2 týdny, než ho zase vyhodili. Jediná škola, kde ho ještě neznali, byla škola v Josefově Dole. A odtamtud už ho neměli kam vyhodit, a proto tam zůstal. Jarka do školy chodil jenom v zimě a ještě si pod lavicí četl rodokapsy, což byly jednoduché romány do kapsy, v té době zakázané, z důvodu špatného západního vlivu na mládež. Ale když to viděl Drozen, řekl jenom: „No, aspoň se naučíš trochu číst.“

Jednou, když Jarka běhal po chodbě, zastavila ho učitelka a chtěla ho přetáhnout pravítkem po rukou. Jak se napřáhla, uhnul jí a učitelka se praštila do kolene. Na nic nečekal a utekl ze školy. Ne ale daleko. Utekl jen přes ulici do opuštěného domu a tam se na nás ze střešního okna koukal.

A proto, a i kvůli jiným věcem měl vysvědčení vždycky odshora dolů proškrtnuté a napsáno neklasifikován. Takhle to chodilo několik let, než se nad ním učitelé smilovali, dali mu ze všech předmětů čtyřku a pustili ho do dalšího ročníku. Po dokončení základní školy se ani nesnažil jít do učení a rovnou nastoupil do práce.

Pionýr

Za mých mladších let existovala organizace zvaná Pionýr. Bylo to „dobrovolné“ sdružení dětí, mládeže a dospělých. Zabývala se osvětou, výchovou, vzděláváním a charitativní činností. Ovšem pravda byla trochu jiná. Do Pionýra mě přihlásili ani mi o tom neřekli. Jednoho dne nás zavřeli po výuce ve škole a postavili do řady. Každý musel odříkat pionýrský slib. Začínal nějak: „Slibuji na svou čest ...“

(„Slibuji před svými druhy, že budu pracovat, učit se a žít podle pionýrských zákonů, abych dobrým občanem své milované vlasti, Československé socialistické republik, a svým jednáním chránil čest pionýrské organizace Socialistického svazu mládeže.“)

Po odříkání slibu nám rozdali rudé trojčipé šátky. To byl jeden ze symbolů pionýra. Největší symbol byl ovšem rudý prapor, dalšími odznak a pozdrav: „Bud' připraven!“ s odpovědí: „Vždy připraven!“. Heslo: „K budování a obraně socialistické vlasti bud' připraven! Vždy připraven!“

Pionýrské sdružení mělo pět zákonů:

-Pionýr je oddaný své socialistické vlasti a Komunistické straně Československa.

-Pionýr je přítelem Sovětského svazu a obhájcem pokroku a míru na celém světě.

-Pionýr ctí hrdinství práce a boje.

-Pionýr svým jednáním, učením a prací prospívá socialistické vlasti.

-Pionýr je hrdý na svoji Pionýrskou organizaci SSM.

Ideály Pionýra:

-Pravda – „Pionýr chrání pravdu a plní dané slovo.“

Buď upřímný a poctivý: chraň pravdu a dané slovo: buď upřímný a spravedlivý.

-Poznání – „Pionýr je pracovitý, učí se.“

Poznej sám sebe: objevuj krásu a dobro: osvoj si vědění, znalosti a dovednosti.

-Přátelství – „Pionýr je přítelem všech dětí“

Pomáhej bezbranným a slabším a chraň je: chraň přátelství, dopřej sluchu druhým: buď ohleduplný a kamarádský.

-Pomoc – „Pionýr je statečný a kamarádský, pomáhá ostatním.“

Pomáhej nezištně a z přesvědčení: chraň bezbranné a slabší a pomáhej jim: zastaň se utlačovaných: rozvíjej solidaritu se strádajícími dětmi všech kontinentů.

-Překonání – „Pionýr je čestný a spravedlivý.“

Překonej sám sebe, své špatné vlastnosti a návyky: nauč se ovládat sám sebe, buď tělesně zdatný: buď statečný ve slovech i činech, překonávej překážky.

-Příroda – „Pionýr chrání přírodu a život na zemi.“

Objevuj krásu a tajemství přírody: chraň přírodu a život na zemi: uč se žít v souladu s přírodou.

-Paměť – „Pionýr má rád svou zem.“

Pamatuj osud svůj a odkazů svého národa: chraň památky minulosti: poznávej dějiny lidstva.

Práva pionýra:

Vybrat si oddíl

Účastnit se činnosti organizace a spolurozhodovat o činnosti svého pionýrského kolektivu.

Volit, být volen a jmenován do pionýrského aktivu.

Nosit pionýrský kroj, příslušná označení a vyznamenání.

Vystoupit z organizace.

Povinnosti pionýra:

Aktivně a pravidelně se podílet na činnosti svého pionýrského oddílu.

Šetřit majetek organizace.

Hájit zájmy a čest své organizace.

Co se stalo dál, si nepamatuju, ale vím, že cestou domů jsem si šátek sundal a moje matka z něj potom ušila něco úplně jiného. Tím moje členství skončilo.

Dneska se Pionýr obnovil. A na rozdíl od ostatních mládežnických spolků jako Junák, které se řídí sto let starými pravidly, má nové stanovy, odpovídající 21. století.

Přeučování

Další z řady vzpomínek se váže k používání rukou. Já, od přírody levák, jsem chtěl nechtěl musel najednou psát pravou rukou. I při ostatních činnostech nás nutili používat pravou ruku jako hlavní. Dokonce i v učení, například při používání pily. To bylo, když to někdo zkusil levou.

Začátky byly těžké. Už jen nechňapnout po tužce levou rukou zabralo čas. Postupem času se to ale poddalo. Jak je vidět, mozek je schopen učit se do takové míry, do jaké se nám ani nezdá. Přeučení z leváka na praváka se u mě povedlo velmi dobře. V mém okolí byly i případy, kdy přeučžený levák začal koktat. Až po letech se ukázalo, jak je převýchova pro lidské tělo

nepřirozená, že nadměrně zatěžuje jednu polovinu mozku a druhou naopak poddimenzuje. Odhaduje se, že přeucený levák musí v životě vynaložit o třicet procent víc námahy na jednoduché úkony než levák nepřeucený.

Přes všechno řečené musím říct, že přeucení má i svoje výhody, například při zatloukání hřebíku. Když se nehodí jedna ruka, tak použiju druhou. Taky dokážu psát levou rukou zrcadlově obráceně - to mnoho lidí neumí. Pro mě tak přeucení nepředstavovalo takový problém, ale i tak, pokud můžu, použiju ruku levou.

Kino

Za mých mladých let nebyla televize rozšířená. Dodnes si pamatuju, když do místního kulturního domu přivezli první televizor. Byla to malá obrazovka, o uhlopříčce asi patnáct centimetrů. K tomu spojena ještě s rádiem. Už v té době mi přišlo, že to není nic moc. Ale za pár let se ohromným tempem rozšířila.

Před tím, než jsem poprvé viděl televizor, se daleko častěji chodilo do kina. Matka jednoho z mých kamarádů pracovala v bufetu v kině. Svému synovi vždycky otevřela okno na záchodě. Tímhle způsobem se on i my všichni ostatní dostávali zadarmo na film. Nutno podotknout, že dřív stál lístek do kina jednu až tři korun, ale i tak každá koruna se hodí, a když se k tomu připočte dobrodružství a strach z toho, jak nás někdo načape, vycházely nám jenom samé výhody. My všichni jsme nemohli jen tak koukat na film, a tak jsme chodili za plátno. A tím za plátno, to myslím doslovně. Ve vedlejších sálech kulturáku byly k dispozici židle. Ty se nám hodily, aby se nám za plátnem dobře sedělo. Plátno bylo průsvitné a tak se dalo dobře koukat na film.

Tohle sledování mělo jen dvě nevýhody. První byl velký slepovaný kříž uprostřed plátna. Kinosál totiž sloužil i jiným

účelům, probíhaly tu i další akce obce. A proto se plátno spouštělo jen při promítání. Druhou nevýhodu představoval zrcadlově obrácený obraz způsobený pohledem na průsvitné plátno. Časem se nás za plátnem shromažďovalo pořád víc a víc a tím se za plátnem stále víc a víc zvyšoval ruch a šum. Až do doby, kdy nás tam přistihli. Potom se už muselo všechno hlídat a všechna okna zamykali.

Rok 1953 a měnová reforma

Od konce války do roku 1948 upevňovala v Československu moc Komunistická strana. Pomohlo jí to, že valnou většinu států osvobodila Rudá armáda. Churchill se Stalinem totiž tajně uzavřeli tzv. procentovou dohodu, podle které Sovětský svaz dostal pod svůj vliv střední a východní Evropu, především všechny slovanské státy a Západu mimo jiné připadlo Řecko. O Řecích u nás se ještě budu zmiňovat.

Na Jaltské konferenci se vítězové shodli i na demilitarizaci Německa. Právě tím, jak Německo po válce ušetřilo na zbrojení a taky masivní americkou hospodářskou pomocí se z Německa stal ekonomický motor Evropy. Churchill ovšem nebyl žádný svatoušek, jak ho někdo dneska líčí. Měl plány, že se po skončení války spojí s poraženým Německem a vlítne na Sovětský svaz, ale to se dneska nehodí říkat, a tak se o tom nemluví. Státem, který na válce nejvíc vydělal, byly USA. Po každé válce se Američanům zvedla životní úroveň o desítky procent. Ovšem pouze jedinou válku vyhráli v plném rozsahu. Situace před válkou v USA byla tristní. Ekonomická krize zmítala celou zemí, spousta lidí byla bez práce a ti, co si práci zachovali, museli pracovat za dva. Navíc se ohromným způsobem rozmohla mafie, a to především kvůli prohibici. Válka tak přišla v ideální dobu. Evropa zničená válkou potřebovala obnovu a tu zajistil Marshallův plán.

Na Stalinův příkaz ale země východního bloku nepřijaly tenhle ambiciózní projekt USA. Stalin se obával odklonění obyvatelstva od komunistické ideje. Na druhou stranu státy, které podporu přijaly, musely všechen svůj vojenský i nevojenský výzkum ve všech fázích předat Spojeným státům.

Tu dobu pamatuju jako dneska. Blízko nás byla malá sklárna. Vyráběli tady tenké tyčinky, pak to ale zavřeli. Dlouhou dobu to zůstalo zavřené, a tak si tam bral každý, co potřeboval. Okapy, dveře i okna si tam někdo vzal. Následně z toho udělali stáj pro ovce, ale zkrachovali. Neměli ani na výplaty, tak začali rozprodávat stádo. Můj otec si koupil dvě ovce. Stály celkem málo, a tak šel druhý den za vedoucím a povídá: „Já bych si ještě tak tři ovečky vzal.“ Na to dostal odpověď: „Josef, nech to po neděli, banka nevydává ani nepřijímá peníze a máme zakázáno cokoli prodat.“

V pondělí začala měnová reforma. Ještě den před tím Zápotocký říkal, že naše měna není podložena zlatem, ale prací našich občanů. To bylo lidí nasranejch! Kurz byl určen 1:50 a ti, co měli peníze v bankách nebo vícečlenné rodiny tak 1:16, což zhruba odpovídalo. Ale dalo se s tím taky kšeftovat. Například nemajetným půjčovali bohatí peníze, aby si měnu vyměnili a pak se rozdělili půl na půl.

Zápotocký naštvál taky pracovníky na dráze, protože jim dal pracovní důležitost na patnácté místo. Na prvním byli samozřejmě horníci a pak různí pracovníci v těžkém průmyslu. Potom se tradovalo, že Zápotockého jednou vyhodili z vlaku a tohle byla jeho pomsta. Nutno podotknout, že vlaky byly důležité pro dopravu mnohem víc než dneska.

Bankovky a mince byly následující hodnoty: 1, 3, 5, 10, 25, 50, 100, po dlouhé době přibyla pětistovka.

V tuhle dobu taky ze Západu přilétaly balóny obsahující časovou kapsli s českou měnou. Nad naším územím

se kapsle aktivovala a peníze shodila. Tím chtěli poškodit naši měnu. Bankovky se nedaly rozeznat od oficiálních, akorát na korunové bankovce bylo napsáno: „Hladová česká koruna“. Chodili jsme peníze taky hledat, ale našli jsme jen cáry balónu bez peněz.

Další vylomeniny s Kabátem

Jednou z našich oblíbených kratochvílí se stal boj Horní versus Dolní Albrechtice. To ale až po nález hromady opuštěných skleněných kuliček. Kuličky někdo zanechal těsně před doděláním. Už stačilo jen odstranit ostrou hranu, vzniklou zmáčknutím formy. Nikdo se o ně nestaral, ani je nepostrádal. A tak jsme si začali vyrábět praky z kusu dřeva. Na ten se navázala letecká guma. A mohlo se jít bojovat. Jedna strana vždycky představovala nacisty. Za ty nikdo nikdy nechtěl být. Až dnes si uvědomuju, o jak nebezpečnou zábavu šlo. Nechci si ani domýšlet, co bychom dělali, kdyby to někomu vlítlo do oka.

V létě nás lákalo chodit na čundr. Vzali jsme věci a třeba na tři dny vyrazili. Místo stanu nám posloužila stará vojenská pláštěnka. Dva kusy se daly složit dohromady a společně vytvořily jehlanovitý stan. My měli jen jeden kus, ale druhou půlku jsme zhotovili z roští. To ale zapříčinilo noc hrůzy. Napadlo nás totiž vybrat si pro stanování místo v dolíku. V noci se strhla průtrž mračen. Za malou chvíli nás déšť promočil až na kost. V noci se ale nedalo nikam jít a tak jsme to tam museli přetrpět.

Při pravidelných obhlídkách rajónu jsme vždycky sledovali, jak si rekreanti z blízkých chat dělají takovou rozlučkovou akci. Vždycky nanosili hromadu suchého dříví, které večer zapálili. Tentokrát tu přebýval nějaký dětský oddíl s vedoucím. Celý týden nosili z lesa suché dřevo. A nás s Kabátem nenapadlo nic lepšího než jim ten majáles zapálit, ale o trochu dřív. Škrtli jsme sirkou

a utekli. Oni se nejdřív snažili oheň uhasit, ale pozdě. Jak to jednou chytlo, tak se to nedalo zastavit. A tak začali nosit nové dříví. Ale jak už se stmívalo, vedoucímu se děti v lese ztratily a naháněl je dlouho do noci.

V zimě se tolik za školu nechodilo. Občas ale taky. Přeci jen sedět ve škole celé dny nás nebavilo. Co ale dělat v zasněžené krajině? Nevím, kdo s tím tenkrát přišel, ale dělali to všichni. Stačilo koupit poplašné náboje. Jsou to patrony bez projektilu. Takže udělají rámus, ale nikomu neublíží. Nábojnice stačilo olíznout a postavit na koleje. Za pár okamžiků přimrzly a pak už se jen čekalo na vlak. Stačila jedna, ale pro větší účinek se jich dávalo víc za sebe. Můj otec měl speciální poplašné patrony. Jemu sloužily k tomu, aby pokud uvidí překážku, na trati umístil patrony na koleje, a tím upozornil strojvůdce ke zpomalení. My je však normálně kupovali a sloužily nám jen k zábavě. Stačilo umístit asi čtyři na koleje a počkat na vlak. Jakmile přes ně přešel, ozvala se ohlušující rána. Byl to nezapomenutelný pohled - koukat na vyděšeného strojvůdce.

I řidič autobusu si s náma užil. Vždycky v prosinci, když už napadlo dost sněhu, přišel čas na naši zábavu. Čekali jsme na autobus na lince Dofa - Tanvald. Stál tam obchod a my vždycky zpoza rohu vyhlíželi, kdy přijede. Řidič s námi měl už zkušenosti. Zastavil a vylezl ven, aby se přesvědčil, že nikde nejsme. V zimě ovšem bývá brzo tma, a tak nás neviděl. Jen co zase zalezl a usadil se, museli jsme v rychlosti zapřáhnout sánky za oj. Tenkrát se tolik nesypaly silnice a jemu chvíli trvalo, než se rozjede. Kolikrát s sebou řidič táhnul až šestery sánky, aniž by o tom věděl. První sánky musely mít bytelné popruhy, aby se neutrhly. Autobus vyrazil. Od obchodu vedla cesta pořád jenom do kopce. Těsně, než zastavil na další zastávce, jsme se odpojili a na sáňkách se svezli dolů. Stačilo, aby se autobus jen trochu

sklouzнул a už bychom tady nikdo z nás nebyli. Zážitek to ale byl k nezaplacení.

Kouření

Já ani Kabát jsme neměli školu příliš v lásce, a tak jsme si čas od času vytvořili takzvaný záškolácký den. V ten den nás ve škole nikdo neviděl a v tu dobu vznikaly naše největší lumpárny. Naši vrstevníci začínali s kouřením, a tak nebylo divu, že nás taky lákali. Tenkrát nebyly cigarety drahé. Nejlevnější krabička stála korunu a nejdražší tři padesát. Navíc se v té době na nějaké poškození zdraví způsobené kouřením moc nedbalo. Nikdo se nedivil, když rodiče poslali svoje děti do obchodu pro petrolej, sirky, alkohol nebo cigarety. Bylo to naprosto normální, ne jako dneska. O tom, že kouření je škodlivé se začalo mluvit až v šedesátých letech. Do té doby se kouřilo všude a ani se nad tím nikdo nepozastavoval. Kdo v té době nekouřil, jako by nebyl. Abychom před spolužáky nevypadali méněcenní, ani nám se to nevyhnulo. Jednou jsme si s Kabátem řekli: „Máme dost peněz, koupíme si doutník!“ Nevěděli jsme ovšem, že doutník se nesmí šlukovat (*vdechování do plic neboli inhalace*). Natáhli jsme kouř stejně jako z cigaret. Za chvíli se mi točila hlava tak hrozně, že jsem skoro nedošel domů. Moje matka, jak mě viděla, hned povídá: „Co ti je? Si nějakéj bledej!“ Na to přišel můj otec, přičichl si ke mně a říká: „Že ste určitě kouřili! No co, taky si to musel jednou vyzkoušet.“

Jinak ani moc nenadával. Potom už si jen vzpomínám, jak jsem chtěl jít na záchod a teklo to všemi směry. Kabátova matka přiletěla k nám, a protože neuměla dobře česky, opakovala: „Ghetti umřel!“ Můj otec, který uměl německy z dob, kdy se učil na řezníka, jí vysvětlil, jak to je. Od té doby mi stačilo, abych jen

cítil cigaretový kouř a dělalo se mi na zvracení. A už nikdy jsem si nezapálil.

Kocour, který přežil svou smrt

U nás doma byly mimo slepic, psa a občas ovce, krávy nebo kozy i kočky. Někdy jedna, jindy dvě. Ale jen jeden kocour byl problémový. Nemyl se, dělal nepořádek a všude značkoval. Proto se moje matka rozhodla zbavit se ho. V té době nebyli lidi tak citliví vůči zvířatům.

V naší vesnici žil jeden chlap, který kočky jedl, tak se s ním domluvila. Jednoho dne přišel k nám domů. Měl už zkušenosti, a tak postupoval zcela rutinně. Já samozřejmě jako zvědavé dítě nesměl chybět. Chlap chytil kocoura, postavil ho hlavou dolů, šlápnul mu na přední tlapky a rychle škubnul. Tím se kocourovi měla přerušit mícha. Potom chtěl kocoura položit na zem. Ale než to stihnul, kocour byl pryč. Jediné, co jsem viděl, byla černá šmouha. Kocour utekl ven a schoval se v odtokovém kanálu vedle cesty. „Exekutor“ na nic nečekal a vydal se za ním. Myslel si, že když na spodní odtokovou část dá pytel a nahoře pustí vodu, kocour se do pytle chytne. Jak měl v úmyslu, tak taky udělal. Naspod připevnil pytel a svrchu začal lít vodu. Byla to strašná spousta vody, ale kocour nevylezl. Nakonec chlápek sešel dolů, aby se podíval k odtokové části. Začal oddělávat pytel, ale ani ho nestihl z půlky odkrýt a najednou kocour vyletěl a byl pryč. To se stalo na podzim. Celou zimu kocoura nikdo nezahlédl. Ale jednoho jarního dne se matka podívala do okna a kouká, nebožtík se vrátil. A jako by se nic nestalo, vůbec se nebál.

Paradoxem bylo, že později se moje matka o kočky tolik starala, že je měla jako svoje děti, a dokonce jim i vařila.

Lázeňský salám

Jednoho dne matka přišla z řeznictví od Grosswaldta a přinesla salám. Měl vznešený název „lázeňský“. Můj otec, vyučený řezník, se divil, co to tak může být za maso. V salámu byly takové tmavší kousky a otec přemýšlel: „To není ani hovězí ani vepřový. Tak, co to teda je?“

To už moje matka přestala jíst, ale já jsem se cpal dál, protože mi salám chutnal. Otec se potom šel zeptat ke Grosswaldtovi, co to bylo za maso v tom salámu. Grosswaldt mu řekl: „No, jako nikomu to neříkej, v tom salámu je maso z nutrií.“ Nutrie je hlodavec, ve světě pěstovaný na kožešinu. Do Československa se v té době zřejmě dostaly nejspíš z Číny, kde je pěstovali na maso a kožešinu.

V obchodu se potom také objevili čínští králíci a až poté, co se přestali prodávat, se zjistilo, že je to nějaký druh myši. Všichni to hrozně kupovali. Byli to maso podobné králíčimu, ale trochu mastnější. Můj otec však vždycky říkal: „Jak to nemá hlavu a packy, tak to nechci.“ Takové maso se totiž nedá rozeznat a člověk pak může nevědomky sníst i kočku.

Zubař

Jedním z nezapomenutelných momentů mého dětství byl zubař. Z něj mají i dneska strach děti i dospělí. Podle mě už je to v lidech zakořeněno odpradávná. Ačkoliv dnes už nevidím důvod, proč mít ze zubaře strach. Teď je to hodně jiné než dřív. V současnosti si pod pojmem zubař představíme bílou ordinaci, v nějaké budově, kam přijdeme jednou za půl roku na preventivní prohlídku. A největší strach máme většinou z vrtačky. Dřív to ale chodilo jinak. Jednou za čas přijel před školu zubař s mobilní ordinací. Byl to vlastně autobus přebudovaný na ordinaci. My, žáci se museli postavit do řady a čekat, až přijdeme na řadu.

Zubař byl vždycky naštvaný, protože v jeden den měl i tři sta dětských pacientů. Čekání ve frontě bylo hrozné, protože jsme viděli ty, kteří se vrací od zubaře se zkrvaveným kapesníkem, přiloženým na tvář a dělalo se nám zle. Ještě horší bylo sednout si na zubařské křeslo. Zubař se vždycky podíval do úst a pak řekl: „Sestro, vrtačku a připravte materiál na plombu.“

V tom okamžiku mě polil studený pot. Dnešní zubařské vrtačky jsou konstruovány tak, aby měly co největší mobilitu. Mají chlazený vrták, a tím jsou „relativně“ bezbolestné. Dřív ale vrtačky fungovaly na nožní pohon. To znamenalo, že zubař musel šlapat na pedál, aby se vrták otáčel. Kolikrát se stalo, že se mu zaseknul. To bylo hodně nepříjemné. Daleko horší ovšem bylo to, že vrták neměl chlazení. Ta nesnesitelná bolest, jako když vás někdo v puse pálí žhavým železem! Nebylo divu, že kdo mohl, tak ze školy utekl hned, jak na obzoru zahlédl zubařský autobus. Stačilo, aby někdo ve třídě řekl: „Přijel zubař!“ A už jsme vyskakovali z oken a běželi směrem do lesa.

Učitelé nás ale jednou předstihli a než přijel zubař, všechny nás zavřeli do tělocvičny. V tělocvičně se okna nacházela vysoko a dveře byly zavřeny. Ten den museli všichni na zubařské křeslo, a i když se několik žáků snažilo uprchnout, nepodařilo se jim to.

Učiliště

Po ukončení základní školy byl výběr učebních oborů omezený. V Tanvaldu byla továrna jménem TorteK, jež brala ty učně, kteří se nikam jinam nedostali, a proto, když se mě někdo ptal, kam do učení, jsem vždycky říkal: „Já nevím, asi hned po škole půjdu pracovat na dráhu jako můj táta.“

A čekal jsem, až bude konec termínů pro přijetí a potom jsem si podal přihlášku do TorteKu.

A stejně tak to udělal i můj kamarád Kabát.

První den ve škole k nám přišel ředitel Tortecku a představoval nám provozy. Prošli jsme různé dílny - od slévárny, kde se mi vůbec nelíbilo, protože tu stála sklářská pec, z jejíhož kouře zčernaly všechny zdi a prostředí bylo tak zakouřené, že nešlo vidět dál než na několik metrů, přes zámečnickou dílnu, kde to oproti slévárně vypadalo jako v ráji, ale měli tam moc práce, po velkou výrobní halu s frézami - tam se nám s Kabátem líbilo nejvíc, protože jsme viděli, jak si tam chlapi u velkých strojů čtou noviny. Někdy trvalo až několik hodin, než se velké ozubení na kolech vyfrézovalo. Nevýhoda ale spočívala v tom, že člověk najednou obsluhoval několik fréz najednou.

Po prohlídce dílen nás posadili do třídy, kde nám vyprávěli o továrně, co přesně dělá a v jakých zemích. Při té příležitosti se zmínili i o tom, že nejlepší zaměstnanci v rámci práce cestují do jiných zemí, jako je Indie nebo Brazílie. V té době to pro nás znamenalo něco úžasného. Ale při pokecu s místními zaměstnanci, co je na tom pravdy nám řekli, že ven se dostanou jenom zámečníci, a ještě musí být tzv. „kovaní“ (prověření členové KSČ). Po exkurzi nám předložili písemný test, v jehož závěru byla kolonka, na jaký obor se hlásíme. Většina mých spolužáků si napsala zámečnicka, jen já a Kabát jsme si napsali frézaře. Potom všichni čekali na výsledky testu. A většina lidí, kteří si napsali zámečnicka, test neudělala, a tak je přeřadili na slévače. To bylo štěstí pro mě a Kabáta, protože naše výsledky z testu nebyly nijak zvlášť dobré, ale protože měl napsáno frézař, tak se nám slévárna vyhnula. Přitom nás dali se zámečnický do stejné třídy, ale navíc jsme měli některé předměty.

Po půl roce přišlo nařízení z ministerstva školství, ve kterém mimo jiné zakázali Tortecku vzdělávat žáky ve všeobecných předmětech. A tak nás přesunuli do Jablonce na místní učiliště. To jsme se vždycky ploužili z nádraží do školy. Nejdřív jsme nechali všechny lidi jít před námi. A pak pomalým tempem

do školy. Jednou nás viděl učitel a povídá: „Já vás viděl, jak spěcháte do školy.“

Jedním ze společných předmětů byla ruština. A na ni jsme dostali učitelku z gymnázia. To bylo ale ještě v Torteku. Když poprvé přišla do třídy, řekla: „Добрый день, ученики.“ (Dobrý den, žáci.)

Vůbec nám nedošlo, co máme dělat. Na základní škole jsem měl učitele Drozena, který si nerozuměl s režimem, a tak výuce ruštiny moc nedal. Ostatní na tom byli podobně. Učitelka celou hodinu mluvila rusky a my jí nerozuměli ani slovo. A nejhorší na tom bylo, že jsme měli zrovna dvouhodinovku. Celou hodinu přemýšlíme, co budeme dělat, když se nás na něco zeptá. O přestávce nás nenapadlo nás nic jiného než utéct na střechu školy a tam přečkat druhou hodinu.

Ve škole učil taky jeden matikář, známý notorik. Na tohoto učitele jsme vymysleli způsob, jak mít celou hodinu klid. Stačilo, aby jeden z nás vždycky skočil do trafiky přes ulici a koupil Dikobraz (satiristický časopis). Matikář vždycky na začátku hodiny prošel třídu tam a zpět. Proto jen stačilo šikovně podstrčit časopis do lavice tak, aby ho hned viděl. Scénář se potom vždycky přesně opakoval. Přišel do třídy a viděl Dikobraz. „Tak, tohle se zabavuje!“

Poslal jednoho k tabuli, nadiktoval mu příklad a četl si. Ten, co stál u tabule, mohl psát hausnumera a učitel si toho ani nevšiml. Jen jednou za čas zvedl hlavu a zeptal se: „Má to správně?“ Všichni mu odpověděli, že ano a on vyvolal dalšího.

Tenhle učitel dával rozsáhlé domácí úkoly. Na ty jsme taky vyžráli - nebo jsme si to aspoň mysleli. Po odevzdání úkolů si prohlídl jen první sešit v komínku, který byl při každé hodině matematiky vyrovnaný na hraně stolu. Vysledovali jsme, že si pokaždé prohlídne jen první nebo poslední sešit a o ostatní se nezajímá. Takže jsme dávali nahoru a dolů vždycky sešity dvou

šprtů Takhle to šlo až skoro do konce roku. Ale jednou, už bylo venku teplo, přišel a vytáhl sešit z prostředka. V něm nic, ani čárka. Prohlédl namátkou ještě pár dalších, pak se rozčílil a řekl: „Dokud nebudete mít všechny úkoly dopsané, nepůjdete domů!“

A zamkl nás ve třídě. Tak nám nezbylo než začít počítat. Museli jsme si úkoly rozdělit, aby každý počítal něco a práce rychleji ubíhala. Na každém stole byl neskutečný nepořádek. Změť papírů, pravítek a úhloměrů. Několik hodin práce bylo za námi a najednou se otevřely dveře a učitel vyštěkl: „Kdo tu bude eště za pět minut, tak ho tu zavřu do rána!“ Všichni rukou shrnuli obsah stolu do tašky a utíkali na poslední vlak. Později jsme se dozvěděli, že mu volal nějaký jeho známý pytlák a zval ho na zvěřinu.

Na technické kreslení nám dali takovýho malýho tlustýho učitele. Vyznačoval se házením těles. Na hodiny si nosil dřevěné modely geometrických těles. Kouli, krychli, jehlan a další. Když se někdo ve třídě bavil anebo jinak narušoval hodinu, vzal objekt a po nebožákovi ho hodil. Dokázal se strefit přímo do čela. Asi už měl za ty roky praxi.

Na tělocvik nás měl učitel, co si o sobě myslel, jakej je hrozně velkej boxer. Problémy se žáky řešil tak, že si pozval dotyčného do kabinetu. Tam mu hodil rukavice a řekl: „Bojuj!“ Sice neměl nijak zvlášť velké zkušenosti, ale k poražení nebohého žáka mu stačily. Na konci zápasu vylezl z kabinetu, frajersky přes sebe přehodil ručník a nechal žákovi chvíli na to, aby se vzpamatoval. Pak se ale objevil jakýsi Ghula. Mladý boxer. Dokonce už měl pár úspěchů z národních utkání, i když boxoval jen za muší váhu. Tělocvikář o tom ale nevěděl a ostatní poražení žáci na něj něco navlíkli, aby si i jeho pozval na „pohovor“. Ghula mu tenkrát dal. Učitel si pak s podobnými zápasy dal na dlouho pokoj.

Mně i Kabátovi se poštěstil ještě jeden incident s tělocvikářem. Protože jsme byli jen dva frézaři, měli jsme většinu hodin

společných se zámečníky. Ale svoje odborné předměty jsme měli zvlášť. Nejdřív se nám kryly s tělocvikem, ale pak nám to upravili a my měli začít chodit na tělocvik. Ale nechodili jsme. Na konci roku, jak hodiny odpadaly a různě se suplovalo, jsme najednou dostali tělocvik. Sice se nám na něj nechtělo, ale nakonec jsme šli. Tělocvikář na nás koukal a zeptal se: „A vy jste kdo?“ Po krátkém rozhovoru, učitel na chvíli odešel, aby si informace ověřil. Pak přišel a povídá: „No, ale vy jste mohli už od pololetí chodit!“ My na to neměli odpověď. „Tak si to odpracujete dneska!“ A tak nás chtě nechtě donutil dělat dřepy, kliky, běhat a další podobné blbosti. Na cestě k vlaku nás tak bolely nohy, že skoro nešlo dolézt k nástupišti, jak nás zničil.

Vždycky jeden týden jsme měli praxi. To byla klasicky dílna s pracovními stoly, u kterých nás učili základní práci s materiálem. Každým rokem se počet praktických hodin zvyšoval. První hodinu v dílně nám mistr rozdal náradí. Přitom nám řekl. „Jak se ke svému náradí budete chovat, takové ho budete mít, já vám jiné nedám.“

A druhý den nám už zadával první práci. Ještě si na ni přesně pamatuju. To přišel mistr do dílny s litinovými krychlemi. Vzal jednu do ruky a povídá: „Vaším úkolem je tuhle krychli opilovat tak, aby měla všechny strany v pravém úhlu. Začněte malými pilníky a pokračujte tak dlouho, než odstraníte nejvyšší vrstvu.“

Tak začneme pilovat. Někteří spolužáci začali pilovat největšími pilníky. Těmi to ale nešlo, měly zuby moc daleko od sebe a jen olizovaly nejvyšší vrstvu litiny, která byla tvrdá jako sklovina. *Na povrchu litiny se tvoří velice tvrdá vrstva tvořena směsí železa a uhlíku.* Pod touhle vrstvou je železo, které se už dá docela dobře opracovat. Já dbal na rady mistra a podařilo se mi pomocí malých pilníků odstranit povrchovou vrstvu, a tak se mi povedlo docela rychle krychli dokončit. Někteří spolužáci sice dokázali odstranit povrchovou vrstvu, ale zase se jim nedařilo

vytvořit pravý úhel na všech stranách, a tak měli kostičku pořád menší a menší. Dva spolužáci měli ke konci tak zničené pilníky, že s nimi už nemohli pracovat, proto počkali, až mistr odejde a pustili brusku. Ale jak se tam tak postrkovali, tak nejenže nestačili nic obrousit, ale ještě brusku zničili. Ti, kteří práci dokončili, už v očích mistra vypadali mnohem líp.

Takhle nějak pokračovala naše praxe, až jsme se dostali k poslední zkoušce. Jako úkol nám dali vypilovat celý zámek i s klíčem, na což jsme dostali jen kus plechu.

Po skončení praxe na dílně nás konečně začali pouštět do normálního provozu v továrně. Hlavně nás tam posílali, když jim chyběli lidi. Stroje se před odesláním musely složit, odzkoušet a znovu rozmontovat. A hlavně na rozmontovávání nás posílali nejčastěji. Na jednu stranu to bylo lepší. Člověka si tam nikdo moc nevšímal a panoval tam větší klid. Na druhou stranu tu dělal jeden, který měl na starost plynulý běh provozu. Těsně pod stropem měl totiž kancelář neoblíbený mistr montáže. Odtud viděl na každého ve výrobní hale. Nejhorší situace nastala, když jsme zaslechli, jak běží po kovových schodech. V tu chvíli už jsme litovali toho nebožáka, na kterého jde. Jednou si tam na něj přichystali takovou malou pomstu. Na podlaze haly byly namalované žluté čáry. Přes ně nesmělo nic přesahovat. Když normovač něco na čárách zahlédl, rozkročil se a vši silou to odkopl. Ale jednou dělníci uřízli kus železa a dali ho do plechovky od Solviny. A umístili ji na žlutou čáru. Normovač se napřáhnul a kopl. Pak odkulhal do kukaně a celý den ho nikdo neviděl. Byl to malej skrček, a jak byl malej, tak byl zlej.

Jednou nám svěřili práci - náš úkol sestával ze zašroubování těsnění do malých dvířek. Zdálo se to jako jednoduchá práce, ale šroubky byly po celém obvodu zaoblených dvířek. Stačilo jen, aby odskočil šroubovák od hlavičky šroubu a vznikl ostrý výběžek. Když přišel provozní, tak rukou přešel po šroubících.

Když ho něco píchlo do ruky, tak nám nařídil všechny šroubky vyndat, vyhodit, a znovu zašroubovat. Od té doby už jsme si dávali pozor na jakékoli sjetí šroubováku. A když už se tak stalo, hned jsme je vyměňovali.

Závody ještěrek

V práci se dalo narazit i na zábavu. Stačilo si ze skladu vypůjčit vysokozdvizný vozík a sestavit trať z materiálu v okolí. Tehdy měly vysokozdvizné vozíky odlišnou konstrukci. Na rozdíl ode dneška byly místo volantu po stranách dvě páky. Pokud se páky daly nahoru, vozík jel doprava. Pokud dolů, jel doleva. Skoro každý den se závodilo. Jakmile bylo po práci nebo když vedoucí zatáhl paty.

Jednou při závodu to řidič neodhadl a narazil do dřevěné boudy. V té boudě měl vedoucí zřízenou kancelář. Nárazem boudu ale celou zkrivil. Z čtvercové podstavy měla najednou kosočtvercovou. Nezbyvalo nic jiného než boudu narovnat. Přes různé napínáky a hever nakonec bouda získala svoji bývalou podobu. Tak krásně se nám to povedlo. To jsme si ale mysleli jen do druhého dne. Ráno vedoucí otevřel boudu. Všechno v ní měl rozsypané. Nábytek nebyl na svém místě. Samozřejmě, nikdo se k ničemu neměl, jen se všichni po straně ušklíbalí.

Před vojnou

Po vyučení, jak stálo ve smlouvě, mě přijali na místo frézaře do Tortecku, podniku, který ten obor financoval. Po několika měsících mě přidělili ke speciální fréze. Speciální v tom, že dokázala naprosto přesně obrobit ozubená kola do takzvaného stromečku (ozubená kola v převodovce). Předemnou tam dělal postarší chlápek, který na stroji pracoval už léta. Jednou ho

převezli do nemocnice se slabostí na srdci. Tam ležel dlouhou dobu a jeho stav se nelepšil, až někdo přišel s informací o jeho smrti. Tenkrát to v továrnách fungovalo tak, že vždycky starý mistr zaučoval mladého, ale onen pán už nestačil zaučit nikoho. A protože to byla jediná speciální fréza v továrně, vybrali mě a ještě jednoho kluka, abychom přišli na to, jak se ten stroj ovládá. Za několik týdnů jsme se naučili, jak frézu plně ovládat, a protože já byl jen vyučený, a kluk, který mi pomáhal, měl průmyslovku, dopadlo to tak, že z osmihodinové pracovní doby šest hodin připadalo na mě a na něj jen dvě hodiny. Ale nevadilo mi to. Práce to byla hezká, klidná.

Vadila mi jiná věc. V té době byly na práci v úkolu normy, podle kterých se vyplácela mzda, a můj předchůdce je měl strašně nízké. Po prvním zjištění mě jímala hrůza. „To si toho moc nevydělám!“ říkal jsem si pro sebe.

Ale věc se měla jinak. Ten předchůdce to měl tak dobře spočítané, že v práci nedělal skoro nic a mzdu měl slušnou. Proto mi přišlo hrozně líto, když jsem odcházel na vojnu, že už takovou práci neseženu.

Rok před přijetím na vojnu všichni museli absolvovat takzvaný předvojenský pohovor. Na praxi nás zase učili, jak sestavit a rozložit zbraň, jak ji čistit a udržet v provozu schopném stavu. Po tom přišla na řadu střelba. To nám přidělili úplně nové samopaly AK-47 (Kalašnikov). Bez zásobníku to byla to lehká zbraň. A při střelbě jsme se přesvědčili, že je velmi přesná. Potom snídaně, která chutnala nic moc. Pak výuka ve škole, takže teorie, potom oběd a další cvičení. Takhle to šlo celý týden. Potom nás všechny poslali domů. Všichni zase začali chodit do práce, a když jim přišel povolávací rozkaz, tak si na poslední týden vybírali dovolenou. Mně ale nic nepřišlo. Tak jdu na výbor, abych zjistil, kdy mi povolání přijde. Seděla tam úřednice, která našla moji

složku a řekla mi datum. Takhle informace pro mě byla stěžejní, abych si naplánoval dovolenou a nepřišel ani o jediný den.

Asi za týden mi volal do práce otec s tím, že na poště mám dopis do vlastních rukou. Hned mi bylo jasné, že je to povolávací rozkaz. Přišel předčasně a dovolená mi propadla. Potom jsem přišel na to, že jsem se neměl jít zeptat, kdy mi přijde dopis, a to proto, že moje složka pravděpodobně zůstala navrchu a asi v nějakém útvaru chyběli vojáci, tak mě tam dodatečně přiřadili.

V té chvíli jsem ale ještě netušil, jakou vojnu budu mít. Na poště už ležel povolávací rozkaz, ve kterém stálo, kdy a kam se mám dostavit k výkonu vojenské služby a co si mám vzít s sebou. Místem, kam jsem se měl dostavit, byla Mimoň. Taky tam napsali číslo útvaru 2501, a že se mám dostavit k bráně. Tak jsem se tam jel na motorce podívat. Na daném místě se rozkládalo středně velké vojenské letiště. Po výletu domů jsem aspoň tušil, do čeho půjdu.

Splnění plánu

Od dvacátých let v SSSR a v Československu od padesátých let se hospodářství koncipovalo do takzvaných pětiletok. Byly to hospodářské plány státu. V pětiletkách se uvádělo, kolik zboží se bude vyrábět, za jakou cenu, kam se zboží bude vyvážet, kde se bude vyrábět a kdo ho bude vyrábět. Toto plánování veškeré výroby se po druhé světové válce zdálo být užitečným nástrojem pro obnovu zničeného hospodářství. Ve dvacátých letech v Sovětském svazu za vlády Stalina vznikla první pětiletka. Stalin se snažil zvýšit industrializaci země. To se mu sice podařilo, ale za cenu drastických opatření.

Aby se mohla výroba rozjet, musel se nejdřív zkonfiskovat majetek. Na poli se rozoraly meze a všechno majetek se stal všech. Rozorání mezi v SSSR způsobilo hladomor. Tyhle „zkušenosti“ ale

nezabránilo československým komunistům v jejich napodobování. Pětiletky se ujaly po nástupu komunistů i u nás.

Každý podnik organizoval vždycky na počest splnění plánu nějakou oslavu, Tortek nebyl výjimkou. Mně se sice moc nechtělo, ale kolegové v práci mě přemluvili. Oslava celkově nebyla nic moc. Na dva lidi připadala jedna láhev vína. Na okraj musím poznamenat, že jsem s pitím neměl skoro žádné zkušenosti. Vlak mi jel v devět a potom v půl jedenácté. Dost jsem se tam nudil. V půl deváté mě kolegové něčím zabavili a pak koukám na hodinky - vlak mi ujel. Dobře teda, počkám do půl jedenácté. Půl hodiny před předpokládaným odchodem jdu na záchod, a při té příležitosti mi dali nějaký tvrdý alkohol do pití. Po návratu ze záchodu se mi sice zdálo, že to víno je nějaké jiné, ale nevěnoval jsem tomu větší pozornost. Alkohol mi rychle stoupl do hlavy a od té doby jsem měl okno.

Zbytek vím už jen z vyprávění. Můj soused, kluk asi o rok mladší než já, mě dotáhl domů. On zůstal střízlivý, teda skoro, protože už nějakou dobu chodil do hospody, a tak měl natrénováno. Při jízdě vlakem jsem prý nadával průvodčím a podobně. Zkrátka trapas. Od té doby mi bylo jasné, že se musím zdržovat jakékoli příležitosti, kde se vyskytuje alkohol. Hrozně jsem se styděl, hlavně před průvodčím, a radši jezdil autobusem za peníze než vlakem na režijku, a to asi dva měsíce.

Zemědělská brigáda za Tortek

Běžnou součástí práce byly i takzvané brigády. Každý podnik posílal svoje zaměstnance (hlavně mladé a bez závazků) na výpomoc českému zemědělství. Čekaly nás práce jako okopávání brambor a tak podobně.

Jednou jsem se toho taky musel zúčastnit. Jedna parta byla z Torteku a druhá odjinud. Vedení JZD nás ubytovalo ve dvou

cimrách. V naší nebyla okna, ale to tak nevadilo. Pak ale přišlo vedro, a to už by se nám okna hodila, navíc se nám z druhé cimry posmívali. Tak jsme si řekli: „Jen počkejte, hajzlové!“ Vzali jsme dvě sklenice a ty naplnili chroustama. Sklenice jsme umístili pod postele našich nepřátel. Někdy v polovině noci se chrousti zahřáli a vylézali ze sklenice. Najednou se ve druhé cimře rozsvítilo a naši protivníci začali běhat a chrousty chytat. Takže se v noci nevyspali.

Specialitou místního JZD byl výr. Asi metr vysoké stvoření s ohromným zobákem tu bylo vystaveno v kleci, a aby se pojistili, že jim neuletí, měl na nohu připevněný masivní řetěz. Při rozhazování jetele na poli jsme skoro vždycky našli myši, které posloužily jako potrava pro výra. Na pár zobnutí je do sebe nasoukal.

Zlepšovací návrh

Ještě před nástupem na vojnu se mi v Torteku podařilo zefektivnit práci různými zlepšovacími návrhy. Než řeknu, o jaké návrhy šlo, musím zdůraznit, co mě vůbec vedlo ke zvýšení efektivity práce. V té době, ale i dneska, se na pracovištích platí buď za počet odpracovaných hodin (hodinovka) nebo za počet výrobků (v úkolu). V Torteku nás platili v úkolu. Každé ráno přišel plánovač a rozdál práci. Každý výrobek měl přesný nákres s popsanou výrobou. Součástí výkresu v dolní části byla taky průvodka a na ní mzdový lístky. Tam stála cena za kus, a kdo si to podepsal, tomu to šlo na jeho plat. No, a jednou jsem jako práci dostal ocelovou desku, na níž se muselo provést ofrézování na obou stranách do přesnosti dvě setiny. To znamenalo upevnit desku na jedné straně, ofrézovat, uvolnit, ofrézovat na druhé straně. Abych si práci zrychlil, vymyslel jsem si zlepšovák, abych nemusel dvakrát přenastavovat pracovní stůl. Práce se tak

zrychlila skoro o polovinu a já si tím i víc vydělal. Naneštěstí mi někdo ukradl plány toho zlepšováku. Podezřívám jeřábníka, sedícího v kabině u stropu. A tak jednoho dne, kdy se zase měl dělat tenhle výrobek, najednou koukám, cena za kus byla poloviční, a tak koukám dál a pod čarou stojí napsáno: „Viz. Přípravek na výdejně.“ No, tak jsem tam šel a nafasoval jsem úplně to samé, co jsem si vyrobil sám pro sebe. To člověka našťve.

Ale podruhé se to už nestalo, a když se mi zase podařilo ulehčit si práci, pracoval jsem na něčem jiném, a pokračoval, až když jeřábník skončil práci. A to nastávalo po odpoledních hodinách. Taky jsem už nenechával nic na stole, ale všechno si schovával do skřínky.

Zrychlení práce - ozubená kola

Dalším z mých zlepšovacích návrhů se stal i nový způsob odstraňování ostrých rohů u litinových kol. Spousta výrobků má po dokončení nějaké nedostatky, jedním z nich jsou ostré rohy. Ty jsou způsobeny zbytky materiálu, který se neodstranil. Aby se ostré rohy (třeba z ozubeného kola, našeho častého výrobku) odstranily, musel se vzít pilník a každou hranu lehce přejet. Práce to nebyla složitá, zvládl ji každý, ale taky trvala dlouho a byla špatně placená. Občas vyšla i na mě. Postupem času mě ta práce už tak nebavila, že jsem přemýšlel, jak si ji ulehčit. Pak jsem na něco přišel. Vzpomněl jsem si totiž, jak rychle jde něco očistit na rotujícím drátěném kartáči. Po použití kartáče stačilo výrobek už jen poslat na kontrolu. Bylo mi jasné, že o tom nesmím nic říct, protože by hrozilo něco podobného jako na fréze.

„Pojď se na to podívat, Karle. Co na to říkáš?“ zeptal jsem se mistra

„No, to je dobrý. Počkej, jdu se zeptat na montáž,“ odpověděl a šel za Nišinem, naším mistrem montáže. I na montáži se to montérům líbilo, a tak se mi práce ulehčila a zrychlila. Stačilo jen vzít ozubené kolo, nasadit ho na tyč a přejet s ním přes rotující kartáč. Tenkrát jsem si vydělal tolik peněz, že mi vystačily na celý měsíc, a ještě mi museli ostatní kolegové každý den odpíchnout, když už jsem byl dávno pryč, a tím snížit mzdu na deset korun na hodinu. Po čase přeci jen někomu přišlo divné jak to, že mám práci hotovou, a přitom mě tam nikdo neviděl. I místní technici se divili, jak to dělám. Kola totiž měla několik odlišností. Kontrolor mě potom nenápadně sledoval. Když viděl, jak si ulehčuju práci, zeptal se mě: „Proč si to nedáš jako zlepšovací návrh?“

„To by mi potom dávali za práci sotva desetinu, a k tomu trojnásobek práce.“

Naštěstí to nikomu neřekl.

Studená válka

Byl to konflikt mezi SSSR a USA mezi lety 1947 až 1991. Tenhle neválečný konflikt mezi velmocemi začal po válce, kdy se SSSR a USA neshodly na poválečném uspořádání Evropy. Boj se skládal z vytváření různých vojenských koalic (NATO, Varšavská smlouva) a hospodářských bloků (RVHP, EHS) a zástupných válek (válka, v níž velmoci pomáhaly třetí straně buď nepřímou dodávkami válečné techniky, materiální a humanitární pomoci nebo i přímým bojovým nasazením, vždycky ale na opačných stranách konfliktu.

Mezi další znaky patří závody ve zbrojení, včetně zvyšování počtu vojáků, ať už v aktivní službě nebo v záloze, technické vybavení armády nebo vyvíjení lepších technologií. A především zvyšování počtu jaderných zbraní.

Doba jaderných zbraní začala už za druhé světové války projektem Manhattan a prvním testem neřízené jaderné reakce v roce 1945, jménem Trinity. Po zjištění, že se jaderná síla dá použít, jako zbraň, začal v USA vývoj jaderné zbraně a také vývoj způsobu, jak dostat bombu na místo určení, tedy vývoj vhodného nosiče. Sověti s výzkumem jádra začali už ve třicátých letech, tehdy však pouze pro civilní užití, po válce se sílu jádra snažili využít v bombách. I když jejich program na stavbu jaderné bomby už započal, tehdejší vláda dala za úkol svým bezpečnostním a výzvědným silám, aby jim zjistily, jaký pokrok se uskutečnil v USA. Za pomoci informací ze špionáže se podařilo zrychlit vývoj sovětské jaderné bomby, a díky tomu zkonstruovat v SSSR jadernou bombu již v roce 1949. O začátkách ruského jaderného výzkumu se do rozpadu SSSR téměř nic nevědělo. A proto dlouho přetrvávala myšlenka, že Rusové celý jaderný program ukradli. I přes desetiletí výzkumu měl Sovětský svaz v jaderném zbrojení skluz. V SSSR si dobře uvědomovali, jak pozadu jsou s vývojem jaderné zbraně, a proto zvýšili snahu ve výzkumu. Výsledkem bylo stvoření nejsilnější jaderné bomby všech dob, jaderné bomby Ivan, v západní Evropě se však rozšířil název Car, který se posléze ujal i v Rusku.

Další fází studené války se staly vesmírné závody, což znamenalo snahu obou velmocí o vědecko-technickou převahu v oblasti dobývání a výzkumu vesmíru, a to od roku 1957 až do 70. let. Díky tomu, došlo v poměrně krátké době k velmi značnému pokroku, jaký do té doby neměl obdoby. Dobývání vesmíru začalo už v druhé světové válce Německo vypuštěním rakety V-2, která dosáhla hranice vesmíru. Po válce se obě nové světové mocnosti zmocnily všech německých dokumentů a vědců, kteří pracovali na projektu balistických střel. Do konce padesátých let se podařilo zkonstruovat výkonnější balistické střely než v Německu a od začátku padesátých let se podařilo

v SSSR vytvořit výkonnější balistické střely než v USA. Pravý start však začal v době, kdy USA vyhlásily svůj záměr vypustit umělou družici. V SSSR dlouho neváhali a začali se v tomto směru také angažovat. Na odpálení umělé družice v SSSR použili raketu R-7, o které věděli, že je silnější než americká raketa Vanguard. Američani si dlouho mysleli, že Sověti nejsou tak vyspělí v oblasti raket, a proto je snadno předběhnou. Zmylili se však a 4. 10. 1957 byla vypuštěna první umělá družice Sputnik 1. O dva měsíce později se o dobytí vesmíru pokusili i Američané, avšak neúspěšně. A proto i druhá družice vypuštěná do vesmíru patřila SSSR. Dokonce i s živou posádkou, kterou tvořil jeden pes jménem Lajka. V té době už se jen čekalo, kdo vypustí do vesmíru prvního člověka. Toto vítězství opět připadlo SSSR, když 12. dubna 1961 vypustili Jurije Alexejeviče Gagarina. Další metou vesmírných prvenství je dobytí Měsíce. Zde jako první zvítězili Američané, když 20. 7. 1968 přistál na měsíci lunární modul mise Apollo 11 s prvními lidmi na Měsíci Neilem Armstrongem a Edwinem Aldrinem. I když se v boji o vesmír pokračovalo až do konce studené války, už nikdy nebyly vztahy tak napjaté. V roce 1975 proběhla společná mise Sojuz-Apollo, která formálně ukončila soupeření o vesmír.

Tolik krátká vsuvka. Je důležité mít představu, co se dělo ve světě, spousta zdánlivě nesouvisejících věcí měla se studenou válkou mnoho společného a měla přímo vliv i na dění uvnitř našeho státu a od ní se taky odvíjela velká spousta přímých i nepřímých věcí.

Telefonista

V šedesátých letech se v tehdejším Československu začal zavádět ve větší míře telefon do domácností. Telefonní linka byla do té doby velký luxus. Telefon se zaváděl jen ve velkých

městech, a aby vám ho připojili, jste někdy čekali i několik let od podání žádosti. Telefon byl v té době zkrátka něco.

Telefonistu dělal i jeden bývalý holič, co mě holil už dlouhá léta. Po vstupu k němu domů jsem ucítil pach alkoholu. Koukám na něj, a je mi jasné, že požil. V každém bytě mu totiž dali napít, aby si se svojí prací pospíšil.

„Tak já přijdu jindy.“

„Žádné takové, posad' se!“

Tak začalo střihání. Občas se mi zdálo, že tak trochu pozapomněl, co dělá a taky neměl takový cit v rukou, protože mě tahal holicím strojkem. To se ale dalo vydržet až do doby, kdy začal zaholovat nůžkami, to jsem měl vážně strach, aby mi neustříhl ucho. Hned po skončení jsem se snažil vypakovat se odtamtud.

Urážka příslušníka SNB

V době mého předvojenského výcviku jsem dostal první pokutu. Jedeme dva na motorce a najednou nás zastavili příslušníci Sboru národní bezpečnosti. *Tehdejší režim se chtěl distancovat od západního slova policie, a tak vymyslel termín Sbor národní bezpečnosti, později Veřejná bezpečnost.*

Esenbáci mi při prohlídce našli závadu, nesvítilo zadní brzdové světlo. Praskla žárovka. A hned mi chtěli psát pokutu. „Tak to ne!“ zarazil jsem je. „Mám tu svědka a ten mi potvrdí, že při výjezdu světlo fungovalo. A mám tu náhradní žárovku, takže si to můžu okamžitě opravit!“ Hádka trvala ještě asi 10 minut a poté se esenbák otočil a chtěl odejít. Já polohlasem povídám: „Nemaj na práci nic důležitějšího než buzerovat lidi!“ Na to konto mi esenbák sebral řidičák. Ale musel mi napsat takové prohlášení, že motorku můžu použít jen na cestu do práce a z ní. Vymlouval

jsem se totiž na to, že nemám jiný prostředek, jak se dostat do práce.

Další den jdu na služebnu pro řidičák. Ve výdejně ho ale neměli. Ta ženská, co tam byla, povídá: „No, tak jestli není u velitele, ale tam mají zabavený řidičák jenom těžší případy.“ Samozřejmě tam ležel na stole. A vyměřili mi pokutu 50 Kčs. „Za co?“ ptám se. „Za urážku příslušníka SNB.“ Je to paradox, kdybych zaplatil za světlo, stálo by mě to jen 10 korun. A to mě tam ještě přezkoušeli z předpisů. To jsem ale našťastí zvládl, protože jsem zrovna chodil na předvojenský výcvik.

Civilní autoškola

První autoškola, co jsem absolvoval, byla na motorku. Někteří mí známí si ještě před tím dělali řidičák na pionýra. Neboli na motorku o maximální rychlosti čtyřicet pět kilometrů za hodinu. Ta zkouška probíhala následovně. Na poště jste si koupili kolek za deset korun, vyplnili formulář a na něj kolek přilepili. Potom stačilo jít na místní služebnu SNB a složit ústní zkoušku. Potom následovala praktická jízda. Zájemci byli většinou kluci okolo patnácti let. Předpisy měli někteří nadrcené nazpaměť. Ale co si tak pamatuju, nikoho nepustili napoprvé, vždycky se zeptali na nějakou záludnou otázku a nešťastníka vyhodili. Ale zpátky ke mně. Při první jízdě mi instruktor řekl: „Tak jed’!“

No a tak jedu. Z jiných motorek jsem byl zvyklý na to, že se musel trochu přidat plyn, aby se to vůbec rozjelo, ale tohle byla třístapadesátka. Vyrázil jsem ovšem tak rychle, že se instruktor nestačil posadit na sedadlo a spadl na zem. Poté, co se zvedl, akorát řekl: „Od vás se zabít nenechám.“ A takhle skončily moje jízdy na motorce. No, a tak jdu rovnou k ústním zkouškám. Ten den tu zkoušeli dva komisaři, jeden takový usměvavý blondák

a druhý zamračený s černými vlasy. Ten den jsme zkoušku dělali tři. Já, jeden kluk, co znal dopravní předpisy líp než komisaři a ještě jeden, který byl taky chytřejší než já. A zrovna nám přidělili nejhoršího komisaře, o kterém se vědělo, že vždycky nechá jednoho ze tří vypadnout. Už jsem si v duchu říkal, že se ani nemusím snažit. No, přijdeme a on se jednoho, toho miň chytrého zeptal, kdo má přednost, když ... A začal vyjmenovávat okolnosti. Já jen vidím, jak se nešťastník zpotil. Chytrolín hned znal odpověď. To se ale komisaři vůbec nelíbilo. A tak pokládal další otázky. Nakonec si nechal chyták.

„Jak zjistím, že jsem opustil obec, pokud zde není značka Konec obce?“

Na tu otázku neznal odpověď ani chytrolín, který do té chvíle skoro opravoval otázky od komisaře. Na chvíli se rozhostilo ticho. Potom mě napadlo: „No, tak přeci, když tam není značka Konec obce, tak z druhé strany silnice musí být značka Začátek obce.“ „Správně, tohle jsem chtěl slyšet.“

A napsal mi na formulář P (prošel). Okamžitě vyletím z místnosti tak rychle, jak jen to šlo. Cestou pryč vidím, jak na mě instruktor s úžasem kouká. Nemohl uvěřit, že já jako první udělal. Nakonec tu zkoušku neudělal chytrolín. Z toho plyne ponaučení: „Nedělat ze sebe chytřejšího, než je ten, kdo mě zkouší.“ To se dá uplatnit nejen ve školství, ale i v zaměstnání.

Na jaře jsem složil úspěšně autoškolu na motorku a půl roku nato znovu do autoškoly, tentokrát na auto. Na předvojenském výcviku skoro na první hodině se nás nových branců ptali, kam bychom asi chtěli jít a dali nám na výběr ze tří možností - zařazení do útvarů vševojskový, radisti (protiletadlové dělostřelectvo a radiotechnické vojsko) a řidiči (automobilové vojsko a technická služba tankového vojska). Mě se jako nejlepší cesta zdálo jít k řidičům. Vševojskový útvar se pořád jen válel v bahně na různých cvičeních. Radisti zase celý den poslouchali

nějaké pípání. Formulář, do kterého jsme mohli napsat požadavek na přijetí k danému útvaru, nezaručoval přijetí, kam jsme chtěli. Nepřímo nám ale řekli, že ten, kdo má černé řemeslo, má větší šanci na přijetí tam, kam chce. K mému velkému údivu mě k řidičům vzali, a tak začala nová autoškola, tentokrát pod Svazarmem.

Klasicky - na osobní auto, náklad'ák a dokonce i na traktor. V Torteku nás nechtěli pouštět, protože spousta lidí potom šla dělat řidiče z povolání. U každého žadatele o řidičské oprávnění bylo stanoveno, kolik hodin musí najet s určitým typem vozu. Většinou se to nestihlo, a třeba na traktoru, na který předepsali šest hodin, jsem neodjel ani jednu. To mi potom chybělo na vojně, ale o tom později.

Dodnes si pamatuju na to, co se má udělat po nasednutí do vozu. Nastavit si sedačku, tenkrát to šlo jen dopředu a dozadu. Pohybovat nahoru nebo dolů nešlo, stejně jako nastavit si sklon sedačky. Předpis svítit ve dne v té době taky neplatil. Ve voze dále chyběly pásy, takže stačilo nastavit zrcátka a jet. Sešlápnout spojku, zařadit jedničku, povolit trochu spojku a přidat plyn. A samozřejmě se řídit předpisy. Na osobním voze to teda nebyl takový problém, horší to bylo na náklad'áku. Tady nešlo jen tak s lehkostí řadit. Byl tu totiž speciální prvek, který přežil někde dodnes, a to je meziplyn. Meziplyn slouží k vyrovnání otáček mezi motorem a převodovkou. Abychom dobře rozuměli problematice, bude následující odstavec o funkci převodovky.

V první řadě spalovací motor má dvě nevýhody. Průběh výkonu není lineární - je závislý na otáčkách, a za druhé - nesnáší přetížení. Převodovka má tedy za úkol nějakým způsobem vyrovnávat tuto nelinearitu. Na pěti a více převodových stupních dochází k přenosu síly z motoru na hnací jednotku (kola). Každý převodový stupeň (lidově kvalt) má jiný průměr a počet zubů na ozubeném kole. Velice záleží na počtu otáček. Pokud počet

otáček překročí zhruba čtyři tisíce, musí se přeřadit na vyšší rychlostní stupeň, a to protože na takto vysokých otáčkách vozidlo ztrácí výkon a má vyšší spotřebu. Naopak, při otáčkách nižších než tisíc, hrozí zhasnutí (lidově chcípnutí). A musíme zařadit nižší rychlostní stupeň. Při takto nízkých otáčkách hrozí narušení čtyřdobého cyklu, to jest potkání válců s ventily. Mechanická (dnes elektronická) pojistka hlídá, aby k tomuto stavu nedošlo. Na nákladních vozech, které mají větší výkon než osobní, se využívá speciální taktiky pro přeřazování. Na osobním autě je celkem jednoduché přeřadit i při vyšších nebo nižších otáčkách nahoru nebo dolů, ale na nákladním to tak nejde. Rychlostní stupeň skoro vždy vyskočí, a pokud se i přesto chytne, slyšíme nepříjemný zvuk. Výše psaný návod jak řadit se tedy musí trochu upravit. Sešlápneme spojku a zařadíme neutrální, přitom jemně ťukneme na plyn. Uvolnění spojky a přidání plynu. Tento princip je potřebný většinou jen u přeřazování na nižší převodový stupeň. Na vyšší převodový stupeň stačí dvakrát sešlápnout spojku.

Po úspěšném absolvování praktické části stačilo složit teoretickou část. Ten den, kdy nás čekala zkouška zrovna na V3S, někdo před autoškolou nešikovně zaparkoval. Všichni se začali bavit o tom, kdo půjde jako první. Ten to vzhledem k okolnostem měl nejtěžší. Já zůstal v klidu, moje jméno se nacházelo až na konci abecedního seznamu. Po chvíli přišel důstojník od armády a řekl: „Tak, minule to šlo od A, tak to teď vezmeme obráceně. V té chvíli ve mně hrklo. Ale až na začátek, kdy mě čekalo pekelné soustředění, abych nevrazil do auta před sebou, šla jízda hladce. Ke konci na mě komisař vymyslel poslední zkoušku. Řekl: „Vidíte tu značku? Představte si, že je tu bílá čára a zkuste na ní přesně zastavit.“ Po zastavení se znovu ozval. „Tak vidíte, přeci jen jsem Vás na něčem nachytil. Zakrýváte značku!“ To udělal, jen aby ukázal, že kdyby chtěl, tak mě mohl potopit.

Zkoušku po mně absolvovali i ostatní, ale ti tak klidnou jízdu neměli, nakonec ale udělali všichni.

Kabátův výlet

Než začnu vyprávět příběhy z vojny, řeknu, jak se jí chtěl Kabát vyhnout. Už jsem vzpomínal, že Kabátova matka byla Němka. Ona občas s Gerhartem, ještě než mu bylo patnáct let, jezdila do západního Německa. Kabátovi se tam hrozně líbilo. Byla tam totiž úplně jiná životní úroveň. Většina lidí už tenkrát měla auto a v obchodech bylo všechno k dostání.

U nás byla jiná situace. Průměrný plat byl 2000 Kč. Nové auto stálo 40 000 Kč. Všechno bylo 10 až 20 krát levnější, ale taky se 10 krát míň vydělávalo. Na druhou stranu vláda v té době dotovala základní potraviny. Mezi dotované potraviny patřily chleba, mléko, brambory, mouka a další. Energie byly, ve srovnání se současností, v halířových položkách. Voda stála 40 halířů za kubík. Elektřina 60 halířů za KWh. Abychom to shrnuli, v té době byly levnější potraviny a energie, to znamenalo, že fixní výdaje neubíraly tolik z rozpočtu. Na druhou stranu byl ale omezený sortiment zboží. Například dneska si můžeme vybrat z desítek typů potravin, léků, oblečení, aut a elektroniky. Ale dřív měl sortiment daleko skromnější rozsah. Nezřídka se stávalo, že daný typ zboží prostě nebyl. Skoro všechen spotřební sortiment se totiž vyráběl v Československu, odnikud se nic nedováželo. Naopak v mnohých věcech jsme měli nadbytek, který se vyvážel, nejčastěji do SSSR. Země se snažila o soběstačnost. Základní zboží tady, pokud nebyl nějaký výpadek, šlo sehnat pořád, i když v omezené míře. (Jeden výpadek byl způsoben požárem v továrně na papír, která jako jediná v republice vyráběla toaletní papír. A ten po dobu asi 3 měsíců nebyl k dostání. Vynalézaví obyvatelé si i s tím poradili, a to za pomoci novin. (To je zajímavé - toaletní papír chyběl, ale na Rudé právo se vždycky dostalo.) Další

problémem bylo například stavebnictví. Materiál se rezervoval na nové stavby, a jinak nešel sehnat. A když už ano, tak zase chyběli řemeslníci, všichni totiž měli zaměstnaní od státu a melouchy dělal jen někdo a dost draze. Průměrný Čech si proto poradil skoro se vším, ať šlo o zednické, elektrikářské nebo instalatérské práce.

V jistém směru se tak Kabátovi nemůžeme divit, že se chtěl dostat do Německa za každou cenu. Vymyslel proto plán. Já i Kabát jsme hned po vyučení nastoupili v Torteku. Mokrát se přede mnou Kabát zmiňoval o tom, jak krásně je v západním Německu. Ale když viděl můj nezájem, přestal s tím. Potom jsem o jeho aktivitách dlouho neslyšel. Kabát se přihlásil do Svazarmu, aby se naučil střílet.

Svazarm, neboli Svaz pro spolupráci s armádou byla branná organizace, ustavená počátkem padesátých let pod kontrolou komunistů, která zastřešovala řadu aktivit, nejen vojenských, ale i různých sportovních a zájmových klubů, jako byli například kynologové nebo radioamatéři. Naproti tomu Lidové milice, neboli „ozbrojená pět dělnické třídy“ zaštitovaly civilní organizace a byly při každém větším podniku. Jejich cílem byla podpora armády a Sboru národní bezpečnosti.

A když tak Kabát chodil na střelby, zjistil, že ve stejném objektu skladují zbraně i milicionáři. Dveře v té budově byly zhotoveny z masivního plechu a ještě jištěny mříží. Dveřmi se tam dostat nedalo. Ale hned vedle dveří bylo jednoduché okno. Byl tu ale jeden problém. Budova Lidových milicí sousedila s řekou. Prakticky jedna stěna budovy stála na břehu řeky. Tahle stěna měla výšku asi 6 metrů nad hladinou řeky. A okno bylo chráněno polohou ve velké výšce. Jednou takhle po cvičení střelby Kabát šel a nenápadně nechal okno nezajištěné. V noci přišel a po římse vlezl dovnitř. Nikdo tenkrát nevěřil, že by se tam někdo odvážil. Ale přece. Vzal si tam tři zbraně a náboje.

Ale protože ve tmě nemohl rozsvítit, vzal si slepé náboje. A tak se ještě se svými dvěma kamarády vydal do západního Německa. Pak už jen popisoval svoji anabázi:

„Plížili jsme se v noci mezi malejma smrčkama a mysleli si, že nás tam nikdo nevidí. Potom mě napadlo zvednout hlavu. V tu chvíli mě polil studenej pot. Nad náma se tyčila strážní věž.

Měli nás tam jako na dlani. Stromky tam vysázeli schválně, ve stejný vzdálenosti od sebe. Kdyby chtěli, mohli nás tak okamžitě postřílet.“

Tenhle pokus teda vzdali. A začali plánovat jiný způsob. Tentokrát přes Polsko. Nějakým způsobem se jim podařilo dostat přes hranici s Polskem. Tam si stopli nějakého Poláka, který je dovezl asi tři sta kilometrů severně. V té době totiž byl dobrý kurz české měny, a tak se mu to vyplatilo. Dostali se až k přístavu v Baltském moři. Ale tam narazili na dobře strážžený prostor, kam se nedalo v žádném případě dostat. Několik dní tam bloudili a potom se v jedné hospodě opili. A naneštěstí je tam sebrali policajti. Zavřeli je na záchytku a vůbec je nezajímalo, odkud pocházejí. Druhý den ráno šli na propouštěcí prohlídku. Tam museli ukázat všechny věci, co měli v batozích. Pomalu je začali vyndávat. Mysleli si totiž, že se jim nějak podaří zbraně skrýt. Policisti se ale nedali oklamat. Nakonec vyndali z batohu tři zbraně a policajti, kteří byli po ránu rozespálí, najednou měli ruku na pistoli. Okamžitě se rozjelo vyšetřování, odkud jsou, co tu dělají a kde vzali zbraně.

Kabát pak říkal: „Byla to chyba. V místnosti záchytky stály malý kamínka. Kdybysme nebyli blbí a dali tam pistole, nic by se nám nestalo. Prohlídli by nás a pustili.“

O útěk se totiž snažili v létě a v kamínkách se netopilo. Na zbraně by se přišlo až za několik měsíců. A to by byli už dávno pryč. Bez těch zbraní by z toho nic nebylo. Prostě by řekli, že si udělali výlet do Polska.

Kabát pak šel na rok do vězení, a když měl jít na vojnu, přiřadili ho k PTP. Což byl pomocný technický prapor. Sloužili tam nespolehliví lidi jako zdroj levné pracovní síly pro odvětví, kde se nedostávalo zaměstnanců.

Po vojně nastoupil zpátky do Tortecku, ale moc se mu tam nelíbilo. Aby se odtamtud dostal, přihlásil se na práci v dolech. Ale když přišel na nové pracovní místo, ani si nevybalil. Pokoj totiž sdílel s osmi Romy. Ale protože měl razítko, že ukončil práci v Tortecku, začal dělat v továrně OBAL - tam dělal asi dva měsíce než z dolů do Tortecku zavolali, že nenastoupil. Do OBALu si proto pro něj přišli a za trest ho dali na nejhorší práci - čištění litinových obrobků. Byla to ta nejdepresivnější práce, o které jsem slyšel. Čištění probíhalo v místnosti, která měla všechno naprosto černé. Stěny, stropy, prostě všechno. Muselo se tam svítit i za jasných letních dnů. Po propuštění z vězení i z vojny se už Kabát o žádné útky nepokoušel, jenom pořád dokola oslavoval svoje přežití.

Část II

První týdny vojny

V daný den, kdy měl začít můj vojenský výcvik, bylo oblačno. Ani vedro ani zima. Zkrátka celkem pěkné počasí. Jdu na vlakové nádraží. Vlak odjížděl v devět hodin a já byl v něm, i když nástup vyžadovali až ve dvanáct, dalším vlakem už bych to ale nestihl. Tak mě vlak vezl do Mimoně. Povolávací dopis sloužil jako jízdenka, aby se nikdo nemohl vymlouvat, že neměl na vlak. Při příjezdu čekala před branou tři vozidla. Dva nákladáky V3S a jeden autobus. Chvíli tam všichni čekali a potom nás začali rozdělovat do skupin. Mě zařadili do skupiny řidiči 2501. Autobus, který patřil Vojenské škole, nás dovezl na druhou stranu letiště, kde stály malé domky, ještě po Němcích, takzvané „lágry“. Němci tyhle malé podlouhlé domky používali za druhé světové války, jako místo pro ubytování vězňů a zajatců. Ty domky se stavěly na zemi a pak se zvedly a spojily.

Domky sloužily jako naše noclehárna po dobu prvních tří týdnů. První tři týdny totiž byly speciálním výcvikem pro skupinu, do které nás přidělili. Speciální výcvik u nás spočíval ve znovuudělání řidičáku, a to na osobní automobil, automobil s přívěsem, nákladní automobil, nákladní automobil s přívěsem, autobus a traktor.

Ze začátku nám přidělili instruktora, který byl dost nesympatický. Kritizoval nás za všechno možné, ale později nám přidělili jednoho z mladých instruktorů. Povolali ho z jiného

města, protože nestíhali školit všechny řidiče najednou. Ten nový instruktor byl o dost lepší, nezajímal se moc o to, jak jezdíme, ale jestli se nebojíme řídit. Mladý instruktor měl totiž poblíž prarodiče a v létě jim vozil dříví. Pro nás to znamenalo jezdit s velkým nákladňákem po lese. Problémem ovšem byly cesty, které tu nebyly na rovině ale zaříznuté do kopce. Z jedné strany prudký sráz a z druhé strany skála, ze které se občas ulomilo kamení. Odsud nás čekalo odvážení dřeva v nákladňáku přezdívaném „prase“. Prase se mu přezdívalo, protože měl velice široké rozměry. Měl pomalu větší šířku než délku. Na lesních cestách se s prasetem dalo jezdit jen obtížně. Jednou stranou se člověk tisknul ke skále a na druhé se propadal ze srázu. Do toho ještě nákladňák plně naložený dřívím. Byla to zajímavá zkušenost, člověk musel překonat strach, a k tomu se ještě něco naučil. Mně osobně se to hodilo ještě víc, já se totiž nebál po prudkých srázech jezdit od začátku. Instruktor si to uvědomoval a vždycky když se konalo vojenské cvičení, což znamenalo „pochodňák“ třeba padesát kilometrů daleko, si mě bral jako osobního řidiče. Jednou takhle se šlo pěšky. A já zase řídil. To si neumíte představit, jak mi ostatní záviděli. Po návratu z takových cest byli všichni zničení - a mě čekalo za trest škrábání brambor. To ale neznamenal nic proti těm padesáti kilometrů cesty pěšky. A vojenské pochody jsou mnohem horší, protože vždycky musí dva jít sto metrů před průvodem a dvě dvojice nalevo a napravo od průvodu ve vzdálenosti padesát metrů. Tyhle předsunuté hlídky se samozřejmě střídaly, jinak by to ani nešlo. To ale odbočuju dlouho do budoucnosti.

Zkouška začala nastoupením do řady a rozpočítáním na prvý - druhý. Prví šli na Tatru a ostatní na V3S. Já měl jet na Tatře, ale na takové, kterou mi nikdo nikdy neukázal. Hned při rozjezdu mě překvapil obrovský výkon. Skoro hned jedu 40, na to se okamžitě komisař zeptal: „Kolik se jezdí po letišti?“ Kouknu

na tachometr a vidím 40 km/h. Na výjezdu z letiště stála křižovatka a já musel dát přednost. Chci se rozjet, ale nic. Tak se kouknu na hromadu pák, co tam trčí z desky, a všimnu si, že je jedna jinak natočená. Vráťím ji zpátky a komisař se jen ušklíbl a povídá: „Já jen chtěl vědět, jak se zachováte.“ Ten hajzl mi nohou vykopl kvalt. Po chvíli jedu po hlavní silnici, na které jsem věděl, že je jedna schovaná značka, Zákaz vjezdu, za stromy a musí se tady jet po vedlejší silnici. Jenom vyhodím směrovku, ale už mi komisař říká, ať zastavím na krajnici. Přál si mě nachytat na nevědomost, ale sklaplo mu. Chtěl jsem to poradit i tomu, co šel po mně. Ale já vylezl a šel po pravé straně a on šel do auta po levé. Takže jsem mu poradit nemohl. Nebožák akorát nastartoval, rozjel se, a komisař ho hned vyhodil. Nakonec ale udělali všichni.

V prvních týdnech vojny ještě před doděláním vojenského řidičáku otrásala světem takzvaná „kubánská krize“. *Kubánská krize znamenala mezinárodní politickou krizi. V kostce šlo o to, že USA začaly rozmísťovat rakety středního doletu do Turecka. Turecko bylo, a dodnes je, spojenec USA. Raketa středního doletu má dosah asi tři až šest tisíc kilometrů. A to znamenalo problém, protože Sovětský svaz byl na dostřel z tureckého území. Jako odpověď na turecké rakety se Sovětský svaz rozhodl rozmístit svoje rakety na Kubě. Kuba totiž byla spojencem Sovětského svazu. Kuba je vzdálena od USA méně než pět set kilometrů. Krize nešťestí skončila dohodou. Obě strany se dohodly, že ze svých sprátelených zemí stáhnou rakety. Rusové oficiálně, Američani tajně. Pokud by se nedohodli, s největší pravděpodobností by konflikt skončil třetí světovou válkou.* A zrovna v té době jsem byl první měsíc na vojně. A my, řadoví vojáci, neměli představu, co se ve světě děje.

Jednou se takhle vracíme s instruktorem do autoparku a už z dále vidíme, jak z letiště stoupá modrý dým.

„Co se to sakra děje?“ říkal jsem si pro sebe.

Po příjezdu na letiště jsem zjistil, že všechna auta mají nastartovaný motor. Provozu neschopná letadla byla naložena na tahače, všechno se připravovalo na okamžité opuštění letištních prostor. Vyšší důstojníci měli nervy nadrcaně a nechťeli nám nic říct, všude se pohybovala spousta lidí, aby se stihlo všechno připravit. Někdo si z poplachu dělal srandu, jiný to zas bral vážně, a my proto nevěděli, co si máme myslet. Modrý dým byl z aut, co stála nastartovaná všechna najednou. Velitel letiště si nás všechny zavolal, abychom se seřadili před správní budovou. Po seřazení měl proslov o nepříteli. Dál mluvil o raketách, které umístili Američani v západním Německu.

„Pokud nastane poplach, bude letiště do dvaceti minut zničeno nepřátelskými raketami!“ Do té doby to já a ostatní noví vojáci brali jako normální cvičení. Po jeho projevu a výrazu nám ale docházelo to, že se něco děje. Taky nám ze skladu vydali nové vybavení. Dali nám ostré náboje, novou plynovou masku a rozdali klíče od aut. To, že nám dali ostré náboje, bylo divné, začínalo nám docházet, jak moc je to vážné. Další věc - rozdání klíčů od aut. Nikdo z nás zatím vojenský řidičák nedokončil. Po dotazu na velitele, co máme dělat, když nemáme řidičský průkaz, nám odpověděl: „Na tom teď už nezáleží!“ A rozdál nám řidičáky. Závažnost situace nám plně došla, až když nám řekli, že máme přespat v autě. Dali mi číslo auta, které mám na starost. Po příchodu k němu jsem se zhrozil. Byl to hotový vlak! Přidělili mi nákladní automobil Praga V3S s přívěsem a elektrocentrálou. Dohromady tahle sestava měřila asi patnáct metrů. Mazáci, kteří tu sloužili už rok před námi, měli zlost. Rok před kubánskou krizí byla jiná krize - berlínská. Tihle vojáci tak odhadovali, že se jim odchod z vojny pravděpodobně prodlouží.

Celý týden jsme spali v autech. A potom se kubánská krize uklidnila a my se konečně dostali do kasáren s normálními postelemi.

Ranní poplachy

Na udržení bojové připravenosti vojáků v základní vojenské službě se využívalo nočních budíčků. Vždycky okolo třetí hodiny zazněl alarm. To znamenalo se v co nejkratším čase obléct, sebrat výbavu a shromáždit se před budovou štábu. Když se někdo zpozdil a do patnácti minut nebyly všechny oddíly nastoupené, poslali nás zpátky lehnout a za hodinu, kdy už všichni znova usnuli, se budíček opakoval. Opakoval se do doby, kdy se to stihlo nebo dokud se nerozvedlo. Jednou takhle se to už dvakrát nestihlo a jeden z vojáků, místo aby vstal a převlékl se do uniformy, na sebe jen hodil kabát a vzal si boty. „Stejně nás zase pošlou lehnout.“ Tentokrát se to ale stihlo a velitel zavelel: „Pochodem vchod na Mimoň!“ A onen voják šel. Pod kabátem jenom noční košili a na nohách boty. Na cestě se vojáci chovali jako organizovaný útvar chodců. To znamená, čtyři vojáci vedle sebe. A to bylo jeho štěstí, protože ho neviděli ostatní kolemjdoucí. Pak ale procházíme okolo dětí jdoucích do školy. A najednou jedno z nich povídá: „Podívejte, támhle ten voják nemá kalhoty!“ A začaly se mu smát.

Na jiném pochodáku zas udělali jednomu vojákovu naschvál. O něm se věděla jedna věc - vždycky si bral o číslo větší boty, prý aby ho netlačily. Takže při chůzi tak zvláště tahal nohy. Tak mu kluci do boty hodili mrtvou myš. Čekali, že vyskočí úlekem, ale on nic. V klidu si je nazul a vyrazil. To byla chuťovka, když si boty na konci dne sundal. Pak jen dodal: „Já tam ale něco cejtíl.“

Jakmile nám přiřadili auta, už se nás pochodňáky netýkaly. Místo toho jsme se museli dostat na místo soustředění nedaleko letiště. V létě to šlo, ale v zimě nás čekalo topit pod vozy, ale o tom později. Jízda na shromaždiště často vytvářela dopravní kolapsy. Jednou takhle jedeme v koloně a přejíždíme vypouklý most. Hned za mostem nás předjela skříňová vejtraska. Kluci začali troubit na řidiče. Za autem totiž táhl torzo nápravy, oni ale nevěděli, že měl vlek. Mysleli si, že jede s centrálou a někde ji ztratil. Podvozky totiž vypadaly totožně. Při přejezdu mostu, jak nadskočil, vlek se uvolnil, čep a přívěs zůstaly na mostě. Řidič si ale ničeho nevšiml a pokračoval v jízdě. Dokonce ještě předjížděl ostatní. Po příjezdu na shromaždiště na něj začal důstojník rvát: „Kde máte vlek?“ On se jen podíval a povídá: „A jo, já měl vlek.“ „Co jste to za vojáka?! Na co máte zpětná zrcátka?!“ Po odchodu důstojníka pak jen řekl: „A já si říkal, že to nějak jede.“ Vlekem zablokoval frekventovaný tah z Mimoně na Prahu.

Přezbrojování

Ještě při našem ubytování v „lágrech“ se stala nehoda. Každé ráno okolo páté hodiny se přezbrojovala letadla. To znamená vytáhnout náboje ze dvou letadel, která tu noc sloužila pohotovost. Těch třicet letadel, která tu stála, se střídala vždy po dvou, aby se na každé dostalo. Vojáci měli správně náboje pokládat na přistavený vůz a na něm je převézt k dalším letadlům a stroje vyzbrojit. Aby si práci ulehčili, náboje na vůz házeli. Ale jednou se asi v půlce práce se stala nehoda. Zřejmě na sebe náboje narazily. S nejvyšší pravděpodobností špička jednoho náboje narazila na úderník druhého, který explodoval. (Náboje do letadel se umisťují do pásů pro zvýšení rychlosti střelby a eliminace zaseknutí zbraně.) A jeden pás s sebou vzal i ostatní

munici na nákladáku. Následovala mohutná exploze. Ta probudila celé letiště. Ze začátku se zdálo, že se „nic závažného nestalo“, ale potom, co začali dokončovat přezbrojení, najednou z vyhořelých nábojnic, které byly na korbě, začala kapat krev. Nakonec vykoukla i ruka. Jeden kluk to tam vodsral.

Další smrták se stal až jindy. O nehody na letištích totiž nebyla nouze. Nejinak tomu bylo jednou ráno. Oblast letiště se uzavřela a nikdo o ničem nevěděl. Pak někdo přišel se zprávou o nehodě letadla, které mělo v noci přistát. Nás ale nikam nepustili a nikdo nic nepotvrdil. Ale o tom, že se něco děje, svědčila přítomnost vojenské policie a dalších, pro nás neznámých důstojníků.

Až druhý den nám voják z jiného útvaru řekl, co viděl. Pár ohořelých stromů a uprostřed vrak letadla. Piloti prý zůstali žárem sesmaženi na velikost přibližně čtyřiceti centimetrů. Jako příčina pádu byla zjištěna chyba v určení výšky na přístrojích a údaje z kontrolní věže. Po čase jsme se taky šli podívat na místo havárie. Stromy v tom místě byly šikmo seříznuty od křídel letadla.

Autojednotka na letišti

Jednotka řidičů na letišti sestávala jen z několika málo členů. Při mém nástupu na vojnu nám jeden ze starších vojáků na rovinu řekl: „Je nás tady málo, a proto si nebudeme dělat naschvály. Tady neplatí mazáci a bažanti, všichni jsme jednou nohou v kriminálu.“ Bylo to ryze praktické řešení. Za mě ještě šikana na vojně nedosahovala takových rozměrů, ale už existovala, většinou ve velkých skupinách vojáků. Druhý pragmatický důvod staršího vojáka vyplýval ze zkušeností s pololegálními či přímo nelegálními jízdami. To se dělalo tak. Vojenský prostor se nacházel jen několik kilometrů od Mimoně, a když člověk

potkal jiné vojáky ze svého útvaru, nedalo se odmítnout je svézt. Za první - člověk nevěděl, kdy bude od koho co potřebovat a za druhé - nějaká kolegiální spolupráce a lidskost musí existovat, zvláště když jde o takovou banalitu.

Černé jízdy nebyly někdy tak úplně černé. My, řidiči museli dělat osobní šoféry různým papalášům, ale jen těm, kteří měli podpisové právo, a těch moc na letišti nepracovalo nebo měli svoje auto. Ostatní jezdili na různých malých motorkách a mopedech nebo přijeli hromadně s nějakou skupinou. Ale občas, pokud nás nějaký důstojník potkal u brány, se jen tak zeptal, jestli náhodou nemáme cestu do Mimoně. My tady stejně museli stát. Patřilo to k našim povinnostem. A tak ze slušnosti a taky, abychom předešli problémům, pokud by ho náhodou povýšili, jsme ho svezli.

Menší, ale řešitelný problém spočíval v palivu. Počtu ujetých kilometrů musel odpovídat stav nádrže. Vždycky se ale našel důstojník s podpisovým právem, který někam do kolonky jízdního rozkazu loupnul podpis a řekl, ať si ostatní údaje napíšeme sami. Správně měl vyplnit formulář on a taky tam napsat počet kilometrů, účel cesty a tak podobně. No, a my si vždycky trochu upravili stav tak, aby korespondoval aspoň přibližně s palivem. Při nejhorším se do nádrže nalilo trochu benzínu z elektrocentrály nebo letecké palivo, které se používalo na mytí aut. Tohle letecké palivo, ačkoli jeho čistota dosahovala skoro 90 %, už nedostačovalo čistotou pro letecké motory. Proto se přečerpávalo do zvláštních nádrží a používalo se na mytí. Dále se sem čerpaly usazeniny ze dna cisteren na LX (letecké palivo). Po umytí aut palivem zmizely všechny usazeniny a všechno se jen lesklo. Dokonce, pokud se zadřel motor, injekční stříkačkou se do něj vstříklo palivo a nechalo odstát, dal se motor už bez větších obtíží rozjíbat. Použití LX v případě nedostatku paliva ovšem mělo svoje limity. Do nádrže se mohlo nalít pouze ± 40 % LX.

Jinak hrozilo propálení pístů, ale to je jiný příběh. Fakta z této kapitoly mají větší či menší souvislost s dalšími událostmi a jeden fakt odezněl až na konci mojí vojenské služby.

Noční vidění

Kubánská krize taky vynesla na světlo dosud neviděné technické vymoženosti. Většina vyspělých zbraňových systémů pro vojáky se vyráběla někde okolo Brna, kde se taky skladovaly. Taktika z padesátých až šedesátých let předpokládala, že v případě pozemního napadení Československa, by se z celých Čech stala jakási nárazníková zóna, a z toho důvodu se většina zbrojních skladů nacházela na Moravě. Byly tu ohromné sklady a okolo nich procházeli vojáci v daných koridorech. Z vyprávění jednoho vojáka od nás, co tam sloužil: „Kdybych tam měl jít znova, tak si radši zlomím nohu!“ Při hlídání těchhle skladů se nedalo ani chvíli odpočinout. Fungoval tu systém klíčů a dvojitých plotů. Každý voják dostal klíč a po předem vyznačené trase musel aktivovat body. Velitel na můstku tudíž viděl, kde se kdo nachází a v případě neaktivace kontrolních bodů už vysílal jednotku, aby to prozkoumala. Druhé opatření fungovalo na základě potkávacích bodů. Voják, vykonávající službu, musel chodit určenou rychlostí, jinak se k potkávacímu bodu nedostal včas. To by ale nepředstavovalo takový problém, kdyby střežící vojáci nedostali ostré náboje, které museli použít, pokud se nepotkali s protichůdnou jednotkou na daném místě nebo pokud jednotka šla někde jinde, kde neměla co dělat. Okruh okolo skladů měřil asi 5 kilometrů a museli ho projít za hodinu, pak byla pětiminutová pauza a znovu.

Dnes sklady provozují soukromé subjekty a bezpečnost je všelijaká, jak jsme se přesvědčili při výbuchu muničního skladu ve Vrběticích. Za mě tu nejen uschovávali munici a zbraně pro

případ boje, soustředili tu taky zásoby potravin po určitou dobu, dál taky prototypy zbraní a vybavení, které se nikdy nepoužily v ostrém výcviku. Každý stát měl nějaké tajné zbraně a vybavení. Česká špičková technika se tu nacházela taky. Vojáci hlídali a ani nevěděli co. Právě z těchhle skladů nám vydali noční vidění na auta. V době kubánské krize se situace tak vyhrotila, že hrozil bezprostřední konflikt, a proto do skladů šáhli pro nejlepší výbavu. Do V3S se umístila velká obdélníková krabice napájená z autobaterie. Na přední skla jsme přidělali černé čočky, přes které neprocházelo žádné světlo. Místo zadních světel se přeplo na Notek zelené čtverečky. A při řízení se používala maska s binokulárními brýlemi (PNV-57).

Přístroj pracuje na principu využití odrazu infračervených paprsků. Černé čočky propouští jen infračervené záření odražené zpátky na objektiv infrapřístroje. Svazek odražených infračervených paprsků vytvoří na fotokatodě elektronooptického převaděče obrazu infračervený převrácený obraz silnice a předmětů. Fotokatody tvoří vrstva polopřůhledné speciální látky, nanesené na vnitřní straně elektronooptického převaděče obrazu. Tato vrstva vysílá z ozářených míst elektrony, přičemž množství elektronů vyslaných z každého bodu je přímo úměrně intenzitě ozáření tohoto bodu. To znamená, že v elektronooptickém převaděči obrazu se mění infračervený obraz nejprve na obraz elektronový a až pak se teprve převádí na obraz viditelný. Tento viditelný obraz je jak po stránce, vzhledu tak po stránce pozorovatelného objektu, podobný skutečnému. Pozorovatel nepozoruje obraz přímo na stínítku ale jen okulárem. Nutnost použití okuláru spočívá v tom, že objektiv a elektronooptický převaděč obrazu na stínítku je velmi malý. Aby byl v oku vytvořen normální vjem pozorovatelného předmětu, pozoruje se stínítko okulárem, který zvětšuje obraz na normální velikost. V infrapřístroji PNV-57 jsou dvě elektronooptické

soustavy, pro každé oko jedna, proto je to systém binokulární. Díky dvěma soustavám dostává obraz určitý prostorový rozsah. Nevýhodou tohoto přístroje je právě nutnost vysílat infravlny přes světlomety. Je to tedy aktivní přístroj lehce zjistitelný. Laicky řečeno: Jde o přístroj, který pomocí infračerveného záření umožňuje vidět ve tmě. Na svoji dobu nesmírně vyspělý přístroj, o jehož existenci vědělo jen pár nejvyšších vojenských velitelů.

My řidiči jsme si ten přístroj neužili dlouho. Protože jsme jezdili s tímhle zařízením v noci po frekventovaných cestách, nějaký Čeesád'ák nás udal a přístroje nám vzali.

Cyklistický oddíl

Po kubánské krizi ještě dlouho platil takový blbý stav. Samá podivná cvičení v prostoru soustředění. K tomu nikdo nemohl jít na vycházky a platila plná pohotovost. K nám řidičům patřil i jeden syn právníka a ten povídá: „Já to zkusím s velitelem a založíme cyklistický oddíl.“ On věděl, jak sepsat žádost. Poté ji odnesl za sportovním náčelníkem, následně za velitelem útvaru, a nakonec za velitelem školy. Pak přišel: „Tak kluci, je to v klidu, prošlo to. Právník se samozřejmě stal velitelem oddílu a hned další neděli nás čekala schůzka u brány. Náš nový „velitel“ uvedl do archu místo cvičení: letiště – Mimoň – Doksy – Mimoň - letiště. Takové kolečko. Další týden napsal do archu to samé, akorát na nás mávnul a řekl, kdy se u brány zase sejdem. Právník, ještě s jedním, odjel směr Praha a my ostatní jeli dle své libosti. Tak to šlo nějaký čas.

Co se mi jednou ale nestalo. Na podzim už se rychle stmívá a mě zastavil policista kvůli nerozsvícenému světlu. Chtěl, abych zaplatil pokutu. Já ale nemohl vytáhnout peněženku, protože by po mně hned chtěl vidět občanku, která mi jako vojákově samozřejmě chyběla a jediné, čím jsem se mohl legitimovat, byla

vojenská knížka, ze které by okamžitě poznal můj výlet z vojenské zóny. Naštěstí panovalo šero, a tak jsem posunul peněženku loktem víc dozadu, za bundu, aby nešla vidět. Tak se mě ptal dál, odkud pocházím a jak se jmenuju. Řekl jsem, že jsem ze Zákup a vymyslel si nějaké jméno. Měl jsem ale říct z vedlejší vesnice, a že jedu jen na návštěvu. Policista zvažoval, zda mi zabavit kolo ale přijel tam na motorce a kolo neměl kam dát. „Tak chlape, jak to uděláme, já bych vám půjčil baterku, ale jsem ve službě do půlnoci.“ Nakonec povídá „No, jedině, že mi slíbíte, že to kolo povedete, ale těch dvacet korun mi donesete na služebnu hned zítra.“ S tím verdiktem mě propustil. O kousek dál jsem naskočil na kolo a jedu dál. Pokaždé, když jsem zaslechl zvuk motoru a viděl jedno světlo jako od motorky, seskočil jsem a schoval se. Policista by mi nevěřil, že uraženou vzdálenost jsem ušel pěšky. Tou dobou už ale nastala taková tma, kdy nebylo vidět na krok. Trasu jsem tak odhadoval při pohledu na nebe nebo podle průrvy mezi stromy. Ostatní na mě už čekali.

Cyklistický oddíl nakonec skončil. Ještě v létě jsme chtěli cvičit, sportovní náčelník nás už hodlal napsat na sportovní hry. My se ale vymlouvali, že ještě nejsme připraveni, a že bychom dělali útvaru ostudu. Nakonec si nás zavolal velitel útvaru: „Mně se teda to vaše cvičení moc nelíbí, takže vám povoluju cvičit, ale jen ve vojenském prostoru!“ Po velmi krátké době kola zmizela a už nikdo netrénoval. Pro volný odchod, kdy se mi zachce, jsem si opatřil druhou vycházkovou knížku, ale o tom zas jindy.

Čáslav

Zhruba měsíc po kubánské krizi nás vyslali na kurz elektrocentrál a čerpadel do Čáslavi. Tady se nacházelo bojové letiště. Na rozdíl od našeho letiště, které sloužilo cvičným

účelům, tohle mělo hlavně bojové využití, především jako opěrný bod protivzdušné obrany. Poznalo se to podle polohy a rázu krajiny. Samotná startovací a přistávací dráha byla umístěna na jakémsi pahorku, kde se tyčila taky kontrolní věž. Zajímavostí tu byl start, který letadla prováděla z kopce a přistání naopak do kopce. Okolo pahorku měli jezděcí pole, takže se nedalo nikam schovat. Odevšad na nás z kontrolní věže viděli. Ale na druhou stranu, na polích nechávali nedorostlou zeleninu (rajčata), takže aspoň bylo co jíst.

První den nás čekal šok. V našem útvaru panovala jistá úroveň. U nás se normálně jedlo z talířů na tácech. Tady ne. Kdyby člověk neměl ešus, tak by byli schopni kydnout vám oběd do dlaně. Jenže my si ešusy nechali v Mimoni. Ostatní kluci si je teda půjčovali od ostatních. Já, v rámci hygieny, radši počkal do druhého dne, kdy nám nádobí přivezli. Večer nás překvapila další nepříjemnost, a to kamna na tuhá paliva. My, zvyklí na ústřední topení, museli večer vyhrabat žhavé uhlí, aby nedošlo k požáru. Další, ještě větší šok nás čekal na záchodech. My, zase zvyklí na klasické mísy, a tady dvě stopy na zemi a uprostřed díra. Teda turecké záchody, a co bylo nejhorší - když člověk spláchnul, musel uskočit, jinak mu voda pocákala nohy. Než nám to došlo, spousta z nás měla mokré nohavice. My tady pobýli jen tři týdny, lituju ty, co tady strávili celé dva roky. A uvědomil jsem si, že zas tak špatnou vojnu oproti ostatním nemám.

Převzetí V3S

V3S - vojenský tříosý speciál nebo lidově „vejtraska“ se stal symbolem pro nákladní automobily. Potřeba V3S se zrodila po 2. sv. válce. Na území Československa zbyla jen předválečná nákladní vozidla a vozidla ukořistěná nepříteli. Z nejvyšších míst tedy přišel požadavek na univerzální nákladní vozidlo pro armádu ale i civilní obyvatelstvo. Požadavky na vozidlo podle tehdejších

poměrů nebyly nijak skromné. Měrný tlak pod koly musí být hodnotu pod 2 kg/cm². A to z důvodu dobrých jízdních vlastností na měkkém terénu. Proto má V3S tři nápravy s velkými koly. Pro hladký průjezd terénem se pohotovostní hmotnost ustálila na 5500 kg. Další požadavky směřovaly k motoru. Ten měl být dostatečně výkonný pro terénní jízdu, zároveň mít nízkou spotřebu při jízdě po zpevněných plochách. A pro vojenské účely musel být lehce opravitelný, s minimálními nároky na údržbu. Z těchto důvodů se použil šestiválcový vznětový motor s objemem 7412 cm³ o výkonu 72 kW (98 koní) se vzduchovým chlazením. Možná se na dnešní poměry zdá motor málo výkonný, vůbec pro použití v nákladním voze. V té době se však kubatury osobních vozů pohybovaly okolo 1000 cm³, s výkonem asi 30 až 40 kW. Naše oblíbená volnočasová aktivita znamenala zapřáhnout za vůz lano nebo řetěz a lámat stromy. Buď praskl strom, nebo řetěz, auto nepovolilo nikdy. K tomu se maximální rychlost u V3s pohybovala okolo 60 km/h. To se ale musel odmontovat mechanický omezovač rychlosti. Touto rychlostí jela na všech typech terénu kopec – nekopec, což mobilitu zvyšovalo. Od požadavků k praxi. Zrodil se vůz vysokou stabilitou, snadným ovládním, velkou stoupavostí (vepředu 72° a vzadu 32°), příčnou stabilitou 40°. Zkoušky prokázaly velice dobrou prostupnost ve špatném terénu, při zátěži 3300 kg. Pokud za volantem seděl zkušený řidič, dostala se V3S všude. Dokonce se tradovalo, že pokud se někam nedostane V3S, tak se tam nedostane ani tank.

Ale zapadnout se dalo stejně. Pamatuju se na jeden případ. Stalo se to krátce po kubánské krizi. Vracíme se z cvičení, ale cesta zpátky vedla přes ostrou zatáčku, skoro 60°. Tenkrát jsem jel s vlekem a elektrocentrálou. Elektrocentrála obsahovala nájezdovou brzdu. Stačilo zacouvat a brzda se aktivovala. V zatáčce jsem měl dvě možnosti: buď zastavit a odblokovat brzdy na elektrocentrále nebo to zkusit projet. Jako vojákovi mi

tak nějak nesešlo na tom, jestli něco zničím nebo poškrábu, a tak jsem to riskl. Bohužel to nevyšlo podle mých představ a zapadl jsem do příkopu. Tak si říkám - dám přední náhon. Nic. S vozem se nedalo hnout. Nakonec mi ostatní museli pomoci prořezat dva stromy a složit je pod kola. Jinak bych se odtud nedostal.

Díky skvělým vlastnostem se dostal vůz do sériové výroby a za 37 let se vyrobilo něco okolo 130 tisíc kusů (přesné číslo nikdo neví). Armáda ČR má ještě dnes několik exemplářů ve svých skladech. A mnozí armádní činitelé na ni nedají dopustit. Byla totiž vojákuvzdorná. Kabina se dala vyčistit proudem vody a nic se nestalo, díky absenci elektronických přístrojů. Šestiválcový motor měl spoustu společných součástí s Tatrou 111. Po menších úpravách mohla V3S jezdit i na benzin, ale jenom půl na půl s naftou. (V našem případě půl na půl s LX). I když mělo auto dvojici baterií o kapacitě 105 Ah, dalo se nastartovat pomocí kliky. Startovat klikou ovšem museli nejmíň dva statní chlapi. Ale pamatuju na vojáka, který to dokázal. Jednou se takhle jelo na cvičení a on měl málo nabitou baterii, a proto už nenastartoval. Velitel měl samozřejmě spoustu výtek. Jak se voják rozzlobil, tak popadl kliku a mocným šklubnutím nastartoval. Nikdy předtím ani potom se to nikomu nepodařilo.

Pro nenáročnou údržbu má V3S vzduchové brzdy, pro které dodává vzduch dvouválcový kompresor. Kompresor mimo brzd poháněl stěrače. Stěrače se daly obsluhovat i ručně, v pozdějších verzích se zaměnily za elektrické. Každé kolo má svou bubnovou brzdou. Brzdový mechanismus je dvojitě jištěn, pohotovostním a zásobním vzduchojemem. To všechno pro armádní účely. Každá ze tří náprav je poháněná vlastním spojovacím hřídelem (kardanem). Zadní nápravy mají uzávěrku diferenciálu. Spojka je suchá, třecí, jednokotoučová, pružinová. Převodovka je mechanická, s čtyřmi rychlostními stupni. Z převodovky lze vyvést pohon pro sklápěcí mechanismy nebo navijáky. Rám je žebřinový,

složený ze dvou podélníků profilu U, spojených 6 až 8 příčkami. Toto spojení dává rámu pružnost a vozidlo dobře sedí. Na rám se tedy nesměly připevňovat žádné výztuhy. Kola jsou zavěšena na výkyvných ramenech, které zachycují brzdné síly. Obě zadní nápravy jsou na sobě nezávislé. Odpruženy jsou napůl eliptickými listovými pružinami. Samotná V3S má deset kol s šípovým dezénem. Co se týká vojenských provedení, nejzákladnější je skříňová. Další ze speciálních vojenských vylepšení je nárazník ve výši boků V3S, ten sloužil v případě nutnosti rychle odstranit jinou V3S z cesty nebo případně shodit z mostu a tím zajistit průchodnost. Design měl ryze účelový charakter. Nejvýraznější vojenská úprava byla takzvaná ještěrka. Což je samohybná protiletadlová zbraň. Vozidlo získalo celou řadu úprav. Celá kabina je opancéřována. Na korbu se umístilo dvojhlavňové dělo o ráži 30 mm. Tento válečný stroj se velice dobře exportoval například do Jugoslávie, Libye nebo Iráku. O tom, jak je tento zbraňový koncept úspěšný svědčí i novodobé konflikty, ve kterých mají islámští teroristé na korbě pickupu připevněn těžký kulomet.

Ještěrka stála u letiště taky. Její posádka z ní však mohla vystřelit pouze na misích, a na ty musela jezdit až do Ruska. Zde se za letadlem, na 300 metrů dlouhém laně tahal model, do kterého se posádka ještěrky pokoušela trefit. Civilní nástavby měly většinou charakter valníku a sklápěče. Do samostatné kategorie patří fekální nástavba, která je na silnicích k vidění dodnes. Za téměř 40 let trvající éry prošla V3S řadou modernizací. Od zmenšení vzduchojemů po světla. Z V3S stal legendární český nákladní automobil, ověřený řadou zajímavých historek a neuvěřitelných příběhů, které z něj stvořily nepřekonatelný stroj. Jako jediná náhrada za V3S se jeví Tatra 810, která se ovšem začala vyrábět až roku 2008.

Já si ale na svoji vejřasku musel počkat. Ostatní už s úšklebky jezdili a já pořád nic. Až jednoho dne přišel rozkaz k převzetí.

To se mělo uskutečnit v Praze-Modřanech. Tam sídlila společnost jménem Chirana. Tahle firma vyráběla výbavu skříňové nástavby na V3S. Nejčastěji sanitní. Na naše letiště ovšem dodávali speciální, pro vyhodnocovače leteckých snímků. V mém autě byly prosvětlovací stolky, do kterých se daly zapasovat židle, aby se při jízdě nepohybovaly. Do Prahy mě přivezli gazem. A vůz už na dvoře stál. Sednu do něj, ale chytit nechtěl. Po chvíli se jeden místní zřízenec rozhodl roztlačit mě. Měli tam takový firemní autobus. Napráhl lano mezi auta a rozjel se. Cesta z areálu vedla z kopce dolů. V půlce kopce motor naskočil. Lano se začalo prověšovat, a proto jsem šlápl na brzdu, ale v pedálu jsem necítil žádný odpor. V tlakových nádobách se vlivem dlouhé nečinnosti ztratil tlak. Instinktivně jsem šáhl po ruční brzdě. Ta, i když jsem ji drtil, co to šlo, skoro vůbec auto nezpomalila. Brzdila totiž jenom jeden zadní kardan. Pak už nastalo zoufalství. Autobus přede mnou podle brzdových světel zastavoval. A já ho skoro začal předjíždět. V rychlosti jsem zablikal dálkovými světly a doufal, že si to nevyloží špatně. Naštěstí ne. Autobus zase přidal a rozjel se do protějšího kopce. Kdyby nezareagoval, tak bych ho předjel a za zadek ho strhnul s sebou. On by pak neměl žádnou šanci. Zřízenec vyskočil z autobusu a povídá: „Tys mi teda dal!“

Po příjezdu zpátky mi vůz kluci záviděli. Už jsem měl blinkry z žárovek, a ne jako ostatní tvořené elektromagnetickými výsuvnými ramínky, která se často porouchala. U NZtů (nesnižitelné zásoby) nefungovala nikde. Kluci je odmontovávali a dávali je do svých hlavních aut. Já taky mnohem víc jezdil. Vedení chtělo, aby se všechny závady projevíly do konce záruční doby.

Štábní kultura, hierarchie a rozdělování moci

Mimoňské cvičné letiště mělo svoje vlastní vedení, kde nejvyšší pohlavár zastával funkci velitele letiště. Zodpovídal za práci leteckého pluku, pod něj se řadili piloti, mechanici a další pomocný personál. Na letišti ale pracovalo několik útvarů a každý z nich měl svého velitele. Mě vedli pod fotooddílem, pod vedením jistého Kizky, ale zároveň pod něj spadala škola důstojníků. Fotooddíl ovšem měl vedení v Hradci, a tak nad námi oficiálně nikdo neměl dohled. Jinak ředitel školy byl důstojník Píře. Druhý rok škola spadala pod Čerchovského, o kterém se taky ještě budu zmiňovat. Dalším důstojníkem byl Juršo, asi nejblbější ze všech. Bůh ví, co měl za školu, ale když psal něco školákům na tabuli, neřešil nějaké tvrdé, měkké i. A školáci, kteří už často měli vysokoškolské vzdělání, se mu akorát smáli. Byl blbej, namyšlenej a zrádnej. Kluci se třeba přiznali a on je stejně opálil. Poslední důstojník, se kterým jsem měl tu čest, byl Čváb.

Důstojníků tu bylo daleko víc. Většina z nich byli bývalí piloti. Tihle piloti nemohli lítat, stačilo totiž, aby nějaký jejich bratranec z třetího kolena utekl na Západ nebo se jinak zprotivil režimu a už se do vzduchu nepodívali. Z armády je ovšem nemohli vyhodit, a tak je zařadili do SS. Nikoli však nacistické, tahle zkratka znamenala studijní skupina. (Ještě po letech na mě při předložení vojenské knížky na Vojenské správě koukali divně, a pak připsali háček nad první S. Jaké zažili zděšení, když jsem jim oznámil, že je to špatně, a že jsem opravdu sloužil u SS, tedy studijní skupiny. Mě sem taky přiřadili a neptali se. Se mnou do skupiny patřilo taky 60 školáků, 40 důstojníků a 6 dalších řidičů.

Ostatní útvary na letišti

Na letišti pracovalo asi 1500 vojáků v různých oddílech. Autorota zajišťovala veškerou dopravu na letišti. Zabezpečovací

útvary, přes který šly náhradní díly a palivo a odklízeli sníh z přistávací dráhy. Strážní útvary hlídali perimetr, pokud nehlídali oni, museli se za ně střídát ostatní útvary. Řidiči, kam přiřadili mě. Náš úkol spočíval v dopravě důstojníků a školáků, kam bylo potřeba. Fotooddíl analyzoval a vyvolával fotky pořízené z letadel.

Psinec, ten se nacházel dost daleko od nás. Dokonce tak daleko, že jim tam jídlo vozili zvlášť. Zdejší vojáci, aby měli klid ode všech důstojníků, vymysleli postup. Sehnali vždycky nějakého cizího vojáka. Dali mu brigádýrku a poslali ho, aby šel psy mlátit. Využili Pavlovův reflex v praxi. Psi se pak naučili, že na toho, kdo má brigádýrku, budou štěkat. Někdy to při ranních nástupech důstojník nevydržel a poslal kluky se psy přednostně pryč. Přestože se kotce se psy nacházely daleko a psovodům nehrozilo bezprostřední nebezpečí v podobě trestních postihů za neplnění povinností, měli jsme s nimi dohodnutý signál. Každý, kdo jel s důstojníkem směrem k psinci, musel dát dvakrát meziplýn. Já se k tomu zas tak nedostal, ale při jedné jízdě tím směrem, mi dělalo problém začadit i na třetí pokus. Důstojník se jen zasmál a povídá: „Co to bylo?“ „Já zas tolik s tatrou nejezdím.“ „Ale prosím vás, myslíte si, že nevím, jak to tady chodí?“

PTP – pomocný technický prapor měl sloužit pro převýchovu politicky nespolehlivých lidí. Ačkoli nám zakázali mluvit s pětápáky, o víkendu nám nic nezabránilo si s nima pokecat. V té době nám nikdo neřekl, co to je PTP a tak si normálně povídáme: „Tak, my to máme za 650.“ Najednou povídá jeden z nich: „Vy to máte aspoň pěkně spočítaný, ale já už tu těch 730 sem a nevidím konec.“ Jeho otec byl sedlák a nevstoupil do JZD. Takže ho zavřeli a jeho syna, aby nedělal problémy, šoupli do PTP: „Dokud tam bude ten blbej předseda, tak se odsud nedostanu.“ Tím bylo

myšleno, dokud nepošlou dobrozdání z místa bydliště, že se může vrátit, tak se z PTP nedostane.

Další pétépák emigroval a nechal se naverbovat do francouzské Cizinecké legie. Podepsal s ní smlouvu na sedm let, po kterých by ho čekalo občanství a doživotní renta. Po třech letech ho chytili někde v Alžíru a poslali do vlasti.

K PTP se ale dalo dostat i jinak. Ten, komu se opravdu nechtělo na vojnu, mohl podepsat smlouvu s doly. Poté ho přiřadili k PTP a neměl takovou buzeraci. Protože útvary PTP většinou těžce kašlaly na vojnu, měli tam i jiná privilegia - uklízečky a nějaké vyšší kapesné. Mezi úkoly PTP patřilo i budování letištních ploch. Nováčkům na bráně ukázali čísla aut, se kterými pétépáci jezdí a zakázali jim ty vozy kontrolovat. Pétépáci totiž bránu často svými Tatrami 111 prorazili a ani se nezastavili.

Houby

V okruhu několika stovek metrů až několika kilometrů od letiště bylo vojenské pásmo. Civilisti měli do toho okruhu vstup zakázán. A právě v tomhle pásmu rostly houby. Dařilo se jim tu dobře, protože je nikdo nesbíral. Vojenské pásmo bylo z větší části tvořeno lesním porostem. A to se nám hodilo, hlavně když nám nedali vycházky. Bez vycházek jsme nemohli opustit areál letiště, ale museli jsme tam zůstat a hlídat ho. Často se chodilo do okolních lesů. Lesy tu byly rozlehlé, takže nás tam nikdo nemohl najít, a ani nás tam nikdo nikdy nehledal.

V lesích rostly hromady nejrůznějších druhů hub. Nejdřív jsme našli jednu hromadu nějakých hub, sesbíráme je a jdeme dál až k další hromadě ještě lepších hub. A tak dlouho je vysypáváme, až jsme našli právě hříby a odnesli je na útvar. Kdybychom nosili všechny houby, bylo by jich tolik, že by je nedokázal sníst ani

celý útvar za týden. A protože jsme byli mladí, vařili jsme houby tím nejhorším způsobem. Teda pro náš organismus nejhorším způsobem. Hříby jsme obalili do sádla a smažili na pánvi. Z hub se tak staly malé křupky, ale s vysokým obsahem energie.

„Dneska by mě po takové večeři odvezli do nemocnice,“ tvrdí pamětník. Další způsob zpracování spočíval v nakrájení na plátky a usmažení v trojobalu.

Na houby se chodilo často. Jednou v lese, už to bylo docela daleko od útvaru, jeden z mých kamarádů vykřikl: „Kde je Pepík?!“

Všichni se rozhlíželi okolo sebe, ale Pepík nikde. Hledáme ho několik hodin, ale marně. Nakonec jdeme zpátky k útvaru. Otevřeme dveře od naší ubytovny a vidíme, jak Pepík spokojeně spí. Hned ho probudíme, aby nám vysvětlil, proč zmizel z lesa. On se jen usmál a řekl: „Já už mám nasbíráno.“

A vytáhl zpod postele obrovský hřib. Všechno v tu chvíli šlo stranou. Hřib jsme nakrájeli a usmažili. A hříby od ostatních nakonec skončily v koši.

LX v kamínkách

V autoparku na letišti byla brána. Každý oddíl na letišti ji musel jednou za čas hlídat, zapisovat příjezdějící a odjíždějící auta a kontrolovat pořádek. Na tuhle práci tady přistavili „boudu“. Bouda vlastně byla složená skříň z V3S. Vevnitř se nacházel stůl, několik židlí, postel, polička, kam se dávaly papíry od vozu a malá litinová kamínka. Postel tu zůstala proto, že přes noc se vždycky určili dva, kteří museli hlídat bránu, z nichž jeden mohl spát a druhý musel hlídat. A litinová kamínka tu stála, aby tam vojáci v zimě neumrzli. V nedalekém lese se nacházelo vždycky dost dřeva, které musel někdo naštipat. Častokrát se stávalo, že se nikomu nechtělo dojít do lesa a naštipat dříví.

To potom plamínek v kamnech zhasnul a na dně žhnulo jen žhavé dříví. Většinou se problém řešil tak, že se nasypala trocha uhlí a kapka benzínu navrch. Tím se oheň zase rozhořel.

Přesně to se stalo jednou v zimě. Na dně kamínek slabě žhnuly rozpálené uhlíky a v boudě začínala být zima. V tu chvíli ale po ruce scházel benzín, a tak najednou nějakého chytráka napadlo nalít do kamínek Elerix (LX palivo). V tu ránu se z kamínek začala valit hustá bílá pára. Pak se zdálo, jako by se bouda nafoukla. Místnost se okamžitě vylidnila. Bouda měla dvoje dveře, a i když vojáci nechali oboje otevřené, pára se nehnula z místa a setrvávala v boudě. Chvíli tam koukáme, co se bude dít, až si nakonec někdo zapálil cigaretu, a když dokouřil, hodil nedopalek do boudy. Z té okamžitě vyšlehla ohnivá koule. V tu ránu všechna pára shořela a výbuch sfouknul oheň. Najednou koukáme - z buňky někdo vyběhl. Jeden voják tu zůstal, když jsme v rychlosti opouštěli buňku. Jeho první reakce byla: „Co se to děje? „Jiný voják mu odpověděl otázkou: „Kde máš obočí?“ Žádné mu nezůstalo a dlouho trvalo, než mu zase dorostlo.

Když se ohnivá koule prohnala boudou, ožehnula při tom papíry od aut. Naštěstí doklady zůstaly v deskách a tak ohořely jen rohy, co přechuhovaly přes okraj. I přes výbuch bouda zůstala stát a ani nábytek nepřišel k úhoně, jenom měl trochu opálený lak. Nejhuř to odnesl voják, který tam zůstal spát. Až později vypravoval, co se dělo v boudě.

„Probudil mě silnej výbuch a okamžitě, jak sem v otevřel voči, sem viděl všude jenom plameny.“ Je až s podivem, že se ten incident obešel bez vážnějšího poškození zdraví.

Mytí pomocí LX

Letecké palivo LX má mimo vysokého výkonu i jednu specifickou vlastnost. Výborně čistí odrezuje a odmašťuje.

Na letišti se proto zřídilo místo připomínající ruční myčku aut. Klasicky tu stál stojan s hadicí a mycí pistolí. Pokud někdo chtěl, jednoduše přijel s autem na vyznačené místo a omyl skoro všechnu nečistotu. Zdá se to jako mrhání leteckým palivem, faktem ale bylo, že palivo používané na mytí byl vlastně kal vznikající při čištění leteckého paliva. I při velké kontaminaci cizorodými prvky si palivo pořád udrželo mycí vlastnosti. Osvědčilo se i při aplikaci do zadřeného motoru. Injekční stříkačkou se vpravilo palivo do prostoru pístu a nechalo se několik hodin až dní působit. Potom byl motor zase schopen provozu. Zbylé palivo, které steklo z čištěných aut, se vracelo přes filtr k dalšímu čištění.

První brigáda

Vždycky v létě při žních bylo tolik práce, že zemědělci nestíhali. Ve chvíli, kdy hrozilo, že nestačí sklídit všechny plodiny včas, což ve výsledku znamenalo ztráty, snažili se nabrat co nejvíc brigádníků, za co nejmíň peněz - a na to se jim výborně hodila armáda. A to z několika důvodů: v první řadě vojáci dostali rozkaz a museli pomáhat. Za druhé: vojáci pracovali zadarmo nebo za minimální odměnu. A tak jednou v létě přišel rozkaz i mně.

Hned v prvních dnech se stala příhoda, na kterou nezapomenu. Ráno mi ukázali můj traktor. Mým úkolem ten den bylo, abych jel na pole s valníkem. Na valník si vylezly babky, a aby se jim dobře sedělo, daly si pod sebe kýble. Nastartoval jsem, jedu a nic netušíc chci přeradit, ale nemůžu. Najednou se mi sevřelo srdce, protože ani původní rychlost nešla zařadit. Sešlápnu brzdy, ale ty jen zakvičely a traktor akorát nabíral rychlost. Najednou přede mnou zatáčka. Sice nijak prudká, ale už jsem viděl traktor převrácený. Nedalo se nic dělat, musel jsem to nějak vybrat.

Prudkým škusnutím se mi podařilo udržet traktor na silnici. S úlevou jsem dostal sebe i babky na pole. Jakmile zastavím, celý zpocený, jedna babka povídá: „Takhle s náma jezdit nemůžete. Na to nejsme zvyklí!“ A já si jen říkám sám pro sebe: „Kdybyste báby věděly, co se dělo, takhle v klidu nejste!“

Nakonec jsem litoval, že jsem si nechal jízdy na traktor napsat, aniž bych před tím odjel jedinou jízdu. Chlapi mi potom říkali, jaké jsem měl štěstí. Většina valníků totiž neměla funkční brzdy. Půjčoval si je kdekdo, ale nikdo se o ně nestaral.

Krádež tyček od vejtrasky

I když v útvaru, ke kterému mě přidělili, sloužila spousta vojáků, stejně neměli ke všem autům řidiče. Tenhle nedostatek vedení vyřešilo přidělením více aut jednomu řidiči. Ostatní auta byla označena písmeny NZ. Ze začátku měl každý dvě NZ, a čím víc průserů měl, tím víc aut zpravidla dostal. Nejen, že se člověk musel starat o tahle auta, ale musel i kontrolovat, aby se z nich nic neztratilo. Někdy se třeba někomu něco na autě podělalo. V tom případě si vyhlídl cizí auto, které mělo danou funkční součástku. A v noci šel a prostě si ji odmontoval. Tohle se dělo hlavně se startérem. Ten je přimontován zespodu za pomoci čtyř šroubů. Úplně nejhorší situace nastala, pokud tam nepřimontoval ten starý rozbitý.

Něco podobného se mi stalo po příjezdu ze zemědělské brigády. Pobyl jsem si tam asi dva měsíce. Vždycky po příjezdu zpátky, nejen z brigády, ale i z různých cvičení, jsem si pro jistotu zkontroloval všechno vybavení. Jak tak obcházím a kontroluju, všiml jsem si chybějících „tyček“. Ty sloužily jako přídatné rozšíření k umístění plachty. Tyčky byly zhotovené z lehké slabostěnné oceli. Když se to dozvěděl velitel autoparku, chtěl

po mně, abych je zaplatil. Pak si to ale rozmyslel a řekl: „Tak tady ten voják je vyučený soustružník, on vám pomůže vyrobit nové.“

A hned napsal dopis do vedlejšího útvaru, který zařizoval opravu aut, letadel a všeho možného. V dopisu stál i příkaz na vydání materiálu. Náčelník vedlejšího útvaru si dopis přečetl a poslal jednoho ze svých lidí, aby nám vydal materiál a ukázal, kde je soustruh. *Soustruh je stroj na obrábění materiálů. Daný výrobek je uchycen v hlavě soustruhu (většinou za čtyři „zobáčky“). Hlava soustruhu rotuje a nůž, který se do výrobku zařezává, udává výsledný kruhový tvar. Je to velký stroj, určený na co největší množství typů materiálů a funkcí.*

No, a tak začala naše snaha o znovuvytvoření tyček. Nebyla to složitá práce ani časově náročná, přesto jsme sem chodili dennodenně asi měsíc. Ani nikomu nepřišlo divné, co tam děláme. Poslední den, kdy práce skončila a my si měli pouze dojít pro hotové dílo, nám někdo tyčky ukradl znovu. Velitel autoparku se divil, kde tyčky jsou, a tak mi nezbylo než se tak dlouho vymlouvat, až se na to zapomnělo.

Prostřelená noha

Byl jsem, jak už bylo řečeno, přidělen ke skupině vojenská škola. Mojí náplní služby bylo dělat řidiče, ať už pro vedoucí útvaru nebo autoparku. Potom ke skupině přiřadili i vyšší důstojníky. Bylo tu taky pár sportovců.

Jedním z nich byl profesionální střelec z pistole. Měl speciálně upravenou zbraň na svou ruku a seřízenou spoušť. Před vojnou soutěžil různě po světě a vyhrál spoustu cen. Pro stát to znamenalo dobrou vizitku mít takové sportovce, proto ho přiřadili sem. Někdy, když jsme měli volno a on chodil cvičit, bral nás s sebou. Od vojenského útvaru měl vyjednanou výjimku, aby mohl určitý počet hodin v měsíci trénovat. Většinou ani

předepsaný počet hodin nevyužil. Nevyužil ani počet nábojů, které mu dali. A tak nás nechal, abychom si vyzkoušeli střelbu.

Jeden z mých kamarádů, Pečko se jmenoval, nás všechny poučoval, jak se to má dělat. Až do doby, kdy se ke střelbě dostal sám. Zvednul ruku a hrozně dlouho mířil. Tak dlouho až mu ruka ztěžkla. V takovém případě profesionální střelec ruku na chvíli připažší k tělu. To udělal i on. On to ale udělal moc rychle, takže rukou švihnul. Ovšem netušil, jak citlivou spoušť má zbraň a při švihu dolů si prostřelil nohu. Prostřelil si lýtko tak šikovně, že kulka prošla přímo mezi dvěma lýtkovými kostmi. Začal se válet na zemi bolestí. Nevěděli jsme, co máme dělat, a tak jsme ho dotáhli za místními lapiduchy.

To byl pomocný personál ve vojenské ošetrovně, někteří z nich tu museli sloužit za trest, a proto nám rádi pomohli, už jen proto, aby to udělali na truc. Některá zranění ošetřit dokázali. Vždycky, když se nám stal nějaký úraz a nechtěli jsme, aby to někdo věděl, tak jsme sem přišli.

Ale tentokrát se lapiduši podívali a nevěděli, co mají dělat. Pořád nás posílali do nemocnice, protože netušili, jestli si ten frajer neprostřelil kost. Do nemocnice jsme ale jít nemohli. Tam by totiž sepsali protokol, v němž by muselo být uvedeno, jak a kde se úraz stal. Následně by ho poslali vedoucímu útvaru a problém by měl hlavně střelec. Lapiduchy nenapadlo nic jiného než průstřelem protáhnout knot napuštěný v léčivém roztoku. Nic jiného se na místě nedalo dělat. Problém nastal už při samotném protahování knotu. Byl to nesmírně bolestivý úkon, protože lapiduši nemohli použít anestetika. Použití anestetických prostředků se musí zanést do protokolu a jejich počet se kontroluje proti případnému zmizení. Knot se musel často vyměňovat

Rána se dlouhou dobu nelepšila a lapiduši se báli, co se stane, jestli se mu do rány dostane infekce. Mimo infekce taky hrozila

otrava. Náboje se totiž vyrábějí z olova. *Olovo se používá především pro svoji hmotnost a tvrdost a dá se velmi snadno zpracovat za nízkých teplot.* Střelec měl z toho všeho největší strach. Po několika týdnech se rána konečně začala uzavírat. Pečko přitom musel po celou dobu rekonvalescence chodit na výcvik a dělat všechno tak, jako by byl úplně zdravěj. Takže ranní rozcvičky, běh i pochody. Snažili jsme se mu situaci ulehčovat, kde se dalo. Až po čase nám prozradil, že se při každé výměně knotu bolestí podělal.

Dráty

Jednou se takhle nový velitel vrátil ze školení, kde viděl, jak pomocí jednoho vozu nastartovat druhý, a to za pomoci autokabelů. Je to podobný princip jako při startování dvou aut, z nichž jedno má vybitou baterii. Samozřejmě se mu to hrozně líbilo a nakoupil slaboučké dráty zvané „dvojlinka“ (stejně dráty jako vedou od zásuvky k lampě). Tuhle techniku používaly bojové jednotky, ale protože my nepatřili k bojovým útvarům, nemuseli jsme to mít. Tohle všechno mi prozradili kluci při společném cvičení. Ti to měli namontované na autech. Taky mi řekli, že dráty musí mít co největší průřez. V drátech totiž prochází velké množství proudu. Tak velké, že dokáže slabé dráty upálit nebo roztavit.

Velitel nám dal okamžitě rozkaz, abychom novinku vyzkoušeli. Já jsem čekal, co se bude dít. Za chvíli za mnou velitel přišel a zvýšeným hlasem se zeptal:

„Proč nepracujete?!“

„Já to dělat nebudu, protože je to blbost!“

„Okamžitě začněte dělat!“ vyštěkl.

„Já si počkám, až to bude mít první, a co to udělá.“

„No, to si počkejte!“

Za chvíli to první snaživci už měli hotové, ani dráty pořádně neupevnili, jak rychle spěchali, aby se zavděčili. Jeden řidič naskočil do kabiny a nastartoval. Z drátů se zakouřilo, zčernaly a upadly.

„Tak vidíte, já sem věděl, proč to nebudu dělat.“

„A to ste nemohl, sakra něco říct?!“ A začal na mě řvát. Tímhle a pak ještě dalšími neshodami mezi námi vznikala pořád větší a větší nevraživost.

Další blbost, co si vymyslel jeden z důstojníků, byla jízda za rizikových podmínek. Takže na ledu. Nastala zrovna zima a on přikázal na letištní plochu nastříkat vodu, která zmrzla. A mohl začít výcvik. Po jednom jsme chodili na řadu. Člověk se musel rozjet a trhnout volantem a zabrzdít, aby vůbec smyku dosáhl. Většina to zvládla na první nebo druhý pokus. Jednomu vojákovi se to ale ne a ne povést. Tak ho důstojník vyhecoval. On se rozjel, prudce trhnul a bokem zavadil o obrubník. A auto otočil na bok. Rázem celá akce skončila.

Střelnice

Školáci, které jsme vozili, měli jednou za čas taky střelby. Dřív se na pohodlí tak moc nedbalo, a tak v našich vozech byly jen dřevěné lavice. Střelnice byla umístěná v údolí za kopcem, asi tři kilometry od letiště. Do jejího areálu se vcházelo přes lesík, jiná cesta tudy nevedla. Jedině obejít celý kopec, ale to bylo asi pět kilometrů. I když jsme nepatřili ke školákům, brali nás s sebou.

Ze začátku i my řidiči chodili střílet. Já měl samopal, co střílel asi o půl metru vedle. Pořád mě posílali, abych si ho vyměnil, ale já nešel, protože na střelbách se dalo poznat, komu jak samopal střílí, a pokud bych si ho vyměnil, každý by si ho ode mě

chtěl půjčit a na mě by zbylo čištění, a to je složité asi jako vyčistit připálený plech. Ale tím, že mi přidělili samopal, co střílel za roh, si ho ode mě nikdo nepůjčoval a ani já s ním nestřílel. Na střelnici jsme vždycky trávili celý den a nám se po čase už nechtělo poslouchat celý den řev nějakého důstojníka. Napadla nás geniální myšlenka. Od letiště ke střelnici to nebylo daleko, proto stačilo povolit ventil z kola, ještě před odjezdem z letiště. Ta krátká vzdálenost byla dostatečná, aby se za jízdy z kola vypustil vzduch. Potom už jen stačilo na parkovišti před střelnicí říct zvýšeným hlasem tak, aby vás procházející důstojník slyšel: „Sakra, zase sem někde píchnul!“

Důstojníci měli většinou tupé hlavy, a tak prohlásili něco ve smyslu: „Tak, šofěři budou opravovat auta a ostatní na střelnici!“

Poté už jen stačilo kolo napumpovat, což je záležitost pěti minut. A pak už jen sladce odpočívat a čekat, dokud se nevrátí. Málokdy se stalo, že se důstojník vrátil, ale to už jsme z dálky viděli a hned sundali celé kolo nebo nejlíp dvě a vymysleli si nejrůznější poruchy tak, aby jim nerozuměl a rychle zase odešel.

Ruská zima

Za mých mladých let ještě v zimě klesala ručička teploměru hluboko pod bod mrazu, ne jako dneska při „globálním oteplování“. Nejen, že zima vadila lidem, taky nepříznivě působila na auta. V3S měla pro zimní období jednoduchý a efektivní systém. Při tuhých zimách se do dutiny v bloku motoru vložila malá petrolejová lampa, která ohřívala naftu, aby nezamrzla. Dutinu překrývala malá dvoukřídlá dvířka, která vypadala stejně jako dvířka od výklenků na hřbitovech. Občas taky plamínek zhasnul. To mě pak někdy i třikrát za noc probudila

služba autoparku s tím, abych si šel zapálit petrolejku, a to ještě v tom lepším případě, v horším mi nikdo nic neřekl a ráno motor zaboja nenaskočil.

Další problém nastával u autobaterek. Z dobrého důvodu se doporučuje mít plně nabitou baterku. O tom, co se stane s nízkým stavem na baterii, mám osobní zkušenost. Jednou normálně vstanu a auto nechce naskočit. Jdu se teda podívat na akumulátor. Ještě dneska si pamatuju, jak se na mě usmívala rozšklebená vana baterie. Tak strašlivý mráz prostě nedokázala přečkat. No, ale co teď? Kvůli špatnému zacházení bych měl správně baterii celou uhradit. Naštěstí se dala provizorně spravit. *Baterie neboli akumulátor, je zařízení na uchování elektrické energie. Liší se podle kapacity rozměrů a tak dále. V autech se však používá dodnes uchování energie pomocí chemické reakce mezi zinkovou a měděnou elektrodou. Mezi elektrodami je prostor vyplněný elektrolytem, což je zředěná kyselina sírová. Tento typ akumulátoru má kapacitu okolo sto ampérhodin.*

Vnitřek baterie, tedy elektrody, se dá vyndat pomocí letlapy. Baterie měla totiž články zatavené asfaltem. Pak stačilo zajít na smetiště a najít podobnou vanu na baterii. Protože mi došlo, že baterie po provizorním zásahu nebude dlouho fungovat, hledal jsem vanu s co nejstarším rokem výroby. Pak už stačilo baterii znovu sestavit, zatavit asfalt a dolít elektrolyt. Baterie i po amatérské opravě fungovala další dva měsíce a pak mi ji vyměnili za novou.

Cvičení

Převážnou většinu času na vojně zabírají různá cvičení a školení. U ostatních oddílů se cvičení konala i několikrát do týdne, u nás ale ne. Náš oddíl nepatřil k bojovým a tak moje služba spočívala v převozu školáků a důstojníků. Díky tomu

se nám podařilo vidět věci do té doby tajné nebo těsně před uveřejněním. A to proto, že důstojníci, které jsme vozili, museli trochu znát novou bojovou techniku a vybavení. Většinou nás na cvičení brali taky, abychom nevyváděli nějaké nepravosti. Nám se ale kolikrát nechtělo a snažili jsme se vyvlíknout ze střelb. Když nám ovšem řekli o protitankové střele, neváhali jsme ani vteřinu. Jednou takhle při cvičení před nás postavili RPG-7, teda protitankový granátomet. Což byla horká novinka té doby.

Dnes tvoří základní zbraň pěchoty proti tankům, obrněným vozidlům a ostatním obrněným cílům. Účinná je také proti bunkrům všeho typu. Je to unikátní zbraň, zhotovená podle německého vzoru Panzerfaust. Ten se Němcům během druhé světové války velmi osvědčil, a to především proti tankům. Panzerfaust nahradil dřívější protitankové pušky, které se staly neúčinné z důvodu zvětšování pancíře tanků. Problém Panzerfaustu spočíval v tom, že měl dostřel jen třicet metrů. Časem se zbraň vyvíjela, a tím se zvýšil dostřel na sto padesát metrů. V té době už se ale ani nestačila dostat na frontu a vývoj se zastavil. Tenkrát to znamenalo vynikající zbraň a tak konstruktéři ze Sovětského svazu představili podobnou, jen trochu upravenou. Zbraň se postupně modernizovala až k současné podobě. Hlavní výhodou RPG-7 byla její schopnosti znovu nabíjení. Po výstřelu z Panzerfaustu zbyla jen roura s jednoduchým zaměřovačem, kterou vojáci okamžitě zahazovali. Zbraň RPG-7 se však dala znovu nabíjet. Rovněž se zvýšil dostřel na tři sta třicet metrů a průbojnost z 220 na 300 milimetrů. Jinak ale obě zbraně pracovaly na stejném principu, což je v tomto případě Munroeův efekt. Zjednodušeně jde o to, jak s co nejmenší náloží způsobit mnohonásobně větší poškození tím, že upravíte tvar střely a určíte směr výbuchu. Je to podobné využití fyzikálních jevů, jako když velká zaoceánská loď, která váží

mnohdy i stovky tisíc tun oceli, plave díky tvaru trupu za použití Archimédova zákona. Tento efekt vyřešíme prostou úpravou nálože do tvaru hrotu šípů a vytvořením dutiny ve špičce. Potom má tlaková vlna způsobená výbuchem tendenci kopírovat povrch výbušniny, tím se zkoncentruje a vytvoří průrazný paprsek o teplotě okolo 8000° C, pomocí kinetické energie spalin dokáže propalovat díry do nejdolnějších materiálů. Tady ale opět vyvstává další problém - tento efekt funguje jen při přímém kontaktu. Jak dostat výbušninu dostatečně blízko k cíli a to pokud možno hned? Pomocí raketového motoru! Ten je dostatečně rychlý pro dopravení střely k cíli, ale přináší další problém, který snižuje výkonnost v boji, a to je zpětný ráz. Jak tedy co nejlépe eliminovat zpětný ráz, aniž by se snížila výkonnost zbraně? Třetí Newtonův zákon, zvaný akce a reakce, říká jasně: „Proti každé akci působí stejně velká reakce.“ Pokud tedy chceme eliminovat zpětný ráz, musíme působit stejně velkou silou, ale opačně orientovanou. Pokud chceme způsobit stejně velkou reakci proti střele lze použít dva základní způsoby. První, takzvaný Davisův kanón, pracuje na principu stejně těžkého protizávaží, jako je střela, s tím rozdílem, že je umístěna na druhé straně. Při výstřelu tedy střela i protizávaží vyletí stejnou silou a hlaveň se ani nehne. Vzádu za hlavní se však vyskytuje nebezpečná zóna, ve které hrozí nebezpečí srovnatelné jako v směru střelby s rozdílem absence výbušné složky. Druhý způsob, o mnoho bezpečnější, pracuje na principu rozpadu protizávaží na malé lehké kousky s velkým aerodynamickým odporem, které rychle ztratí rychlost a za zbraní tedy nevzniká ohrožená zóna. Rozpadu schopnou látkou můžou být železné piliny nebo jiný materiál s podobnými vlastnostmi. U tohoto způsobu je jediný problém - v hmotnosti proti závaží a tak se tedy dostáváme k poslednímu, dnes již jedině používanému způsobu, který používá samotné spaliny ke kompenzaci zpětného rázu. Spaliny

z raketového motoru tedy slouží jako rozpadu schopné protizávaží. I tady se ale najde rozdělení na různotlaké a stejnotlaké. Stejnotlaká zbraň má v hlavni i ve spalovací komoře stejný tlak. Tím se dosáhne většího urychlení střely a zvýšení reakčního účinku. Pro zjednodušení - hlaveň má na obou stranách stejný průměr. Rychlost hoření náplně musí být vyřešena tak, aby se hlaveň nehýbala. Jinak je tomu u různotlaké zbraně. Zde je možno snížit tlak ve spalovací komoře za pomoci rozdílných průměrů hlavně v přední a zadní části. V zadní části je samozřejmě otvor užší. Spaliny z hoření tedy musí vyvinout větší snahu, aby se protlačily zúženým otvorem, ale zároveň snižují hmotnost nálože. Avšak při „protlačení“ spalin skrz menší otvor vzniká vyšší teplota a proto je třeba zadní část vyrobít z odolnějších materiálů. V porovnání obou typů ale vyhrává různotlaká zbraň, nejen že hlaveň může být vyrobena z lehčích materiálů, ale je i konstrukčně jednodušší. Nevýhody těchto střel jsou následující: balistický výkon neboli nízká počáteční rychlost a demaskující faktory jako prachový oblak. Teď již máme vyřešený problém, jak propálit pancíř nepřítele, jak dostat k němu střelu rychle, a i to, aby nás zbraň neodhodila deset metrů dozadu. Co když však má nepřítel takou obranu, kterou nepřekonáme? Tou mohou být reaktivní výbušné pancíře, které přivádějí kumulativní střely k výbuchu před vlastním pancířem nebo pomocí zástěn z pletiva. Takřka každý způsob, který dokáže střelu odpálit ještě před zásahem pancíře, dokáže ochránit před průpalem, tedy i před výbuchem.

Teď už k příběhu. Školitelé nám řekli, abychom se rozdělili do skupin po dvou a vysvětlili, jak se zbraň používá, tj. nabíjení a hlavně střelba. Není na tom nic těžkého. Raketa se zasune předem hlavní a zajistí se pootočením asi o 60 °. Po cvaknutí je zbraň nabita. Potom už jen stačí namířit na cíl. Na naší verzi RPG nebyly ještě optické zaměřovače, pouze jakýsi kus železa

s otvory, vedle kterých ve výrobě vyrazili číselnou vzdálenost v metrech. Po namíření na cíl jste museli odhadnout vzdálenost k cíli, což v našem případě představovaly pařezy stromů. Například pařez je vzdálen padesát metrů. Dle zaměřovače odpovídalo padesát metrů druhému otvoru. Okem jste tedy sledovali pařez přes druhý otvor. Pak už jen stačilo stisknout kohoutek, a v tu ránu letěl pařez deset metrů vzduchem. Zbraň měla ohromnou sílu, a to i když jsme mohli střílet jenom střelou, ve které chyběla výbušnina. Výbušniny tu reprezentoval železný náboj ve tvaru střely. Několik hodin nás takhle nechali „velmi efektivně“ likvidovat pařezy než nějaký chytrák vymyslel přikopnout drn do zadní části roury. V okamžiku výstřelu se roura roztrhla a střepiny lítaly všude. Střelce našťěstí trefila jen jedna, a to ještě do místa, kde měl plynovou masku, kterou střepina neprošla, našťěstí. V tu ránu skončilo střelení a jelo se domů.

Zlom

Druhej rok jsem byl už chytřejší. Na vojně se vyplatilo dělat ze sebe blbýho. Někdy v tomhle období přišel zlom. Jeden rok skončil a jeden zbýval. Ze zobáků se stali mazáci. Vojáci začali pomalu kašlat na všechno. Ti, co měli auta, se snažili jen o to, aby nějak jezdili a údržbové práce na vozech už přenechávali na dalšího uživatele z řad nováčků. Je to taky jeden z důvodů, proč je armáda tohohle typu (a nejen toho) černou dírou na peníze. Každý nový branec dostal půllitráky (vojenské boty podobné pozdějším kanadám), plynovou masku (my ji měli ještě s hákovým křížem), vycházkové boty, zimní kabát, ušanku,

letňáky (slabé kalhoty, čepici a bundu) a onuce (pruhy látky používané místo ponožek). Aby se aspoň trochu šetřilo vybavení, na cvičení se fasovalo od vojáků, co už odešli. Já, jako řidič, jsem odvážel vždycky na podzim a na jaře oblečení do skladu a nazpátek vozil výbavu na danou sezónu. Pokaždý jsem si vybral nějaké lepší, ne moc opoužívané oblečení. Věděl jsem, jak to ve skladu chodí, a starý kabát jsem si uložil v autě a neodevzdával ho. Ve skladu nic nepočítali a skladník mi akorát řekl, kam tu hromadu oblečení mám vysypat. V tom kabátu ale zůstala i moje vycházková knížka. A protože já na vycházky moc nechodil, přišel jsem na to až po několika měsících. Vycházkové knížky se musely nechávat u staršiny, ale já ji při převozu oblečení zapomněl vrátit. Protože staršina byl starej bordelář a já mu tvrdil, že moji vycházkovou knížku musí mít on, tak mi vystavil duplikát. Po nalezení i druhé vycházkové knížky se mi naskytla jedinečná příležitost k černým jízdám. V mém případě černé jízdy znamenaly vzít si kolo a jet domů. To ale netrvalo dlouho, viděl mě jeden lampasák a povídá: „To sem si nepředstavoval, že trénujete tak daleko od letiště!“ Myslel si snad, že jsme vzkřísili cyklistický oddíl. Po zjištění, kde bydlím, mu to došlo, ale nechal to tak.

Hlavní problém se ovšem vytvořil v našich řadách. Brabec, stejně starý jako já, si začal vyskakovat na zobáky, hlavně na jednoho. Přitom on měl jako zobák největší strach z případné šikany. Jeho povyšování nad zobáky se nejvíc projeвило na konci vojny.

Změna místnosti

Po půl roce na vojně si na nás začali stěžovat školáci a další dvě roty. Podle nich jsme nechodili včas na poplachy, nestlali postele, neúčastnili se úklidu a dělali bordel. Na začátku vojny

nás řidiče rozdělili ke třem skupinám školáků. Udělali to, abychom nevyváděli lumpárny. Ale ty tři skupiny školáků spolu soupeřily o nejrůznější blbosti, například nejčistší pokoje a tak dál. Ale my, řadoví vojáci, jim na to kašlali. Nějaké stlaní postelí a chození na rozcvičky nás nechávalo chladnými. A oni si na nás samozřejmě stěžovali. Nejdřív nám velitel Juršo promlouval do duše. Po opakovaných stížnostech nás ale chtěl potrestat. A tak nás poslal za velitelem školy. Celý den jsme se na to setkání připravovali. Velitel školy i velitel roty mohli dát až 21 ostrejch (vězení). Na začátku vojny nás poučili o případech, kdy můžeme odmítnout řídit z důvodu únavy a na tom taky stavěl „právník“ naši obhajobu. Jeho otec byl významný právník z Prahy, jak už bylo řečeno. Vždycky když nastal nějaký průser, tak mu volal z kantýny domů. Byla to jediná linka na letišti bez odposlechu. Náš právník uměl dobře mluvit a dokázal cokoliv okecat. U velitele začal povídat o poplaších, na které musíme chodit.

„My, když se vrátíme, musíme umývat auta, natankovat, v zimě zahřívat baterie. Co když se v noci nevyspíme kvůli poplachům, můžeme potom způsobit dopravní nehodu, a co potom. A já ráno pomalu padám na hubu!“

Velitel byl docela rozumnej a dalo se s ním mluvit.

„No vidíte, to máte pravdu, tak já vám zařídím místo někde jinde, třeba nahoře (o patro výš) v kabinetu, tam je stejně jenom bordel. Tak si to tam vyklidíte a budete tam. To proto, abych zjistil, jestli je pravda, co říkají školáci.“

A tak nám vyčlenil místnost dlouhou čtyři metry a širokou dva a půl. My si tam dali dvě postele, palandy naproti sobě. Na podlahu se ve všech místnostech nanášel hydrovosk. Nevýhoda hydrovosku je, že se musí vyleštit, jinak na něm zůstávají stopy - a to se nám rozhodně nechťelo. Pak ale někoho napadlo položit na zem lino, to někdo sehnal z letištního hangáru. Na rozdíl od linolea z ostatních prostor, bylo tohle zelené

vroubkované a mnohem kvalitnější, taky na něm nebyly vidět tolik šmouhy. To jsme umístili doprostřed pokoje. V hangáru lino měli proto, aby při chození nevznikaly jiskry. Poté se stal náš pokoj naprosto ukázkový, protože jsme do postelí skákali přímo ze dveří.

„Tak vidíte, a teď už vás nic neruší.“ řekl Píře.

Dokonce nás po čase pochválil i velitel školy. „Koukejte, dokonce i řidiči si umějí udělat pořádek!“ dával nás pak za vzor školákům.

Okno

Případ odcizení nějakého předmětu nastával na vojně dost často. Specialitou těchto případů bylo, že se odehrávaly mezi jednotlivými vojáky. Taky se to nejmírněji postihovalo, někdy i přehlíželo, veliteli. A to proto, že důstojníci jsou taky jen lidi, a pokud se před nimi objeví spousta podobných případů, s tím, že se někomu něco ztratilo, a i přes „vyšetřování“ se nedoberou výsledku, většinou problém už neřeší a zametou ho pod koberec. Taky dokázali poznat případ, kdy vyšetřování nemá smysl. Jednou se ale všechny zažité zvyklosti změnily. Protože na letišti stálo víc aut, než bylo lidí k obsluze, každý řidič měl na starost více aut, takzvaných NZ. Jeden z vojáků dostal jako NZ vůz, ve kterém bylo vybavení pro jiný útvar. Nešlo o nijak cenné ani v boji důležité auto, ale i tak muselo být v dobrém stavu. V tomhle vozu bylo veliké zadní okno, uchycené na místě gumovým těsněním. Po čase těsnění zpuchřelo a hrozilo, že se okno uvolní a někde ztratí. Dokonce na uvolněné okno upozorňoval i velitel. Dvakrát vojáka posílal na autorotu pro nové sklo. A přímo vojákově řekl: „Nechte si to okno opravit. Jestli se vysype, budete ho platit!“

S autem se ale jezdilo jen velice zřídka. Většinu roku stálo na místě. Voják na něj proto zapomněl. Měsíce ubíhaly a vozidlo pořád trčelo v autoparku, až do doby, kdy byl ohlášen velký poplach. A během nočního cvičení se okno ztratilo. Potom ještě kluci, co jeli za tím autem, řekli tomu řidiči, že jim okno spadlo přímo pod kola, a že už nemohli nic dělat, aby se mu vyhnuli. Hned po cvičení se autonáčelník ptal, kde je to okno. Aby z toho nebyl průser, vojáci co jeli za ním, dosvědčili, že viděli okno spadlé do příkopu, s tím že zůstalo v celku. Přemluvili proto autonáčelníka, aby jim vydal jízdní rozkaz. Tím vyřešili problém jen na chvíli. Voják si nevěděl rady, nechtěl okno platit a nikomu jinému už ukrást nešlo. Naším úkolem bylo pomoci mu hledat. A jako na zavolanou, koukáme, kousek od letiště zrovna zaparkovali podobné auto. Nikde v okolí nic, jen smrčí. A tak bylo jasno: „V noci to okno vyloupnem!“

Před akcí „získej okno“ jsme zkoušeli na jiném podobném vozidle se stejnou nástavbou jak nejlíp vysadit okno a hlavně nenápadně a potichu.

V noci se šlo na akci. Po úspěšném vysazení okna jsme nakoukli dovnitř: „Ty vole, tam je nějaký vybavení. Honem pryč!“

Co čert nechtěl, přes noc nějakí kutilové, kteří se vyznali v elektronice, vybrali všechny cenné součástky. Různé diody, usměrňovače, frekvenční měniče a tak dál. Vznikla obrovská škoda.

V té době náš velitel netušil, že jsme okno v příkopu nenašli. Druhý den ráno, při nástupu před útvarem, prohlásil: „Dneska v noci někdo vykradl auto se speciálním vybavením. A k tomu ještě okno. Ale o to okno nejde. Má jen zlomkovou cenu.“

Až za chvíli se velitel podíval na to kradené sklo a řekl: „Vidíte to okno na tamhletem autě, co vypadá jako nové, je jako to odcizené.“

Ale ostatní vojáci hned začali vykřikovat: „No jó, to tak vypadalo. Ale to víte, moc se s tím autem nejezdilo.“

„Nové okno“ velitel poznal podle razítka v rohu na skle. Ostatní vojáci tomu řidiči pak poradili, aby okno v místě razítka trochu něčím zbrousil. On se ale na to vykašlal a nechal to být.

Kotelna

Na letišti vytápěly areál dvě kotelny. Obě spalovaly uhlí, jedna vytápěla budovu leteckého pluku a druhá kasárna. Obě kotelny se nacházely dál od areálu v lese. Ale jen do jedné jsme chodili. Od kasáren do kotelny byla vzdálenost asi 50 metrů. A při špatném počasí nebo hlavně v zimě jsme se tam chodili schovávat. Celkem tu pracovali čtyři topiči, kteří vítali, že tam s nimi někdo je. Občas jsme jim s něčím vypomohli a oni nás nechávali zašít se tam. Jeden z topičů měl králíky. Vždycky ráno kluci vzali u snídaně chleba a přinesli mu ho. U snídaně si člověk mohl vzít chleba, kolik chtěl, klidně i celý bochník, nikoho to nezajímalo. Za takový úplatek nás tam pak nechal.

Jeden topič nás ale neměl rád. Vyhazoval nás nebo na nás volal vedoucího útvaru. Ostatní topiči ho taky neměli rádi, a proto na něj připravili malý žertík. Věděli o jeho pleši a taky to, že nechce, aby ji někdo viděl. Vždycky po příchodu do práce měl na hlavě čepici. Jednou rukou sáhl po pracovní čepici a v druhé držel tu, ve které přišel, a takovým chvatem si je přehodil, aby nikdo tu jeho pleš neviděl. Jednou při příchodu zase chtěl udělat ten svůj chvat, ale nešlo to. Chlapi mu tu čepici přibili ke skřínce. Jindy mu zase zakryli fotobuňku, která posouvala uhlí do kotle. Uhlí se posouvalo po pásu a postupně prohořovalo. Ve chvíli, kdy se oheň přiblížil k fotobuňce, ta sepnula a posunula uhlí dál. Přitom se popel automaticky vysypával do připraveného vozíku.

Pás ale posunoval nespálené uhlí a vyklopil ho rozžhavené do popela. Topič pak vždycky hrozně nadával na špatnou buňku.

Boty

K uniformám, jak normálním, tak i k vycházkovým patřily boty. Jednou ráno jsem přišel ke svojí skřínce s oblečením a koukám - pracovní boty jsou pryč! Zbyly tam jen vycházkové. Nedalo se nic dělat, musel jsem si vzít ty. Vždycky ráno byl nástup. Na nástupu já jako jediný stál ve vycházkových botách. Velitel se na mě jen tak podíval a utrousil něco jako: „Voják asi zapomněl, že není na vycházce.“

Ale tím to končilo. Respektive začínal můj problém se sehnáním bot. Jak jsem už dřív řekl, pokud vám něco na vojně chybělo nebo jste něco rozbili a nechtěli to platit, museli jste si to od někoho „půjčit“ a to navždy a hlavně tak, aby o tom nevěděl. Stalo se to běžnou praxí. Fungovalo to tak: Jeden něco ztratil a ukradl to druhému. Druhý třetímu a tak dál, dokud to někdo nezaplátil. A proto, abych nemusel platit, začal jsem vymýšlet plán, jak se zmocnit cizích bot. Začal jsem přemýšlet, kde si tak lidi sundávají boty a napadlo mě jediné místo - ordinace místního doktora. V čekárně se musel člověk zout. A tak jsem tam zamířil. Netrvalo dlouho a do čekárny po mně přišel další pacient. V tu dobu už sedím přezutý do galoší. To jsou boty z gumy, které se nazouvají na boty. Galoše zakryly vycházkové boty. Někteří vojáci si ale nosili svoje přezůvky. A to byl právě můj vyhlédnutý cíl. Vstoupil jsem do ordinace s nějakou banalitou, aby prohlídka dlouho netrvala. A hned, jakmile mě doktor propustil, jsem čekal, až do ordinace vejde můj cíl, a jeho boty jsem si vzal. Byly mi o dost větší, a tak mi je na útvaru vyměnili za moji velikost. Ten, komu jsem boty vzal, měl dvojnásobnou zlost, protože v okamžiku, kdy zjistil, že nemá boty, začalo pršet.

První průšvih s botami se mi podařilo vyřešit takřka elegantním způsobem. Po druhé se mi stal malér na jaře. Pršelo, všude bylo mokro a já si vždycky po ukončené obchůzce dal boty na kamínka. Služba ale trvala celý den a boty se v krátkém časovém horizontu mnohokrát natáhly a zase smrskly a nakonec se odlepily podrážky. Vyřešit problém jako minule jsem nemohl. Boty s odlepenou podrážkou byly totiž půllitráky, ještě po Němcích. A ty se v tu dobu zrovna začaly stahovat a nahrazovat kanadami. V téhle situaci mi zase pomohl Gebhauer. Jeho nebožtík děda měl z Wehrmachtu ty samé boty, takže stačilo napsat dopis domů a ty boty mi sehnal.

Spartakiáda

Jednalo se o veřejné masové cvičení, kde se ukazoval zdravý duch národa. Tahle tradice byla převzata ze Sokola a sloužila jako nástroj, jak udržet lidi v dobré fyzické kondici, například i pro případ války. Sport jako takový se těšil velké oblibě a podpoře. Protože byl Sokol z politických důvodů zakázaný, komunisti vymysleli náhradu.

Když jsem ještě chodil do školy, asi tak do šesté nebo sedmé třídy, začali jsme nacvičovat na spartakiádu. Nejdřív jen v hodinách tělocviku, potom se to ale nestíhalo, a tak nás nutili chodit po vyučování, a to se nám nelíbilo. Protože člověk nemohl odmítnout chodit nacvičovat na tak „důležitou“ akci, tak jsme to začali s Kabátem kazit. A kazili jsme to tak dlouho, až nás vyhodili. Naše škola se dostala akorát do okresního kola a jeli domů. Něco jiného to bylo na vojně. Já byl na vojně v letech 1962 – 64 a spartakiáda byla v roce 1965. Takže se mi akorát vyhnula, ale ti mladší to schytali z první ruky. Nikomu z vojáků, co tu museli šaškovat, se to nelíbilo, a k tomu jsme se na ně chodili dívat my všichni ostatní z celého letiště. Nakonec si nacvičující

vojáci stěžovali, že se jim ostatní posmívají a už jsme se na ně nemohli chodit koukat.

Telefon

Na vojně zůstávalo naším hlavním stanovištěm letiště, ale protože jsme byli řidiči, byla nám přidělena speciální „bouda“. Byla to složená nástavba ve V3S a sloužila spíš k tomu, aby na nás nepršelo. V boudě byla i radioústředna. Na letiště jsme se vraceli po jedné z přístupových cest. Jedna cesta byla speciální, takzvaná plochá zatáčka. Plochá zatáčka je vlastně hodně široká a dlouhá zatáčka. Do ní se dalo vjet poměrně velkou rychlostí, v některých případech až 80 km/h. Takovou rychlost ale vejtraska neudělala. Plochá zatáčka tu byla vybudována záměrně, protože na letiště většinou vjížděly nákladní vozy, pro které je problém vytočit se na ostré zatáčce. A tak se stalo dobým zvykem tuhle zatáčku projíždět smykem neboli driftem. *Drift je řízený přetáčivý smyk.* Pod tím označením si představíme vjetí do zatáčky ve vysoké rychlosti, s nohou na plynu i na brzdě zároveň, v určitém poměru a zároveň otočením volantu. Tím dosáhneme projetí zatáčky bokem vozu. Nejlip se driftu dosahuje s autem, které má zadní náhon. To V3S nesplňovala, a tak to bylo spíš takové šoupnutí. I tak se z toho stala oblíbená kratochvíle mnohých řidičů. A to zvláště, pokud se vraceli na letiště s prázdným vozem. K nejlepším výsledkům musí být totiž co nejnižší hmotnost.

Jednou se takhle vracíme na letiště, já tam seděl jako spolujezdec a řidič udělal smyk. Po příjezdu se řidič začal vytahovat, jak nádherně projel zatáčku. Hned druhý den si nás nechal zavolat velitel, kterého jsme zrovna neměli rádi. Když jsme tam přišli, okamžitě spustil:

„Vojáci, co to včera bylo?!“

My mu odpověděli: „O čem to mluvíte, včera jsme byli celý den pryč, sotva jsme se stačili vrátit na letiště před setměním.“

„A co to tam bylo, v tý zatačce?“

V tu chvíli nám začalo docházet, o co jde. Už si ani nepamatuju, jestli z toho byl nějaký postih. Zato ale vím, co se dělo potom. Začali jsme se bavit, kdo to na nás mohl říct. Prozatím jsme přestali s naší nebezpečnou zábavou. Ale nezůstalo jen u jednorázové záležitosti. Vždycky, když někdo udělal něco, o čem neměl vědět velitel, hned druhý den si dotyčného zavolal. To už nám začala docházet trpělivost a vztahy mezi námi se přirostly. Každý se bál něco říct, protože si všichni domysleli, že někdo z nás donáší. Až jednoho dne se za námi zastavil pomocník dozorčího útvaru a povídá: „Nezdá se vám, že toho starej ví nějak moc?“

„Co tím máš na mysli?“

„Já jen vidím, jak velitel pořád poslouchá hluchej telefon.“ A povídá dál: „Vy blbci, kdyby vás aspoň napadlo odpojit telefon, když si tam říkáte něco, co nemá nikdo slyšet!“

Po obědě jsme zamířili rovnou k boudě a zkoušeli, jestli to jde i obráceně. A opravdu to fungovalo. Slyšíme, co se děje ve velitelově místnosti. Od té doby jsme vždycky vytahovali telefon ze zdi, a to ještě s poznámkami jako: „Počkej, než mi to řekneš, musím udělat ještě jednu věc!“ Velitel potom byl asi měsíc v kuse naštvanej a pořád na nás zlostně zhlížel.

Fotky

Možná se příběhy z vojny zdají vtipné, ale jinak - vojna byla pakárna. Naštěstí pro mě, náš útvar řidičů byl úzce propojen s oddílem vyhodnocovačů leteckých snímků. Kluci z tohohle útvaru měli za úkol vyvolávat fotky pořízené letadly a zvětšovat je. Byla to poměrně citlivá záležitost za použití chemikálií.

Používaly se při ní sloučeniny chloridu stříbra nebo bromidu stříbra rozmíchaného do želatinové vrstvy, nanesené na fotografický papír. Celé vyvolávání se musí obejít bez světla, použít se smí jen infračervené spektrum. Aby se celé vyvolávání zrychlilo, používaly se speciální přístroje. Vybavení na vyvolávání snímků stálo v té době víc než nový automobil, který je převážel. Vojáci z fotooddílu měli práci skoro pořád, ale hlavně při cvičeních. Přístroje na vyhodnocování snímků potřebují elektrickou energii. Ta se ale v přírodě těžko shání, a když už, tak je nestabilní nebo málo účinná, proto se v armádě používaly mobilní generátory, většinou na benzín nebo naftu. Za nás se tomu říkalo elektrocentrály. Při cvičeních stálo v táboře i několik generátorů pro různé účely.

Mě přidělili, abych zajišťoval napájení proudem stroj na vyvolávání snímků. Práce to byla klidná, možná až moc. Jediný problém byl sledovat ručičku přístroje zvanou kmitoměr (dneska hertzmetr). Je to přístroj na měření periodických opakování kladných a záporných vln ve střídavém napětí. Běžně je v zásuvce padesát hertzů. Přesně tolik se muselo udržovat na elektrocentrále. Při zvýšeném odběru se musely otáčky motoru zvýšit, při sníženém obráceně. Při velkém odběru musel člověk každou chvíli měnit otáčky podle toho, jak se měnil odběr. Přirovnat se to dá třeba k pumpování vody. Jste u pumpy, musíte v potrubí udržet určitý tlak. Pokud někdo otevře kohoutek, musíte pumpovat rychleji, když ho zavřete, můžete pokračovat pomaleji. U práce se sice dalo sedět, ale na druhou stranu to byla i strašná nuda, například v noci. Jeden se kouká na ručičku a přepadne ho nesnesitelná potřeba spánku. To se stalo i mně. Usnul jsem. Připadalo mi to jako okamžik, najednou se s trhnutím probudím a koukám - v elektrocentrále je palivo jen na dně, a podle zvuku slyším, že je na hranici chycípnutí. Okamžitě do nádrže otočím kanystr s palivem, ale pozdě, stroje

na vyhodnocování snímků se zastavily. Už jsem věděl, že za mnou za chvíli přijdou a budou se vyptávat, co se stalo. Vtom mě něco napadlo. Sednu si na židli a předstírám poruchu zapalovacích svíček. Svíčky v té době byly dost poruchové a nedokonalé. Vojákům chvíli trvalo, než se ke mně dostali, nevěděli totiž, k jaké ústředně se přístroje napojily a kvůli hluku se elektrocentrály umisťovaly mimo tábor, aby mohli vojáci spát. Když ke mně přišli, okamžitě začali hulákat něco o velkém problému, co z toho budu mít. Samozřejmě si mysleli, že mi v generátoru došlo palivo a hned běželi k nádrži, aby se přesvědčili. Nádrž ovšem přetékala benzínem. Potom teprve šli za mnou, aby se zeptali, co se stalo. Ukázal jsem jim svíčku a povídám:

„Zanesla se svíčka!“

Na to řekli jen: „Spravte to!“

A odešli. Později mi kluci řekli, co se stalo s vyhodnocovacími stroji. V těchhle strojích prochází pás přes různé rtuťové výbojky a chemické roztoky. Stačí, aby fotky zůstaly jen o vteřinu dýl v chemickém roztoku, a jsou na vyhození. Při výpadku se navíc chemikálie dostaly, kam neměly a naprosto zničily jiný přístroj, mnohonásobně dražší než všechno ostatní tam. Kdybych se nevymluvil na svíčky, splácel bych tu škodu ještě dneska.

Ve dnech, kdy po nás nikdo nic nechtěl, si kluci z fotooddílu hráli se svými vlastními fotkami. Vymýšleli si různé blbosti jako portréty, panoramata nebo momentky. Často nás žádali, abychom jim pózovali. To nám ale nevadilo, protože nám potom kopie těch fotek dávali. Po čase se nám nahromadila spousta fotek.

To ale netrvalo dlouho. Jednoho dne k nám přišla štábla z vojenské policie a my jim museli všechny fotky odevzdat. Nevěděli jsme proč. Potom někdo přišel s tím, co se stalo. Kluci z úplně jiného oddílu si na auta namalovali americké hvězdy a navlíkli

se do amerických uniforem. A takhle vystrojeni se nechali vyfotit. Zanedlouho na to nám vzali všechny fotky a už je nevrátili. Bohužel domů jsem jich poslal jen zlomek.

Další příležitostné práce

Řepná kampaň

Na letišti stály dvě velké kotelny, na výrobu tepla. Jeden kotel byl pro hlavní budovu a druhý pro zbytek. Tyhle kotle spalovaly uhlí, které se dováželo po dráze ve velkých vagonech. Vlakové spoje s uhlím pravidelně přijížděly a zase odjížděly. Někdy, většinou na podzim, se stávalo, že dráha nevyčlenila dostatek vagónů nebo vlak nepřišel vůbec. Tady se zase našla práce pro řidiče. Velitel nám napsal jízdní rozkaz a my jeli pro uhlí. Do dolu na uhlí nejezdili jenom vojáci, ale často i řidiči z ČSAD (Československá automobilová doprava). My nepospíchali, protože jsme věděli, že když to stihneme rychle, tak nám vymyslí novou práci a třeba i mnohem horší. A tak jsme pouštěli všechny před sebe, abychom se s uhlím za den otočili jen jednou. Po několika dnech, kdy nás už ostatní řidiči znali, říkali: „No, vy vojáci máte spoustu času. Že nás pustíte před sebe?“ Jenom jsme mávli rukou, ať jedou a čekali na další nákladňák.

Kontrola u brány

Další z nárazových prací znamenala kontrolu brány u letiště. Zkrátka - vždycky, když někde chyběl personál, nastoupili řidiči. Ostatní, co tady už sloužili, mi radili, abych si dal pozor na generála, a až přijede, abych mu podal hlášení. No, a tak to kontroloju pořádně. Postup byl jednoduchý. Zastavit všechny u brány a zkontrolovat dokumenty. Ráno sem jezdili většinou

mladší důstojníci, často na mopedu. Takže nemohli rychle vytáhnout doklady, protože jim při jízdě zkřehly ruce. A já si je vychutnával.

Najednou přijel v autě generál. Myslel si, jak mu budu salutovat a hned zvednu bránu. To se ale spletl.

„Doklady!“ řekl jsem mu.

„Cože, vy mě neznáte?!“

„Ne!“

„Já jsem generál, mě musíte znát!“

„Ne, neznám vás. Doklady!“

Chvilí se přehraboval v kapsách, přeci jen papíry nemusel ukazovat už delší dobu. Nakonec je našel. Zběžně je prohlédnu a pak otevřu závoru.

Když jsem pak říkal ostatním, co jsem udělal, varovali mě, abych si dal pozor, že jestli se to dozví velitel, tak bude průser. Nakonec z toho nic nebylo a ještě jsme se zbavili povinnosti hlídání u brány, protože si generál stěžoval na nezkušené vojáky.

Ultrazvuk

Dozorčí útvaru dělala i jedna žena. Podle toho jak ječela, ji vojáci překřtili na Ultrazvuk. Dozorčí útvaru měl na práci udržovat pořádek. To znamenalo buzerovat vojáky za maličkosti. Například za špatně zastrčenou košili. Jednou z největších našich starostí tak bylo, kdo bude mít v neděli tuhle práci na starost. (Tenkrát se ještě v sobotu normálně pracovalo.) Já neměl tu službu rád. Pořád chodit okolo perimetru a hledat zbytečnosti. Nedejbože, pokud se dozorčí útvaru rozhodl jít zkontrolovat vojáky do mimoňských hospod. Nevím přesně, proč poslal Ultrazvuk několik lidí do basy, ale zato vím, co se stalo potom. Ultrazvuk si koupil se svým manželem nový vůz Škoda 440,

lidově Spartak. Kluci vysledovali její denní režim. Věděli, kdy ráno přijíždí a večer odjíždí.

Jednou ráno, ještě za tmy, vyjeli s nákladní Tatrou 111. Po cestě k letišti ji předjeli a bokem vozu tlačili pořád blíž ke krajnici. Myslela si, že ujede, přeci jen měla auto s maximální rychlostí 110 km/h. Tatra ale dokázala udržet krok. Pořád se k ní blížili a ona vždycky o kousek uhnula, až nakonec skončila v příkopu. Vojáci hned potom zhasli světla, aby nesvítilo osvětlení zadní značky. Samozřejmě se to vyšetřovalo, ale na bráně, kde se psaly všechny příjezdy, nebyla ani zmínka o jakémkoliv voze. Nikdo neprojel a nikoho neviděli, a to i přes to, že manžel Ultrazvuku dělal u kontrarozvědky. Pak se Ultrazvuk na chvíli uklidnil...

Hlídní silnice

Vojáci z pluku museli mít taky nějaké praktické hodiny s letadly. Ze začátku litali jako druzí piloti s instruktorem, ale postupem času museli taky začít létat sami. A jednoho dne, zrovna když nastalo hezké počasí a bylo čisté nebe, se udála malá nehoda. Jeden ze školáků se měl vznést se strojem do vzduchu. V rychlosti okolo dvou set kilometrů za hodinu se letadlo odlepovalo od země. Školák pořád sledoval, až se na rychlometru objeví dvě stě. Při začátku rozjíždění se mu ale do rychloměru dostal pták. *Rychloměr je v letadlech zkonstruován na principu Pitottovy trubice. Ta porovnává venkovní tlak s tlakem vzduchu okolo letadla.* Rychloměr se zaseknul někde okolo sta kilometrů. Školák, bez zkušeností, celou dobu sledoval rychloměr a ani si nevšimnul přejetí přistávací plochy. Jel pořád dál. Proletěl plotem na letišti, přejel silnici, proletěl dalším plotem a křídlem se zapíchl do fotbalového hřiště.

Od té doby vstoupilo v platnost nařízení, ve kterém stálo, že pokaždé, když se budou školáci učit lítat, tak musí někdo hlídat silnici. To byla hrozná služba. Lidi nám nadávali, protože nemohli projet. Vždycky jsem se snažil tomu vyhnout.

Posádková pohotovost

Jednou za čas na náš oddíl vyšla posádková pohotovost. Je to hlídání nějakého blízkého města nebo jiné zóny. Každý oddíl měl za úkol dvacet čtyři hodin hlídat danou zónu. Na nás, naštěstí, vycházela pohotovost jednou za dlouhou dobu, protože jsme byli malý oddíl. Většinou to byla příšerná nuda, někde se ukazovat a jen postávat. Náš nadřízený ale měl jiný názor. Podle něj to byla důležitá činnost, a proto hledal sebemenší přestupek, jen aby vykázal činnost - a to se mu taky podařilo. Zničehonic přitáhl opilého kluka a povídá mi:

„Odved'te ho a zavřete do auta!“

A tak jdu, ale za rohem mi ten kluk, co ho vedu, řekl:

„Pusť mě nebo se tu už nikdy neukazuj!“

„Jestli chceš, tak si běž, já tě hlídat nebudu!“

Vrátím se zpátky a povídám: „Utekl mi.“

Nadřízený dostal něco jako záchvat zuřivosti a poslal veliteli školy dopis, kde si na mě stěžoval. Po návratu na letiště si mě velitel zavolal a seznámil mě se stížností. Na to já povídám: „No, to víte, měl jsem strach o vybavení v autě.“

Byla to i zčásti pravda. V našich vozech bylo vybavení dražší než celé auto.

Velitel to uznal: „No, a víte, že máte pravdu. Já radši napíšu dopis vedení, abychom zjistili co a jak.“

A takhle, s mojí pomocí, se náš oddíl zbavil posádkové pohotovosti.

Radista

Jednou při cvičení nepotřebovali moji elektrocentrálu, a tak mi vymysleli náhradní zaměstnání. Po zkušenostech s centrálou se mi zdálo, že už není horší práce. Až do doby, kdy mě poslali jako operátora do radiostanice. Říkám si sám pro sebe: „Aspoň se tam nedá nic rozbít.“

To byl ale jenom názor z neznalosti. Moje práce spočívala v tom, že na stole byla položená konzole s otvory. Na uších jsem měl sluchátka a přepojoval hovory. V přenosné buňce seděli vždycky dva radisti neboli operátoři. Už první den mi došlo, jak moc jsem se zmýlil. Každou chvíli někdo volal a chtěl přepojit. Věčně se hromadily telefonáty, ve kterých chtěl někdo někam přepojit. Ani na záchod si člověk nemohl dojít bez požádání vedlejšího operátora. Když už mě začala práce opravdu štvtát, dal mi jeden kluk dobrou radu. „Jestli v tom budeš dobrej, tak ti to budou dávat často. Nejlíp, když uděláš nějakej malej průser.“ A tak jsem i udělal. Na stolech ležely papíry s volacími znaky. Vždycky, když někdo zavolal, musel přečíst svůj kód a kód toho, komu volá, jinak ho nepřepojili. Tehdy nastala moje chvíle - dvakrát jsem řekl jméno a šarži - a už mě střídali.

Seznámení s autonáčelníkem

Jednou z povinností řidičů bylo udržovat v autech plnou nádrž. A to, i když chybělo třeba jen pět litrů. Pumpa ale stála docela daleko od brány. A tak, když jsme se už blížili k letišti, naše jízda se pořád zrychlovala. Poslední úsek už vedl v areálu letiště, kde byla silnice široká až pro čtyři auta, ale zároveň tam všude platila třícítka. Najednou před sebou vidíme „plachtovku“ (auto s plachtou). První řidič, který ji viděl, jenom ukázal do zrcátka, že je na cestě. S plachtovkou jezdili jen vojáci začátečníci, a k tomu ještě ti nejhloupější, a nás ani nenapadlo, že by uvnitř

mohl sedět nový velitel autoparku. A tak na té široké silnici ho jeden předjel zprava a druhý zleva. Vzali ho do jakýchsi kleští tak, aby muselo auto prudce brzdít. Až po ohlédnutí vidíme na rameni řidiče důstojnickou frčku. To znamenalo problém. U pumpy nás dohonil a začal na nás začal řvát: „Řidičský průkaz!“

V řidičáku byla okýnka, která se při přestupku zvláštními kleštičkami proštípla. Byla tu kolonka pro překročení rychlosti, nedání přednosti v jízdě, drzé chování, a tak dál. Ale protože důstojník neměl ty kleště, vzal propisku a prorazil několik děr do každého průkazu. Ty kleštičky potom nosil všude s sebou a na nás od té doby zahlížel.

Autonáčelník versus velitel školy

Ve vojenské škole působil víc důstojníků než normálních vojáků. Z toho většina chodila do vojenské školy a studovala na vyhodnocovače leteckých snímků. Normálních vojáků tam sloužilo málo a většinou neměli nic na práci. A tak nás jednou poslali k budově hlavního štábu, abychom odstranili skla. Skla byla po obou stranách hlavních dveří, složená z malých, asi třicet na třicet centimetrů velkých tabulek. Ta skla tu sloužila jako jakási vitrína, za kterou se v době státních svátků umísťovaly vlajky a různá propagační výzdoba. Jenže důstojníků přibývalo a každý z nich chtěl mít svoji kancelář, a tak se počítalo s tím, že se skla odstraní a zazdí, a místo nich se tu udělají dvě nové kanceláře.

A tak jsme se dali do práce. Věděli jsme, že se okna stejně zničí, a tak nás moc nezajímalo, jak je odsud dostaneme. Jeden kluk přinesl páčidlo a druhý krumpáč a začali jsme je vylamovat. V tu chvíli šel okolo velitel roty a ptá se: „Vojáci, co tady děláte?“

„Dostali jsme rozkaz ty okna vyjmout a opřít je o vedlejší stěnu.“

„To je ale škoda, to by se mi hodilo na skleník, to je skoro hotové. A víte co, opatrně to vyndejte a já si to odnesu.“

Ještě chvíli tam stál a kontroloval naši práci a potom odešel na oběd. Asi za deset minut okolo šel autonáčelník. Autonáčelníka jsme sice neměli rádi, ale přišel nám mnohem lepší než velitel roty. A kluci hned začali:

„Soudruhu kapitáne, nechcete tyhle skla, to by se hodilo na skleník.“

„A víte, že jo? Jsou to pěkný skla.“

„To by chtělo napsat jízdní rozkaz a my Vám to složíme rovnou před domem, aby to tu někdo nerozbil.“

Autonáčelník teda hned napsal jízdní rozkaz a my se málem přetrhli, abychom stihli okna vyjmout dřív, než půjde velitel roty zpátky. Okamžitě jsme je naložili na vejtrasku ani jsme je nestihli pořádně ukotvit. Auto odjelo kousek dál do lesa, jen na takovou vzdálenost, aby ho nikdo neviděl. Potom jsme popadli košťata a uklízeli, ale jen do doby, než se z oběda vrátil velitel roty a hned spustil:

„Tak vojáci, kam jste ty skla dali?“

„No, kam. Přišel velitel školy a napsal nám jízdní rozkaz, abychom ty skla složili u něj doma.“

V tu ránu vyběhl velitel roty za autonáčelníkem a začal se s ním hádat. My se samozřejmě váleli smíchy. Autonáčelník se s velitelem roty tak pohádal, že od té doby spolu nemluvili.

„Tak, a teď toho musíme využít!“ řekli jsme si.

Topení

Nejtěžší doba na vojně nastala v zimě. Slunce vycházelo v osm hodin a zapadalo ve čtyři. K tomu ještě padal sníh a na silnicích

se tvořily ledové jazyky. Na letišti to nebylo o nic lepší, denně se musel odhazovat sníh buď ručně, nebo za pomoci pluhu, který se připevnil k traktoru. Naše skupina bydlela v budově hlavního štábu, která měla tvar do písmene T, kvůli statice. Pokud by v blízkosti takové budovy vybuchla bomba, stavba by měla větší šanci vydržet tlakovou vlnu. Protože se jednalo o budovu moderní, nacházelo se tu ústřední topení. Jiné útvary tuhle vymoženost neměly. Byly ubytovány v podélných domcích, takzvaných lágrech, které tu vybudovali ještě Němci. V těchhle domcích se topilo klasickými kamny na dřevo. Problém nastával v noci, v kamnech se totiž mohlo topit jen do devíti hodin večer. To v praxi znamenalo přestat topit už v osm hodin, aby zbylé dřevo stihlo dohořet a mohlo se už za studena vybrat. Žhavé palivo se sice dá taky vyhrabat z kotle, ale pořád kouří a to není zrovna dobré, pokud se to děje v místnosti, ve které spíte. Tohle nařízení vešlo v platnost až poté, co se několik vojáků udusilo v důsledku špatného spalování kamen.

Denní režim se stal rutinou. Ráno před rozedněním rozcvička na zasněženém hřišti. Potom snídaně. Další cvičení. A po obědě kontrola a oprava aut. Častokrát se stalo, že auto nevydrželo zimu a na nějakém místě popraskalo. Nejvíce se to stávalo na palivovém potrubí. Problém se vyřešil až v okamžiku, kdy někdo sehnal šamotové „hříby“. Teda, my tomu říkali hříby, protože to trochu houby připomínalo. Ale spíš to mělo tvar omegy, asi jako ten symbol: Ω . *Šamot je žáruvzdorná látka, složená z oxidu hlinitého a oxidu křemičitého plus příměsí jako železo, titan, zirkon, vápník, hořčík. Podle těchto příměsí má šamot bílou, šedou nebo až černou barvu. Základní vlastností tohoto materiálu je vysoká tepelná odolnost až 1 650°C. Šamot se často používá ve vysokých pecích jako vyzdívka nebo ve vnitřních částech kamen nebo krbů.*

To byl ideální materiál pro naše topení. Uprostřed po obvodu těch hříbů se nacházela drážka, kolem níž jsme protáhli silný

odporový drát a vytvořili tak na ni cívku. Na konec drátu se připojila vidlice, to aby se dala zapojit do běžné zásuvky. A indukční topení spatřilo světlo světa. Topení fungovalo nad očekávání dobře. A proto jsme ho každou noc dávali pod motory. Jednou takhle za tuhé zimy vyhlásili poplach. Všichni řidiči museli do tří minut vstát, oblíknout se, nastartovat auta a dojet do několika kilometrů vzdáleného místa vyzvednout důstojníky. My, co měli topení pod vozy, okamžitě vyjeli z autoparku a za několik minut už chceme nabrat důstojníky. Po příjezdu na místo určení nikdo tam nestál, a tak zvoníme na dveře s tím, že je poplach. Oni rozespálí nevěděli, o co jde, ale nakonec si jeden z nich vzpomněl a šel zavolat na náš útvar. Když se vrátil, řekl nám, ať se vrátíme. Na bráně v té době měli stát vojáci, kteří každého, kdo nastartoval, poslali zpátky. Ale protože jsme vyrazili takřka okamžitě a nikdo na bráně nestál, tak nás ani nikdo nemohl poslat zpátky. Nečekali to. Po příjezdu do kasáren nám velitel strašně vynadal a divil se, jak je možné s vozy v takové zimě vyrazit tak brzo, když někteří nenastartovali ani za půl hodiny. A tak jsme mu ukázali naše topení. Samozřejmě ho zakázal, ale i tak jsme někdy topení používali.

Modely letadel

Nějácí školáci si začali vyrábět modely letadel ze dřeva jako učební pomůcku. Museli se totiž naučit poznat obrysy letadel a určit, zda je spojenecké nebo nepřátelské. To museli bezpečně rozpoznat za několik málo okamžiků, a aby se jim letadla lépe pamatovala, začali si jejich modely vyřezávat ze dřeva. Tak vznikl zájmový spolek a my jsme to z nudy začali taky dělat. Měli jsme ve sklepě k dispozici takovou malou dílničku se základním náradím. Modely se nejlíp vytvářely z lipového dřeva. Lípa má hustá, houževnatá vlákna a dobře se opracovává. (Možná proto je

to náš národní strom.) Dřevo se muselo nechat dobře vysušit, aby neměnilo svůj tvar a jednodušeji se opracovávalo.

Práce na modelu nebyla náročná. Já modely tvořil při noční pohotovosti. Často mi na službu přiřadili o rok mladšího vojáka, jménem Gebhauer, který měl pozoruhodnou vlastnost. Dokázal kdekoli usnout. I při hlášení v kanceláři velitele dokázal spát. Uměl spát vleže, vsedě i vestoje, a proto s ním nikdo nechtěl sloužit. Při noční službě, kterou vykonávali vždycky dva vojáci, zpravidla bažant a mazák, mohl jeden spát a druhý hlídat. Přičemž starší voják zodpovídal za mladšího, a pokud ve službě bažant usnul, problémy měl mazák. Z toho důvodu s Gebhauerem nechtěl nikdy nikdo mít službu. Ale mně to ani moc nevadilo, vzal jsem si rozdělaný model a přes noc pokročil v práci. Za krátkou dobu jsem vytvořil tři modely letadel. S jedním se mi dokonce podařilo vyhrát letištní soutěž. Vyhrál jsem druhé místo, první totiž radši neudělili, a to proto, že na mém letadle byly nakreslené americké znaky. Málem jsem ale o to letadlo přišel. Po soutěži mi řekli, že ho dostanu zpátky, ale čas ubíhal - a letadlo nikde. Tak mi to nedalo a hledal jsem ho. A našel jsem. Jeden lampasák už ho měl na stole. Já se ale nedal a letadlo získal zpátky.

Další letadlo z mého produkce mělo podsvícenou palubní desku. Klasicky jsem umístil malou žárovičku do kokpitu a najednou přišel Gebhauer a povídá: „Tu desku by to chtělo barevnou.“ „No jo, ale z čeho to mám udělat?“ A on na to: „To nech na mně. Ale když ti seženu materiál, tak to uděláš?“

„Pokud se ti to povede, tak jo!“ Gebhauer nelenil a šel ke školákům do umývárny, ukradl jim kartáčky na zuby a dal mi je. „Kdes to sebral?“

„To ti nemůžu říct, počkej do zejtra, však uvidíš.“ Druhý den se školáci hádali, kdo komu sebral kartáček. „Že tys jim vzal ty kartáčky!“

„A to sem pro tebe vybral ještě ty nejhezčí!“

Letadla

Předtím než budu pokračovat ve svém vyprávění, musím objasnit několik faktů o technice tehdejší i současné doby a principech, na kterých tyhle technologie fungují.

Pro začátek je nutné říct si, jaký je princip proudových motorů. V letadlech se používají dva základní typy paliva: letecký petrolej a letecký benzín. Letecký benzín je dnes určen hlavně pro letadla se zážehovým pístovým motorem, vyráběn je ve dvou výkonových verzích podle obsahu olova. Letecký petrolej se používá především v tryskových letadlech. V mnoha směrech je podobný lehké arktické naftě, s tím rozdílem, že nafta je o hodně vznětlivější. Letecký petrolej je ale o mnoho čistší, není tak těkavý a je poměrně stabilní. Díky svému vysokému obsahu energie se dnes toto palivo používá ve většině velkých tryskových letadel. Tryskový motor je ten, ve kterém je zepředu hnán vzduch dovnitř kompresorem, kde hoří palivo (vstříkují se tryskou), spalování vytváří velmi rychlý proud plynu. Hmotnost tohoto plynu je nepatrná, ale jeho vysoká rychlost znamená velkou hybnost. Motor potom získává tah. To je zjednodušený princip tryskového neboli proudového motoru.

V době mé vojenské služby byl zrovna ve výbavě Mig-21. Tahle letadla byla úplně nová, proto se používala většinou pro hlídání na hranici východního a západního Německa, na našem letišti jsme je ale neměli. Naše letiště nebylo určeno jako bojové, sloužilo pouze pro výcvik, a tak na něm sloužila letadla Mig-15, a pro prvotní lety nezkušených pilotů tady taky stálo několik Migů-17, které měly dvě místa k sezení - jedno pro žáka a druhé pro instruktora.

Rusové Migů-21 vyrobili víc než 10 tisíc kusů od roku 1959 až do roku 1985. To z něj dělá nejdél vyráběný nadzvukový

letoun. Tohle letadlo mělo samozřejmě tryskový motor. Nejvyšší rychlost byla 2 125 km/h. Tehdy to znamenalo veliký úspěch pro celý Sovětský svaz, a proto na piloty brali jen nejlepší, a ještě k tomu museli být takzvaně „kovaní“. Jednou si ale pamatuju na daleko lepší letadlo, a to když na našem letišti přistál Suchoj Su-15. Pro nás to bylo letadlo jako každé jiné, ale jen dokud nezačalo přistávat. Nepřistálo jako klasický Mig-15. Ten přistával tak, že všechna kola naráz dosedla na přistávací plochu. Suchoj SU-15 ale přistával tak, že nejdřív dosedla zadní kola a po několika desítkách metrů i přední. A ještě, brzdil za pomoci padáků, což jsem viděl poprvé. I rozjezd měl jiný než ostatní letadla. MIG -15 nejdřív několik set metrů jel po dráze a potom se líně odlepil od země, zato Suchoj jel po dráze jen chvíli - a hned se vznesl. A to téměř kolmo k zemi. I vzhled a výkon byl jiný. Mig-15 má jednu turbínu uprostřed „čumáku“. Suchoj SU-15 má dvě turbíny na bocích, to mu dávalo o hodně vyšší výkon než Migu.

Holicí strojek

V šedesátých letech se u nás tahle vymoženost moc nevyskytovala. Muži se holili výhradně žiletkami, stará škola ještě břitvou. První holicí strojek jsem v reálu viděl až na vojně. V Americe se už dávno tyhle strojky prodávaly ve velkém. Dostat je do Československa ale nebylo jen tak. To se ostatně týkalo snad všeho západního zboží. Z důvodu neprovázanosti měn (nešlo směnovat naše a cizí zahraniční měny), musel mít člověk na nákup takzvanou tvrdou měnu, což v té době byly především americké dolary, britské libry, západoněmecké marky a podobně. Přesto se tohle zboží dalo u nás koupit. Pokud měl někdo příbuzné na Západě, a ti mu poslali tvrdou měnu, pak mohl nakupovat ve specializovaných obchodech, v Tuzexu. Tam se prodávalo zboží západní produkce jako například džíny,

angličáky, zahraniční auta. Jeden kluk, co zrovna měl příbuzné na Západě, od nich dostal holicí strojek. Nebyl to jen tak obyčejný strojek. Obsahoval nástavce na vousy, vlasy nebo jen na zastříhávání. Spousta kluků mu za něj nabízela všechno možné, ale on vždycky jen odpovídal: „Ten já neprodám! Ten já neprodám!“ A točil s ním v ruce za poutko. Pak jednou, zrovna když mu někdo další nabízel docela dost peněz, zase opakoval tu svoji větu, a najednou se strojek utrhl z poutka a narazil do zdi. Bylo po něm.

„Tak, teď už ho nechci!“ A možný kupec odešel se zlomyslným úšklebkem.

Písty

Všechny vojenské automobily dřív, a některé i dneska, se vyráběly pro víc typů paliva. Takže bez problému šlo nalít do dieselu benzín. Většinou se ale muselo palivo dávat v nějakém poměru, aby se motor úplně neodrovnal. To platilo i o leteckém palivu. Pokud se dal určitý poměr nafty a LX, motor to bez problémů strávil. Jednou ale jednomu z řidičů chyběla skoro polovina nádrže, a tak do zbytku nalil LX. To už ale motor nevydržel. A nejužší bod pístu se propálil. Propálil se z toho důvodu, že letecké palivo má při spalování mnohem vyšší teplotu než ostatní automobilová paliva. Navíc při spalování leteckého paliva vzniká daleko víc zplodin nesprávným hořením.

Řidič z toho byl samozřejmě celý špatný. Písty do motoru nejsou levná záležitost. Ale autonáčelník se k tomu vyjádřil jasně: „Pokud si dokážete vyměnit písty sami, jsem schopen sehnat náhradní a nebude z toho žádný problém.“

Jeden z vojáků se vyučil jako automechanik a hned se začal vytahovat, jak to dokáže za chvíli udělat. A tak jsme začali opravovat. Ale jak to tak bývá, rozložit to jde snadno ale znovu

složit už je jiná věc. Úplně stejně tomu bylo i v našem případě. Voják „automechanik“ začal na hromadu vyhazovat všechny součástky, co se mu podařilo odšroubovat. Vtom jsem ho ale zastavil: „Co to děláš? Jak to potom budeme dávat dohromady?“

Automechanik se zarazil a začal součástky rovnat. Ale i přesto některé zůstaly pomíchané. Nakonec mě poslal, abych upiloval šrouby, které byly moc dlouhé. Nato jsem se ho zeptal: „Jak to, že předtím se tam vešly a teď ne? To je tím, jak si na začátku dal všechny šrouby na jednu hromadu. Hezky si ty šrouby vymontuj a dej je správný místa!“

Vrhnul na mě vztekly pohled, ale nic neřekl. Nakonec se nemusely žádné šrouby pilovat, všechno sedělo tak, jak mělo. Až později mi prozradil, že se automechanikem jen vyučil a hned šel pracovat jako řidič kamionu. A jak dlouho nic neopravoval, tak zapomněl většinu toho, co se naučil.

Jídlo

Na začátku vojny, ještě při ubytování v lágrech, bylo jídlo dost špatné. Kuchařům nezáleželo na tom, jak jídlo chutná ani jak vypadá. Pokud chyběl v kuchyni kuchař, zašel za námi velitel a ptal se po někom, koho by poslal do kuchyně, i když o vaření nikdy ani neslyšel. Obědy měly většinou konzistenci nějaké omáčky, do které vám místo knedlíků hodili kouli z těsta. Většinou to chodilo tak, že v pondělí byla žlutá omáčka v úterý oranžová a ve středu hnědá. První dva měsíce se daly vydržet. Potom už jídlo razantně změnilo kvalitu i chuť. Jednou na cvičení chyběl kuchař a nikde nebyl žádný po ruce. Vedení si usmyslelo najmout šéfkuchaře z dost vážené restaurace. Šéfkuchař měl za úkol vařit po dobu cvičení obědy a večeře. Dostal k dispozici kuchyni, několik pomocníků a potraviny. Jídlo od něj chutnalo perfektně. Druhý den cvičení nás tam ale bylo málo, protože

spousta lidí odešla a tak kuchař povídá: „Seru na vás, pro vás já vařit nebudu. Tady máte masu a koukejte to sežrat!“ Ale pak odešel a nechal tu po sobě spoustu masa. A tak se jeden kluk přihlásil do kuchyně a začal vařit. Vařil stejným způsobem jako šéfkuchař. Na pánev nalil trochu oleje a položil kus masa, ovšem on vařil jenom maso. Několik dní se pak jedlo pořád maso, a to k snídani, obědu i večeři. Maso jsme zajídali masem. Takhle to šlo celý víkend a stejně tu zbyla hromada masa. Takhle situace ale trvala jen chvíli, pak se všechno vrátilo do normálu.

Byly ale i jiné způsoby, jak se dostat k jídlu. Na letiště se pravidelně vozily zásoby ve velkých vejtraskách s plachtovou nástavbou. Stačilo tak, aby vojáci na bráně trochu zdrželi vůz a jeden z nás se nenápadně vplížil dovnitř. Hned, jak se řidič rozjel, záškodník okamžitě začal vyhazovat jídlo ven. Ostatní potom chodili a sbírali všechno, co našli.

Tenkrát se ještě jídlo skladovalo ve vojenských skladech. Nebo pro upřesnění - všechno jídlo se skladovalo ve vojenských skladech. Nezáleželo na výrobci ale na receptu. V té době hrozila další válka, zvláště v období kubánské krize, o které už jsem mluvil výše. Tyhle potraviny tu zůstávaly půl roku a pak se postupně spotřebovávaly.

Druhý způsob obstarání potravin se naskytl, pokud nás poslali do skladu potravin pro nějaké zásoby. Nákladní vůz se normálně přistavil k rampě, ze které jsme potraviny nakládali. Ještě je nutno podotknout, že v každém voze se pod podlahou nacházel prostor na naviják a vedle něj místo přesně na jednu kostku sádla nebo na plechovku okurek. Potom už jen stačilo nenápadně jídlo přesunout. Skladník pak počítal, ale dopočítat se nemohl. Vypůjčenou kostku sádla, která vážila dvacet pět kilo, jsme málokdy snědli. Většinou, když začala zavánět, skončila zakopaná v lese poblíž letiště.

KD

KD neboli konzervovaná dávka, alias jednodenní studená strava pro vojáka. Obsahovala šest konzerv. Na den voják vždycky dostal tři konzervy poskládané v takovém komínku, stažené bužirkou. První konzerva - hovězí nebo vepřové maso. Druhá konzerva - ovocná přesnídávka nebo protlak podobný rajskému. Dále sušenka, kafe i s cukrem, které stačilo zalít horkou vodou, ale dalo se jíst i samotné. Hroznový cukr. Káděčka byla rozdělená do tří skupin. První skupinu dostávali většinou řadoví vojáci. Druhou měli důstojníci a byly v nich přibaleny i cigarety nebo podobné věci a třetí, ty nám dávali zřídkakdy, pro piloty. Káděčka nám přiděloval vždycky proviantní staršina.

Jednou mě poslali do proviantního skladu, abych přivezl káděčka. Objednávku jsem vyzvedl a na zpáteční cestě na mě už školáci vyzvídali, co jsem vyfasoval. Po odpovědi KD2 si pochvalovali, tak to jo. Druhý den ráno staršina začal rozdávat káděčka - a v nich konzerva s rybou kambalou. Do těchhle konzerv ryby rozmixovali vcelku, s kostmi a vším ostatním. Spousta kluků ani ty konzervy neotvírala a nechávali je všude možně. Jen jednomu klukovi chutnaly. Vybral konzervy ode všech, ještě si došel do kuchyně pro cibuli a další zeleninu, zamíchal a snědl. Vždycky pak říkal: „Tak, teď sem se pořádně nadlábnul.“ Staršina asi musel konzervy vyměnit. Školáci se ale začali bouřit: „Co si to přivezl!“ Nevěřili mi, ale pak si šli stěžovat veliteli školy a staršina nakonec musel vydat to, co nabral.

Je taky možné, že staršina s káděčky kšeftoval. Spousta rybářů, trampů a dalších chtěla káděčka pro jejich dobrou chuť a trvanlivost. Aneb, kdo neokrádá stát, okrádá vlastní rodinu, v praxi. Staršina si mě pak chtěl vychutnat na konci vojny, ale o tom až později.

Cvičení

Jednoho dne přišel rozkaz odvézt školáky a důstojníky na cvičení. Cvičení to ale bylo speciální. Jednalo se o přímou demonstraci boje se vším všudy. Nechyběly tu obrněné vozy, tanky, letadla ani pěchota. Při jízdě tam mě předjel nějaký voják a mává na mě, že mi něco upadlo z auta. Zastavím a po chvíli hledání vidím v příkopu komínek ze střechy. Přímou čarou běžím do auta, aby mi nezmizela kolona, ale pozdě. A tak pokračuju v cestě dál. Sice nám dali instrukce, kde přibližně bude cvičení probíhat, ale najednou jsem narazil na rozcestí a nevěděl kudy dál. Chvíli jsem přemýšlel, co dělat a pak vidím na blízkém kopci rozestavěný vojenský tábor. Na nic nečekám a rozjedu se tam. Na místě jsem vysvětlil situaci a tamní velitel řekl:

„No, já vám můžu říct směr, ale cesty jsou zničené. A za deset minut máme zahájit útok. Nejlepší bude, když vám půjčím svého závozníka a ten Vám ukáže cestu.“

A tak se i stalo. Závozník skočil do gazu (terénní automobil sovětské produkce) a vyrazil před námi. V oblasti, kde se cvičení konalo, cesty neexistovaly. Bylo to místo častých cvičení, a proto to tu trochu připomínalo měsíční krajinu, všude jenom krátery po výbuších. Gaz před námi skákal po rozbitém terénu docela lehce, přece jen to byl lehký vůz, a abych mu stačil, musel jsem zvýšit rychlost. V mém autě vzadu sedělo asi deset školáků na dřevěných lavicích. Po příjezdu měli všichni namlácené zadky. Přijeli jsme ale přesně načas. Místa pro diváky stála u blízkého lesíka, označena červenou páskou. Někteří důstojníci ale stáli i sto metrů před ní, aby měli co nejlepší výhled.

Najednou se v dáli na obzoru objevily tanky. Kdekdo si myslí, že tank je rychlý asi jako traktor, to je však omyl. Od chvíle, kdy se vynořily na obzoru, neuplynula ani minuta a už se s burácením nacházely asi sto metrů od nás. Všichni se hned stáhli daleko za pásku. Chvíli na to začaly ostřelovat tanky z děl

na kopci. Střílely jenom barvou, ale i to stačilo, aby při dopadu začalo létat kamení do desítek metrů. Tank označený barvou zůstal jako vyřazený z boje. Po dopadu střel začal vzduch pulzovat - nejdřív se jakoby stlačil a potom roztáhnul. Pravidelné pulzy se pořád zrychlovaly. Najednou z lesa začala vybíhat lesní zvěř. Vždycky plachá zvířata k nám najednou běžela. V jejich očích byl vidět strach. Po útoku děl přišlo na řadu letectvo. A opět s barevnými bombami. Zbytek čistých tanků pokračoval k zákopům, ve kterých stáli útočící vojáci. Tanky však bez obtíží překonaly i tule obranu. Sám za sebe říkám: Být v těch zákopech, okamžitě uteču! Stačilo totiž, aby se tank nad zákopy trochu pootočil a všechny vojáky zavalila zemina. Tady se jasně demonstrovala síla vojenské techniky.

Střelba na důstojníka

Někteří důstojníci ukazovali důslednost ve své práci tak vehementně, až z toho vymysleli nejrůznější blbosti. Někteří, jak jsem říkal, odposlouchávali telefon, jiní se snažili udělat ve všem pořádek. Většinou tyhle snaživce za nějakou dobu povýšili a my už o nich neslyšeli. Tohle si uvědomoval i jeden nový důstojník. Vysledoval si, jak to na vojně chodí a hodlal toho využít. Na letišti jsou samozřejmě letadla. Podle předpisů musela u každého z nich stát ozbrojená stráž. Bylo to opatření od té doby, kdy jedna skupina diverzantů, která uprchla z Československa, předtím postřílela všechnu osádku letiště a ukradla tajné dokumenty. Aby se to už neopakovalo, byla přijata speciální opatření. Jedním z nich byla povinnost hlídat letadla na letišti dvacet čtyři hodiny denně. Těch letadel stálo na našem letišti v řadě asi dvacet. A tak vždycky v noci hlídali vojáci jen na začátku a na konci řady. Ostatní vojáci si vlezli do plachet, které se nasazovaly přes přední část letadla, kde byl motor.

Plachta vytvořila pod spodní částí letadla jakýsi trychtýř, ve kterém se hezky drželo teplo ještě dlouho do noci. Jeden z důstojníků tohle zjistil a došlo mu, že když půjde z přední nebo zadní strany, vojáci na krajích řady upozorní ostatní vojáky a ti budou předstírat, jak pilně střeží letadla. Proto ho napadlo přelézt plot z boku a nachytat vojáky při porušení rozkazu. A tak jednou v noci začal přelézat plot. Ani se nedostal k nejbližšímu letadlu a už na něj vojáci zakřičeli: „Stůj! Kdo tam?!“

I když moc dobře věděli, kdo to je. Důstojník neřekl ani slovo a směřoval k prvnímu letadlu. Podle rozkazu se může zahájit střelba na toho, kdo neodpoví. Oni však na odpověď ani nečekali a zahájili střelbu. Důstojník si okamžitě lehnul na zem. Takové jednání naprosto nečekal. Ležel proto na zemi a byl úplně paralyzován. Ani když ho odváděli, nebyl schopen postavit se na vlastní nohy. Nakonec důstojníka přidělili k jinému útvaru na letišti a vojáky, kteří tak bleskurychle zareagovali, pořád vyšetřovali, jestli jednali v souladu s nařízeními nebo ne. Nakonec se to vyšetřovalo tak dlouho, až se to vyšetřilo do ztracena.

Sodík

Ještě před koncem války Rusové přivezli letadla zvaná „Šturmovik“, celým jménem

Iljušin Il-2 . Byla to letadla určená pro podporu pozemních sil.

Šturmoviky reprezentovaly velmi těžká letadla, protože měly spodní pancéřování, aby se nedalo v nízké výšce prostřelit. Tahle letadla patřila spolu s T-34, Špaginem a Kaťušemi do základního vybavení Rudé armády za druhé světové války. Letadlo disponovalo dvěma kanony o ráži 20, 23, nebo 37 mm. K tomu mohlo nést 8 neřízených střel. V režimu bombardér mohlo nést bomby do hmotnosti 4x100kg nebo 2x250kg. Aby se vůbec vzneslo, mělo motor dvanáctiválec o výkonu 1600Kw. Vrtule

s třemi listy, z nichž jeden každý vážil 80 kilo. Pro srovnání - dnešním automobilům stačí výkon 100Kw a jen čtyřválec. Speciální vylepšení měl zadní střelec, který mohl střílet v rozsahu 180 stupňů dozadu, přitom se zbraň vypínala, když mířila na zadní kormidlo, aby si střelec neustřelil vlastní směrovku. Pokud se nějaké letadlo dostalo pod něj, mohl ještě zadní pilot vyhazovat bomby na padáku přesně do motoru nepřátelského letadla. I přes dostatečně výkonný motor mělo letadlo poměrně malou rychlost.

Tahle letadla byla na letiště přidělena jako záložní a už nehrozilo, aby se dostala do aktivní obrany. Jakmile se šturmovíky dostaly na naše letiště, tak si do jednoho soudruh Čerchovský vlezl. Na brigádyrce měl roztažený křídýlka, teda znak letců, čímž nehorázně štvál opravdové piloty. Sice měl pilotní průkaz jen na nějaké hnojařské letadlo, ale hrozně dělal, jak stroji rozumí. Nastartoval, přidal trochu plyn a celé letadlo poskočilo asi o 4 metry vpřed. Kdyby přidal jen o trochu víc, tak by prorazil nedalekou zeď. „Škoda, že nepřidal trochu víc, aby se zabil!“ pronesl pak jeden z pilotů.

Krátce potom už nastoupily technicky vyspělejší proudové stíhačky, a proto jednou přišel rozkaz, abychom zlikvidovali poslední kusy šturmovíků. Okamžitě, jak se to dozvěděli kluci z jiného útvaru, běželi k letadlu a rovnou k motoru. Pomalu se prali o to, kdo se dřív dostane k ventilům. Koukali jsme na ně s údivem a pro sebe si říkali, o co jim vlastně jde. Až potom nám jeden z nich prozradil, po čem jdou. Takhle výkonný motor musí mít ventily chlazené nějakým médiem. V těchto motorech byl používán jako médium sodík. Okamžitě jak vymontovali ventily, šli do sklepa, kde se nacházela malá dílna a tam pilou rozřezávali ventily, aby se dostali k tomu sodíku. Ten potom uváleli do koule, kterou hodili do vody. Sodík se začal nejdřív otáčet a pak s pískáním vybuchl. V tu ránu sodík vypařil všechnu vodu.

Samozřejmě jsme si museli taky nějaký sodík sehnat. Stačila kulička o průměru jeden centimetr. Potom jdeme ke stěně, kde uskladňovali nástroje jako lopata, krumpáč a další věci. Visel tam za ucho taky červený kbelík, který jsme si vypůjčili. Ty věci se nikdy nepoužívaly, byly tu spíš pro ozdobu a nám bylo jasné, že ho nebude nikdo postrádat. A tak jdeme do lesa a vhodíme do kbelíku sodíkovou kuličku. V okamžiku se kbelík roztrhnul a všechna voda se odpařila. Nepoužitelný kýbl potom skončil v keři, ale ne na dlouho. Na jaře přišel nový velitel a prvním z jeho kroků byl úklid celého letiště a přilehlého okolí. Úklid už trval asi pátý den, když velitel najednou zavolal: „Všichni sem!“

A tak se jdeme podívat, co děje. Vidíme, jak stojí u kbelíku a už nás napadlo, na co se bude ptát. On ale řekl: „Podívejte se, co se stane s kbelíkem, když ho necháte přes zimu plný vody.“

V tu ránu se všichni váleli smíchy na zemi. A on tam stál s tupým výrazem v obličeji a netušil, o co jde.

Náboj

O tom, jaký má letadlo pohon, už jsem mluvil. Nicméně letadla určená k boji musí mít nějakou zbraň. Ve většině případů to je nějaký typ kulometu. Nezáleží, jakou má ráži, ale jakou má průbojnost, i když to má v mnohých případech silnou spojitost. V rychlosti si tedy připomeneme, jak střelná zbraň funguje.

Střelná zbraň má jediný účel: zabít nebo poškodit protivníka. U normálních ručních střelných zbraní nás zajímá celková hmotnost, hmotnost bez nábojů, proporce, ráže (průměr nábojů), kadence (rychlost střelby), ústová rychlost (rychlost střely), velikost zásobníku, dostřel a další věci. V letadlech se zbraní neříká kulomet ani samopal nýbrž kanón. Jinak je kanón každá zbraň, o ráži větší než 20 mm. U leteckých kanónů nezáleží až tak na hmotnosti, pokud nemá nějakou extrémní váhu. U kanónů patří

mezi nejdůležitější vlastnosti průraznost, kadence, maximální dostřel a ústová rychlost. Další specifickou vlastností jsou náboje. Normální samopal má v zásobníku patnáct až sto nábojů. V letadle se však náboje řadí za sebou, a to vždy: světelný, průbojný, zápalný. Má to svoji logiku. Světelný náboj ukazuje pilotovi, kam vlastně střílí a kolik si má předsadit, aby se trefil. Průbojný náboj prorazí pancéřování letadla „proděraví“ ho. To má za následek zasažení důležitých částí letadla jako je munice, palivová nádrž, řídicí plochy křídla (směrovka, výškovka, atd.), aby se znemožnila manipulace s letadlem, popřípadě zasažení pilota. Zápalný náboj už jen vylepšuje výsledek průbojných střel jako zapálení munice paliva.

Tenhle příběh je ale o světelném náboji. Jednou takhle jeden z kluků přinesl světelný náboj. Měl asi patnáct centimetrů na délku a tři na šířku. Už jen to, že ho dokázal sehnat, bylo obdivuhodné. Všechny součásti letadla, až na palivo, byly zaregistrovány a jakákoli manipulace se zaznamenávala a záznamy archivovaly. Samozřejmě ten náboj vzal pro jediný účel, a to odpálení. Proto si kluci počkali na vhodný okamžik v noci. Problém nastal při samotném odpálení, nevěděli, jak to udělat. Jedinou palnou zbraní po ruce byla vzduchovka. A tak jeden kluk nasadil náboj na vršek vzduchovky, kterou si opřel o prsa. A odpálil. Mysleli jsme si, že uvidíme odletující střelu, za kterou se potáhne jasně zářící trajektorie. Ale nestalo se vůbec nic - až na ránu. Najednou kluk, který odpaloval náboj, odložil vzduchovku, šel ke zdi a poklesl v kolenou, na jeho hrudi se začaly objevovat malé tečky, které se ale zvětšovaly, až nakonec měl celou košili od krve. Jeho kamarádi ho okamžitě vzali pod paži a táhli na ošetřovnu. Lapiduši mu potom tahali z hrudi střepiny, ale jinak se mu nic nestalo. Až později nám došlo, co se vlastně stalo. Při odpalování se náboj roztrhnul v důsledku toho, že nebyl pevně uložen v hlavní zbraně. Výsledný

tlak zápalné směsi potom nebyl směřován a náboj se roztrhnul všemi směry, hlavně ale dozadu. Proto měl voják v hrudi tolik střepin.

Druhá zemědělská brigáda

Druhý rok se situace v zemědělství opakovala a vojsko se opět účastnilo „dobrovolné“ brigády na polích. A tak jednou v létě přišel rozkaz i mně a mému kamarádu Pečkovi. Odvezli nás tam ve V3S a jak jsme dorazili na místo určení, hledáme místní státní statek. Už z dálky nás praštila do nosu silná vůně vařeného masa. Ve statním statku zrovna ten den probíhala zabíjačka a maso z ní se podávalo v místní kantýně. Pečko, který se rád předváděl, začal vypravovat, jak máme hlad, a že nás na vojně špatně krmí. A protože měly kuchařky dobré srdce, daly nám guláš se spoustou masa, které naprosto plavalo v husté omáčce, kterou převážně tvořil tuk. Byla tak zároveň hrozně mastná. Báby tam na nás koukaly, jestli to sníme. Já to nemohl dojíst, ale Pečko všechno snědl, aby se ukázal.

Po jídle nám určili traktor a vysvětlili, co máme dělat. Pečko se strašně dral o to, aby se na traktor dostal, takže ten jediný zaparkovaný si zabral on. Na mě už žádný nezbyl a tak nás spolu poslali do jiné traktorové stanice, kde mi přidělili jeden pěkný kousek. Ten, co mi ho předával, se o traktor staral víc než kdokoli jiný o osobák. „A dávej na něj pozor!“ řekl mi při předání.

Cestou zpátky jsme museli překonat kopec. Pečko traktor hrozně hnal. Samozřejmě - v půlce kopce zapekl pístitní kroužky. Kompresa šla do olejové vany a vyrazila olejovou měrku. To se dalo poznat podle oleje, co vystříkl na sklo. Pečko vyskočil z traktoru a utíkal hledat měrku. Když ji našel, vrazil ji zpátky. Traktor pořád běžel, měrka vystřelila znova a Pečka ohodil černý olej. Protože bylo léto a vedro, byli jsme vysvlečeni do půli těla.

Naštěstí olej nebyl vařící. Olej se mu okamžitě vsákl do kůže a několik dní to nemohl smýt. Takhle nabarvený načerno pak chodil a báby v kantýně se na něj koukaly jak na mimozemšťana.)

Po té příhodě na kopci nás museli odvézt zpátky na traktorovou stanici a Pečkovi dali jiný traktor. Pak už nás hned čekala práce, která byla jednoduchá, jinou ani nezaučeným vojákům dát nemohli. Za traktor nám přidělali brány a ukázali pole, které jsme měli nakypřit (vláčet brány). A tak jsme začali jezdit. Ale jak traktor skákal po poli, udělalo se nám špatně z toho mastného oběda. Hned po první brázdě vyskočíme z traktorů a běžíme vykonat velkou potřebu. Nebyli jsme z vojny zvyklí na tak mastné jídlo. Pak jsme se vrátili do traktorů a začali znova vláčet. Celá procedura se několikrát opakovala, až do doby, kdy bylo všechno venku. Na večeri nás nikdo neviděl, jak nám bylo blbě.

Za několik dní mě přidělili ke „kultiváku“. Je to vysoký stroj, dělaný na jízdu mezi úzkými řádky pěstovaných plodin. S tím mě nechali sklízet. Najednou koukám do zpětného zrcátka a vidím, jak se zadní kolo přibližuje a zase oddaluje od traktoru. Zastavím a ptám se, co s tím mám dělat. Chlapi, co tam pracovali, mi řekli, abych s tím radši už nejezdil a dal to na opravu. V traktorové stanici zjistili, že tři ze čtyř šroubů, co drží kola, jsou ulomené. Za chvíli přišla mladá holka-údernice a na šrouby přivařila matic. Jinak by šrouby nevytáhla.

Údernice byly ženy, které pracovaly často v těžkém průmyslu jako je hutnictví, sklářství, a podobně nebo třeba jako jeřábnice. Na rozdíl od dnešních feministek, které řvou, jak jsou v porovnání s muži znevýhodňovány, dělaly opravdu těžkou práci. A dokázaly zastat muže ve všech ohledech. Nebyly to žádné něžné květinčky jako dnešní feministky. V tehdejší SSSR například po válce stavěly silnice, protože jim tam chyběli chlapi. Dnešní emancipované ženy bych chtěl vidět, jak staví silnice nebo

železnice. To by najednou genderová nevyváženost nevadila. Většina žen ve vedoucích úlohách dříve nebyly feministky a jejich tvrdost se s těmi dnešními nedá srovnávat. Aneb jak říká jeden z dělníků: „Dokud nebudou zednice a hornice, tak rovnoprávnost nebude.“

Názor autora: Je zcela jasné, že rozdíly mezi ženami a muži existují. Popírat to je hloupost. Ale v naší vyspělé společnosti by to neměl být problém. Naopak, měli bychom těžit z rozdílů obou pohlaví a snažit se o rovnoprávnost žen v mužských profesích, ale i mužů v ženských profesích. Názor zde napsaný (nejenom v této kapitole) je složen z životních příběhů několika nejmenovaných dělníků a jejich pohledu na svět. V žádném případě nemá za cíl poškozovat jednotlivce nebo skupiny.

Další úkol, co nám svěřili, se zdál jednoduchý. Odvézt krávu na jatka. Stačilo ji jen dostat do vozu s otevřeným zadním prostorem. To se ale lehce řekne a hůř udělá. Dotlačili jsme krávu k rampě a chceme ji naložit na korbu. Jakoby kráva cítila nebezpečí, na prahu rampy se vždycky zastavila a zacouvala dozadu. Několik desítek minut jsme s ní bojovali, než přišel nějaký jezďák, který nás už chvíli pozoroval. „Koukejte, takhle se to musí!“ Obešel krávu zezadu, chytil ji za ocas, zkroutil ho do esíčka a prudce zmáčknul. Kráva hned vyskočila na korbu. Stačilo ji jen přivázat a odjet. Byl to snad nejhorší úkol, co nám tam dali.

Jindy nám svěřili vozit vojtěšku od mlátičky do skladu. Nás vojáky nijak zvlášť nezajímalo, jestli něco zničíme a místo pomalé a opatrné jízdy jedem jak prašiví. A v jedné zatáčce, napojující se na silnici z pole si Pečko špatně najel a převrátil valník plný vojtěšky. Úplně zablokoval hlavní silnici. Valník se nám nějak podařilo vrátit na kola, co ale s kupou přes cestu? Nějaké lopaty na traktoru byly, ale těmi to šlo pomalu. Najednou se objevil nějaký děda a hrozně nám pomáhal. Část hromady nám pomohl z cesty uklidit, abychom uvolnili aspoň jeden pruh. Pak

najednou povídá: „Zbytek už tady nechte, já se o to postarám.“ Měl taky soukromé hospodářství, a tak se mu vojtěška hodila. Rádi jsme mu ji přenechali, protože nám zkrátil práci.

Auto na cihlách

Když už se blížil konec vojny, my řidiči už na to těžce kašlali. Nějaká údržba vozidla a podobná nařízení nás nechávaly chladnými. Zato nastal čas pro trochu povyražení. Jedno takové se nám podařilo udělat Rigrovi. Rigr byl známý svým bleskovým rozjezdem. Skočil do auta a hned jel. Dělal to tak, že při startování okamžitě přidal plyn a pustil spojku. Auto tím dost trpí, ale na vojně na tom nikomu nezáleželo, a až na některé důstojníky to nikoho nezajímalo.

Jednoho dne měl Rigr službu na gazu. Když šel na oběd, zvedli jsme gaz, se kterým měl jet, a položili zadní nápravu na cihly. Ale jen pár centimetrů nad zem, aby nebyla poznat manipulace s vozem. Na obědě už jen stačilo Rigra zmást: „Neměl si dovízt z Mimoně nějakýho důstojníka?“ Rigr vyběhl z jídelny - a jak měl ve zvyku - použil svoji techniku rychlého startu. Ale nerozjel se. Tak ještě přidal. Tím se roztočila kola a začala vibrovat. Kola poskakovala mírně dopředu a dozadu a zadní náprava se vrtěla na cihlách, a nakonec kola dopadla na zem. A okamžitě poté auto vystřelilo směrem na bránu, kterou prorazilo. Bránu tvořila železná tyč. Ta prorazila předek auta až na chladič. Čváb nám dal ultimátum: „Pokud to do pondělí opravíte, tak dobrý!“ Nezbylo nám nic jiného než jet do Českého Dubu a sehnat náhradní díly. V Českém Dubu byly soustředěny všechny gazy z republiky na opravu nebo k likvidaci. Měli tam i hromadu vyrazených gazů, ze kterých nás nechali vybrat, co potřebujeme. Tak jdeme a vybereme díly pro opravu. Všechno tu ale neměli, a tak nastala improvizace v podobě kytu. Zkrátka, na co nešly sehnat díly, na to

se použil kyt, a nebylo toho málo. Chudák ten, co auto dostal po nás.

Poddůstojnická škola a jiné nabídky

Asi tři měsíce před koncem vojny k nám přišli náboráři z poddůstojnické školy a nabízeli nám přijetí k SNB. Nás zrovna čekaly poslední tři měsíce před koncem vojny. Poddůstojnická škola trvala pět měsíců - a oni nabízeli výměnu tří měsíců vojny za tři měsíce ve škole a k tomu dva měsíce výcviku. Ty už dostávali branci placené a k tomu okamžité zaměstnání u složek policie. Všichni se jen smáli, protože dobře věděli, že za chvíli půjdeme domů a navýšit si vojnu, byť jinde a jen o dva měsíce, se nikomu nechtělo. Jen jeden se přihlásil. Ghála. Největší průserář ze všech. Pocházel ze Slovenska, skoro od hranice s Maďarskem. Protože jeho matka neuměla slovensky, měl velké problémy ve škole. (Jednou Ghálově matce poslali jeho fotku udělanou jako parte. Na fotooddíle potřebovali trénovat a i já jim občas dělal modela. Ghálova matka několik dní probřečela, myslela si totiž, že ti Čehůni jí zabili syna, ale pak šla na národní výbor, kde jí přečetli přiložený dopis. Jednalo se samozřejmě jen o recesi.)

Na vojně se to dělalo takhle. Vždycky vzali někoho, například ze Slovenska a poslali ho na úplně opačný konec republiky. K nám na útvar chodili hodně Pražáci nebo Slováci, a naopak z našeho kraje posílali vojáky na Moravu nebo na Slovensko. A obzvlášť slovenští Maďaři dělali hodně průserů, jak u nás, tak i na ostatních oddílech. Proto jsme si říkali, že Ghálu snad nemůžou přijmout ani esenbáci.

Ale on trval na svém, a tak si ho odvedli, aby s ním sepsali všechny náležitosti. Ke konci jim řekl, že se ještě potřebuje poradit s matkou. Beze všeho mu napsali mu tři dny volna

na cestu tam a na zpět další čtyři. Dohromady sedm dní propustky. Za týden se vrátil usměvavý jak sluníčko. Náborářům řekl, že mu to matka neschválila. A nám povídá: „Vy blbci, já za ty dva roky nedostal opuštěák, abych se aspoň jednou podíval domů, musel jsem něco vymyslet.“

Jindy přišli náboráři do dolů. Nesháněli horníky, ale pomocný personál jako elektrikáře zámečníky a podobně. Lákali nás na to, že se nám práce v dole započte jako bychom byli normálně na vojně a ještě si tam vyděláme. Jeden kluk tam od nás šel. Nevydržel ani dva měsíce a po návratu vyprávěl zážitky. Přijali ho jako důlního elektrikáře. Celé dny tahal těžké prachuvzdorné lampy, vážící desítky kilo - ke každé lampě musel přivést po stropě kabely. To všechno v prašném a vlhkém prostředí a za minimální mzdu.

„Nejhorší ale bylo, když při těžbě narazili na vydatnou žílu. To se vždycky radili, jestli pojedou na rekord.“ Pokud ano, nastalo peklo. Horníci vepředu rubali jako smyslů zbavení, ale potřebovali k tomu světlo, a tak musel lampy věšet dvakrát, třikrát rychleji. „Oni ti stachanovci si na svoje peníze přišli, protože byli placeni za vyrubanou horninu, ale mě tam platili na hodinu, a tak jsem se akorát nadřel a nic z toho!“

Únava

O tom, že řidič není jednoduchá služba, mě přesvědčilo jedno noční cvičení. Noční cvičení vždycky začínala budičkem. Obvykle mezi třetí a pátou hodinou vyhlásili všeobecný poplach. Všichni se museli co nejrychleji obléct a připravit vybavení a vozy k okamžitému odjezdu. Tak všichni rozespálí vojáci ještě poslepu hledali zbytek vybavení pod postelí, aby se stačilo co nejrychleji vyjet. Do několika minut se museli všichni seřadit na určeném místě, obvykle před budovou vojenského štábu. Tam

nás teprve vedoucí důstojník seznámil, co bude naším úkolem a další detaily.

Tentokrát to měla být rutinní jednoduchá akce, aspoň pro nás řidiče. Měli jsme jet v koloně, dokud nás nezastaví. A tak jedem. V noci se používala tzv. bojová světla. Přední světla auta se přepla na Notek. Byli to takové jakoby stříšky, které seshora a z boků zužovaly paprsek světla, se kterým je pak vidět jen na několik málo metrů. Vzadu na voze potom svítily čtyři kostičky zelené barvy. Když člověk viděl jeden zelený proužek, znamenalo to vzdálenost sto a více metrů k nejbližšímu autu, dvě kostičky udávaly vzdálenost padesát metrů. Všechny čtyři kostičky šlo vidět při vzdálenosti patnáct metrů. Podle těch jednoduchých signálů jsme jezdili celou noc. Najednou gaz přede mnou prudce vybočil do protisměru. No nic, řekl jsem si. Tak pozvolna začnu otáčet volantem. V té chvíli jsem si ještě myslel, že se ten gaz vyhýbá nějaké díře v silnici nebo tak. Najednou koukám - na silnici je něco černého. Gaz prudce zabrzdil. Z vozu vyskočili vojáci a běželi k té černé věci. Kouknu za auto a vidím, jak na silnici někdo leží. Vojáci začali zjišťovat životní funkce toho člověka a jeden z nich povídá, jestli bych nemohl kousek popojet. A tak jdu do zpátky a chci se rozjet, ale nemůžu.

V té chvíli mi došlo, že kdybych jel jen o dvacet centimetrů víc napravo, tak bych tomu na silnici rozmačkal hlavu. A za boha mi nešlo sešlápnout pedál. Ruce se mi klepaly, mysl zatemnila. Před očima nezřetelné šedé obrazce. Asi po třiceti vteřinách se mi to ale podařilo překonat a popojet.

Rána na závěr

Celé léto druhého roku jsem strávil na zemědělské brigádě a vrátil se až měsíc před koncem vojny. O půl roku dřív se změnil velitel útvaru. Nastoupil Čerchovský z ruské vojenské školy. Měl

o šarži míň než ostatní důstojníci (většinou piloti). Ti piloti měli sice vyšší šarži, ale nemohli létat. Většinou kvůli nějaké blbosti, například jejich bratranec z třetího kolena utekl na Západ, ale i tak se jevíli režimu jako potenciální hrozba. Mohli třeba uletět s letadlem, a tím předat nepříteli celý letoun i s informacemi o letišti, a tak podobně. Na našem letišti jich bylo hodně. Měli totiž podepsanou smlouvu s armádou na deset let a dřív je z ní nepustili. Byli to zároveň nejlepší velící důstojníci. Věděli, jak to na vojně chodí a některé drobné nedostatky vůbec neřešili. Byl to pro ně docela šok, když přišel mladý velitel bez zkušeností. K tomu naprosto neschopný - a najednou jim dělal nadřízeného. Samozřejmě jako nováček musel vykazovat náležitou horlivost (jako připojení drátů), ale pořád nemohl najít, co by měl řešit, aby si posílil autoritu.

Až jednou za ním přišel jeden ze zobáků, Kukla, (zrovna ten, co si na něj Brabec vyskakoval) a napráskal všechno, co věděl o černých jízdách. Pokud by se to doneslo k bývalému veliteli, tak ten by to shodil ze stolu a zametl pod koberec. Ten totiž docela nadržoval řidičům a za něj tam panovalo takové domácí prostředí. Byl to starej mládenec a vždy po práci za námi přišel a bavil se s námi jako se sobě rovnýma. Ale Čerchovský to hned předal kontrarozvědce z Čáslavi.

Kontrarozvědka pracuje tak, že nejdřív všechno monitoruje a pak po vyhodnocení informací vypracuje zprávu pro vojenský soud. A tak začalo monitorování. Celý měsíc skrytě pozorovali bránu. Zapisovali všechny příjezdy a odjezdy. Ještě před tím asi o týden dřív jsem zrovna navštívil svou budoucí manželku. Zničehonic se najednou dělalo sčítání. Protože nikdy před tím sčítání nebylo, nedal bych nic za to, že s tím měl co do činění Kukla. Brabec vzal gaz a přijel pro mě. Vzal mě na letiště, ale na oplátku jsem mu musel dát benzín. (Paradoxem je, že kdybych na sčítání chyběl, nenastal by takový problém. Měl

jsem dohodu s jedním od zabezpečováků, aby mě případně kryl.) „Ale dáš mi benzín, aspoň 20 litrů,“ řekl mi Brabec při převozu. Sám jsem si schovával benzin, co nespálila elektrocentrála do kanystrů v autě a používal ho pro motorku. Problém byl, že jsem se do auta nemohl dostat, protože jsem ten den neměl službu, a tak jsem mu dal benzín rovnou z centrály. Vyměnili jsme si kanystry, on mi dal prázdnou a já jemu plnou. I tuhle výměnu Kukla napráskal. Dodnes nevím, kde to vyhrabal. Všechno začalo rozkazem: „Všichni řidiči do autoparku!“ Všichni jsme se postavili před svoje auta a na řadu přišla namátková kontrola. To už mi došlo, že je průser. A tak jsem rychle vzal kanystr od Brabce, kde byla nafta a strčil jsem ho na místo, kde mají být kanystry s benzinem. V3S sice jezdila na naftu, ale tenhle benzín byl určen pro elektrocentrálu. V tom spěchu mi ale nedošlo, abych ho aspoň trochu zasypal sněhem. Kanystry byly totiž umístěny pod autem trochu v zákrytu, aby tak na ně nepadalo tolik sněhu. Najednou ke mně přijde Čerchovský a hned vidí čistý kanystr. Nařídil mi onen kanystr otevřít. Čuchnul a povídá: „To asi nebude benzín!“ Já na to: „Asi ne...“ „Tak už vím, jak to bylo s tou elektrocentrálou, když jste lil do centrály místo benzínu naftu.“ Poté ještě prohlásil něco ve smyslu, že každé víme svý, a že výsledky předá prokuratuře. Tím jsem si vysloužil 21 dní ve vězení.

Pomsta

Nejdřív mě čekalo odsloužení posledního týdne na vojně. Poté nástup do basy. Po několika dnech přilítli kluci a volali: „Je poplach, musíš vyzvednout důstojníky!“ Většinou to chodilo tak, že když plánovali poplach z České Lípy, týden před poplachem začali chodit za námi řidiči - školáci. Vždycky pronesli jen něco ve smyslu: „Potřebuju si něco vyzvednout z auta.“ Oni si totiž některé věci nechávali v autě. Jakmile to dělali tak dva, tři,

už jsme věděli, že do týdne něco přijde. Školáci si z aut vyndávali nové uniformy a na výcvik si brali nějaké staré oblečení, kterého nebyla škoda. Tenhle poplach ovšem přišel z vyšších míst a školáci ani důstojníci o něm nevěděli. Správně za mě měli někoho určit, to ale Čerchovský neudělal. Tak jdu za jedním z pilotů, co zrovna ten den sloužil a povídám mu: „Ale já jsem ve výkonu trestu, co když vám s tím autem ujedu.“ Pilotovi se najednou zaleskly oči: „No jo, vždy Vy máte pravdu. No, já Vás nemůžu pustit. Tak to ne, to si někdo odskáče!“ A tak teda poslali někoho jiného. Ten ale oblast neznal a důstojníky nepřivezl včas. Čerchovský měl obrovský průser. Dokonce mu zastavili postup na půl roku. Tohle mi řekl další z pilotů, který taky Čerchovského nemusel: „Vy jste mu ale dal. Teď si na něj dávejte pozor!“

Stejně mi ale zbývalo odsedět skoro půl trestu. Do toho si Čerchovský zrovna stavěl garáž a ve vězení si našel jednoho vyučeného zedníka. Ve vězení se mnou seděl nějaký Škrobach. Ten měl průserů víc než já a pořád po mně chtěl, abych mu šel pomoci se stavbou garáže pro Čerchovského s tím, že nám trest potom odpustí. Odpověděl jsem: „Nebudu stavět lampasákovi garáž!“ Já totiž věděl od jednoho důstojníka, že Čerchovský nic neodpustí. A taky, že ne. Škrobach mu makal na garáži a Čerchovský mu neodpustil ani minutu.

Poslední den na vojně

Poslední týden na vojně už probíhala příprava na odchod do civilu, a s tím související odevzdávání věcí, loučení se a další rituály. Jednu nepříjemnost si na mě připravil staršina. Pořád si pamatoval incident s káděčky a zmařený kšeft. A tak si vymyslel vrácení trojbarevné baterky. Tu mi vydal jednou na cvičení a já ji pak hned vrátil. Co nemusím mít u sebe, to hned vrátím. To je moje pravidlo, abych se vyhnul zbytečným konfliktům.

Po dlouhých dohadách ji po mně chtěl zaplatit. To mi ale ruply nervy a vydal jsem se za velitelem roty. Za Čerchovského zastupoval Trašnáček. To byl ten, co ho chtěli zastřelit u letadel. Ale mně se to hodilo. Čerchovský by asi nebyl na mojí straně. Ale Trašnáček staršinu zpucoval a já měl klid. To se stalo poslední den. Před odchodem se mě náš velitel zeptal: „Tak, co Vás vojna naučila?“ Ještě mě nepřešel vztek a tak jsem mu odpověděl: „Já se tu naučil jenom lhát a krást!“

Možná proto mě na výcvik vojáků v záloze povolali až za devět let a k jinému útvaru.

Pravá vojna

Já měl docela štěstí. Spartakiáda se mi vyhnula a další blbosti taky. Když se na to kouknu s odstupem času, na vojně to (pro mě) nebylo tak špatný. Člověk se zajímal jen o to, co bude k snídani, obědu a večeri a kdo bude mít v neděli dozorčího útvaru. A stát platil na důchod. Ostatní to ale vidí jinak.

Z příběhů z vojny můžeme dospět k názoru, že to tam tak špatné nebylo. Realita je ale jinde. Za prvé - já sloužil na vojně v letech 1962-64. V té době ještě šikana nedosahovala takových obludných rozměrů jako v 80. letech. Mě na začátku vojny přiřadili k řidičům na letišti. Bylo nás tam málo a jeden mazák nám pověděl: „Nebudeme si tu dělat žádné naschvály. Jsme tu na jedné lodi a zároveň jednou nohou v kriminálu.“ A taky, když si na nás někdo vyskakoval, tak si to s ním vyřídil. Zároveň je nepopíratelný fakt, že na letištích vždycky měli vojáci lepší vojnu než někde u zeleněch.

Základní vojenská služba se pak rod od roku zhoršovala. Armáda vytvářela prostředí, kde se sešli lidi různých vlastností a povah, sociálního zařazení, úrovně vzdělání, trestaných i bezúhonných. Takové prostředí zákonitě dalo vzniknout šikaně.

Mnozí se ani o vojně nechtějí bavit, jak ji nenáviděli. Nechtějí vzpomínat.

Vojna mnoha vojáků probíhala následovně: Při nástupu jim mazáci ukázali, kdo tomu velí. Důstojníci se jen dívali, nezasahovali. Rok bažanty šikanovali. Komu něco říkají pojmy jako: bufet, sahara, kanady, odběr krve nebo sněhuláci, tak ví, o čem mluvím. I přes to, co první rok prožívali, tak minimálně polovina z nich dělala to samé, když se z nich stali mazáci. Mnoho z nich se těšilo, jak budou moci vrátit to, co jim dělali mazáci a vybít se na mladých klucích, co jim nic neudělali. Není se proto čemu divit, že mnoho lidí už od svých mladých let nenávidělo režim. Za to, co jim udělali na vojně. Důstojníci se na to jen dívali, a když nenastal nějaký smrták, tak šikanu ignorovali. A že jich pár nastalo (a taky sebevražd) než to soudruzi začali aspoň nějak řešit. Stěžovat si člověk mohl jen svému velicímu důstojníkovi, většinou se to vyhodnotilo jako přestupek. Pokud to přeci jen někdo řekl - lampy nic neviděly, neslyšely, nevěděly. A ti, kteří to oznámili, nebyli za hrdiny ale za práskače, a tak s nimi i jednali - nejen mazáci ale i bažanti. Mně se líbí názor jednoho dělníka: „Zemědělský brigády, ty na tom byly asi tak to nejlepší. Jinak to stálo za hovno!“ A dál odmítal mluvit.

Celý systém byl špatně nastaven. Dvouletá vojna s rozdělením na bažanty a mazáky je jen špička ledovce stupidity tehdejší armády. Jen si představme, jak to na mladé muže muselo působit. Nejdřív vás odvedou někam proti vaší vůli. Tam zažíváte šikanu. Neustálá hrozba vojenského soudu za každou malichernost. A nakonec vám to sebere dva roky života. Bylo to vlastně kontraproduktivní pro celou armádu. Ti, co tím prošli, by rozhodně za socialistickou vlast nebojovali. Naopak spousta vzhlížela k Západu a jejich nenávist rostla.

Nechápu proto dnešní mladou generaci, z které část žije v domnění, jak by to z nich udělalo chlapy. Stačí se zeptat otců a dědů, co si o tom myslí. A vůbec v dnešní digitální době. Kdy by jejich utrpení mohl někdo natočit a zvěčnit na internetu.

Část III

Práce ve sklárně

Po vojně jsem se chtěl zase vrátit na místo u speciální frézy. Vedoucí mi ale naznačil, že mě tam už nechtějí, s výmluvou:

„Zrovna teď tam pracuje jeden a ten má dvě děti, atd ...“

I tak jsem měl odpracovat celkem pět let v Tortecku. Ale celá ta situace mě natolik otrávil, že jsem přestoupil do sklárny v Josefově Dole. Využil jsem toho, že jsem se nedávno oženil. Jako výmluva mi posloužilo původní bydliště mojí ženy, která pocházela odjinud. V Tortecku mi spolkl, že se za ní budu stěhovat. Člověk musel vymyslet nějaký způsob, jak se odtud dostat.

Po nástupu do sklárny mě čekal tvrdý šok. Najednou jakoby člověk nic neuměl a musel se učit všechno znovu. Na mém novém pracovišti jsme vyráběli různé formy na lisované nebo foukané sklo. Vedle na Maxově se zase vyráběly skleněné tyče.

Výroba skla je nesmírně zajímavá. Obecně se sklo vyrábí ze sklářského písku plus dalších přísad jako je oxid vápenatý nebo sodný nebo draselný. Sklo se taví v peci za vysoké teploty od 1450 do 2000 °C. Potom se musí pomalu ochlazovat, aby senerozpadlo. K tomu slouží další prostory se stabilní, pomalu se snižující teplotou. Sklárny měly obrovské výrobní prostory zaměstnávající stovky lidí, a to jak přímo, tak i nepřímo.

Paneláky

Při změně práce z Torteku do sklárny v Josefáči tu zrovna stavěli tzv. finské domky. Ty se stavěli ve třech fázích. V první fázi se jich postavilo šest. Do další fáze jsem se taky přihlásil. Domek se měl splácet zvýšeným nájemným. Pak se to ale někomu zdálo drahý a další fáze zatrhl. Místo toho mi nabízeli byt v paneláku. Zrovna se tam stavělo nové sídliště. Stačilo podat žádost o byt a pak dlouho čekat, než byla výstavba dokončena. Do toho se mi ale moc nechtělo.

Komunistický režim se chopil problému, který přetrvával od Rakouska - Uherska a týkal se nedostatku bytů. Byl využit revoluční systém stavby. Dřív se všechny domy stavěly na místě. Ale panely pro výstavbu paneláků se vyráběly v panelárnách a na stavbu se přivážely. Na místě se poté pomocí jeřábů usazovaly. To zrychlilo a zlevnilo stavbu. Další nepominutelnou novinkou byly výtahy. Do té doby většina obytných budov výtahy neměla.

V začátcích výstavby existovalo mnoho druhů panelů. Dokonce se na prvních objevovaly dekorační ornamenty. Postupem času se čím dál víc zmenšovalo portfolio panelů, což vytvářelo monotónní sídliště. Konkurence neexistovala, a proto paneláky vypadaly tak, jak vypadaly. Dneska je to lepší, hlavně díky různým barvám na fasádách. I při mnoha problémech spojených s bydlením v panelácích se sem lidé stěhovali rádi. Získat byt nebylo úplně nejlehčí. Člověk se přihlásil do družstva, složil nějakých třicet tisíc korun, což tenkrát nebyly zrovna malé peníze a o víkendech chodil pomáhat na stavbu. (Proto jednotlivé stavební úkony musely být co nejjednodušší.) Nebo složil o něco víc a na stavbu chodit nemusel. Někdo dostal byt od podniku za podepsání pracovní smlouvy, nejmíň na pět, spíš ale na deset let. Do té doby děti žily společně s rodiči a dům nebo byt dostaly až po jejich smrti. Život s rodiči pod jednou střechou přinášel specifické problémy, jak to někdo zachytil v přísloví: „Tam,

kde bydlej mladý, tam nemaj bejt starý ani na zdi malovaný.“ A proto řada mladých rodin volila paneláky. To platí dodnes. Mnoho mladých párů volí společné levné dočasné bydlení v panelácích.

Dalším důvodem výstavby se stal fakt, že komunisti potřebovali dostat lidi do továren a poblíž postavili paneláky. Měli systém dobře vymyšlený. Vybudovali závod těžkého průmyslu, ve kterém pracovali převážně muži a často hned vedle třeba textilku, kde zase převažovaly ženy. Věděli dobře, že se mladí lidé budou scházet a zakládat rodiny. Paneláky vlastně utvářely život, jak ho známe dodnes. Tímhle, mimo jiné byla utvářena propopulační politika.

Panelové domy s sebou ale taky přinášely dosud neznámé problémy. Všechno v nich bylo svým způsobem experimentální a předtím nevyzkoušené. Většina paneláků má rovné střechy, do kterých zatékalo. Nepraktická a nevhledná umakartová jádra. Při nastěhování prvních lidí nulová občanská vybavenost. Dají se dohledat záběry nových paneláků a okolo bahnité cesty. Ani zpracování nedosahovalo nejlepší kvality. Když se paneláky začaly stavět, museli mít svářeči státní svářečskou zkoušku. K posledku vzali každého, kdo se někde naučil svářet. Největším problémem byla tepelná izolace. Paneláky měly průměrnou spotřebu 200Kwh/m², a to nepočítáme klimatizaci, protože dřív se nepoužívala. V dřívějších dobách to problém neznamenal, vzhledem k nízkým cenám za teplo. Dnes se většina paneláků zatepluje. Vyměňují se dřevěná okna za plastová. Dalším problémem je zvuková izolace. Vzhledem k použité technologii, to je železobetonu, je zvuk velice dobře veden celou konstrukcí. I to se dnes mění za použití nových materiálů. Zkrátka, pokud jsou stavbami socialismu paneláky a přehrady, stavbami kapitalismu jsou cyklostezky a satelitní městečka. Přičemž cyklostezky se často budují okolo přehrad. A ty jsou aspoň všeobecně prospěšné.

Domům v satelitech se už dneska začalo přezdívat paneláky naležato. A zpracování domů od developerských společností se často kvalitou vyrovná ošizeným panelákům. Odpůrci paneláků říkají, že kdyby tu nebyl socialismus, tak by se šlo jinou cestou. Pokud se však podíváme na dnešní Jižní Koreu či jiné asijské země, kde se staví monstrózní výškové paneláky, je nám jasné, že na režimu nezáleží. Paneláky dokonce najdeme i v USA nebo ve Švédsku, kde se postavilo na tisíce panelových bytů. V Koreji jsou pozemky drahé, a proto se tam staví do výšky. Ovšem i v jiných zemích sídliště jsou. Tady byla potřeba orná půda, proto se stavělo nahoru. Paneláky měly být dočasným řešením. S tím, jak se dnes rekonstruují a udržují, si troufám tvrdit, že tu budou ještě za 200 let. Pokud nezateče do armatury samozřejmě. Dnes existuje v ČR více než milion bytů v panelových domech, ve kterých žijí více než 3 miliony lidí. Z toho až 70 % Čechů je s bydlením v paneláku spokojeno. Dalo by se říct, že dnes zažívají paneláky nejlepší dobu. Nejdelší panelový dům v ČR, liberecká „Hokejka“ měří 400 metrů a má 24 vchodů. Největší české sídliště je Jižní Město na Praze 11. Sídliště změnila ráz většiny českých měst.

Josefáč

V Josefodole jsem chtěl nastoupit ve sklárně jako údržbář. Tamní ředitel se mě ale zeptal, jestli bych nechtěl zkusit pracovat ve formárně na odlitky. S tím, že až továrna koupí frézu, tak u ní nastoupím. Nebo - protože mi z vojny dali potvrzení o řízení těžkého vozidla s přívěsem - dělal bych řidiče S5T (modifikace V3S). Začal jsem pracovat ve formárně.

V té době se ještě spousta materiálu vozila na koňském povozu. Tuhle práci zastával jeden válečný veterán. Za den stihl jednu cestu tam a zpět, a tak se hlavně staral o koně.

Myslel jsem si, že to bude jen na chvíli, ale nakonec mě tu zaměstnávali dvanáct let. Udělal jsem chybu, že jsem nešel do slévárny, tam bych měl lepší peníze. Abych se dostal na trochu slušný plat, musel jsem dělat různé brigády jako skládání vagónu písku nebo dělat soboty a neděle. Po čase, když jdu za ředitelem požádat, aby mi přidal, tak se koukl do mojí složky a povídá: „Vždyť máte plat pěkně!“

On ale nevěděl o těch všech přesčasech. Jinak, náplň práce nebyla tak hrozná. Vesměs šlo o vyrábění forem na sklo. To se dělalo tak, že se nejdřív odlil model ze sádry. To dělal náš mistr. Vždycky dostal od vedení požadavek na to, co chtěli. Vymodeloval to a poslal do Desný ke schválení. Většinou nenašli žádnou vadu, a tak to hned poslali zpátky, někdy taky vymysleli něco nového, nějaký zlepšovák, a až potom to poslali zpátky.

Samostatnou kapitolou byl vývoz zboží na Západ. To takhle jednou přišla objednávka na popelníky z Anglie. Jenže na popelníky bylo uvaleno strašně vysoké clo (součást hospodářských sankcí za studené války), tak se vedení rozhodlo upravit návrh. Změna byla minimální. Pouze do popelníků přestali vybrušovat žlábký na cigarety a oficiálně je vyváželi jako dózy. Clo tak kleslo na polovinu. (Potíže s dovozem do Anglie měla i Dofa, továrna vyrábějící piana a hračky, když tam jednou vyvezla dřevěné hračky. Požadavkem bylo, aby byly použity ekologické barvy, ale jednomu zaměstnanci se zdály málo syté, tak koupil nějaké acetonové. V Anglii to dali na rozbor a celou várku vrátili.)

Po potvrzení návrhu od vedení přišla na řadu moje práce, a to výroba formy z litino-niklu. Formy se používaly různé: jednoduché, dvoudílné, čtyř a vícedílné, spojené panty. Dělené formy sloužily hlavně na to, aby sklo po vyndání vypadlo co nejlépe. Jednu formu jsem vyráběl zhruba měsíc.

Mimopracovní aktivity

Jednou se u nás zastavil vedoucí dílny s návrhem na jakýsi štípač dříví švédského typu. Přišel za námi na dílnu, protože tam stál jediný kopírovací soustruh ve fabrice. Ten dokázal podle předlohy přesně vytvořit požadovaný tvar. Štípač se skládal z motoru a speciálního trnu ve tvaru stromečku. Na trn se napíchlo dřevo, a tím jak se otáčel, vždycky špalek úplně roztrhal odstředivou silou. O štípač se strhl takový zájem, že jsme neměli čas dělat nic jiného. Ve chvílích klidu jsme si vyráběli nástěnné brnění. Tehdy přišel nějaký chlap a ptal se, jestli to dokážeme. Jasně, že dokázali. A když už jsme s tím začali, tak jsme si každý taky jedno udělal. Já si tam soukromě vyrobil svářečku. Na kostru jsem připevnil motor roztáčející dynamo. Tím vznikal stejnosměrný proud potřebný ke sváření. Jenom pro porovnání - klasická svářečka vyrábí stejnosměrný proud pomocí usměrňovacích diod. Jejich výkon je ale omezený vlastnostmi polovodiče, ze kterého jsou vytvořeny. Zkrátka, při velkém odběru se masivně zahřívají a mohou se prorazit. Naprosto stejnou svářečku měli i Dukláci ale v profi provedení. S jinou ani nechtěli svářet. Ale o Duklácích až později.

Lidi v Josefodole

V socialistických továrnách se člověk mohl setkat s nejrůznějšími lidmi. Podobně jako na vojně nebo v paneláku se tu potkávaly zdánlivě neslučitelné skupiny obyvatelstva. Mnoho lidí si svoje odkroutilo v práci, pak šli domů, do paneláku a odpoledne do hospody, čili do restaurace čtvrté cenové skupiny. Právě v restauracích čtvrté cenové se dala potkat škála obyvatelstva v celé míře. U jednoho stolu se sešel inženýr i obyčejný dělník. Všichni se tady scházeli na levné pivo a utopence. Navazovaly se taky nejrůznější kontakty, člověk se tu

dozvěděl nejrůznější novinky i drby, protirežimní vtipy a podobně. Byl to takový Facebook své doby.

Sklárna v Josefodole zaměstnávala spoustu lidí z okolí, ať už přímo nebo nepřímo, včetně některých podivných existencí. Ale podnik si nemohl moc vybírat, jako dneska, kdy lidi posílají životopisy a chodí na pohovory a kolikrát se mu ani neozvou. Tenkrát stačilo přijít a zeptat se, jestli by se nenašla nějaká práce a ona se skoro vždycky našla, protože jinak by musel podnik dokazovat, proč vás nepřijal, a do toho se nikomu nechtělo. Řízené hospodářství mělo mimo jiné za úkol dát práci všem. To znamená i nezaměstnatelným existencím jako vězňům, (pokud nebyli političti) a podobně. A podniky nemohly ani moc vyhazovat jako dnes. Výjimkou bylo hrubé nebo opakované porušení pracovních povinností, ale stejně toho vyhozeného pracovníka museli vzít jinde.

Pan řidič

Verner byl řidič autobusu. Byl velice vstřícný. Rád řídil autobus a motorky, na kterých i závodil. Pokud měl v autobuse starší lidi, tak jim zastavil i mimo zastávku, aby to měli co nejbliž domů.

V Josefáči se v té době stěhovali lidi z malých domků do paneláků. A jak to tak bývá, nechali tam v jednom domě, někde na půdě krámy, co se jim nehodily. Z domku se potom měla udělat vrátnice. A tak tam nahnali kluky od nás, aby to vyčistili. Kluci tam na půdě našli kufr se spodním prádlem. Přemýšleli, co s ním a napadlo je udělat si z Vernerova srandu. Vzali nějaké spodní prádlo a dali mu ho pod sedačku v autě. Věděli, že je bordelář a auto vždycky uklízí jeho žena. A taky věděli, že je dost na ženský. Jeho žena se jmenovala Erika a dělala v kantýně. Zničehonic začala být Erika taková celá zasmušilá, s nikým

se moc nebavila, ani její manžel se už za ní v kantýně nezastavoval, když měl prostoje v autobusu. Nakonec nám druhá kantýnská prozradila, že oba jsou před rozvodem. Tak chlapi z práce šli a hrozně orodovali u Eriky a přemlouvali ji, že to byla jen sranda. Ta si myslela, že chlapi z práce drží spolu, a že jsou staří známí. Dva měsíce trvalo, než ho vzala na milost. Pak Verner říkal, že byl rád, že to tak dopadlo.

Verner byl velký dobrák a jednou povídá: „Nechtěli byste se podívat do Škodovky? Ale musí se zaplnit autobus.“

Měl nějaké známosti a dokázal zařídit exkurzi. Nakonec byl takový zájem, že se o to lidi skoro poprali. Jedna ženská, Lottka, se na zájezd dostala podvodem. Napsala jméno někoho jiného a pak řekla, že se nedostavil a jela místo něho. Proto se jí ostatní hned pomstili. Strašným způsobem ji ožrali, a jí bylo tak špatně, že vyběhla z autobusu a poblila skleněné dveře u docela drahé restaurace, odtamtud ji samozřejmě hnali pryč. A tak zbytek cesty zvracela do kabelky.

Verner byl užitečný i jindy. Po přechodu ze svítíplynu na zemní plyn bylo potřeba zlikvidovat na střeše odvětrání. *Generátorový plyn vzniká tlakovým zplynováním hnědého uhlí. Je to nesmírně zajímavý proces. Zjednodušeně: Do nádoby se umístí uhlí a zapálí se. V určité fázi hoření se uzavře přístup vzduchu a místo toho se začne do nádoby hnát vodní pára. Tyto nízkotlaké generátory se staly součástí téměř všech průmyslových závodů, a především skláren.* Na odvětrání byly zkonstruovány takové domečky na střeších průmyslových hal. A nám dali za úkol zlikvidovat ho. Nejdřív jsme ho chtěli rozřezat. Pak se jeden kluk přišel zeptat, jestli bychom ho nemohli nějak sundat v celku. Původně nás napadlo to rozebrat a zase složit. Jinak to byl opravdu pěkný domeček, měl skleněné výklopné kazety a ideálně se hodil jako zahradní altán nebo skleník. Ten kluk si teda vyndal všechny křehké části a na nás zbyl už jen úkol sundat kostru

ze železa ze střechy. A tak jdeme za traktoristou. Ten řekl, že se na to necítí. Nakonec se přece jen uvolil, ale traktor byl lehký a nedokázal s domečkem hnout, akorát skákal na místě. A byla náhoda, že jel okolo Verner. A my jen tak ze srandy: „Vernere, troufnul by sis na to?“

On se na to podíval a řekl: „Máte lano?“

A už začal najíždět do ideální pozice. Při tom všem měl autobus plný lidí. Babky se v autobuse křížovaly a on normálně zahákl ocelovou kostru k autobusu a domeček shodil z výšky asi dvaceti metrů dolů.

S Vernerem to nakonec nedopadlo vůbec dobře. Verner, jak byl zvyklý, zastavil dvěma invalidům mimo zastávku, před zeleninou, kde pracovali. Ale shodou nešťastných okolností jel kolem zrovna Šedivák. Měl zamrzlé přední okno a tak neviděl před sebe, jen si vyškrábal takový malý průzor. A srazil oba dva invalidy. Nevím, jak to přesně bylo, jestli to bylo jen těžké zranění nebo dokonce smrt'ák. Protože Šedivákův otec patřil v KSČ k vysoce postaveným zvířatům, tak Šedivák vyvázl bez trestu. Verner to štěstí ale neměl. U soudu dostal dva roky podmínku a zákaz řízení autobusu na pět let. Potom teda začal jezdit jako tirák (TIR byla zkratka pro Mezinárodní silniční dopravu). Jezdil až do polského Gdaňsku. Je to asi šest set kilometrů tam a zpátky. Před českejma hranicema ale stál blběj most do zatáčky. On usnul a nabral svodidla. Ty se zkroutily a probodly ho. Jeho závozník byl tak zblběj z tý hrůzy, že utekl do lesů. „Takže ho vlastně donutili, aby se zabil,“ uzavřel to jeden dělník.

Veteráni

Gutnar

Jeden z místních zaměstnanců, který byl ve válce. Ve válce to chodilo následovně: Josefův Důl spadal do Sudet, které anektovalo Německo. Je to pohraniční průmyslová oblast, kde žili převážně německy mluvící obyvatelé a úředně spadala pod Říši na základě Mnichovské dohody. Všechny továrny tak tady vyráběly pro Říši. Někteří muži museli jít na frontu a ostatní samozřejmě vyrábět zbraně a střelivo. Dokud se nacistickému Německu dařilo, všechno jelo v předem naplánovaných kolejích. Pak ale přišel zvrat. Začátkem roku 1943 se postup německých vojsk zastavil a začali docházet vojáci. Továrnám přišlo nařízení, kolik mužů musí uvolnit na frontu. A tak přišel na řadu i Gutnar. On měl několik prohrěšků, jako pozdní příchody, protože se opil a podobně. Tím pádem se už dostal do užšího výběru pro odvod. Pak mu někdo poradil, ať se radši přihlásí dobrovolně, protože ze seznamu se už nemá šanci dostat, ale pokud se přihlásí jako dobrovolník, tak půjde místo na východní frontu na západní. A tak se přihlásil a dostal se do Itálie proti Američanům. A rovnou ho přiřadili k leteckým dělům Flak.

Flugabwehrkanone neboli Flugzeugabwehrkanone, tento původně protiletadlový 88milimetrový kanón měl všestranné využití, montoval se prakticky všude. K vidění byl samostatně na polích, ve dvojici na nákladních automobilech či vlcích nebo ve čtyřce na ponorkách. Podle odborníků nebyl překonán do konce padesátých let, a to především pro své jedinečné vlastnosti. Poslední verze se mohla pochlubit dostřelem 19 800 m do dálky a 14 700m do výšky a to vše při rychlosti 20-25 výstřelů za minutu a ústovou rychlostí 1000m/s. Střely dlouhé 1193mm, vážící 21 kg, s mechanickým časovacím zařízením nastaveným na výbuch v požadované výšce. Výbuch rozmetal střepiny ve svém

okruhu. Střely se tedy nemusely přímo dotknout letadla, v některých případech stačilo, aby se střepiny dostaly do motoru či jiných citlivých částí.

Při největším bombardování se Gutnar nesměl jako obsluha kanónu z místa ani pohnout a střílet po letadlech. Zažil si teda válku v plném rozsahu. Akorát pak vypravoval, jak po každém bombardování několik kanónů zmizelo a s nimi zařvala i jejich obsluha. Vždycky, když slyšeli zvuk leteckých motorů, to mohlo být naposled. Dělostřelci neměli žádnou ochranu a jen čekali, jestli přežijou nebo zařvou. Američani používali prostou, ale přesto velice účinnou a hrůzu nahánějící taktiku. Klasická fronta vypadá asi tak, že na dvou stranách za ostnatým drátem a protitankovými kříži vojáci vyhloubí dva metry hluboké zákopy, ze kterých občas vylezou a začnou po sobě střílet. Americký systém byl ale odlišný. Bojovalo se takřka o každý kopec. Vždycky vyjel jeden tank a čekal, jestli někdo vystřelí. Pokud ne, malá formace překročila kopec. Pokud ale někdo vystřelil, tank se stáhnul a začalo dvouhodinové bombardování. Pak se to celé opakovalo. Na straně německé fronty už byli vojáci tak zoufalí, že když někdo chtěl ještě válčit, tak ho radši sami odpravili, jen aby nastal klid. Při jednom z dalších bombardování už viděli, jak na ně nalítávají bombardéry, a tak ze svého stanoviště utekli. Hned po skončení bombardování Němci celou posádku odsoudili k trestu smrti, naplánovanému na druhý den. Naštěstí, druhý den je zabrali Američani a trestu se tak vyhnuli.

S Gutnarem to taky nedopadlo moc dobře. Se svojí první manželkou se rozvedl. Jeho bývalá žena ovšem pracovala u soudu jako zapisovatelka. Proto dobře věděla, na co má nárok. Gutnar, když mu přišla obsílka od soudu, vždycky seděl u stolu v dílně, s jednou rukou opřenou o stůl a v druhé držel dopis. „Já tu ženskou snad uškrtnu! Dostanu deset let a budu mít pokoj. Ale s tímhle nebudu mít klid do smrti!“ Jednu dobu mu okrouhli

plat tak hodně, že musel přes léto pracovat na manipuláku (pomocná práce při zpracování dřeva.). Jeho žena to ale nějak vyšťourala a alimenty mu zase zvedli. Na manipuláku se v zimě nedělalo, on ale musel platit, jako kdyby tam dělal pořád. Kdyby nebylo jeho nové družky, tak by snad neměl kde spát.

Starej Glancs

Oproti Gutnarovi se Glancs dostal na východní frontu, a k jeho smůle rovnou ke Stalingradu. Není divu, že Glancs nerad vypravoval o hrůzách, které zažil. Ale občas, když se opil, tak řekl aspoň něco málo. Zmiňoval hlavně strašlivou zimu a „Stalinovy varhany“. *Jak už všichni víme, Hitler, poučen zkušeností Napoleona, chtěl táhnout na Rusko, tenkrát Sovětský svaz, na jaře. Zdržel se ale na Balkáně, a tak místo na jaře zahájil tažení až v létě. Operace Barbarossa měla za cíl rychlé obsazení Sovětského svazu. Zpočátku se invazi dařilo, dokud nepřišla zima. Zima pomohla Rusku vyhrát už v minulosti několik válek a není divu. Teploty sahající až k -40 °C a rychlý vítr zpomaloval pohyb. Z, na podzim rozbahněných cest, se staly ledovatky, zasypané haldami sněhu a takřka ze dne na den zastavily německý postup. Navíc německá armáda neměla potřebné vybavení pro válku v zimě. Němci umírali zimou a z nedostatku jídla, protože konvoje zamrzly a dieselové motory nešly nastartovat. Ani střilet ze zbraní se nedalo, zima totiž zmenšila průměry hlavní a náboje se do nich tudíž nevešly. Někteří historici tvrdí, že to byl Stalinův plán, nechat zabrat nárazníkovou zónu a dovybavit svoji armádu a zpátky vytlačit nepřítele z území. A ještě pár slov o „Stalinových varhanách“, o kterých se Glancs taky zmiňoval. Stalinovy varhany neboli Kaťuše. Jde o 16 neřízených střel na podvozku nákladního auta. V průběhu modernizace až 48 raket, umístěných na amerických nákladních vozech, získaných ve smlouvě O půjčce*

a pronájmu. Na rozdíl od dnes známých raket, které jsou řízené a dokážou zasáhnout cíl s přesností na centimetry, ze vzdálenosti několika tisíc kilometrů, Katuše neměly velkou přesnost. Tu ale doháněly na kvantitě. Při odpálení všech šestnácti raket mnohdy i z několika desítek vozů dokázaly zlikvidovat rozsáhlou oblast, a to včetně betonových bunkrů. Za velikou účinnost vděčila raketa M-13 dosahu až 5.5 km, na kterou dokázala dopravit 5 kg výbušniny. Raketa poháněná tuhým palivem s ráží 132 mm měla i svého menšího bratříčka s označením M-8 s ráží jen 82 mm, zato se jich do zásobníku vešlo víc, s větším devastujícím účinkem, ale nižším doletem. Celý systém byl umístěn na nákladním voze ZiS-5, ZiS-6 a později na amerických vozech Studebaker US6. Systém měl i několik nevýhod, v první řadě rychlost nabíjení, špatná přesnost, posádka nechráněná před jakýmkoliv útokem. Výhody ale převyšovaly nevýhody. Salva raket s devastujícím účinkem, před kterým nebylo úniku. Na místě výbuchu nezůstal kámen na kameni a rakety trhaly bunkry i lidská těla na kusy. Katuše byly poměrně levně vyráběny, ať už šlo o rakety nebo o odpalovací zařízení. Odpalovací zařízení byla vlastně konstrukce z ocelových traverz nasazená na korbu auta. Z celkového výsledku nám vychází poměr - cena: účinnost větší než jedna.

Glancs se taky zmiňoval o partyzánech: „Víc jsem se bál partyzánů než v zákopu!“ Německé velení partyzány nazývalo teroristy. Při stahování vojsk zpátky se, do té doby utlačované obyvatelstvo vzbouřilo, a škodilo německé armádě, kde jen to šlo. Tady nastává otázka, proč se obyvatelstvo, převážně ze západní Ukrajiny, vzbouřilo tak pozdě? Jednoduchá odpověď: V době před válkou se lidi z okolí měst Lvov a Kyjev chtěli osamostatnit od Ruska. K tomu jim mělo pomoci Německo porážkou SSSR.

Glancs vždycky vyprávěl, jak je místní obyvatelé vítali, když přijížděli, ale nikdo mu nikdy nevěřil. On totiž patřil do první linie, která bojovala jenom s armádou. Za nimi šly jednotky SS, které vypalovaly domy a hromadně vraždily místní. Dohra kolaborace obou stran s jiným národem vyvrcholila až někdy teď a nenávisť mezi lidmi tam bude, dokud se stát nerozpadne, což, jak všichni víme, bude vyhovovat jen jednomu světovému hráči. Boj o dobytí Východu stál Německo spoustu času, energie a zdrojů, a to všechno s katastrofálním výsledkem, možná proto o tom Glancs nerad mluvil. Na konci války se dostal do ruského zajetí a pracoval v kolchozu (ne v gulagu). Tam jezdil s koňmi a pomáhal v zemědělství. Domů se však dostal až několik let po válce.

Brož

Posledním válečným veteránem, na kterého si vzpomínám, byl Brož. Jako jediný měl české jméno, ale i přesto ho nasadili, a to z prostého důvodu. Jeho matka byla Němka a Němci původ vojáků nebrali podle otce, ale podle matky. Tím pádem se dostal k námořnictvu, a to konkrétně na válečnou loď Bismarck. *Tahle loď měla nacistickému Německu přinést kontrolu nad Atlantikem a ničit americké konvoje do Británie a tím jí vyhladovět. Tlak na úspěšnost mise Bismarcku byl enormní a proto při projektování a stavbě nenechali inženýři nic náhodě. Tak vznikla 250 metrů dlouhá a 36 metrů široká loď o maximálním výtlaku 50 300 tun. Tento námořní kolos pohánělo 12 kotlů a 3 trojlísté lodní šrouby. Jako vlajková loď měla ohromné pancéřování. Loď se však potopila při své první plavbě. Potopila se spíš nešťastnou shodou okolností než cíleným útokem, ale to je jiný příběh. To hlavní, co bývalo příčinou potopení lodi je vlastně slabost téměř každé lodě i dnes, to jest zranitelnost lodních šroubů a kormidla. Ač se*

to zdá k nevíře, jedno z prastarých letadel- dvouplošníků Fairey Swordfish zasáhla loď přímo nad kormidlo. Celá zadní sekce zaznamenala těžké poškození, a co bylo nejhorší, kormidlo se zaseklo 12 ° na levobok bez možnosti oprav. Loď se tedy mohla pohybovat jen v kruzích, kde ji poté našly britské válečné lodě a křižníky. Bismarck ovšem stále odolával i po vystřelení 2800 střel, ze kterých „jen“ 400 zasáhlo cíl. Osud Bismarcku byl ale už předem zpečetěn a z celkové posádky 2200 mužů přežilo jen 144.

Mezi nimi i Brož. Ten vždycky vyprávěl o nekonečných leteckých útocích, při kterých se ohlušující zvuk výbuchu střel přenášel z paluby do celé lodi a nešlo se před ním schovat ani jinak ochránit uši. To, co ale nastalo po skončení útoku, bylo mnohem horší. Po výstupu z podpalubí se naskytl pohled na zmasakrovaná těla a pokřivené kusy železa z protiletadlových děl, bránících loď před letadly. Zbytek posádky poté vzal hadici a proudem vody smyli do moře končetiny a krev. Následně vzali malý bagřík a navezli torzo kanónu do moře. Pak vyčkávali na další útok. Podobně jako Gutnar nebo Glancs čekal, až se na něj dostane řada u obsluhy děl. Jak se odsud dostal, neřekl. Ale zažil si svoje.

Throusil

Každý velký podnik potřeboval svého maskota. Tady tu roli zastával Throusil. Throusil znal jen sklárnu a hospodu. Je to s podivem, protože jeho otec byl generál. Throusilovi ale v mládí zemřela matka a jeho otec si našel zhruba tak starou ženu jako byl jeho syn. Tak se mladý Throusil nějak pohádal se svým otcem, odešel a začal pít. Ve sklárně to tak nevadilo, pokud se plnil plán. Aby nepřišel pozdě do práce, často spal v šatně, kde ho ráno probudili ostatní, nebo si chodil lehnout do temperovací pece. Tam se po čtyřech dnech dalo spát, ale pořád z ní sálalo teplo,

takže ideální místo, kam si v zimních měsících lehnout. Jednou, když tam zase spal, mu tam dali pohřební svíčky a jednu dali tak, aby ho začala pálit do nohy. Po chvíli vyběhl a nevěděl, jestli je živý nebo mrtvý. Výplatu z těžce vydřené práce si neužil dlouho. Hned po práci zašel do hospody a zhruba za týden neměl za co pít. Aby měl další peníze na chlast, pomáhal starejm babkám, jen aby dostal pár korun na pivo. Sílu i vytrvalost ale měl. Občas ve sklárně potřebovali složit písek nebo jiný materiál. Za tuhle práci se docela dost platilo a Throusil, věčně potřebný peněz, ji vzal. V půlce ovšem vedoucí řekl, že je to potřeba udělat do konce směny, jinak brigádu neproplatí. Tak Throusil jel jako drak a za malou chvíli složil pomalu sám písek z vagónu. Babkám pomáhal se štípáním dříví a dalšími domácími pracemi a by přitom hrozně ochotnej. Dokonce ho jedna babka tak litovala, že si ho vzala domů na bydlení. Byl to ochmelka se vším všudy, tudíž štěstěna mu přála. Jednou šel potácející se z hospody a pro případ vystřízlivění si s sebou vzal dvě piva ve flašce. A jak se tak potácel, někdo ho srazil autem. Nejen, že se Throusilovi nic nestalo, dokonce místo zjišťování, jestli mu nic není, sháněl se jen, jestli se mu nerozbilo pivo.

Jednou za čas se pořádaly rekreační víkendy v Drhlenách. Areál v Drhlenách sloužil jako místo pro rekreaci zasloužilých pracovníků. Nacházela se tu jedna centrální chata a spousta menších kolem a vždycky před letní sezónou se to tam muselo opravit. Opravy zařizovali lidi ze sklárny a vždycky po práci se šlo do hospody. Tohle si samozřejmě nemohl Throusil nechat ujít. První hospoda ležela asi tři kilometry od chatové osady. Tam ale měli zavřeno. Druhá hospoda se nacházela ještě o dva kilometry dál. Tak si všichni řekli: „No, když už jsme ušli tak daleko, tak tam dojdeme!“ Ale smůla, v té druhé hospodě se konala svatba a byla pro veřejnost uzavřena. To jim ale bylo jedno a s Throusilem v první řadě se zamíchali mezi svatebčany.

Ti v houfech odcházeli a hostinský měl vztek kvůli ušlému zisku. To ale nějakou chvíli trvalo a za tu krátkou dobu se stihl Throusil tak opít, že zůstal ležet na zemi. Nedalo se nic dělat, když viděli hostinského, jak na ně jde, museli sebrat Throuсила ze země a utéct. Throusil ale nešel probudit a táhnout ho celou dlouhou cestu zpátky se nikomu nechtělo. Proto ukradli hostinskému rudlík, přivázali k němu Throuсила opaskem a odvezli ho. Naštěstí ho nevyklopili, a to se kus cesty šlo po hrázi rybníka.

Faktem bylo, že Throusil nedokázal pracovat střizlivý. To se mu klepaly ruce, ale když se napil, tak makal. Dokonce to zašlo tak daleko, že se o tom dozvěděl ředitel skláren. Každé ráno si musel vzít u ředitele prášek, po kterém nechutná pivo. Ale i s tím si hravě poradil. První pivo, to mu nechutnalo vůbec, druhé bylo o něco lepší a od třetího jel jako bez prášku. Dokázal tak prášek přepít.

Kněz

O široké paletě zaměstnanců vypovídá i to, že tu pracoval bývalý farář. Minulý režim pod Marxovým heslem: „Náboženství je opium lidstva,“ se snažil omezit všechny církve. A možná právě z nějakého režimem zavřeného svatostánku pocházel i zdejší kněz, který tu nezprostředkovával duševní podporu, ale pracoval na vrátnici. Působil tady mezi samými burany a ožralými skláři jako paprsek světla. A jinak to byl dobřej chlap, když tam sloužil, dalo se přes vrátnici pronést cokoli. Musel přeci nějak vracet režimu, co mu provedl.

Jednou, takhle v sobotu, jsem tam zrovna něco dělal, a když jsem odcházel, zastavil mě a povídá:

„Pane, já bych na vás měl takovou malou prosbičku. Nemohl byste, až půjdete okolo vrátnice kouknout, jestli mě uvidíte, tak mávněte rukou, a když ne, tak nic.“

No, tak jdu a nevidím ho. On si lehnul přímo pod okno, a pokud zhasnul, nebyl vidět. A vesele si pochrupeval.

Lottka

Jednoho dne se ve sklárně vyměňovaly radiátory. Při vyřezávání těch starých se do prostoru mezi podlahu a strop dostaly žhavé piliny. Několik hodin doutnaly, než začaly hořet. Naštěstí se na požár hned přišlo a byl uhašen. Aby se takhle situace už nikdy neopakovala, zavedly se obchůzky vrátných. Na konci jedné dlouhé chodby byly píchačky. Každý vrátný si musel „odpíchnout“, aby se prokázala vykonaná obchůzka. Jednou z vrátných byla i Lottka. Chlapi v práci si na ni vymysleli takový malý žert. Před nedávnem se jeden zaměstnanec sklárny oběsil. A tak je napadlo, jak toho využít. Věděli, že vrátní chodí na obchůzky sami jen s baterkou. Někde sehnali gumový oblek, rukavice a holínky. Z toho vytvořili jakéhosi panáka. Pak už jen stačilo odhadnout, jak je asi Lottka vysoká. Na konci směny pověsili panáka do dlouhé chodby poblíž píchaček, zhruba ve výšce Lottčiny hlavy. Pak zbývalo jen čekat. Lottka, jako obvykle, šla na konec chodby. Baterkou si svítila na zem před sebe. Najednou ji něco koplo do hlavy. Narovнала se a posvítila baterkou nad sebe. Pak se ozval příšerný řev. To Lottka spatřila postavu oběšence v laboratorním plášti a holínkách. Nakonec z toho nebyl žádný průšvih, jen ti chlapi, co to udělali, museli jít za ředitelem a Lottce se omluvit.

Šlechtic

Pokud pomineme běžné smrtelníky, kterých ve sklárně pracovala spousta, našli bychom tam i šlechtice. Dokonce měl před jménem von. Sám o sobě nebyl tak zajímavý, jeho dvě dcery

ale ano. Prý měla ta šlechtická rodina doma spoustu zlata. Jeden kluk z kotelny to vyčíhal a nosil těm holkám, výměnou za to zašlé zlato, krásně lesklou bižuterii z Jablonexu. Ostatní v práci tipovali, že jejich blbost byla způsobena degenerací rodu křížením příbuzných osob. Za bižuterii z Jablonexu v hodnotě několika korun vyměnily takřka celý rodinný poklad.

Tím tenhle příběh ještě nekončí. Ten kluk o zlato taky přišel, docela hloupě. Jednou z jeho základních vlastností byla lačnost po výdělku. Tehdejší plat dělníka v továrně dosahoval zhruba dvou až tří tisíc. A nešlo s tím nic moc dělat. Tomuhle já říkám efekt zámku, neboli nikdo nemůže dovnitř, nikdo nemůže ven. Tedy pokud zaměstnanec jeden měsíc vydělal víc než jindy, pak se většinou zvyšovaly normy. To se mimochodem dělá i dneska. Nikdo nechce dát zaměstnanci plat, když nedělá na maximum. Tudy tedy pro zisk cesta nevedla. Ale způsobů, jak si přivydělat, je vždycky spousta. Jedním z nich jsou i krádeže. Tady ale nešlo jen o tak ledajaké krádeže, zde se okrádal stát. Podle tehdejších zákonů okrádání státu znamenalo větší prohřešek než okrádání jednotlivce.

Ale k věci. Vždycky na konci tavby přišel tenhle vykuk spolu se svými kumpány pro utavené sklo, ze kterých vyráběl dekorativní ryby. Ty pak prodával Němcům. Techniku měli zmáknutou. Někdo dělal třeba jen ploutve a tak dál. Taková manufaktura. Ale na hranicích ho chytli celníci, a protože měl těch ryb v autě víc, udělali u něj doma šťáru. A jelikož nemohl prokázat, odkud vzal zlato u něj nalezené, o všechno přišel. Mělo se za to, že to nabyl z nelegálního prodeje. A ještě nakonec: ten šlechtic se nakonec nějak dostal do Německa, kde se stal znovu šlechticem.

Němec

Další z pracovníků sklárny byl sudetský Němec, co se nikdy nenaučil česky. Dokonce se o něm říkalo, že je nesvéprávný. Bylo na něm vidět, že je trochu „přitápnutý“. I přes jeho mentální stav, ať byl jakýkoli, chodil do práce včas, a to zásluhou jeho matky, u níž bydlel. Vypravovala ho vždycky přesně na čas i se svačinou. Jeho pracovní náplní bylo pomáhat tavičům. Přinášel materiál, odnášel tyče do temperovací pece. Základní povely v češtině se po letech naučil. Ale problémy s jazykem měl pořád.

Sklárna vždycky při úmrtí zaměstnance (i bývalého) vypravila autobus pro pozůstalé a takzvané „plačky“. Autobus pokaždé stál na jednom místě u huti, kde se scházela výprava na hřbitov. A zábavou nebo spíš zpestřením dne pro toho Němce bývalo právě na ježdění na pohřby, ať už umřel kdokoliv. Jednou tady na tom samém místě stál autobus do Prahy. A on do něj, nic netušíc, nastoupil. Asi v polovině cesty se ho zeptali, co tam dělá. On ale samozřejmě nerozuměl a začal něco „němcovat“. Tak ho vyložili v Boleslavi a zavolali esenbáky, aby zjistili, kdo to vlastně je a pak taky, kdo ho odveze zpátky.

Kašpar

Nebyl ničím neobyčejný, ale nezapomenu na něj z jiného důvodu. Jednou takhle chlapi žrali v práci syrečky. S obalem od nich se nikomu nechtělo jít ven. A tak ten smradlavý papír přilepili Maňasovi pod židli, když tam zrovna nebyl. Syrečky zpod židle ale smrděly jenom, když na ní seděl a zahříval ji, přičemž on sám to necítil. Chlapi mu nadávali, že tam sere nebo že je posranej. Puch nabíral takových rozměrů, že i v zimě museli větrat, a když dovětrali a zavřeli okno, všechno začalo znova. A zase větrali. Když na to konečně přišel, nechal židli venku asi týden. Ale stejně pořád smrděla.

Slušnáček

Dělal tu i jeden mladý kluk, o kterém by se dalo říct, že sem nepatří. Choval se slušně, vážil slova, nikdy na nikoho nezvedl hlas, ale pokud se opil, tak byl sprostý, zpíval různé obhroublé písničky a ke konci vždycky vytuhnul a odbelhal si někam lehnout. Tahle praxe mu dlouho vycházela a vycházela by mu ještě dýl, kdyby ho jednou zrovna nesháněli. Nikdo o něm nic nevěděl, až za chvíli se někoho napadlo jít se kouknout do transformační stanice. On tam ležel asi 30 cm od živé části. Měl tady takové místo, kam si chodíval lehnout po práci nebo i při práci, hlavně aby ho nikdo neviděl. Po zkušenostech s transformační stanicí ho vždycky museli hlídat, když si mysleli, že je na odchodu, nesměli ho nechat. Kdyby se dotkl živé části, prošlo by jeho tělem asi 20 000 voltů a pár set ampér. A tak ho museli mít někde na očích. Tam se mu ale spát nechtělo, a tak zpíval, povídal sprosté vtipy, ale usnout nedokázal. Druhý den si nic nepamatoval a o tom, co se stalo minulou noc, nechtěl ani slyšet. Pořád jenom říkal, že si to všechno všichni vymýšlí a nechtěl jim ani za nic věřit. Chlapi v práci se dohodli, přinesli magnetofon a už jenom čekali na další „okamžik pravdy“. Celou dobu ho pak nahrávali a druhý den to sobě i ostatním přehrávali. Najednou vylezl ředitel a ptal se, co se děje. Myslel si totiž, že se už ráno někdo ztřískal. Po přehrávání záznamu „slušnáček“ nejdřív mlčel, nechtěl tomu vůbec věřit.

„To jste na mě nahráli. To přeci nejsem já!“

Nikolas Kolaxidis

Do teď byla řeč o Česích nebo sudetských Němcích. Ve sklárně ovšem pracovali i cizinci. První v řadě byl „Mikuláš“, jak na Nikolase všichni volali. Mikuláš se tu narodil. Jeho rodiče tady pracovali a získali trvalý pobyt, přestože pocházeli z Řecka.

Situace v Řecku po válce nahrávala vzniku socialistickému režimu. Převrat se ale podařilo zmařit. Co se strůjci revoluce, které by čekaly drastické tresty? Země socialistického tábora si je proto rozdělily, a tak se dostali i k nám. Mikuláš tu pracoval dlouhou dobu jako zedník, pak se dostal do sklárny. Jednou se jel podívat do vlasti svých rodičů. Před odjezdem si tu stavěl dům s garáží, který zamýšlel po návratu dostavět. Když se ale vrátil, všechno prodal. A vypravoval, jak se tam v Řecku žije. Dalo se tam svobodně podnikat, což tady nešlo. Celkově vychvaloval sociální systém a zabezpečení na důchod. Netrvalo dlouho a odjel natrvalo do Řecka.

O Mikulášově práci se dá jednoznačně prohlásit, že byla nekvalitní a odfláknutá. Doufám, že teď nikoho neurazím, ale v jeho práci se odrážel typicky řecký přístup. Ve sklárně se občas měnilo nějaké vybavení a ve zdech samozřejmě zůstávaly díry po šroubech nebo průduchy skrz. To je práce pro zedníka, a tak poslali Mikuláše. Aby s tím neměl tolik práce, zeď lehce povrchově zaštukoval a do díry skrz, kterou měl správně vyplnit cihlami, nacpal zmačkaný pytel od cementu a cihly dal jenom ze stran. Postup sice neodpovídal předpisům, ale i tak nebyl z dlouhodobého hlediska úplně špatný. Přestavba větší či menší se tu konala skoro každý rok a Mikulášova nedbalá práce poté ulehčovala práci i nám. Vždycky, když nastala potřeba udělat nějaký průraz, stačilo si vzpomenout, kde zazdíval Mikuláš. Pak šlo probourat jen vnější cihly, vyndat pytel od cementu a cihly z druhé strany a už se mohlo vesele pokračovat.

Jednou, ještě když byl tady, si z něj kluci udělali srandu a do přírodní hadičky do mopedu mu strčili filtr z cigarety. Ten vždycky pustil jen trochu benzínu a pak motor chcípl. Dojel k mostu a zhaslo mu to. Znova našlápnul moped a ujel dalších dvě stě metrů a znova mu to chcíplo. Takhle jel domů asi dvě hodiny. Druhý den přišel a povídá nám o tom. Na dílně, kam moped dal,

mu potom vyprávěli, jak celý moped rozebrali a seštelovali. Dlouho trvalo, než mu řekli pravdu, ale pak se neskutečně urazil. Kdyby mu to prozradili hned, tak by asi roztřískal celou sklárnu. Měl totiž dost výbušnou povahu.

Alžířan

Posuneme se dál na jih, a to konkrétně do Alžírska. Severoafrická země a bývalá kolonie Francie. Jako spousta států, i Alžířsko mělo v tehdejší ČSSR ambasádu. Dělník ze sklárny, o kterém je řeč, měl matku, která byla po určitý čas u nás na alžířském velvyslanectví. Alžířan nejdřív studoval na vysoké škole, ale asi mu to moc nešlo, když skončil ve sklárně. Pak se tu i oženil. Uměl perfektně česky. Skoro nešlo poznat, že je cizinec. Jedna věc ho však odhalovala. Vždycky, když v jídelně udělali vepřový, někam se ztratil. Mezi řekou Kamenicí a skladem surovin ležel pruh země, který nikdo nesekal. Zároveň tam stín vrhaný budovou skladu udržoval vlhko. Na to místo chodil na šneky. Posbíral je do hrnce, spařil je a snědl.

Filatelista

Po každém použití se většinou musely formy vyčistit jemným písečkem a dřívkem. To dělali čističi litinových forem. Občas jsme se s nimi bavili. Jednou takhle čekám na autobus, zbývalo dost času, a najednou mě zdraví jeden z těch čističů, o kterém jsem věděl, že je filatelista. Začali jsme si povídat. Já mu řekl, že taky nějaký známky sbírám, a on najednou: „Pod', něco ti ukážu.“ V jeho domě, poblíž sklárny, měl nashromážděno neskutečné množství známek. V jeho sbírce se nacházely i jedinečné známky za desítky tisíc. Pro zisk známek používal i docela neetické metody. Filatelisti se mezi sebou znali.

Věděli, kdo jaké známky má. Tenhle filatelista vždycky, když někdo z kolegů zemřel, vyrazil za jeho manželkou a celou sbírku odkoupil. Manželky prý většinou vytřeštily oči, když jim na stůl položil víc jak sto tisíc. Nikdy neodmítly nabídku. On si potom vybral jen několik známek a měl svou investici zpátky.

Mohl cestovat na Západ, a to i přesto, že to tenkrát nebylo jen tak, on si vyjednal výjimku a každý rok jezdil na filatelistický sjezd. Tam vyměňoval známky a obchodoval. Taky si pokaždé přivezl drahý katalog zahraničních známek. Měl známky v takové hodnotě, že by ho to zabezpečilo na zbytek života. Tenkrát, když mě k sobě pozval, mi dal skoro půlku alba. Jeho syn, se kterým se neměl rád, by totiž známky v hodnotě tisíců korun prochlatal a za prodej by akorát zaplatil daň.

Standa Valentů

Ve sklárně se občas vyskytly chvíle, kdy práce šla stranou. Většinou o přestávkách. Na jednu přestávku nezapomene ani Standa Valentů. Jednou jedinkrát o předávce usnul. Ostatní nenapadlo nic jiného než ho vzbudit. Ale jak už bylo u nás dobrým zvykem, proces probuzení musel být infarktový. A tak vzali kluci noviny, udělali z nich kouli, připevnili ji na spodek židle, škrtili sirkou a zapálili ji. A už jen čekali, jak vyděšeně vyskočí. On si ale spokojeně spal dál. Plameny šlehaly okolo něj a trvalo dobu, než se probudil. Nakonec přeci jen vyskočil. Přitom si vymknul kotník a to dost ošklivě. I v té době už platila pravidla BOZP (bezpečnost a ochrana zdraví při práci), a kdyby se někdo z vedení dozvěděl, co se doopravdy stalo, znamenalo by to průser. A jak se to dělá i dneska, nafingovalo se to na jeden špatný schod mezi dílnami. Mnohokrát jsme upozorňovali vedení, ať sjednají nápravu, nic se ale nedělo. Jakmile se stala tahle „nehoda“, hned druhý den přivezli partu zedníků a schod opravili. V každé

továrně se nacházel úředník, jehož náplň práce spočívala v co nejvyšším plnění plánu a bezproblémovém chodu podniku. A ten si nemohl dovolit opakování jakéhokoli úrazu. Sebrali by mu totiž prémie a další výhody.

Prachová clona

Jednoho dne se ženíl Pocht, jeden dělník od nás. Ostatní zaměstnanci sklárny udělali svatební průvod okolo sklárny. Fungoval tu takový rituál. Na konci průvodu se na šňůru zavěsily věci jako plíny, dudlík a tak podobně. Pocht jim na oplátku nechal nějaké flašky. Aby se průvod nějak ozvláštnil, přitáhl Švec metrovou rouru deset cm širokou. Jeden konec zavařil a nechal jen malou mezeru. Pak vzal hořák s acetylenem, seřídil poměr vzduchu a plynu na ostrý plamen, nechal to chcípnout a touto směsí naplnil vnitřek roury. Roura musela stát šikmo. Acetylen - protože je těžší než vzduch - se držel v rouře. Plná roura se poznala podle toho, že proti světlu šlo vidět, jak plyn přepadává přes okraj roury. Následně vzal sirku a přiložil ji do otvoru ve spodku roury. Při tom se ozvala ohromná rána a z roury vyšlehly dvoumetrové plameny. Takhle třikrát bouchl venku. Nakonec Švec položil rouru na schody, vedoucí do hutě. Prohlásil přitom: „Taky bouchneme jednu sklářům!“ Jak řekl, tak udělal. Po ohromném výbuchu však nastala tma. V huti u stropu na trámech se nacházel prach. Ten už se tady hromadil hodně dlouho. Rána způsobila, že všechen prach začal padat dolů. Za malou chvíli se vytvořila tak hustá prachová clona, že přes ni nešlo vidět na krok. Ale prach padal dál. Uběhlo deset minut, prach padal. Pak dvacet minut, prach pořád padal. Zhruba po hodině se začal usazovat. Ale práce se zastavila na půl dne. Každá minuta nečinnosti stála podnik ohromné peníze. Nejdřív

plánovač vyhrožoval, že si to někdo zaplatí, pak se ale uklidnil a práce pokračovala.

Pražské jaro

Roku 1968 vrcholilo tzv. „Pražské jaro“. Situace u nás se od počátku šedesátých let až do roku 1968 zlepšovala. Uvolňovala se atmosféra, zmizeli úderníci a údernice a celkové si lidi na režim plus minus zvykli a našli v něm svoje místo i vychytávky, jak si život ulehčit. Samozřejmě na úkor státu.

Já s manželkou a synem tou dobou bydlel v pronajatém bytě. Jedno srpnové ráno jsem v pět ráno odjížděl do práce a nad sebou slyším letadla. Nevěnoval jsem tomu zvláštní pozornost. „Asi armáda cvičí,“ napadlo mě. Dojedu do práce a tam bylo zapnuté rádio a ředitel sklárny začal mluvit proti Rusům. Něco v tom smyslu jako, že tanky jsou na cestě. „Jestli chcete, tak jeďte domů.“ V té chvíli nikdo nevěděl, co bude. Já se chtěl stavit po cestě domů v Desné, ale dozvěděl jsem se, že je tam kolona a nikoho nepouštějí. Až po čase jsme se dozvěděli, co se tam stalo. Jak to tu Rusové neznali, tak v zatáčce otočili cisternu a uhořela tam babka s dítětem.

Hlavní demonstrace probíhaly v Praze. Podle posledních zpráv z roku 2015, zemřelo v souvislosti se vstupem vojsk Varšavské smlouvy a následným „dočasným“ pobytem ruských vojáků asi 402 lidí. Z toho asi 100 v prvních dnech okupace. Část z nich měla smůlu, protože se ocitla v nesprávný čas na nesprávném místě, část z nich byli blbci, co dělali excesy, například strkali zapálené noviny do nádrží tanků. A to se není čemu divit, že je Rusové ale i vojáci dalších armád Varšavské smlouvy (baví mě, jak se to v poslední době strká jen na Rusy) zpacifikovali. Byli to jen vojáci, co plnili rozkazy, nikoliv však ze svého rozmaru. Vojenský soud hovoří jasně. Za neuposlechnutí

rozkazu automaticky trest smrti. Nehledě na to, že pokud tank bouchne, jako že tanky mají většinou konstrukci, aby k tomu nedocházelo, mohlo by to ohrozit i nevinné. Zbytek úmrtí připadal většinou na dopravní nehody. Z vojny vím, co to je, jezdit s tankem, vyprávěl mi to jeden tankán: „Tank se na kočičích hlavách chová jako koza na ledu. Vždycky, když probíhala nějaká přehlídka, tak jsem se jen modlil, abych někoho nesejmul. Lidi se tlačili těsně na hranice k páskám, kde už správně neměli být. A z toho tanku nešlo nic vidět. Všechno se dalo pozorovat jen malým průzorem nebo periskopem, ale to není o moc lepší.“

Normalizace

Aby si komunisti nějak naklonili lidi ve sklárně, umožnili výstavbu kantýny. Samozřejmě pod hesly odborářů a tak podobně. Dál povolili sklářům, pracujícím přímo u pece pít v práci pivo sedmičku. Sedmička se ale nevařila. Vařila se jen desítka. A tak ji v kantýně vzali a smíchali s destilovanou vodou. Skláři ale vzali nějaké broušené sklo nebo jiné hotové výrobky a podplatili ty, co to tam míchali. Vedoucí se jenom pořád divil, proč jsou pořád tak zmamlaní. Pak do kantýny povolili chodit i lesákům. Po čase se to tam zvirtlo, a z kantýny se stala regulérní hospoda. Ve dvanáct tam šli zaměstnanci na oběd a do práce už se nevrátili, a když kantýnská chtěla jít domů, nemohla, protože ji tam místní štamgasti drželi.

Dalším důsledkem Pražského jara bylo navýšení platů. To mělo dva důvody. První, ryze pragmatický, a to získat si na svoji stranu pobouřené dělníky. Druhý, příchod zahraničních zákazníků. I při tak krátkém rozvolnění vztahů sklárny získaly spoustu zakázek. Obchody byly oboustranně výhodné. Oni získali zajímavé zboží za dobrou cenu a my zakázky za tvrdou měnu.

A tak jednou přijel nějaký von Dittrich, konkurence Dioru v oblasti voňavek. Před jeho návštěvou nás upozorňovali, abychom se chovali slušně. Ti, co uměli dobře německy, se s ním bavili a on jim řekl, že kdyby si lahvičky nechal vyrobit v Německu, tak by to vyšlo na strašný prachy. On totiž chtěl pro svoji novou zakázku jen 500 kusů broušených lahviček. Bylo to taky poprvé, co jsem viděl parfém s pumpičkou. Do té doby jsme znali jen klasické, hnané plynem nebo s jednoduchým pístem. Pak se ještě von Dittrich ptal, jestli bychom dokázali udělat závit přesně na hranu. Po kladné odpovědi spokojeně odjel. Další zakázku si objednali Američani. Chtěli hromadu zeleného skla. Pamatuju, jak ve sklárně řešili, jaký přesně odstín mají použít, až nakonec přišli na to, že je to jedno. Pak ještě v Desné vyvinuli varné borokřemičité sklo. A to šlo taky velice dobře na odbyt.

Ruské město

Pro upevnění komunistické moci v Československu vzniklo mezi Zákupama a Mimoní město pro ruské vojáky. Postavilo se tu asi 10 paneláků a dokonce tu měli vlastní televizní vysílač s jejich programy. Paradoxně sem lidi jezdili víc než předtím, hlavně pro spotřební elektroniku, která tady nebyla k dostání. Ruští vojáci ji sem vozili z domoviny. Je to podobné jako když američtí vojáci pašují do Států drogy, ale obráceně.

Kde je poptávka, tam se vytvoří nabídka, to je zákon trhu. Nedostatek zboží za socialismu byl jednou z největších příčin nespokojenosti lidí. Řeči o nedostatečné demokracii se hodí hlavně do současného výkladu nedávné historie. Pravdou ale zůstává, že tristní situace s výběrem zboží a jeho kvalitou lidí štvala několikanásobně víc než například svoboda slova. To zboží se samozřejmě neprodávalo v žádných oficiálních obchodech, ruští vojáci provozovali tuto činnost přímo ve svých bytech.

Aby to nevypadalo, že se tím zaobírají přímo oni, prodávaly to jejich ženy. Sehnat se tu daly třeba tranzistorové televize. Jedinou nevýhodou toho zboží byla nemožnost reklamací. Měly lepší kvalitu i ostrost, ale při poruše se mohly vyhodit, protože nikdo neměl náhradní díly. Spousta lidí si tam taky jezdila pro levný benzín.

Na ruské vojáky se sice nadávalo, ale po čase se situace uklidnila. A zase nejvíc si na „dočasný“ pobyt vojsk stěžovala Praha. Před rokem 68 panovala myšlenka, že vláda může za všechno, i když byla řízená z Moskvy. Po roce 68 se ale nenávisť lidí přeměrovala na Rusy. Vděk za osvobození od Němců se vytratil a lidi měli škodolibou radost z každého sovětského neúspěchu. Vrcholem radosti bylo, když naši nad nimi vyhráli nějaký sportovní zápas. Třeba takový hokej se stal symbolem toho tichého odboje.

My tu měli Rusy, ale v západním Německu byli Američani. A to prý bylo ještě horší. Tady ruší vojáci měli svoje města, kde trávili většinu času a třeba základáci se nesměli hnout z kasáren, ale v západním Německu měli Američani základny, ze kterých vojáci ve svém volnu odcházeli chlastat a pak se po městech projížděli v autech ožralí. Když někoho srazili, odvolali je akorát zpátky do Států, jakoby se nic nedělo a nikdo si na nich nic nevzal. Aspoň to tvrdí jeden z pamětníků.

V Turnově se nacházel ruský obchod. Původně zřízený pro jejich vojáky. Postupem času sem ale jezdili i nakupovat i Češi. Protože v tom obchodě měli všechno. Od potravin až po nábytek. Moje sestra si tu koupila ledničku. Tu jí dovezli až domů. A velice ochotně. Určitě si to napsali jako vojenskou jízdu.

Vojáci v záloze

Po devíti letech od skončení vojny mi jednou přišel doporučený dopis z Vojenské správy. V dopisu bylo povolání k vojenskému cvičení s instrukcemi, kam a kdy se mám dostavit. Tak ten den jedu na nádraží v Hněvicích, kde si mě a ostatní vyzvedl chlap s vejtraskou. Na něj si dobře pamatuju, měl na sobě kanady maskáče a červenou košili. A povídá: „Na mě se nekoukejte, já sem civil.“

Odvezl nás do vojenské oblasti Hněvice a nám spadla čelist. Čekal na nás první úkol - postavit stany. Potom tam přišel nějaký důstojník a vysvětlil nám, co a jak. Nejdřív si nás zavolal velitel cvičení a řekl nám:

„Půjdete obsluhovat cisterny.“

Myslel si totiž, jak to my z letiště máme už natrénované. To jsme ho ale vyvedli z omylu.

„My sice sme z letiště, ale na cisterně sme v životě nejeli.“

Dlouhou dobu nás přesvědčoval, až nakonec prohlásil:

„No, tak udělali jste si řidičák na náklady armády, a to znamená, že vám ho armáda taky může sebrat!“

Na to už od nás odpověď nedostal. Došlo nám totiž, že hádat se už nemá cenu. A tak nás teda poslali na cisterny. Cisterny a další vojenská nákladní auta stály venku pod střechou z vlnitého plechu. Po zbytek roku, kdy se tyto vozy nepoužívaly, se o ně staral civilní pracovník. Byl to ten chlap s červenou košilí, který nás sem odvezl. Jeho práce spočívala v nabíjení a vybíjení baterií a občasně kontrole vozů. Do práce si chodil, jak se mu zachtělo a skoro nikdo ho nehlídal. Ukázal nám naše auta a prohlásil:

„Vidíte, jak tu ty auta stojej. Dobře si je prohlídněte, protože v takovém stavu je budete vracet.“

Ty vozy zrovna sjely z výrobní linky. Na sklech ležela fólie z povazelínovaného papíru. Ve válcích konzervační olej.

Na kolech nějaký sajrajt, dneska se tomu říká reguma. Všechno nové a ani jednu použité. S těmi vozy nás chtěli poslat na Doubov, kde v tu dobu bylo samé bahno. Náš úkol spočíval v uvedení aut do provozuschopného stavu a účasti na cvičení. Ten den zrovna panovalo horko, a tak jsme jen sundali papíry ze skel a začali je umývat. Po chvíli nás to přestalo bavit. Naštěstí nám na to dali tři dny.

„Serem na to! Začneme až zítra.“

A šli jsme si lehnout do auta. Za první den už někteří nejhorlivější vojáci stačili vypumpovat konzervační olej z válců, a dokonce začali roztáčet motory. Druhý den nám nabízeli odvoz na místo. My na to jen:

„To není nutný, my se rádi projdeme na čerstvým vzduchu.“

Po dlouhém ploužení na stanoviště najednou koukáme, všude mrtvo. Práce na autech se zastavily. Najednou na nás z dálky volají vojáci z ostatních oddílů:

„Vy šizunkové!“

Nám najednou zatrnulo.

„Vy si akorát připlácnete papír a máte hotovo.“

„Co se děje?!“

„Teď se tu stavil důstojník a nařídil nám vozy zase zakonzervovat.“

Asi se někomu z důstojníků nelíbilo, aby zcela nová auta zničili nedbalí vojáci. To jsme měli ohromnou radost. Akorát se připlácl papír zpátky a šli jsme spát do auta. Další dny nás poslali do skladu pomáhat skladníkovi. Přerovnávat různé věci a tak podobně. První den ráno se nás zeptali, jestli do skladu nechceme zavézt. Odpověděli jsme to samé jako předchozí den: „My se chceme projít po ránu na čerstvým vzduchu.“ Po dvou a půl hodinách, co jsme tam došli, najednou koukáme, že nějaký maníci tam už pracujou. No, a tak se obrátíme a jdeme pomalou chůzí zase zpátky do hlavního tábora na oběd. Vrchní skladník

totiž zavolal do výcvikového tábora s tím, že nikdo nepřišel, a tak na práci přidělili někoho jiného. Takhle nám to procházelo asi tři dny, čtvrtý den se nás zeptal, kde jsme byli ty předchozí dny. Vymlouvali jsme se na to, že nás zaměstnali jinde. Další dny už jsme radši přišli a nepokoušeli štěstí. Ostatní oddíly tam lítaly, přečerpávaly nádrže načas z vlakových cisteren do vaků z gumotextilu. Pár tanků tam demonstrativně načerpalo. Tohle se odehrávalo první týden.

Druhý týden celý systém zase demontovali. Tím potrubím se nejdřív vedl benzín, až potom nafta. Při přechodu na jiný typ paliva se musela protlačit gumová koule. Na dvoukilometrovém potrubí byly umístěny rychlospojky a dřív, než tu kouli protáhli, došlo k chybě ve spojení a několik set litrů paliva se ztratilo v zemi. To by neznamenovalo až tak velký problém, kdyby se kousek odtud nenacházel potůček zásobující vodou nedaleký kravín. Tenkrát tam vytekla půlka cisterny. Vojáci do toho kravína potom museli několik měsíců vozit vodu. Tohle cvičení nakonec skončilo dřív, protože peníze určené na jídlo, se prožraly předčasně.

Domácí kutilové

Protože se nedalo cestovat a lidi to v panelácích nebavilo, oprášil se tramping, populární už za první republiky. Postupem času, jak trampové stárli, stali se z mnoha z nich chataři a chalupáři, a to hlavně potom, co byla zavedeny volné soboty. Chatařské a chalupářské oblasti často vznikaly okolo nově zbudovaných přehrad.

Další lidí si stavěli dům svépomocí. Tenkrát prakticky neexistovaly firmy, co by dělaly elektroinstalaci, instalatérské služby nebo zednické práce pro obyčejné lidi. Vždycky se muselo jít na nedalekou stavbu a požádat o pomoc. Dělníci na státních

stavbách dělali do oběda a pak se ztratili na melouchy. V té době se začaly stavět legendární šumperáky.

Obě skupiny spojovala jedna věc. Pro stavbu, rekonstrukci nebo jen zkrášlení pozemku potřebovali jak chalupáři, tak stavebníci nářadí a materiál, co nešly sehnat. A tak si museli vystačit s různými náhražkami. Jak jsem už řekl, jednou z věcí, co lidi nejvíce sralo na režimu, byl nedostatek zboží. To se týkalo mnoha odvětví. A tak vznikl prostor pro vlastní inovativní řešení. Lidi si tak sami na koleně vyráběli svoje sekačky, míchačky ze starých praček, skleníky z lahví od okurek, a podobně. Muži vylepšovali svoje auta nebo stavěli domy, chaty, renovovali chalupy a okolí. Spousta žen si šila oblečení pro sebe nebo pro svoji rodinu. Taky často pěstovaly ovoce a zeleninu na zahrádce, protože to v obchodech chybělo. (Dneska se zase pěstují, protože se z plodin v obchodech vytratily vitamíny.) Na vesnicích si lidi chovali vlastní zvířata na maso. Protože místní řezník dodával lepší maso hlavně svým známým. Za každým druhým domem stála králíkárna a běhaly slepice. Tráva na zahradě se ideálně hodila jako krmivo. Dřív zahrada sloužila hlavně jako užitková, dneska převažují okrasné. Lidi byli efektivnější a šetrnější. Mladá generace získávala zručnost z vystřihovánek v časopise ABC nebo pomocí stavebnice Merkur. Z té doby pochází i legendární animovaní kutilové Pat a Mat, kteří by bez téhle inspirace nevznikli. Vytvořit podomácku šlo takřka cokoli - od domů až po elektroniku. „Vrcholem“ domácího kutilství je česká droga pervitin.

Nedostatek si uvědomoval i režim. Nebo aspoň lidi na některých pozicích. A tak se i stát snažil vymyslet podobné produkty a materiály, co nebyly k dostání a při tom maximálně využít místních zdrojů. Stát se snažil a byl donucen k autarkii (soběstačnost). Mnohdy se podařilo vyvinout lepší produkt, než měl Západ.

Nejlepším příkladem je Semtex. Výbušnina zatím nevidaných vlastností. Vysoká stálost směsi v rozmezí -40 °C až +60 °C. Tvarovatelnost, voděodolnost, velký destrukční účinek a univerzálnost. Ale její největší výhoda a hlavně to, co ji proslavilo ve světě, je ne zjistit žádným přístrojem ani pomocí vycvičených psů. Až na konci studené války se začaly do směsi přidávat detekční prvky. Dodnes je Semtex synonymum k plastické trhavině.

Nejlepší produkty z naší země se dostávaly na světové výstavy Expo. Kde se spousta západních lidí nestačila divit, co vše se tu vyrábí a jaký je v nás potenciál. Často se nás Západ snažil zbrzdit různými sankcemi a embargy, protože jsme patřili k východnímu bloku, jako se dnes snaží zbrzdit Rusko. Naši inženýři si často dokázali poradit a našli odpovídající náhradu. Jindy ale chyběly vlastní suroviny. (Při mlékárenské krizi například, vzniklo pomazánkové máslo, ze kterého se stala legenda.) Tím se flexibilita zbrzdžovala. Jindy se jenom snažili nevyhazovat. Při pražení kávy vznikal přebytek kofeinu - a výsledkem byla Kofola.

Velkou brzdou našeho rozvoje se staly pětiletky. Některým zaměstnancům podniků se celkem dařilo zakomponovat do nových pětiletok to, co potřebovali, jiným ne. Proto některé podniky prosperovaly dobře a jiné ne. Dneska bychom tyto lidi nazvali lobbisty.

Úkol obstat v západní konkurenci nebyl jednoduchý. U nás spousta produktů vyráběla jen jedna nebo několik málo továren. Mýdlo, toaletní papír, brýle a další. Spousta věcí se taky napodobovala a západní firmy podávaly mezinárodní žaloby. Ty se ovšem neřešily, stát se k nim stavěl jako dnes Čína. Ignoroval je.

I přes všechny nepříjemnosti jsme dokázali mnohé. Jíž dva roky po americké antikoncepci přišla česká. Dokázali jsme, jako

osmá země, zvládnou technologii mechanických náramkových hodinek. A jako čtvrtá země světa vyrobit tuhu o průměru 0.5 mm. Američani měli nylonky, našim inženýrům se podařilo vytvořit silon a z něho silonky. Ty se dostaly až do Kuvajtu, ale hlavním odběratelem se stal, jak jinak, Sovětský svaz. Co se týče Tesly, ta vznikla sloučením 12 firem zabývajících se elektronikou. Na spotřebitelský trh nedodávala nejspičkovější výrobky, ale dokázala jako jedna z dvanácti světových firem vyrobit přístroj na magnetickou rezonanci. Jako dnes v Číně, jemnou práci tam zastávaly ženy. V Ondřejově stál od roku 1967 devátý největší teleskop své doby. S průměrem zrcadla 2 metry. Dalším vývozním artiklem se staly traktory značky Zetor, které se řadily k lehkým, proto traktoristi po dlouhých letech za volantem umírali na roztřesení orgánů.

Samostatnou kapitolou je vývoz zbraní do spřátelených zemí. Ti si je pochvalovali pro jejich kvalitu a spolehlivost. K největším odběratelům patřila Sýrie, Libye, Egypt nebo Irská republikánská armáda ale dostaly se třeba až do Tibetu. Armádní tradice umožnila i vznik pasivního radaru. I když se tady nevynalezl princip, podařilo se nám tuhle, do té doby nevídanou technologii pro odhalování nepřátelských letounů, rozvinout na vysokou úroveň. Dokonce jsme měli vlastní umělou družici na měření magnetosféry, ionosféry a plazmatu jménem Magion. To všechno nás řadilo poměrně vysoko, navíc jsme patřili k světovým špičkám ve sklářství, textilu i některých oborech strojírenství. Nic z toho by nevzniklo bez dobrého školství. To je ale dneska už minulostí.

I když tu spousta věcí a služeb neexistovala nebo nefungovala, naší zemi se vedlo „tak dobře“, že si mohla dovolit dotovat cizí země. Je svým způsobem škoda, že se neinvestovalo víc do vlastních obyvatel. Jezdili k nám studovat cizinci. Nejvíc Vietnamci, o kterých se tradovalo, že si tu jen chtějí vydělat

na babetu. Ti tu mají komunitu dodnes. Dál sem přijížděli studenti z Mongolska nebo z Konga. Naši inženýři v rámci pomoci spráteným zemím pomáhali rozvíjet nejednu zemi. Na Kubě naši inženýři budovali přečerpávací elektrárny. V Argentíně, Indii, Íránu, Rumunsku a Sýrii stavěli tepelné elektrárny. Kotle v teplárně Liazu měly původně sloužit v Íránu, ale pak z toho sešlo. Naši se podívali třeba i do Alžírsku, Vietnamu, Brazílie, Peru, Nikaragui, Angoly, Konga, Číny, Mongolska, Etiopie, Tanzanie. Zajímavé bylo, jakým způsobem nám spláceli. Liaz třeba poslal do Vietnamu autobusy a oni nám na oplátku košťata. Tenkrát teda aspoň něco poslali. Jednou jsme dodali autobusy na Kubu. Tam na nich zjistili nějakou drobnou závadu, a tak je poslali zpátky na náklady prodejce. Prý, kdyby to naši věděli, tak jim ty autobusy nechají zdarma, jak byl transport zpět drahý. (Jindy, ale to už bylo těsně po Sametu, přišla z Maroka velká objednávka na nákladní vozy Tatra a Liaz. Obě firmy se předháněly, kdo svoje nákladáky pošle dřív. V Liazu dokonce už přemýšleli, jak budou učit mechaniky francouzštinu a jak se prohloubí spolupráci s další zemí. Jako první to nakonec stihla Tatra. Marocká firma vozy přebrala a odmlčela se. Tou dobou měl Liaz auta v Marseille, před naloděním. Jakmile se manažeři dozvěděli, co se stalo Tatře, okamžitě další transport stopli. Tak na tom vlastně vydělali. Myslím, že Tatra čeká na peníze z Maroka dodnes.

Různé zahraniční společnosti si uvědomovaly zdejší potenciál. Například Ikea chtěla navázat spolupráci s firmou Jitona, jejíž třetina výroby šla na domácí trh, třetina do SSSR a třetina na Západ. Kapitálový vstup jakékoli zahraniční firmy do našeho podniku byl ale na všech úrovních zamítnut. Zdejší výrobky vydělávaly na místní nižší životní úrovni. Podniky vyplácely dělníkům nízké mzdy, ale výrobky se prodávaly se zahraniční cenovkou. Zase musím použít příklad dnešní Číny, kde byla

do nedávna stejná situace jako tady před čtyřiceti lety. Železná opona nám paradoxně přinášela práci do továren, protože podniky měly za úkol přinášet devizové prostředky. Třeba každý čtvrtý strojírenský výrobek se vyvážel. Tvrdá měna se dala získat i za naprosté blbosti. Nejednou se odtud vyváželi například šneci do Francie. Je tu vidět ten nádherný socialistický rozpor. Na jednu stranu byl Západ naším největším nepřítelem, na druhou stranu tvrdou měnu jsme mohli získat jedině odsud.

Doba sice stála za hovno, ale byl to ten pocit nedostatku, který umožnil vznik nejrůznějších vychytávek a vlastních revolučních postupů, jak jednotlivců, tak celého státu. A zajistila nám určitou proslulost.

Moje snažení

Za socialismu se něco jako sekačky nevyskytovalo. Spousta lidí na vesnici proto měla králíky a kosou nasečenou trávu jim dávali. Mělo to tak dvojí využití. Zbavili se trávy a měli levné maso. Spousta kutilů si ale stavěla domácí sekačky. (O bezpečnosti většinou nemohla být řeč.) A já patřil mezi ně.

Světlo světa spatřila bubnová sekačka. Celý mechanismus jsem vymyslel, aniž bych věděl, že něco takového se už vyrábí v západních zemích. Použil jsem dvoutaktní motor o výkonu 7 kW. Jako sekací ústrojí posloužily dva plecháce s ostrou hranou, připevněné dvěma šrouby. Což se ukázalo jako chyba. Při jednom sekání ostří narazilo na kámen a odlétlo asi 10 metrů pryč. Než jsem to stihl předělat, stalo se mi to znovu, ale ostří odlétlo neznámo kam. V té chvíli mi došlo, jak je to nebezpečné a změnil jsem konstrukci. Tentokrát jsem ostří upevnil jen jedním šroubem. V případě nárazu na kámen se pouze ostří protáčelo okolo šroubu, ale neodlétlo. Ten samý princip dneska bubnové sekačky taky využívají a já na to přišel už před lety a sám. Moje sekačka navíc

sloužila jako takový malý rekultivátor. Vždycky po přejetí nějakého drnu nebo krtince ho sekačka seřízla a rozprášila hlínu do dálky. Měla tudíž dvojí využití. Tahle sekačka mi sloužila mnoho let.

Pak se mi ale jednou stal malér v Albrechticích. Začal jsem sekat, a najednou jsem najel na kámen. Od ostří se odštípla malá špona (kovová jehlička) a vlítla mi do oka. Ani to moc nebolelo. Ale hned jsem toho nechal, šel domů a chtěl jít na pohotovost. V Jablonci se jim to nezdálo. Nevěděli, co mají dělat, a tak mě poslali sanitkou do Liberce. Tam mě převzala doktorka na kožním, nic mi s tím neudělala, jenom zakapala nějakou tekutinou, a ještě mi vynadala, že i starý slepý báby chodí pěšky a já se nechám vozit sanitkou, i když mi nic není. Já jí řekl, že to nebylo z mojí vůle, a tak mě poslala domů. Šel jsem spát a ani mě to nebolelo. Druhý den jsem měl přijít na oční, na kontrolu, ale přijel švagr na návštěvu, tak místo ráno jsem jel večer. To mě tam vezl syn na motorce. V nemocnici mi našli cizí tělísko v oku. A hned to nahráli na mě, a že případné komplikace jdou na vrub mně. Rovnou mi řekli, že jestli se do oko dostala infekce, přijdu o něj. Ještě na pokoji zkusím koukat jen jedním okem. „No, šlo by to,“ říkám si pro sebe. Nechali si mě tam přes noc. Druhý den jsem musel podstoupit zákrok. Šponu mi chtěli vytáhnout elektromagnetem. Doktorka ovládala nástroj a sestra intenzitu. Špona se ale ani nehnula. Do té doby jsem byl naprosto v klidu. Pak ovšem doktorka zavelela: „Skalpel!“ V tu chvíli mě zamrazilo. Naštěstí jen nařízla svrchní část, aby špona mohla ven. Pak si mě tam ještě týden nechali, aby se ujistili, že v oku není infekce.

Auto

V době řízeného hospodářství se některé věci nedaly takřka koupit nebo na ně byl pořadník, to platilo i o autech. Na trhu v první polovině sedmdesátých let bylo na výběr jen několik druhů aut. Trabant, Žigul, Moskvič, Škoda, Tatra, Volha, Velorex.

Trabant byl na svoji dobu docela pokrokový. Měl karosérii z velké části tvořenou z duroplastu, takže nerezavěl a zároveň skoro nic nevážil. Motor měl dvoutaktní, vzduchem chlazený o výkonu 18 koní a objemu 500 cm². Pozdější verze měla 26 koní s 600cm². Kvůli vzduchem chlazenému motoru do kopce nefungovalo topení. Specialitou bylo řazení pod volantem. Tento vůz zažil mnoho posměšků, ale za celou 30 let trvající dobu produkce se trabantů vyrobilo něco okolo tří milionů. Při hromadném východoněmeckém úprku přes západoněmeckou ambasádu v roce 1989 se mi naskytla možnost si trabant pořídit, ale po zjištění spotřeby, která činila 8 litrů na 100 km, jsem si spočítal, že to nemá význam měnit. Hlavně vzhledem k přidávání oleje do benzínu.

Moskvič („Stalinovy saně,“ nebo „ruská amerika“) auto ruské produkce a zároveň jedno z nejsilnějších aut na tuzemském trhu. Kvůli nárokům sovětského občana vznikl speciální automobil, který nevyňikal luxusem, ale měl robustní konstrukci přední nápravy. Tohle takřka nezničitelné auto na ruský venkov si získalo oblibu hlavně kvůli minimální údržbě a provozuschopnosti za každých podmínek, ať byla zima nebo horko.

Škoda 100 a 110, auto tuzemské produkce. Zvláštností u ní je motor a převodovka umístěné vzadu. Motor dosahoval výkonu okolo padesáti kilowatů. Exportovaly se do řady západních zemí, kde patřily k nejlevnějším vozům na trhu. Prodeje šly dobře, mimo jiné díky vynikajícím vlastnostem vozu na kluzkém povrchu. Osobní auta vyráběla taky Tatra, ale ty nebyly k mání pro normální smrtelníky, hlavně proto, že patřily k luxusním

autům pro nejvyšší papaláše. Tatra jinak vyráběla hlavně nákladáky.

Auto v té době neznamenal spotřební věc jako dneska. Staré auto se dokonce dalo prodat za stejnou nebo i vyšší cenu než za kolik se koupilo. Tyhle vozy však měly oproti dnešním spoustu rozdílů. Největším se zdá být kvalita použitých materiálů, ze kterých se vyrábělo. Dále dostupnost levných oprav, které se navíc daly provádět v domácích podmínkách. Dnešní vozy mají zase vyšší stupeň bezpečnosti, nižší spotřebu a hlučnost. Jenom mi pořád nedá spát jedna otázka: Ekologové chtějí pořád úspornější auta s menším objemem, ale kolik energie a materiálu stojí nové auto, to už jim nedojde. Není teda lepší, aby se auta dělala tak, aby vydržela aspoň třicet let?

Pokud člověk chtěl auto, musel zajít do banky a tam složit zálohu deset tisíc korun. Potom jít do mototechny a tam se zapsat do pořadí a čekat. Samozřejmě se našli lidi, kteří dokázali vydělat i na tomhle systému. Stačilo dát si do banky zálohu a počkat na vyzvání, aby si auto vyzvedli. Pak už jen stačilo někomu místo v pořadí prodat.

Z tehdejší nabídky se mi nejvíc líbil Žigul. Jednou takhle jedu na motorce a vidím na vlaku naložená auta. Na nic nečekám a jedu do mototechny zeptat se, jak je to s dodávkou. V mototechně se mě zeptali, jestli mám pořadí. Protože jsem ho měl, tak mi stačilo jít do banky pro šek a auto mi vydali. Udělali se mnou zkušební jízdu a auto se oficiálně stalo mým majetkem.

Garanční prohlídky

Při koupi vozu dostal každý nárok na tři garanční prohlídky. Tím se řešily problémy v rámci záruční doby. Tak si říkám: „Přeci to nenechám být!“ Můj problém spočíval ve skřípající kastli. Už při převzetí mi řekli o nedoléhajících dveřích. Prý proto, že to

Rusáci ve výrobě neodladili. Ujistili mě, že to v servisu seřídí. A tak jsem se o tom na garanční prohlídce zmínil. V Jablonci si s tím nevěděli rady, proto mi napsali takové dobrozdání do Liberce. Tam sice vyřešili problém se skřípáním, ale jak se kastle seřídila, přední dveře nedoléhaly. Nakonec mi reklamační technik z Ústí řekl, že bych mohl zažádat o výměnu.

„Ale já bejt Váma, bych to nedělal. Tohle auto měla bejt speciální dodávka určená do Německa. Němci si zažádali o speciální nástřík spodku a dokonce dodali svoji barvu. Jenže při převzetí barvu změřili a neměla dostatečnou tloušťku, a proto se tyhle auta dostaly sem.“

A tak jsem si auto nechal až do dnešních dnů.

Druhý problém na první garanční prohlídce představovala spojka. Pořád unášela. S tím si pracovníci servisu poradili svérázným způsobem. Pod čtyři šrouby, které drží spojku, vložili milimetrový plech. Tím se zvětšila mezera mezi kotouči spojky a zdánlivě tak problém vyřešili. Jenže, nejenže se do spojky teď mohl dostat bordel, ale při plném obsazení auta se spojka připalovala. Díky plechu neměla dostatečný přitlak, tudíž se obložení třelo a spojka se protáčela a upalovala. Taky obložení vydrželo jen čtyřicet tisíc kilometrů.

Na druhé garanční prohlídce jsem řešil výkon motoru. Tušil jsem problém na jednom pístu. V servisu na to měli takovou měрку na měření komprese. Jenže to našvindlovali. To jsem poznal, protože jsem si doma udělal svoji měрку a vyšlo mi to jinak. V servisu mi ale pořád tvrdili, že je to správně. Tak jsem se nasral a šel za generálním ředitelem ČSAO. Sekretářka mě ani nechtěla pustit. „To přeci nemůžete!“ Řediteli jsem řekl o těch závadách, a že v jabloneckém servisu s tím nedokážou nic dělat. Vymyslel jsem si, že jsem byl i v jiném servisu a tam změnu na kompresi naměřili. „Tak vám to teda napíšu jinak.“ A dal mi takové dobrozdání. V libereckém servisu všichni čuměli,

když viděli podpis generálního ředitele. Nemohli vědět, jestli nejsem nějaký jeho známý, a tak udělali zkoušku komprese hned. „No, máte pravdu, o 1,5 atmosfér je to jinak.“ Při zkoušce opravdu zjistili jinou kompresi na jednom z pístů. Jenom mi řekli, že by to mohlo být způsobeno ventily. A s tímhle verdiktem si auto nechali. Za dva dny volali do práce: „Ventily jsou v pořádku, ale v jednom válci jsou rýhy. Budeme volat generálnímu řediteli, jestli můžeme vyměnit blok motoru.“

Den na to generální ředitel výměnu schválil. Když jsem auto přebíral, málem jsem prorazil bránu, jakou mělo auto sílu. Na blok mi ale už nedali výrobní číslo a chybí tam dodnes.

Na třetí garanční prohlídku jsem nešel, protože jsem ji do konce roku nestihl. Možná to bylo dobře. Za několik měsíců, kousek od domu, motor najednou přestal fungovat. Rozebral jsem ho a našel závadu. Na karburátoru byla ohnutá příruba. Přitom auto nebylo snad ani rok staré. To se stane, když se šrouby moc utáhnou. V tu chvíli mi to došlo. Při jedné z garančních prohlídek mi museli karburátor vyměnit.

Velké cvičení

Po čtyřech letech od prvního cvičení mě povolali znovu na cvičení, při němž si měli vojáci v záloze upevnit svoje vědomosti a schopnosti v terénu. Z toho důvodu se konala všechna cvičení. Většinou ale při každém vznikala neskutečný zmatek a nepořádek. Nebyl jsem zrovna dvakrát nadšený z načasování. Dopis totiž přišel krátce potom, co jsme koupili dům a já chtěl ještě něco uvnitř dodělat.

Rozkaz zněl, shromáždit se v daný den na předem daném místě. Tak jsem tam teda přijel toho dne na motorce. Na místě shromáždění panoval naprostý zmatek, nedovedu si představit, jak by v takové situaci byla armáda schopna bránit stát. Jdu tedy

do místní kanceláře zeptat se, jestli nejdu ve špatný den. Tady mi sdělili, že ne. Já a pár dalších, co měli tohle datum, jsme přišli na cvičení o týden později, a po skončení jsme měli sbalit tábor. Mně a ostatním řidičům rozkázali zaujmout místo na nedalekém kopci.

Na kopci se zřídil provizorní autoservis a byly tu další jednotky, které nepatřily k bojovým. Pro nás to nebylo nijak zlé, celou dobu cvičení jsme zůstávali v autoservisu, a protože se servis nacházel na kopci, viděli jsme, kdo k nám zrovna jede. Pokud přijížděl nějaký důstojník, okamžitě všichni začali dělat něco na autech nebo si aspoň namočili ruce do oleje, aby si myslel, že něco dělají. Důstojník se většinou přišel jen podívat a zase odjel, a tak tam panoval vcelku klid. Asi třetí den najednou koukáme: V údolí běží nějaký voják s klubkem, na kterém je drát, takzvaná dvojlinka. Patřil k oddílu radistů a zrovna tahal telefonní drát. Asi se docela nadřel. Klubko muselo vážit několik desítek kilo. Nacházel se na něm totiž drát dlouhý víc než kilometr. I tak měl práci za chvíli hotovou. Jeden z kluků od nás byl takový trochu záškodník, a tak vzal špendlík a seběhl dolů ke kabelu. Propíchl oba dráty a zalomil konec tak, aby nešel špendlík vidět. Potom už jen vyběhl na kopec a čekal, až poběží voják zpátky. A my čekali s ním. Opravdu, za chvíli běžel zpátky a kontroloval kabel. Na tak dlouhém kabelu ale nemohl nic najít. Špendlíku si tak samozřejmě ani nevšimnul. Za nějaký čas zase koukáme, opět běží s klubkem kabelu. Ale to už mu nikdo do kabelu špendlík nedal.

Zbylé dny se čekalo na další oddíl z jiného tábora. S námi, řidiči si nevěděli rady, tak z nás udělali četu technického zabezpečení. Seděli jsme trochu stranou a jediná naše práce spočívala ve vyrábění lodiček z vrbové kůry. Potom nás rozdělili na křižovatky, abychom korigovali provoz pro další oddíl. Většinou nás dávali na samé křižovatky u polních a lesních cest.

Mně zrovna přidělili takovou blbou křižovatku do Y. Naštěstí se nacházela až na konci stanoviště. A tak sedíme a kecáme. Bavím se tam s jedním řezníkem a on vyprávěl, jak na ně lidi pořád donášejí. Za minulého režimu byly profese, u kterých se nedalo přesně zjistit, jaké zisky mají. Do těch povolání se řadili řezníci, taxikáři, zelináři, číšníci, a tak podobně. Představitelé těchhle profesí si například kupovali auto pořád stejné barvy, jinak na ně dřív nebo později někdo podal trestní oznámení za nedovolené obohacení. Taky mi říkal, že pokud bych vyhrál ve Sportce nebo znal někoho, kdo vyhrál třeba jen druhé místo, dokáže dát za výherní los i dvojnásobek. I za minulého režimu měla spousta lidí doma hromadu peněz, a pokud si chtěli třeba koupit auto, museli doložit, kde na něj vzali (většina z nich vydělala na nelegální činnosti). Pokud to nedoložili, měli velké problémy.

Najednou přijela Tatra a vysypala na jedno rameno křižovatky písek. A za ní UNC (malý bagr, Univerzální nakladač čelní), který začal písek odvázet na stavbu bunkru.

„Můžete si to trochu šetřit, abych to tu nemusel hlídat?“ zeptal jsem se.

„No, já můžu brát písek i z jiný hromady.“ A tak moje práce skončila.

Ke konci cvičení naplánovali velkou přehlídku. Všichni dostali pokyny, kde mají být a co mají dělat. A tak se ten den už od rána řadily jednotky podle plánu. V první řadě nastoupily obrněné vozy, pak cisterny a tak dál, až na konci stály nebojové jednotky jako můj oddíl. Všechno se odehrávalo v jednom údolí. Okolo osmé hodiny večer přijel oddíl dalších nákladních aut a ve tři ráno vyhlásili poplach. Na shromáždění nám sdělili: „Jablonec hlídá stanoviště.“ To znamenalo, že vojáci z Jablonce se neúčastnili cvičení. To nám plně vyhovovalo, akorát jsme se otočili na druhý bok a opět zabrali. Ostatní dostali příkazem vyjet směrem

na Doubov. S tím, že vojáci z našeho oddílu seděli ve voze jako závozníci. Poté celá kolona sedmdesáti vozů odstartovala.

Po několika hodinách zastavila asi pět set metrů od stanoviště. A čekalo se podle rozkazu. Nic se ale nedělo. A vojáci se začali nudit a navíc dostali žízeň. V okolí se nacházela malá hospoda. Závozníci si řekli, že tu jsou stejně jen pro ozdobu. Což měli pravdu. A tak se sebrali a šli zabouchat na dveře hospody. Hospoda sice otvírala až odpoledne, ale když hostinský viděl tržbu, otevřel. V okolí nebylo nic, až na tu jedinou malou hospodu. A jak k tomu už příběh směřuje, hospoda v něm sehrála svoji roli. Čas plynul a později se k závozníkům přidali i řidiči. Z těch vojáků, kteří zaháněli dlouhou chvíli v hospodě, nezbyl za několik hodin ani jeden strýzlivý. Když už se vojáci nemohli ani postavit, hostinský je vyhodil a oni šli spát do aut. Dva vojáci se do auta přesně vešli, když se oba opřeli o dveře a nohy natáhli doprostřed. Asi za hodinu, když byla většina vojáků indisponována, najednou přiletěl vrtulník. Nejdřív několik minut kroužil nad kolonou a potom na vyznačeném místě, na mýtině mezi lesy přistál. Z helikoptéry nejdřív vystoupili vyšší důstojníci, potom majoři, a nakonec i generál, který se dal poznat už z dálky podle širokých lampas na kalhotách. *(Lampasy jsou pruhy odlišné barvy na vnějších švech oblečení.)*

Chvíli tam všichni stáli a čekali, že někdo přijde a bude je vítat. To se ale nestalo. Generál na nic nečekal a šel ke koloně. Otevřel dveře a vypadl na něj opilý závozník, obešel auto, otevřel druhé dveře a vypadl opilý řidič. Najednou se ozval řev, který byl slyšet i na stanovišti vzdáleném pět set metrů. Generál nařídil všechny postavit do řady. V řadě stáli i vojáci, co se nemohli udržet na nohou.

U koho zjistili požití alkoholu, toho poslali do oddílu na stavbu silnic a železnic, protože neměli svoje vězení. V oddíle pro stavbu silnic a železnic vojáky používali jako levnou pracovní sílu

na výstavbu železnice. Jejich úkol spočíval ve vykládání vagónů s pražci. Jednomu z těch kluků na to padla celá dovolená. Po návratu vyprávěli, jakou dřinu zažili. Jeden voják byl v civilu holič. Po návratu z brigády nemohl prostrčit prsty nůžkami.

Nám ze stanoviště se to naštěstí vyhnulo.

Ale čekalo na nás bourání tábora. Byl pátek a v sobotu a v neděli nás na cvičení nikdo nedržel. Jeden důstojník ovšem prohlásil, že kdo zůstane a bude přes víkend pracovat, toho pustí o dva dny dřív. Konec cvičení byl naplánován na čtvrtek. Někteří opravdu zůstali a bourali tábor, já ale odjel pryč. V pondělí normálně přijedu do tábora a vidím, že všechny stany pořád stojí. Zeptal jsem se, co se děje. Ostatní mi řekli, že kvůli povstání v Polsku byl vyhlášen zpřísněný režim, a ty stany, co zbourali, tak museli znovu postavit. Naštěstí se situace rychle uklidnila a všechny propustili ve středu. Tábor tak musel zbourat někdo jiný.

Na prvním cvičení jsem měl jezdit s cisternou – nejezdil jsem. Na druhém jsem měl obsluhovat čerpadla – udělali z nás čtu technického zabezpečení, takže jsem neobsluhoval. Co jsem se tak s klukama bavil, tak každý měl na vojně nějaký rest. Dělník si mohl dovolit skoro cokoliv. Stal se tak vlastně disidentem, protože rozkládal vládu zevnitř - ne jako rádoby umělci.

Část IV

Nová práce

Vlčany – údržba – soustruh

Ve Vlčanech jsem si taky zároveň našel práci v místní sklárně. Přijali mě do údržby a jako soustružníka. Dělal jsem zkrátka to, co mi zrovna zadali. Hlavně různé součásti strojů a další podobné věci. Dobré tady bylo, že co jsem udělal, to jsem udělal a nikdo mě nijak nehnal. Na to jsem přišel v prvních dnech po nástupu, kdy mi vedoucí z vedlejší sklárny na kopci přinesl práci. Přišel a zeptal se, jestli dokážu něco udělat. A ukázal takové kovové kroužky. Říkám, že jo. A on na to: „No, tak jak to budete mít postupně hotový, tak mi vždycky zavolejte a já pošlu někoho s autem a ten to odveze.“ Na chvíli jsem nevěděl, co na to říct. „Tak si tady půlhodinu počkejte, až to budu mít hotový:“ „To byste dokázal tak rychle?“ „To stačí jen upnout a projet z jedný a druhý strany.“ Vyvalil na mě oči. Já to osoustružil a předal. Ostatní zaměstnanci mi po jeho odchodu řekli, jak to tam chodilo. Předemnou tu pracoval jeden soustružník a ten u všeho naříkal, jak je to složitý a všechno mu dlouho trvalo, ale taky mu to u vedení procházelo.

V téhle práci jsem strávil dva roky. Za tu dobu mě dvakrát lákali do KSČ. Poprvé se mi podařilo vymluvit na to, že nejsem ještě připravený pro vstup. Člověk nemohl jen tak říct, že na to sere. Podruhé přišel náborář a začal: „Víš, teď tvoje holka půjde na střední školu a nevím, jestli se tam dostane.“ To mi už došlo, že jde do tuhého.

Socialistické školství bylo stejně jako hospodářství plánované. Na určité profese se v okrese bral přesně daný počet žáků. Například na kosmetičku braly jednu holku z okresu. Na základních školách se do třídnice ve výkazu žáků psalo ke každému písmeno Z, D nebo O. Tohle písmeno označovalo třídní původ žáka, to je, jakou profesi rodiče dělali. Z - zemědělci, D - dělnická třída a O - ostatní, tam se řadila inteligence jako doktoři, inženýři a podobně. Každá větší továrna si tenkrát vychovávala vlastní pracovníky, a tím si nastavovali vlastní parametry na vzdělání jedince. Pokud se podíváme na dnešní školství, ve kterém na učební obory typu kadeřnic nebo kosmetička vezmou takřka neomezený počet lidí a absolventi těchto škol končí u pásů nebo na automechaniky vezmou jedince propadající na základní škole ze sedmi předmětů, dojde nám, že plánovaná pracovní místa měla nějaký smysl. Určitě, co se týče důležitých profesí. Kdo by si nechal u takového mechanika opravit auto? V plánovaném hospodářství se o takové jedince postarali tím, že jim dali omezený výběr škol a v oboru je pak taky zaměstnali. Sice to zní jako až moc velké vměšování, ale jaký je rozdíl mezi dělníkem na lince, který nemá tušení, co vlastně dělá a pracovníkem vyškoleným na předem danou činnost, kde nepotřeboval nijak velké vzdělání? Rozdíl je jen ve fabrice, kde jedinec dělá. Systém takovým mechanismem získával pracovníky pro ta odvětví, ve kterých hrozil nedostatek pracovních míst. Konec konců i dneska spousta firem dává učňům kapesné a platí jim obědy, jen aby k nim po vyučení šli pracovat. Ale i z těchto pracovních míst se dalo vypracovat na vedoucí pozice. Akorát lidem chyběl pocit svobody. Spoustě lidí to vyhovovalo, ale samozřejmě se našli i tací, kterým tohle vměšování uškodilo.

Největší příkoří režimu, co se vzdělávání týče, způsobovaly komise, které posuzovaly, jestli toho daného žáka pustí na střední

školu. Komise sestávala z ředitele, nějakého učitele a zástupce z řad rodičů. Zkrátka i dřív platilo to, že když má někdo někde známé, tak má vyhráno.

Po nástupu do sklárny z nás, údržbářů rovnou udělali sbor civilní obrany. Na nic se nás neptali a už jsme tam patřili. Místo hasičských přileb nám rozdali staré nacistické helmy z války. Na vnitřní kožence se pořád vyjímal vyražený hákový kříž. Někteří z téhle pozice měli velkou radost. Nasadili si helmy a vyjeli v kabrioletu do ulic. Lidi se jen otáčeli a nevěřili svým očím. Pamětníci si šli stěžovat na výbor. Nemohli uvěřit, jak se někdo může takhle producírovat venku.

Ve Vlčanech mě nakonec naštváli odebráním mzdového zařazení. Proto jsem si pak našel mnohem líp placenou práci na Smržovce.

Induktor

Ve Vlčanech na soustruhu pro nás neměli tolik práce, a tak často chlapi jen tak kecali, posedávali a jinak zabíjeli čas. A taky vymýšleli samé blbiny. Jednou takhle odřízli dno ze skleněné láhve a naplnili ji vodou, že si udělají srandu z jednoho vrátného. Byl to bývalý strojuvůdce a čas od času potřeboval od nás něco udělat, většinou podle časopisu Udělej si sám. Ale ten den nepřišel a na flašku nade dveřmi se zapomnělo. Pak ale přišel ředitel zpucovat vedlejší dílnu, a chtěl se taky podívat k nám. To ale neměl dělat. Jakmile otevřel dveře, dostal vodou za krk. Z toho mu ještě ke všemu ruplo v zádech, takže asi hodinu pak seděl na židli se zablokovanými zády.

Jinak to nebyl špatnej ředitel. Jeden den byl rudej vzteky a druhý den jako by se nic nestalo. Za války bojoval jako partyzán a při každé zmínce o válce si sednul a začal vypravovat, co zažil. Jak jezdil na bílém koni a o náletech.

Na vrátného pak vymysleli jinou lotrovinu. Sebrali někde induktor ze starého vojenského telefonu a přidělali ho na kliku. U telefonu byla taková klička, kterou když se zatočilo, vyrobila proud pro chod přístroje. Chlapi induktor přidělali dráty ke klice, zatočili a potom už jen čekali, kdy vrátný přijde. Aby se ujistili, že proud bude mít co nejlepší kontakt, rozlili před dveřmi z druhé strany kaluž vody. Jakmile vrátný šáhl na kliku, indukované napětí se uvolnilo a prošlo jeho tělem. Nejdřív se chlapi smáli, pak ale strnuli. Vrátný snad musel dostat malý infarkt. Pak ho nějak vzkřísili a on si sednul na židli, stejně jako ředitel a ruka, která se dotkla kliky, mu další půlhodinu nekontrolovaně cukala.

Fenol

Abych si přivydělal, bral jsem různé brigády. Jednou přišla nabídka na vykopání základů pro regulační stanici zemního plynu. Ta měla regulovat tlak plynu z 20 na 10 atmosfér a pro domácnosti na 6. Stojíme takhle ve výkopu a už jsme vykopali půl metru zeminy. Ten, co tam kopal se mnou, najednou vytáhl krumpáč a na něm byla taková černá nit, která pomalu jako med padala na zem. Co to sakra je? Zavolali jsme vedoucího. Ten se zděsil: „Rychle to zahrabejte, než na to přijdou ochranáři! Zejtra to proberu s plánovačem a regulačku přesuneme o kus dál.“

Okolo skláren takových jámek na fenol byla spousta. Fenol vznikal jako odpad při výrobě generátorového plynu. Tenhle plyn se vyrábí z uhlí, kdy se uhlí naloží do velké nádoby a nechá se hořet bez přístupu vzduchu, místo něj se pouští vodní pára nebo jiná média. Ten způsob výroby se začal používat už za druhé světové války. Fenol se pak skladoval pod kotlem v jakýchsi jámkách, po čase ale začal prosakovat ven do vodních toků v okolí, protože byl lehčí než voda. V okolí sklárny měla spousta lidí znečištěné studny. Jen jedné ženské v okolí zaplatili přípojku

na obecní řád. Nechala si totiž udělat rozbor vody za 80 Kčs. Nejdřív se sklárny zdráhaly přípojku zaplatit, pak se ale poradili s právníkem, který jim doporučil, ať to rychle vyřeší, aby se to nerozkřiklo, protože jinak by jim hrozily ohromné soudní spory. V řece Kamenici se fenol nacházel taky. Na břehu ležel hezkej píseček a pak člověk šlápnul do vody na kouli fenolu obalenou v písku a půl dne se to nedalo smýt. Bylo to, jako by člověk šlápnul pod vodou do hovna.

Zároveň, jak se budovala stanice na zemní plyn, se rušilo potrubí na generátorový plyn. Za úkol to dostali údržbáři. Při demontáži jednou přišel nějaký chlap, jestli by mu nemohli uříznout dva stejně velké kusy trubky, asi metr a půl dlouhé. V té době se hodně rozmohlo topení naftou v domácnostech. Člověk normálně na výboře zažádal o takové lístky, za které si na benzínce mohl kupovat zlevněnou naftu. Nebyla ničím odlišná od klasické motorové. A na její uskladnění potřeboval ten chlapek nádrže. Ty chtěl zhotovit z trubky zavařením dna. A tak to údržbáři začali rozřezávat. Trubka byla do třetiny zanesená fenolem, a jak ji řezali autogenem, vzplála jim. Narychlo oheň uhasili, trubky naložili na valník podélně a traktor se rozjel směrem k odběrateli. Jak trubky nasávaly vzduch, znovu vzplály. Reakce nastala tak rychle, že traktorista skoro nestačil odepnout valník a odjet s traktorem. Pak valník shořel i s kolama.

Vyhnaní báby pomocí elektřiky

První věcí, co mě v novém domě čekalo, byly nové rozvody elektřiky. A to z důvodu jednofázové sítě. Jednofázová síť má napětí 230 V. To je relativně hodně, ne ale pro velké motory, například v cirkulárce nebo v čerpadle. Nezbylo mi tak nic jiného než všechno předělat a přitom dodržovat nové předpisy. Dřívější nařízení dovolovalo trochu jiné zapojení. Jeden z nových předpisů

taky nařizoval oddělení vodičů na světlo a na zásuvky a jiný zase připojení takzvaného ochranného vodiče sloužícího k lepšímu zabezpečení zapojení přístrojů při poruše. A připojení třífázových zásuvek na zvláštní vodič. Naštěstí nemusel chodit elektrikář, protože na vojně mě na různých kurzech naučili spoustu užitečných věcí. Peklo ale nastalo při elektroinstalaci v garáži. Původně tam strop tvořila rákosová kostra na dřevěných prknech. Stačilo jen trochu víc ťuknout a strop by se probořil. Po několikadenní pečlivé práci se mi s vypětím všech sil podařilo kabely umístit. A jdu je teda ozkoušet. Otočím vypínačem - a nic. Po chvíli přemýšlení a kontrole zapojení mi došlo, co je za problém. Kabel musel být někde přerušený. To se může stát buď ve výrobě, kdy jim dojde materiál a nastaví ho jiným kusem nebo opakovaným přehýbáním v jednom místě. A tak jsem v návalu vzteku za kabely šklubnul. Všechny dopadly na podlahu i s rákosovým stropem.

Dneska po náročné rekonstrukci je všechno hotovo. V rámci předělávky jsem narazil taky na světlo v chodbě. A najednou koukám - ve světle trčí tři dráty, dva na světlo a ten třetí vedl dál, jakoby do bytu Halířové. Prozatím jsem ho nechal na místě a pokračoval v rekonstrukci.

Halířová byla předchozí majitelka našeho domu, který jsme od ní za docela dost peněz odkoupili a měla ve smlouvě právo na pětiletý pronájem bytu v přízemí.

Po čase se ke mně donesla zajímavá zpráva. Halířová měla spodní byt opustit, až bytové družstvo, jehož byla členkou, dostaví panelák, ve kterém měla dostat byt. Najednou jsem se ale dozvěděl, že už dvakrát byt přepustila někomu jinému. V té době se to dělalo tak, že družstevník mohl byt přepustit. Samozřejmě to bylo na hraně, dalo se to totiž vykládat i jako nedůvodné obohacování, pokud to bylo prokázáno. Halířová se to pokoušela zakamuflovat tak, že zrovna stojí před rozvodem.

Já ale na nic nečekal a přerušil drát v izolaci, jako se mi to stalo v garáži. Stačilo několikrát ohnout drát v jednom místě. Drát se tak naruší, ale nepřetne. Pokud se ovšem zapne nějaký spotřebič s větším příkonem, drát se vlivem nerovnoměrného zatížení v namáhaném místě přetne. Jak jsem zamýšlel, tak jsem i udělal. A spodní byt se ocitl bez elektřiny. Nejdřív se snažili problém vyřešit prodlužovacím kabelem - to jsem jim zakázal z hlediska normy o elektroinstalaci, kde se jasně píše, že prodlužovací kabely se mohou používat pouze v průmyslových závodech jako nouzové řešení a porucha se musí co nejdřív odstranit. Potom tam chodili různí elektrikáři, ale problém nevyřešili. Bába se teda odstěhovala, ale dědek tu zůstal. Měli v úmyslu se naoko rozvést. Tím by on zůstal v domě a ona by odešla do paneláku. Tak by se můj problém nevyřešil.

Zase jsem na nic nečekal a jdu na družstvo, abych se dozvěděl, jak je to doopravdy s jejím trvalým bydlištěm. Sekretářka, co tam pracovala, mi už chtěla vydat papíry, ale na poslední chvíli se zjevil její nadřízený, který byl jedna ruka se starostou a něco tušil, proto se vymluvil na to, že informace mohou dostat jen rodinní příslušníci. Na to jsem odpověděl: „No, já du rovnou na soud a oni už si to tam vyřešej.“ Samozřejmě se to hned doneslo k bábě, ta dostala strach a hned se odstěhovala. Dědek tu smrděl ještě dva měsíce, než se musel odstěhovat.

Na dědka jsem musel vymyslet taky právní kličku. Tenkrát byl bytů nedostatek, takže každá rodina mohla obývat jen jednu bytovou jednotku. To znamenalo, že manželé nemohli obývat dva byty zároveň. No, a tak jsem zavolal esenbáky, aby provedli vyklizení bytu. Naštěstí se mi to podařilo dřív, než se rozvedli. Jinak by se mi je z baráku dostat nepodařilo.

Vlek

Krátce po nastěhování do Vlčan vznikla potřeba převážet stavební materiál a dřevo na topení. Proto jsem si začal doma vyrábět vlek (přívěs za auto). Práce na něm trvala několik měsíců a pak jsem se dozvěděl o úpravě zákona, která znemožňovala domácí výrobu vleků. Ten zákon měl vstoupit v platnost začátkem nového roku. Práce na vleku se tak rapidně zrychlila. Do konce roku zbýval jen měsíc a já musel ještě udělat uchycení za auto. Nakonec jsem to ale stihl.

Pak stačilo jen zajít na technickou a vyřídit formality. Při prohlížení vleku mě požádali o číslo svářečského průkazu.

„Tady máte ale napsáno, že nemáte oprávnění na sváření autogenem.“ Správně se všechny části měly svářet klasicky pomocí tavných elektrod. Jak jsem se ale tak na něj podíval, bylo mi jasné, že tomu rozumí, a tak mu odpovím: „No, tak jestli tomu trochu rozumíte, tak víte, že svár elektrodami není nikdy tak pevný jako klasickéj svár.“

On na to: „Tak jo, já to teda беру na sebe.“

Pro jistotu jsem ještě protáhl skrz oj ocelové lanko. Sám jsem totiž nevěřil, že svár vydrží.

Jednou při cestě do Jičina cítím takové žd'uchnutí. Oj praskla a vlek se sunul po ocelové části. Oj ovšem nepraskla v oblasti sváru, ale v místech plamenem nedotčených. Prasklina vypadala, jako by ji v tom místě někdo rozřízl pilou. Naprosto čistý řez. Nevěděl jsem, co s tím, tak narychlo a všude daleko. Nenapadlo mě nic jiného než utáhnout lanko ještě víc a doufat, že to po cestě domů vydrží. Lanko drželo asi dvacet kilometrů. Pak jsem přijel k jednomu JZD, kde právě něco svařovali. Požádal jsem je, aby mi provizorně oj svařili, a s takhle svařenou ojí jsem nějak dojel domů. Doma mě čekala další práce. Zatavit a zabrousit spoj tak, aby na technické nic nepoznali. Dalo to fušku, jemným smirkovým papírem obrousit i ty nejmenší nerovnosti.

Smržovka

Sklárna ve Smržovce měla nejširší sortiment barev na světě. Zrovna při mém nástupu do sklárny na Smržovce se tu stavěla nová pec. Normální sklářská pec je kupole, ve které se taví sklo. Okolo jsou pánve na zpracované sklo. Pánve vlastně vypadají jako hrnce vložené do pece. Okolo nich hoří plamen a nad nimi se vrací zpátky. Podle počtu pánví se taky musela upravit velikost pece. Největší pece měly až dvanáct pánví. Životnost jedné pánve je asi šest týdnů, mnohdy se ale stala nehoda a pánev praskla dřív. Pro takovou situaci měli ve sklárně speciální vylepšení. Okolo místa, kde vznikla prasklina, se připojilo potrubí s cirkulující vodou. Dalo by se říct, že u každé pánve stál kohoutek a odtok. Potrubí částečně ochlazovalo pánev a tavení skla mohlo pokračovat. Ve sklářských pecích se běžně topilo plynem. Za mě to byl ještě generátorový plyn.

Nová pec byla šestihránná, postavená z křemene. Na výrobu tepla se na rozdíl od plynu využíval elektrický proud. Spousta pecí v té době využívala proud. Tahle ale jako první uměla utavit sklo na tyče. Ve třech stěnách šestihránné pece byly zabudovány elektrody z molybdenu (prvek 6. skupiny). Rozměr elektrod byl asi 1,5 x 10 x 120 cm. Aby se elektrody neuvařily svým vlastním vyprodukovaným teplem, byly chlazeny vodou. Při dnešních cenách elektrické energie je taková pec nemyslitelná. Další zajímavostí je, že křemenné bloky nebyly nijak spojeny. Pouze složeny dohromady. Při první tavbě skla se všechny mezery zaslepily nataveným sklem. Po obvodu pece se umístily ocelové duté pláty, ve kterých cirkulovala voda. To pro případ, že by opravdu nějaké sklo vyteklo. Dokonce i zátka na vylévání skla měla vlastní chlazení, a to z toho důvodu, že měla daleko slabší šířku než zbytek stěn. Pec měla jen dvě nevýhody. První byla

spotřeba. Spotřeba na jednu hodinu provozu se rovnala asi čtyřem konvenčním sklářským pecím. Pokud ale přihlédneme k rychlosti tavby, není to tak hrozné. V normální peci se stejné množství skla utavilo za šestnáct a více hodin, zatímco v elektrické za čtyři. Spotřeba a hlavně zatížení elektrické sítě elektrickou pecí bylo tak velké, že při zapnutí pece pohasla všechna světla ve Smržovce. Pec měla totiž speciální transformátor zvaný booster. Ten přeměňoval 220 voltů a 20 ampér na 12 voltů a 450 ampér. Takový odběr najednou vadil elektrikářům, kteří žádali vedení sklárny, aby nám upravili směny. Nejdřív nám nabízeli, abychom se s ostatními směny dohodli na změně pracovního času s tím, že by nám to dali jako zlepšovací návrh a něco málo za to připlatili. Protože se směny nedohodly, vedení změnu pracovní doby nařídilo. Směny sice zůstaly stejné, ale tavilo se jen v noci a odpoledne.

Dalším krokem elektrikářů bylo umístění detektoru odběru energie na sloup hned vedle elektroměru. Na detektoru se nacházelo okýnko a pohyblivá ručička. Pokud ručička naměřila zvýšený odběr v době, kdy jsme neměli tavit sklo, zaznamenala to a sklárny potom platily pokutu. To znamenalo nepříjemnosti hlavně pro ostatní provozy sklárny, nám se naštěstí podařilo tuhle vychytávku obelstít. Vždycky když jsme věděli, že nemáme tavit sklo, šel jeden z nás k oknu na konci dlouhé chodby a sledoval ručičku. Když už se blížila k hranici, mávnul rukou, abychom na chvíli vypnuli pec. Pak už jen stačilo počkat asi třicet vteřin, dokud ručička zase neklesla dolů a znovu zapnout pec.

Druhý problém pece spočíval v její životnosti. Každých několik měsíců se musely křemenné bloky shodit, protože měly už moc tenké stěny a hrozilo jejich propálení, a tedy vylití rozžhaveného skla. Někdy se musela rozmlátit i podlaha. Pokud to ale porovnáme s konvenční metodou výroby skla, jsou tyhle nevýhody zanedbatelné. Konvenční metoda spočívá hlavně

na lidské práci. Systém ale usiloval o zaměstnanost, takže to tenkrát takovou nevýhodu neznamenal. Sklář z pece vytahoval na dlouhé tyči kusy skla (cuky). Na špalku s prohlubní potom srovnal největší nerovnosti, aby vytvořil co nejdokonalejší kouli. Někdy musel sklo z pece nabrat i třikrát a zvedat při tom až padesát kilo. A ještě ke všemu za ztížených podmínek v podobě vysokých teplot a prašného prostředí. Takhle vytvarované sklo se poté upevnilo do jakýchsi nůžek a natahovalo se. Nejlepší taviči dosahovali odchylky maximálně pěti až šesti milimetrů na začátku a na konci tyče. Aby tyče ze skla zůstaly rovné, muselo se sklo ještě na zemi rovnat. Při posledním kroku přišel pomocník topiče a pomocí dlouhé pinzety sekal skleněné tyče na asi metrové kusy. Pinzetu vzal a namočil ji do vody. Po přiložení sklo prasklo. Pak už jen stačilo vložit pořád ještě žhavé sklo do temperovacích pecí. Pokud by se tak nestalo, sklo by se znehodnotilo. U nás, na šestihřanné peci, se postupovalo trochu jinak. V jedné stěně pece se nacházela výpusť. Tu stačilo vyndat a počkat, až pomalý proud žhavého skla dopadne na chlazený pohyblivý pás. Pokud teklo moc pomalu, použili jsme hořáky nebo zpomalili pás. A pokud rychle, pás se zrychlil. Pak už jen stačilo rozsekat sklo na určitou míru, většinou jeden metr a pak stejně jako běžné pece sklo naskládat do temperovací pece.

Po dokončení výstavby nás téměř každý druhý den poctívali návštěvou různí papaláši a dívali se na novou pec. Pokládalo se to za chloubu socialismu.

Nový vedoucí

Po půl roce od mého nástupu onemocněl vedoucí a jako náhradu nám přidělili mladého kluka, jménem Běžecký. Lepšího vedoucího jsem za život nepotkal. On tu už pracoval, ale jenom jako pomocník, a teď z něj narychlo udělali vedoucího.

Administrativu odkoukal od bývalého šéfa a nějakou sklářskou uměleckou školu měl. Zavedl zajímavý styl při vyplácení mezd. U elektrické pece se střídaly tři dvojice. On si ty dva z jedné party vždycky pozval do kanceláře a začal porovnávat výsledky. My i on jsme si psali kolik tyčí se asi tak vyrobilo v kilech. To většinou sedělo. Dělali jsme ale i další práce jako ježdění s ještěrkou, když někdo potřeboval nebo jinou výpomoc. A my si připisovali víc práce, než jí reálně bylo a on nám dával méně, protože věděl, že fixlujeme. Smlouvali jsme s ním o platech. Například při čištění cesty pluhem na ještěrce si to člověk musel ohlídat a usmlouvat.

Líbil se mi na něm i přístup mezi vedením a dělníky. Po každé schůzi za námi přišel a řekl narovinu, jak to je, co na nás chystají a podobně. Naneštěstí tady ale dělal jakýsi Vlastík Bílý. Na elektrické peci se dalo lehce vydělat i šest tisíc. Vlastíkovi to ale nestačilo. Bral všechny práce okolo, když někdo onemocněl, bral to hned za něj. Pak chodil do hospody a vytahoval se před tavičema, kolik vydělá. Taviči si vydělávali tak tři tisíce, ale za tvrdou práci a nejednou se před nima ukázal takovej cucák. Samozřejmě si šli stěžovat. To ještě Běžecký nějak ustál. Pak se ale Vlastík dostal nad hranici 10 000 korun za měsíc. Existoval takový předpis, že pokud si dělník vydělá nad 10 000 korun, musí se vedoucí zodpovídat, jak je to možné. A tak došlo i na Běžeckého. I když řekl o Vlastíkovi, že dělal od nevidím do nevidím, nijak mu to nepomohlo a poradili (nakázali) mu, ať nám zkrouhne plat. A on jako vždycky přišel a řekl nám to samé, co mu řeklo vedení a ještě poradil, abychom nepodepisovali novou pracovní smlouvu. Někdo ho ale musel prásknout. Běžeckého odvolali, prý z důvodu nízkého věku, a že potřebuje nad sebou kontrolu.

A my dostali nového vedoucího, Blažka. Byl to ohromnej komunista - před Prvním májem chodil po sklárně a říkal:

„Doufám, že vás uvidím v prvomájovém průvodu!“ Každý se jen ušklíbnul. Nakonec vyhrožoval sebráním prémie, když ale viděl, že nic nezmůže, nechal toho. Ani nás práce nezajímala, měli jsme své jisté a nedělali nic navíc.

Z toho vznikla i první stávka. Předtím to chodilo tak, že pokud chyběl kmenař, Běžecký za námi přišel a řekl, abychom namíchali další skupině kmen. A vzal nás do skladu, kde ve skleněných deskách na stěně visel napsaný poměr surovin na dané sklo. A taky nás za to náležitě odměnil dvěma stovkami, a o svátcích dvě stě padesátí. Pak už se to dělalo automaticky a stačilo se jen připomenout, aby nám to proplatil. Ale za Blažka nám to bylo jedno a jednou na konci roku nebylo umícháno. Právě tím načasováním na konec roku vznikl problém. Všichni se klepali na prémie a musely se plnit čtvrtletní normy. Naší cílenou nečinností ale vznikl propad, který se už nedal dohnat. Aby papaláši dostali svoje prémie, které činily i 10 000 korun, rozmázli to až na ministerstvu a nás čtrnáct dní v práci hlídali esenbáci. Šéfa skupiny Kladnovského sice sebrali, ale protože měl od doktora neschopenku, zase ho museli pustit. Pamatuju, že se nás ptali, jestli nemámě nějakého příbuzného v Polsku. Zrovna tam totiž probíhaly nepokoje, v souvislosti se Solidaritou, což se k nám ale kvůli informačnímu embargu dostalo jen v omezené míře.

V tu dobu chtěli technici dokončit automatický podavač materiálu do pece. Sklárna ovšem zařízení odmítla. Měli spočítané, kolik jim to vydělá i v případě zaměstnání několika lidí, co tam materiál budou házet lopatou. Ti lidi by tam stejně museli být, akorát by se tam nenadřeli. Stačilo zaplatit pár korun za podavač, ale neudělali to. Tím techniky naštvali, a ti nám taky radili, ať nové smlouvy nepodepisujeme. Navíc nám vytvořili „snímek pracovního dne“. Protože to byl pořád testovací provoz. V tomhle dokumentu se psalo o tom, co musíme dělat a hlavně

za kolik. Byl to vlastně takový jejich dar na rozloučenou. Pokud by ten dokument nevznikl, některé naše povinnosti by se nám neproplácely a zaměstnavatel by z nás sedřel kůži. A my nepodepsali. Tím pádem s náma nemohli hnout. A tak vymysleli fintu. Řekli nám, že je plánovaná odstávka pece, prý je to jen na půl roku, a to z důvodu plných skladů. A nás přesunuli na výrobu korálů, ale pořád nám museli dorovnávat plat jako bychom dělali na elektrické peci.

Princip výroby skleněných korálů je docela jednoduchý. V šamotové nádobě se utaví sklo, které stéká otvorem uprostřed. Dále sklo protéká přes trn. To proto, aby vznikla uprostřed díra. Nasekané trubičky sklouzávají do nádoby. Tak se postupovalo při všech tloušťkách skleněných válečků. Další krok je nasekání válečků na takové malé špalíčky. Několik trubiček se muselo nejdřív rozhrnout na desku s vyraženými drážkami a potom posunovat k sekacímu stroji, který nasekal trubičky na duté špalíčky.

Nejlíp tahle práce šla Vietnamkám. Ty sem přivezli v rámci podpory rozvojových zemí RVHP. Vietnamkám stačilo jen krátké zaučení a byly schopny stejných výkonů jako domácí pracovnice, které tu dělaly už kolik let. Dokázaly totiž odhadnout ideální počet skleněných trubiček, aby stroj zbytečně neničil materiál a díky jejich citu se málokdy stalo, že by špatně rozhrnuly a tím překřížily skleněné tyčky. Byla vidět závist místních dělnic, které se tu práci učily několik let, a potom přišly Vietnamky, které je mohly nahradit jen po krátkém zaučení. Po nasekání na ideální rozměr se vložily válečky do jakési míchačky společně s vápnem. Do boků rotující míchačky byly přivedeny dva hořáky. Nastal okamžik, při kterém se musely korále hlídat. Jakmile se zakulatily, hořáky se odstavily, korále vysypaly a nechaly vychladnout. Člověk se od toho nemohl ani hnout. Ani si odskočit. Jedinou nevýhodou u té metody byly barevné proužky

po obvodu skla, které se při konvenční metodě dali přilepit v průběhu tavby, a korále tím získaly rozmanitější barvy. Nikdo jiný na světě totiž neuměl korále s proužky. Ten postup pak někdo ukázal Číňanům a s výrobou u nás nastal konec.

Rom

Ještě než Běžeckého odvolali, přišel jednou z porady a povídá: „Chlapi, tady sem vám nakoupil zámky. Nejde to jinak, musíme sem vzít cikána!“ Pochopitelně jsme se začali obávat o svoje věci. Prvních týden jsme si všichni poctivě zamykali skříňky. Ale postupem času, jak jsme nového zaměstnance víc poznávali, nám došlo, že to vůbec není špatný kluk. Slušně se oblíkal a dělal svoji práci poctivě. Každý den, když šel do kantýny, se zeptal, jestli někdo nechce něco koupit a vždycky všechny peníze do halíře vrátil. Jednou někdo přišel se zprávou, že je nemocný. To už jsme se klepali, kdo nám připraví kmen. On ale přišel, i když měl chřipku. Asi po půl roce, kdy u nás pracoval, najednou přijeli nějakí cikáni ze Slovenska a ptali se po něm. Mluvili něco v tom smyslu, že má zaplatit nějaké příspěvky na jejich vajdu (cikánský vůdce). Petr Běžecký mu zavolal domů, ať dneska nechodí do práce. A cikánům pověděl, že už tu nedělá a neví, kde je. Tři dny stanovali před sklárnou, než odjeli. Náš Rom byl rád, že se vymanil z cikánského prostředí.

I dneska má mnoho Romů přání vymanit se ze svých rodů a začít žít jiný život. Ať měl režim jakékoli chyby či nedostatky, nemůžeme mu upírat jednu věc. A tou je aspoň částečná integrace Romů. Režim jim dal pevný řád. Naučil je základní návyky. Museli pracovat a neměli čas na blbosti. I když jejich práce nepatřila k sofistikovaným (většinou dělali pomocné práce), tak jim ukázala, jak svět funguje a co si smí a nesmí dovolit. A

moje otázka zní: „Co je lepší umělá zaměstnanost nebo když někomu platíme z daní podporu?“

Dlažba z víček

Ještě za Běžeckého měl přijet generální ředitel skláren. Všichni se ho báli. Pokud se v daném provozu dozvěděli o jeho příjezdu, tak týden dopředu uklízeli. Byl to bývalý voják a hrozně brojil proti pití. Ale na Smržovce se denně vypilo několik láhví rumu. Aby se flašky nikde nepovalovaly a neviděla je případná kontrola, házely se z okna na protější svah. Přes zimu se jich tam nahromadilo tolik, že jejich vrácení na jaře stačilo na dalších několik lašek rumu. To je forma ekologie, kterou by dnešní doba mohla závidět. Teda - zálohy na všechny skleněné láhve. O tom, kolik piva se tam vypilo, se nedá ani mluvit. Za všechno mluvil dvůr vydlážděný víčky od piva. A tak Běžecký jednou přišel a povídá: „Nemůžete ten dvůr nějak uklidit?“ „Jenže to nejde,“ odpověděli jsme. Víčka byla zadupaná hluboko do písku. Naprosto udusaná. Snad ani mezi zrnky písku pod víčky neexistovalo volné místo. Nedalo se nic dělat. Jenže Běžecký byl rozený diplomat. Při příchodu generálního ředitele za ním přišel a povídá: „Koukejte, co mi tu ty chlapi provedli. Dozvěděli se, jak moc jste proti pití a celý týden lítali a sháněli víčka od piva. A ty tady zadupali do země.“ Generální ředitel se jen zasmál a odkráčel. On asi o pití v místním závodu věděl, ale Smržovka plnila plán díky elektrické peci a financovala i ostatní provozy. A tak nad tím zavřel oči.

Pomocník taviče

Odmítl jsem práci na výrobě skleněných tyčinek. Chtěl jsem nastoupit do Tavety (výrobná hliníkových odlitků), ale vedení se

to nějak dozvědělo a nabídlo mi práci pomocného taviče. Zrovna totiž onemocněl pomocník taviče ve Vlčanech. Pomocník taviče má za úkol pomáhat s plněním pecí tavnou směsí. Hlavní součástí skla je nepochybně sklářský písek, vápenec, a někdy taky tříděné sklo. Pokud chceme vyrobit barevné sklo, musíme použít příměsí. Spousta příměsí je ovšem jedovatá. Ale v té době se na to nebral tolik zřetel.

ARSEN – Toxický polokovový prvek. Prvek jako takový není zdraví škodlivý. Problém nastává při usazování v těle, kde se přeměňuje na oxid arsenitý. Prvek má jednu pozoruhodnou vlastnost. Pokud se užívá v malých dávkách, člověk z něj zmohutní. Proto ho používali koňští handlíři. Než koně prodali, podali mu malou dávku arsenu ve vodě. Kůň potom vypadal jako dobře stavěný a prodal se za vyšší cenu, až na to, že za nedlouho zemřel. Taky proto se handlíři tak často stěhovali. Ve sklárně jsme proto kolem soudku s arsenem chodili obloukem. Starý mistr se jen usmíval. Vždycky když nás viděl, jen naslinil prst, šáhl do soudku, olízl ho a prohlásil: „Je to fakt arsen!“ Starý mistr, ještě před tím než šel do důchodu, vypadal velice dobře. Všichni jenom říkali, jak si ten důchod užije, ale netrvalo dlouho a zemřel. Přitom jeden soudek by stačil na otrávení celého velkého města a to ho nikdo nehlídal, až po čase se začal uklízet pod zámek.

ZLATO – sklo jménem rubín se barvilo zlatem. Ještě v dávných dobách se při vkládání zlata do pece se musel sejít ředitel a dva další pověřeni jedinci, aby se zlato nekradlo. Ale někdy se na dně pánve srazilo a udělaly se kuličky zlata, velké asi jako sirkové hlavičky. Po použití se pánve vyvezly na dvůr a tam se nechaly, než je odvezli pryč. Vrátní, co tady dělali, měli spoustu volného času, a tak v pracovní době pánve roztloukali. Jeden z nich už měl zlata plnou krabičku od sirek. Vedení se to ale nějak dozvědělo a pánve se začaly speciálně likvidovat. Navíc se zdokonalil

způsob vkládání do pece. Zlato se nejdřív rozpustilo v kyselině a až poté se vpravilo do pece. Ale i tak se někdy srazilo.

BORAX – minerál přidávaný do skla a hlavně do smaltovaného nádobí.

SODA – pro vytvoření sodnovápenatého skla, z něhož jsou okenní tabule a další čiré sklo.

URAN – přidáním malého množství uranu se sklo zbarvilo do žluta až zelena. Sklo potom vydávalo malé množství radioaktivity ale v takové míře, že to člověku nic neudělalo.

SELEN – barvil sklo na takovou prapodivnou hnědou barvu. Na tom se sklárny hrozně nabalíkovaly, protože ten samý odstín hnědožluté barvy mají i karneoly, tedy polodrahokamy. Sklárny z toho vyráběly nějaké modlitební korále, nebo tak něco, pro muslimské země Blízkého východu.

SUŘÍK – kdysi s ním natírali podhladinovou část lodi. Jako jediná vydržela v mořské vodě.

OLOVO – přidáním olova do skla se zvyšuje jeho tvrdost a při broušení to hází barevné odlesky.

KOBALT – na modré sklo.

MANGAN – naopak na odbarvení skla se používá tato příměs. Sklo tím získá typicky hnědou barvu. I když je toxicita selenem vzácná, upozorňovali nás, že pokud náš pot bude cítit po česneku, tak musíme přestat pracovat a jít se nechat vyšetřit.

NIKL – modré, fialové až černé sklo.

MĚĎ – zelené sklo.

NEODYM – na jemné odstíny, od fialové přes vínovou po šedou. Zajímavostí při barvení neodymem jsou různé barevné odstíny při různých světelných podmínkách.

TOPOL – i když není příměsí, jeho použití je důležité. Topol roste na písku a ten do sebe natáhne. Pak se uřízne z kmene kolo a používá se jako jemná bruska.

Samozřejmě každá sklárna měla svoje vlastní recepty na barvení skla. Které se týkali nejenom přísad ale také jejich hmotností.

Sklo, s označením český křišťál, se proslavilo ve světě, tři čtvrtiny se vyvážely do SSSR. V českých sklárnách se ovšem vyráběly zakázky pro celý svět. Devadesát procent výroby šlo na export.

Největším odběratelem lustrů z Kamenického Šenova byl Írán. Významnou se stala taky výzdoba Mekky. U ní se musel s Araby probrat každý detail lustrů. Byly to vždycky originální kusy, žádná sériová výroba. Zároveň šla všechna sklářská výroba v rychlosti přebudovat na těžký průmysl. To samozřejmě pro případ války.

Směna nám začínala v době, kdy ostatní končily, a to od jedné odpoledne do pěti ráno. Někdy to bylo docela náročné, a to hlavně proto, aby se člověk nespletl a nesmíchal špatné suroviny nebo nespletl, co do jaké pánve patří. Předchozí pomocník taviče, ten, za kterého jsem zaskakoval, svoji práci neplnil tak, jak se má. Po naplnění peci směsí nastávala hluchá doba, než se směs pořádně roztavila. To trvalo asi hodinu až dvě a pomocník taviče se vždycky vožral a stal se nepoužitelným. Hlavní tavič tak musel všechnu práci odříít sám a nechat pomocníka vychrápat.

I když to nebyla špatná práce, hledal jsem si jinou. Stejně mě tu měli jen na záskok. Ke konci jeho nemocenské za mnou původní pomocník přišel a řekl: „Jestli tady zůstaneš, tak mě vyhoděj.“ Tak si říkám - co mu budu brát práci pod rukama - a šel jsem do Liazu.

Kuře na soli

Jeden řidič, který vozil nějaké suroviny nebo tak, se nás jednou zeptal:

„Nechtěli byste přivést kuřata? Deset korun za kus. Nebojte se, nic jim není, jen se občas stane v drůbežárně nějaká chyba jako natržená kůže a tak. Tyhle kuřata potom prodávají pod cenou.“

No, kdo by to nebral, že? Ale pak nastala zásadní otázka: Jak ty kuřata upéct? Někdo to zkoušel na ohni, ale tenhle způsob přípravy mě s Kabátem už v mládí vyléčil. Najednou někoho napadlo použít temperovací pece. Tady se teplota udržovala na šesti stech padesáti stupních, dostatečná teplota pro vaření. Šlo to, ale něco tomu chybělo. Rozhodujícím vylepšením se ukázalo být nasypání soli pod kuřata. Sůl tvořila příměs do skla. Pokud měli nedostatek průmyslové soli ve skladech, vyrovnali ztrátu přihozením pytle se solí kuchyňskou. Po zjištění, že se na soli dá kuře připravovat, jsme ty pytle schovávali. Recept na přípravu byl jednoduchý. Kuchyňská sůl se rovnoměrně položila na dno temperovací pece. V té vysoké teplotě sůl zárem zrůžověla. Tenhle okamžik nám signalizoval správnou chvíli na vložení kuřat. Pak už jen stačilo počkat, až se kůže na kuřeti upeče. A vyndat. A tak se připravuje nejlepší kuře na světě. Kluci v práci takhle zkoušeli péct všechno maso. I buřty, párky, všechno šlo. Ale v domácích podmínkách to nejde realizovat.

Po přechodu ze svítiplynu na zemní plyn jsme zkoušeli taky péct kuřata v temperovacích pecích, ale najednou se to nedalo žrát. Nejdřív jsme si mysleli, že je to nějaká zkažená várka. Až později jsme přišli na to, že tu odporou chuť dělá zemní plyn.

Liaz

LIAZ (Liberecké automobilové závody) byl obří areál, kde se vyrábělo všechno možné. V Jablonci se vyráběly motory do nákladňáků. V ostatních provozech se dělaly třeba trolejbusy nebo kastle autobusů Karosa. Hlavně se tu ale vyráběly nákladní vozy. Za hodinu sjelo z výrobní linky osmdesát motorů.

(V roce 1951 se tu začaly vyrábět první nákladní automobily s označením Škoda 706 R. Liaz ještě spadal pod Škodovku. Následovaly řady RT, MT, 100, 200, 300, Xena a Fox.) V době největší slávy LIAZ zaměstnával osmnáct tisíc zaměstnanců, samozřejmě ve všech provozovnách. Podnik vyrobil 13 600 užitkových vozů ročně.

V areálu Liazu se nacházelo mnoho výrobních hal a ty se samozřejmě musely vytápět. Pro ten účel tu vybudovali kotelnu, ve které mě přijali na práci údržbáře. Kotelna, jak se jí říkalo, byla normální teplárna, která je v každém větším městě. Základem vytápění byla taková bedna, ve které byly umístěny čtyři hořáky. Nad hořáky vedly horkovodní trubky, ve kterých proudila voda a přeměňovala se na páru. Kouř z hořáků potom šel dolů, nikoliv nahoru, a to proto, že byl ještě moc horký a jeho teplota se dá využít. Při průchodu kouře dolů ohříval ekonomizéry, což byly trubky menšího průměru postaveného kolmo ke směru procházejícího kouře. Ekonomizér sloužily předhřevu vody, která se ohřívala přímo nad plamenem. Už ochlazený kouř zhruba na sto sedmdesát stupňů pak šel do komína, který se při nižší teplotě rosil. Před komínem byl uložený ventilátor o průměru jeden metr. Jeho otáčky se blížily čtrnácti stům za minutu. Obsluha mohla regulovat tah pomocí průduchů. Pokud se ventilátor pustil na plný výkon, člověka to dokázalo přicucnout.

Dělat tu údržbáře nebyla špatná práce. Její náplň sestávala z udržování kotle na mazut v chodu. Spalováním mazutu se ohřívala voda, která se přeměňovala na páru, pod tlakem osmnáct megapascalů a teplotou pět set padesát až šest set stupňů. Tahle voda potom vytápěla celé město. Stálo tu pět kotlů na páru. Čtyři pětadvacítky a jedna padesátka. Pětadvacítka dokázala vyrobit za hodinu vodu z dvaceti pěti kubíků vody, padesátka z padesáti. V kotelně dělalo asi sedm lidí. Tři topiči, dva vodaři,

údržbář a mazutář. Topiči měli na starost hlídat tlak vody a páry. Kontrolovali teplotu, zvyšovali a ubírali výkon větším či menším spalováním mazutu. A vůbec se starali o čistý chod kotle. Vodařova práce spočívala v kontrole vody před vpuštěním do kotle. Vždycky nabral vzorek, do kterého kápnul mordou kapalinu. Pokud se kapalina zbarvila do červena, znamenalo to moc vápníku, který usazuje v trubkách. Pak nechal vodu procházet buď přes aktivní uhlí (dokáže absorbovat mnoho látek, díky svému pórovitému povrchu), přes písek nebo přes koule z pryskyřice. Práce mazutáře byla starat se o mazutárnu. Stáli tu dvě nádrže na 20 000 litrů mazutu. Když v jedné začal mazut docházet tak musel dva dny předem předehřívát druhou nádrž. Taky se staral o mazutová čerpadla. Údržbář měl na práci ucpávat netěsnosti a starat se o to, aby nedocházelo k úniku vody ze systému. Taky musel kontrolovat a mazat čerpadla, a že jich tam bylo. Před odstávkou se musely utěsnit díry třeba v pěti místech na metru. Jinak to byla dobrá práce, každý den něco jiného. Našly se dny, kdy práce nebyla, ale i dny, kdy se člověk nezastavil a jen se klepal, kdy už skončí směna.

A jak se vůbec taková kotelna rozjíždí? No, to je nejdřív potřeba kotel i všechny jeho části naplnit vodou. Na přístrojích v kotelně musí ukazovat vodoznak na nejnižší mez, kam až se musí voda naplnit. Pak přijde na řadu první hořák, který zatím ještě jede na plyn, až pak se spustí druhý a třetí. Hořáky jedou na plyn tak dlouho, dokud se mazut neohřeje na teplotu, kdy teče skoro jako normální voda, většinou je to tak sto dvacet až sto padesát stupňů. V tomhle okamžiku je možné přepnout hořáky z plynu na mazut. Dřív se ještě používala na rozjezd nafta, od toho se ale upustilo. V hořácích jsou dírky o průměru 2 milimetry. To by člověk nevěřil, kolik mazutu proteče za chvíli takovými malými dírkami. Jednou se stalo, že potrubí z mazutové nádrže k hořákům prosakovalo, ale protože je v něm obrovský

tlak, za chvíli se mazut nacházel všude. Tu spoušť jsme uklízeli skoro do konce směny.

Výroba

Krátce jsem taky v Liazu dělal ve výrobě. To bylo o odstávce kotelny, v létě. Spousta lidí si vybrala dovolenou. Tak museli jít dva od nás na záskok. Řekl jsem si, no tak si taky vyzkouším něco nového. V té době se v Liazu vyráběly řady RT, MT a 100. Do nich se montovaly základní tři typy motorů. S turbem, bez turba a s mezichladičem. Ze začátku na tu práci nemohli nikoho sehnat a tak začali slibovat různé benefity, například dorovnání mzdy, pokud bychom si málo vydělali, a tak podobně. A tak jdu já a kolega Štěpánek. Měli jsme dělat ranní a odpolední. Mně se hodila ranní a jemu odpolední. Na směnu nás přijali hned v pondělí. Provozák tam se mnou chodil po halách, aby mi to tam ukázal. Původně si mě vyžádali na vrtávání ojnic. Stála tam taková kombinovaná vrtačka, speciální na ty rozměry. Vrtáky šly ještě přes takovej přípravek, takže se tam nedalo nic vyřadit. Ale ten kluk, co tam dělal před dovolenou, tak nadělal do zásoby. Takovej úderník. A provozák začal hned lamentovat, že pro mě nemá práci. „Tak já se vrátím zpátky,“ povídám mu. „To ne, my jsme si Vás vyžádali a tak Vás nemůžeme vrátit.“ Prošel se mnou celou provozovnou, všemi halami a hledal mi, co budu dělat. A já si prohlídl celou výrobu motoru od začátku až do konce. První na řadu šly litinové bloky motoru. Bloky někdy nechali i rok odstát, protože litina pořád pracuje. Je to podobné jako u betonu. Vstříkovací čerpadla, turbodmychadla a další věci vozili odjinud. Další komponenty jako sací a výfukové potrubí si v jabloneckém Liazu vyráběli sami.

Já bych se chtěl zastavit u řady 100. Tahle řada se vyvíjela od 60. let a stala se etalonem celé automobilky a všechno v ní

bylo zmodernizováno. Kabina, rám, motory i nápravy. 110 měly sklopnou kabinu, aby se dalo líp přistupovat k motoru. Modelů té řady je nespočet, s různými modifikacemi, od počtu hnaných a nehnaných náprav, přes typy korby až po druh plošiny. Na řadě 100 je jedna zajímavost, a to uložení motoru pod kabinou ve sklonu 45°, k tomu ještě posunuté o 85 mm od podélné osy vozidla. To aby zůstalo vyvážené těžiště. Celá řada má motor se šesti za sebou řazenými válci, o obsahu 11.94 litru a výkonu 156 kW, oturbená verze měla 224 kW (některé zdroje uvádí 238kW). Speciální vozy na Dakar měly výkon 257 kW. Hlavy motoru jsou trojdílné, vždycky po dvou válcích a propojený trubičkami. To znamená stejný chladicí okruh. Každá ze tří částí byla odlitek. Ze začátku se montovaly pod hlavy gumové kroužky. Ty velice rychle odcházely a prosakovaly. Pak se přešlo na jiné řešení. Právě trojdílné hlavy motoru se staly charakteristickým poznávacím znakem motorů Liaz. Převodovky se montovaly dva synchronní typy, devíti a desítistupňové od Prahy. Konstrukce vozu sestávala z žebřinového rámu (podobný typ jako ve V3S), tuhých náprav s listovými pružinami. Liaz, jako původně výrobce zemědělských osmitunových nákladňáků, měl základní konfiguraci 4x2. Později se vyráběly i verze 6x2 a na Dakar vyjížděla konstrukce 4x4.

Ještě před tím než motory sjely, se udělaly motorové zkoušky. Na dynamometru se zatížením. Kolikrát to testy neudělalo, tak vyhodili vstřikovací čerpadlo. Pokud se výkon zvedl, pohodili vstřikovací čerpadlo někam za ponk a při úklidu ho vyhodili na smetiště. To byla příležitost pro řidiče liazek. Čerpadlo stačilo v mnohých případech vzít a očistit. Tím ušetřili i mnoho tisíc. Pak ty motory šly na distribuci.

Vedoucí mi nakonec našel práci za nějakého důchodce, co zrovna marodil. Mým úkolem bylo zašroubovávat zátky do bloků motoru, poté co sjely z pásu. Takže moje práce,

když celý podnik jel naplno, byla zašroubovat asi osmdesát zátek. Z každé hodiny jsem tak dělal asi 10 min. A Štěpánek, protože se odpoledne dělalo míň, tak dělal ještě míň.

Dukláci

Byla to speciální skupina lidí, zabývajících se stavbou kotlů v kotelnách. Skupina sestávala z lidí pocházejících z celé republiky. Celý týden pracovali na stavbě a o víkendech se vraceli domů. Na stavbě tady i spali. Každý rok se v kotelně něco podělalo, a tak přijeli. Stavěli tu i kotel padesátku. Ten dokázal za hodinu přetvořit padesát tun vody na páru. Jeden z dukláků s ostatními nechtěl dělat. Byl to samotář. Všechno si dělal sám. Přes různé kladky tahal materiál a nikoho k sobě nepotřeboval. Ostatní dukláci byli každé druhé den nalitý. Protože zrovna v tý době vařily dobré pivo Vratislavice, pili ho. Chlastali už od rána a najednou jim pivo došlo. Protože všichni už měli upito, nemohli si pro něj dojet. Navíc to bylo v sobotu a v kotelně moc lidí nedělalo. A tak přišli za mnou, jestli bych jim pro pivo nemohl dojet. Měli tam takovou modrou multikáru. Mně se ale moc nechtělo. Ta multikára měla hodně za sebou. Stačilo přejet díru a vyskočil kvalt. Pak mi ale došlo, jak toho využít. S touhle multikárou jsem měl dojet pro tři basy piva. Ještě mě upozorňovali, ať nechám puštěný motor, protože měla slabou baterku. S obtížemi jsem dojel tam a zpátky. Dukláci dostali svoje a teď byla řada na mně. Abych svařil traverzy nad garáží, potřeboval jsem elektrody, ale ne obyčejné. Obyčejné totiž při sváření tečou. A já potřeboval speciální s označením JE. Speciálně určené na sváry v jaderných elektrárnách. Ty se ale nedaly sehnat. Jako protislužbu jsem požádal jejich vedoucího právě o tyhle elektrody. Dal mi dva balíky. Zbytek ještě někde mám.

Oni dukláci měli celkově problém s pitím. Jednou měli opravovat korunu na vršku komínu. Je to takové oplechování špičky. Ráno jejich vedoucí rozdával úkoly a povídá: „Kdo dneska pil, tak na komín nepoleze!“ Ale jeden z dukláků na to: „Mně nic není! Já tam půjdu a ještě nahoře udělám stojku!“ Byl to zrovna takovej typ, do kterýho by to člověk neřekl, protože měl dost nadváhu. Ale vylezl tam a stojku udělal. A to jen proto, aby se ukázal.

Nejlepší chvíle ale přišla při dokončení padesátky. Večer najeli kotel. Vůbec nám neřekli, jak se obsluhuje. Nechali nám tam jen dvě tlačítka. Zapnutí a vypnutí kole. A šli chlastat. Celou noc jsme chodili po špičkách, aby se nic nestalo. A duklákům to bylo jedno. Moc dlouhou životnost ale neměli. Kvůli nedodržování pravidel bezpečného sváření umírali na otravu těžkými kovy, a to především kvůli suříku. Tedy oxidu olovnato-olovičitém. Jak už název napovídá, jedná se o dost toxickou látku.

Zimomřivý kluk

Při spouštění kotelny spotřebovávají hořáky spoustu vzduchu. S námi tu pracoval i jeden velice zimomřivý kluk. Všichni si to plně uvědomovali, a tak moji kolegové před jeho příchodem vždycky otevřeli všechny průduchy do kotle. Za několik málo chvil klesla teplota v místnosti víc než venku. Když ten kluk přišel, zaklepal se zimou a běžel ucpat všechny díry azbestovou nití. Ostatní dělali jakoby nic a jeden z nás přišel demonstrativně jen v tričku. Jindy mě zase ten zimomřivec prosil, abych nechal bojler na ohoz. Pro zaměstnance kotelny tady umístili bojler, abychom se mohli po práci osprchovat. Bojler ale napájelo přímo horkovodní potrubí, ve kterém teplota dosahovala dvou set čtyřiceti stupňů. Na chvíli se dal bojler připojit takhle, pak ale začal vařit. Dělali jsme to například při nízké teplotě,

aby se rychle ohřál. Dlouhodobě to ovšem nešlo, zničil by se. „Ale co,“ řekl jsem si. A nechal bojler běžet na ohoz. Pak jsem musel odběhnout jinam a na bojler zapomněl. Bojler se stačil ohřát na maximální teplotu a zimomřivý kluk, aby měl co nejteplejší vodu, šel vždycky první. Najednou slyšíme křik – a potom přiběhl celý rezavý a ještě se z něj kouřilo. V bojleru se vlivem vysoké teploty začala odlepovat rez a zbarvila ho na zrzavo.

Závodníci

Závod Paříž-Dakar se sice začal jezdit v letech 1978-79, čeští závodníci se na něm ale objevili až v roce 1985. Nikoli s Tatrou, jak by si dneska mnozí mysleli, ale s Liazem, typ 100.55 D. Když se naše dva nákladáky objevily poprvé na startovací čáře, všichni se na ně koukali s pochybnostmi. Nikdo si nedokázal představit, že se tady vůbec nákladní vozy vyrábějí a jak se s nimi můžeme vůbec pokoušet o vítězství. Přitom Liaz v té době patřil k nejlepším nákladním vozům v zemích RVHP. I přes mnohé obtíže, hlavně s ohýbajícími se tyčemi řízení, se podařilo jedné liazce obsadit 13. místo. Druhá liazka, s jedním francouzským jezdcem, byla diskvalifikována, protože Francouz odmítl pokračovat v závodu při poruše potrubí z turbodmyhadla do chladiče. I tak ale druhý tým pomáhal hlavnímu při dosažení k vítězství. Teprve za dva roky přijeli z Tatry do Liazu a vyzvídali, jaké jsou podmínky a vůbec všechno okolo závodu. Přijela celá delegace. Několik autobusů plných lidí. Tatra totiž záviděla Liazu jejich výhru a vrtalo jim hlavou, jak se můžou nákladní vozy původně určené pro zemědělství, vůbec umisťovat a oni, výrobci vojenských aut, zatím ani nevyrazili z garáže. Na Dakaru si značka vybuodovala jméno i jen dosažením cíle. V současné době se na Dakaru v kategorii kamionů velice dobře

umist'uje ruský Kamaz, málokdo ale ví, že na výzvědách v Liazu byli i oni.

Tatra se v roce 1986 přeci jen zúčastnila závodu s typem Tatra 815 6x6. Na první závod si vymysleli takový šlapadlo. Bylo připojeno na zadní dvě nápravy a mělo pomoci týmům při zapadnutí do písku nebo bahna. Šlapadlo vypadalo trochu jako spojovací tyč mezi koly u starých lokomotiv. Na startu Tatra budila velký obdiv a po rozjezdu ještě větší. Nikdo zatím neviděl tak rychlou 6x6 konstrukci. Bohužel v předposlední etapě uvízly v bahně a nakonec nebyly klasifikovány, stejně tak Liaz. Už o rok později ale Tatra nasadila nákladák 4x4 a umístila se na druhém místě a Liaz na třetím. Následující rok bylo nasazeno 13 tater. Většina z nich byla třínápravová, ale vítězná měla jen dvě nápravy. V tom roce obsadila Tatra první a Liaz druhé místo. To znamenalo obrovský úspěch. Tatra zvítězila v roce 1998, 1999, 2001 a v letech 2000, 2002, 2003 končí druhá. Liaz se ale začal postupně ztrácet. Zapříčinila to hlavně krize podniku, ale o tom až později.

Proč o tom ale mluvím. Závodníci totiž měli dílnu hned vedle nás. A vždycky po dojetém závodu pořádali grilovačku a nás pozvali taky. Závodníci někdy i na celé měsíce mizeli do zahraničí. Předtím ale na závodních vozech dřeli od úmoru do úmoru, často i přes noc, když něco nestíhali. Tím pádem to potom museli náležitě oslavit. Měli tam takový obří gril. Na něj se vešla strašná spousta masa. Často nás z vedlejší dílny zvali taky. Jednou se jim maso pořád nějak nechtělo propíct, tak kecali a kecali, až tak trochu pozapomněli na pečínku. Toho využil náš černý kocour a obsloužil se. Z každého masa kousek ochutnal, aby zjistil, které je nejlepší a ty, co neokusil, tak pořápal. Závodníci zuřili a všechno maso skončilo v koši.

Vězni v Liazu

Za dob socialismu neměli vězni tak „klidný“ pobyt ve vězení. Cíleně jim vytvářeli práci. Většinou v podnicích, kde měli nedostatek pracovních sil. Tam jim pak obvykle přidělovali práci, kterou nechtěl nikdo dělat. Například čištění litinových odlitků nebo zabrušování karosérií před konečným nástřikem. Vězni zkrátka museli pracovat, a tím splácet svůj dluh společnosti. O to, jak efektivní je jejich práce, se ale už nikdo nezajímal. Cílené vytváření práce nebylo jen výsadou vězňů, ale i jiných rizikových skupin.

Ale zpátky k vězňům. Bylo nařízeno shora, kolik jich který podnik musí zaměstnat. Je to podobné, jako jsou dneska kvóty na ženy v určitých státních podnicích. I do Liazu museli nabrat vězně. Prvním opatřením bylo vybudování vysokého plotu s podhrabovými překážkami a vrcholovými zábranami. Plot se budoval stejně jako ten u věznic. Do práce jsme pak chodili jako do kriminálu. Nejen ploty, ale i různé dveře a brány musely mít vyšší odolnost. Pak už jen stačilo přivést vězně a přidělit jim práci. Záhy se ukázalo, že to nebyl úplně nejlepší nápad. Vězni oproti normálním zaměstnancům dělali asi pětinu práce. Naschvál poškozovali náradí a plýtvali materiálem. K tomu se navíc museli hlídat, aby nevymýšleli nepravosti a dělali aspoň trochu to, co měli. Jednou takhle, když zrovna kopali nějaké základy, jeden vězeň přiběhl a říká:

„Nemohl bys nám koupit černej čaj?“ A hned mi podával peníze.

„No dobře, ale čaj tolik nestojí.“

„Kup čaj za všechno!“

Přišlo mi to sice divné, ale souhlasil jsem. Přinesu čaj odsouzenci a sleduju, co se bude dít. Vězeň vzal všechnen čaj a dal ho do vody. Voda v hrnci se změnila na černou kapalinu, konzistencí podobnou asfaltu. A spolu se svými dvěma kumpány

za okamžik všechno vypili. Reakce na sebe nenechala dlouho čekat. Všichni tři si lehli na zem a spali. Z velké koncentrace čaje si vytvořili silný „magorák“, který jim posloužil jako únik, místo alkoholu nebo drog. Ostatní kluci mi pak říkali, ať to už nedělám, jinak bych mohl mít problémy.

Muklárna, ta je tam dodnes. Pamatuju si, jak jsem se tam jednou také podíval. Pracoval tam jeden kluk, a ten dělal na parovodech různé rozvody. Takže měl od všeho klíče a všude se dostal. Měl k dispozici traktor. Jednou za mnou přišel a povídá: „Já bych potřeboval s něčím pomoci.“ Byla zrovna neděle, nikdo tam nebyl a tak souhlasím. Taky člověk nevěděl, kdy bude potřebovat pomoc. Najednou jsme vjeli do vězení. Já si jen říkám: „Bože, kam to jedem!“ On na to jenom: „Neboj, tady nikdo není.“ (Přitom vězni pomalu mlátili želízkama o mříže.) Ten kluk potřeboval na nějakou fušku hliník a jedině tam byl volně. Hliník je lehkej, ale tam byla tyč asi o průměru 30cm a asi metr dlouhá. Dva jsme to nemohli unést. Dali jsme to na vidlice. Já si jen v duchu říkám: „Teď se nám tu zaklapnout dveře, tak jsme v pasti.“ Člověk by tomu nevěřil, ve vězení jsme byli krást.

Jednou takhle odjíždím z práce a najednou vidím, jak někdo stopuje. Říkám si, že udělám dobrý skutek a vezmu ho. Naneštěstí, nebo spíš našťestí se mi smekla motorka, ale ne tak, abych spadnul na zem. Na nějakého stopaře jsem zapomněl a jel jsem dál. Večer potom v televizi hlásili, že se pár vězňům podařilo utéct z Liazu. Hned jsem si vzpomněl, jak jsem chtěl zastavit stopaři, a problesklo mi hlavou, že jsem tu už nemusel být.

I přes všechna bezpečnostní opatření a nařízení režimu se vězňům podařilo uprchnout. A to skrze topný kanál. Po tomhle průšvihy začalo velké vyšetřování, budování dalších mříží mezi topnými kanály a bůh ví, kde ještě.

Po všech dodatečných opatřeních vězni unikli podruhé. Vypůjčili si autogen, přeřezali mříže a utekli znovu. Vybudování

ochranných opatření stálo víc, než byla cena práce za celou dobu, kdy vězni pracovali.

Kocour

V Liazu se jednou objevil úplně černý kocour. Nikomu nepatřil, a tak u nás už zůstal. Sice byl pořád napolo divoký, ale pohladit se nechal. Teda od lidí z naší směny. Lidi z jiné směny ho vyháněli vždycky, když ho zahlídli. A to z jednoho prostého důvodu. Kradl jídlo. Není se čemu divit, každý živý tvor má hlad. A tak, když nám něco zbylo nebo když smutně koukal, nakrmili jsme ho. Jednou si Živáček nechal na chvíli položené otevřené rybičky na stole a kocour mu je ukradl. Byl to jen okamžik a zmizely. Jindy si zase Pražout přinesl sekanou. Měl ji schovanou v aktovce tak, že se kocour musel dovnitř dostat jen malým otvorem sotva na prostrčení packy. Pražout potom otevřel aktovku, ale sekanou nenašel. Nejdřív nás naštvane vyzýval, abychom mu ji vrátili. Pak najednou kouká - kocour na zemi okusuje nějakou šišku. Sice se mu ji snažil vzít, ale kocour utekl a schoval se neznámo kam.

Jednou se stalo, že kocour spadl do jímký s olejem. Asi ho někdo honil a on tam omylem spadnul. Když jsme ho našli, vypadal jako by se vrátil z pobřeží, kde se převrhnul ropný tanker. Pokoušel si olízat srst, ale vůbec mu to nešlo. Nedalo se nic dělat, museli jsme mu pomoci a odrbat ho kartáčem. Mysleli jsme si, jak nás podrápe a pokouše, a tak jsme si vzali kožené rukavice, ale on nic. Měl dostatečný intelekt na to, aby věděl, že mu chceme pomoci.

Jeden můj kolega přinesl do práce takové krytky na světla a jednu nasadil kocourovi na hlavu. Nejdřív se jí snažil packami shodit a potom couval. Myslel si, že z toho vyleze. Přestal

v okamžiku, kdy zaslechl, jak se mu smějeme. Asi se ta jeho malá kočičí duše urazila.

Měli jsme ho docela rádi, trávil s námi čas v práci a nám to tak líp utíkalo. Ale bohužel skončil špatně. Jednou v zimě se utopil v nádrži s vodou. Našla ho jiná směna a nenapadlo je nic jiného než ho narafičit jako živého na hromadu sněhu, jako že už vyhlíží Henrika. Když přijel Henrik a viděl kocoura, hned na něj zavolal. Kocour většinou šťastně přiběhl a lísal se - ale teď ne. Až když Henrik přišel blíž, pohladil ho a kocour se skácel na bok, došlo mu to. Byl z toho celý špatný. Nakonec mu někde vykopal hrobeček. Dokonce i křížek mu tam udělal.

Nehoda

V kotelně nedocházelo tak často k úrazům, ale i tak se čas od času nějaký stal. Ani já nebyl ušetřen a skončil jsem v nemocnici. Jednou nás takhle s Henrikem poslali opravit podcházející ventil. Ventil se nacházel ve výšce asi čtyř metrů nad zemí. Nejdřív jsme vypustili z roury vodu, jinak bychom s ventilem nemohli pracovat. Konec trubky uzavírala jakási horizontální poklička. Poklička je slabé slovo. Tuhle poklici drželo na svém místě víc než dvacet šroubů širokých jako ruka dospělého chlapa. Povolit šrouby znamenalo vyvinout velkou sílu. A to se mi v té výšce nedařilo dosáhnout. Henrik se na mě zezdola pořád díval, i když mu povídám, ať jde stranou, protože voda v trubce ho může opařit. Zrovna, když jsem ho poslal pro páčidlo na podebrání zámkových přírub, poklička odskočila. Vytryskl gejzír vody všude okolo poklice. Tohle nikdo nečekal, naštěstí jsem nechal na koncích šroubů matice, a tak mě poklice při odskočení nezabila. Na nic jsem nečekal a skočil jsem dolů před vařící vodou. Dopadl jsem na břicho a utíkám pryč. Voda odtekla a ventil jsme opravili. Doma jsem hned nic neřekl a šel

ještě na dvě noční směny. Teprve po té u večere jsem ukázal ženě spáleniny na břicho a pověděl jí, co se mi dneska stalo v práci. Manželka málem omdlela, a i přes moje protesty mě donutila zajet na pohotovost. Tak mi předepsal nějaké masti, které ale moc nezabíraly. Žena mi pak na spáleniny začala přikládat obklady z nastrouhaných syrových brambor, které vytáhly horkost. Doktoři se divili, jak je možné, že po spáleninách nezůstala ani památka. Ale aby si o nás doktoři nemysleli bůhví co, zamlčel jsem skutečnou léčebnou kúru. Nakonec mi pojišťovna vyplatila odškodné. Zajímavý je fakt, že mi vyplatili víc peněz za vypálený obrys řemínku od hodinek, než za celé spálené břicho.

Kuřák

Při práci v kotelně s námi pracoval jeden kuřák, Kvička se jmenoval. Nevím, kolik přesně cigaret denně vykouřil, ale určitě víc než dvě krabičky. Na cigaretách byl závislý víc, než je zdravo. Já neměl rád kouř už od dob, kdy jsme s Kabátem zkusili doutník. Naštěstí kotelna byla dost velká na to, aby se kouř mohl rozptýlit do prostoru, problém nastal, když přišel do velína. V kotelně byly dva velíny. Stačilo, aby do jednoho přišel a všichni museli utéct. Asi kouřil nějakou slámu, ale dým vznikající z cigaret měl hustou a štiplavou konzistenci.

Trvalo to do doby, kdy se chlapi dohodli a schovali mu cigarety. Kvička najednou přiběhl do velína:

„Kde mám cigára? Neviděl tu někdo moje cigára?“

„No, tady nejsou. Zkus se podívat jinde.“

A tak začal běhat po celé kotelně a shánět cigarety. Naneštěstí pro něj to bylo o víkendu, nikdo jiný než my tu nebyl a z nás tam nikdo nekouřil. Kvička za chvíli začal mít abstinenci příznaky. Bylo zajímavé ho pozorovat. Opustit kotelnu nemohl, to by znamenalo vyhazov. Vypadalo to, jako kdyby jednu chvíli upadal

do záchvatu úzkosti a pak se mu pomalu kouřilo z hlavy, jak přemýšlel, kde si sehnat svoji drogu. Nakonec začal ze zoufalství hledat všude možně po kotelně špačky a dokuřoval je. A že jich tam nejen po něm všude bylo, skoro v každé skulině. Stačilo se jen rozhlídnout okolo sebe. S pomocí jiných kuřáků se mu podařilo přežít do rána. Nejednou na něj někdo zavolal: „Ty si hledal cigára? Tak koukej, blbče, kdes je měl!“

A ukázal mu je schovaný za kalendářem. Kvička si hned vzal rovnou dvě do huby a běžel do sprchy, aby tu nikotinovou ztrátu stihl doplnit. To bylo poprvé, kdy jsem viděl někoho kouřit ve sprše.

Jindy mu zase nastříhali do tabáku nehty a on si toho skoro ani nevšiml. Jen při odhazování nedopalku utrousil: „To je ale hnusnej tabák!“

Mačkání skla

Postupem času nám v kotelně začali okrouhávat platy, To už sem tam tak nelíbilo jako dřív. A tak jsem se začal rozhlížet po jiné práci. Potom jsem našel inzerát na mačkání skla. Byla to práce doma. Abych mohl mačkat sklo doma, musel jsem se nejdřív naučit, jak se to dělá, ale to až později. Nejdřív jsem začal shánět vybavení. Jednou z věcí byla nádrž na olej. Všiml jsem si, že podobnou nádrž používali v Liazu na vypumpování chladicí kapaliny ze strojů. Popravdě tu používali dvě nádrže - jednu na vypumpování a druhou na napumpování chladicí kapaliny. Ta by se mi hodila. Měl jsem štěstí, v té době ji zrovna vyhazovali, protože dostali novou, přímo přizpůsobenou k tomuhle účelu. Stará nádrž jen tak ležela venku na skládce. No, vyhlídnutou jsem ji sice měl, tím ale problém teprve začal. Nejdřív mi musel správce skládky napsat, že to není odpad potřebný pro podnik. Potom za náměstkem pro další podpis. Za referentem pro prodej

nepotřebného majetku. Na finanční oddělení. Na vrátnici a znova na skládku. To bylo papírování, skoro mi přišlo, že to do konce života nestihnu.

Ten samý proces mě čekal zase znova při převozu sudů, pro které jsem si musel dojet do skladu paliv a maziv. Tam měli spousta sajrajtu, jako třeba trichlor (rozpouštědlo). Vždycky když jsem tam přišel, tak mi to tam nalili. Vždycky jen správce skladu řekl: „Počkej, já ti tam něco dám.“

Na vrátnici, kde sudy kontrolovali, mi to ani nechtěli vzít. Spousta toho, co mi tam dali, ani nechtěla hořet, ale spálil jsem to všechno.

Okolo Liazu se dala sehnat spousta věcí, například při předělávce výrobní haly vyhodili ventilátor. Ten mi záhy patřil taky. V té době to fungovalo asi podobně jako dneska s granty z EU. Při jakékoliv předělávce nebo opravě se vyhodilo skoro všechno, i to co fungovalo a potom se to pracně shánělo a kupovalo za několikrát dražší cenu. Jednou tam přišel chlap s tím, že by potřeboval cihly určené k vyzdívce pecí. Tak mu někdo za flašku alkoholu dal celou paletu. Skoro se nemohl rozjet s tak těžce naloženým vozem. Dělníkům, kteří měli zdít pec, tonevadilo, naopak měli radost. „Kdyby se ztratily dvě třetiny, tak by nám to nevadilo, my jsme placený od materiálu, který zpracujeme.“

Já potřeboval pozinkovaný plech. Ten jim zrovna přivezli a jeden chlap, co tam dělal, mi pro něj došel a přinesl asi dvojnásobek toho, co jsem potřeboval a zadarmo. Ten plech je dodnes součástí střechy na mém domě. A to samé plýtvání a přerozdělování fungovalo i v ostatních podnicích. Do libereckých skláren přišel inženýr a ten dal normu, kolik se muselo proinvestovat za měsíc. Stálo tam čerpadlo, dalo se lehce opravit, ale muselo pryč. „Ono koneckonců nezáleží na tom,

co si člověk odnese, protože jinak by se to stejně časem buď vyhodilo, nebo by si to odnesl někdo jiný.“

Další věc nutná k domácímu mačkání skla je kompresor na vhánění vzduchu do pece. Nejdřív mi někdo dohodil vývěvu z fekálního vozu. Spousta lidí si myslí, že ve fekálu je nějaké čerpadlo, přes které prochází fekálie, je to ale jinak. V těchhle vozech je vývěva, což je vlastně čerpadlo na plyn. Vývěvou se v nádrži vytvoří vakuum. A nejdou přes něj žádné fekálie. Vakuum poté vytáhne podtlakem splašky z žumpy. Ovšem ten chlap mi sehnal z fekálního kompresoru jen rotor. Ten byl obří, měl jsem ho v garáži roky, ale nikdy jsem ho nedal dohromady. Potom jsem si sehnal turbodmychadlo z Liazu. Měl jsem v plánu ho připojit na elektromotor a tím vhánět vzduch do pece. Nakonec jeden zemědělec sehnal kompresor na používaný při dojení krav a ten byl nezníčitelný. Samotná pec se skládala z kostry, vyplněné žáruvzdornými cihlami a dál z kompresoru, který vháněl do pece vzduch. Dalšími částmi jsou olejové nádrže, jedna pohotovostní a druhá přepouštěcí a ventil pro přepouštění vzduchu.

Potom jsem se asi dva měsíce zaučoval a pak už přišla práce doma. Práce se nezdála být těžká, v porovnání s jinými, kterými jsem už prošel. Nejdřív přijela Avie s hromadou tyčí. Zhruba to vážilo tak tři tuny. Práce spočívala v mačkání ozdobných ověsů na lustry. Ve spodní části pece se mísil olej se vzduchem a na vrchu se tavilo sklo. Pak se změnilo palivo z oleje na plyn. Mohlo se jet i půl na půl. Vždycky jednou za tři měsíce přijelo zásobování s tyčemi. Ty jsem následně roztavil a pak mačkal kleštěmi do požadovaného tvaru. Sklo se poté položilo na chvíli na písek. A po částečném vychladnutí se vložilo do šamotových nádob. Pro stálé temperování se nádoby nacházely přímo u pece. Protože to byla práce doma, člověk si mohl rozvrhnout, kdy a co bude dělat, což mi vyhovovalo.

Socialistické zdravotnictví a sport

Zdravotnictví bylo jednodušší, skromnější. Muselo být. Nejmodernější přístroje nebyly většinou k dispozici. Výjimku měli pohlaváři, kteří měli k dispozici vlastní zdravotnická zařízení se špičkovým vybavením. Dneska sice máme nejmodernější přístroje, ale mnoho lidí se k nim stejně nedostane a radši nás posílají za speciální léčbou do zahraničí z důvodu pojišťovenských her. I když musím uznat, že dneska se zdravotní péče v mnohém zlepšila. Zdokonalily se postupy při vyšetřeních a přibýly nové metody léčby.

Minulý režim se snažil dbát na prevenci, prodělaná očkování se dokonce zapisovala do občanky. Dneska se někteří aktivisti bouří proti preventivnímu očkování. Výmluvný je příběh nejmenované matky, která brojila proti preventivnímu očkování proti černému kašli, a dokonce založila iniciativu, ze které odstoupila poté, co se její děti nakazily právě černým kašlem. Ale iniciativa běží dodnes a má spoustu aktivních členů. Dokonce si nechávají vypracovávat studie, jestli nezpůsobují vakcíny autismus a podobné blbosti. Taky se dneska ve spoustě zdravotnických zařízení dává přednost cizincům, protože platí na ruku.

Samostatnou kapitolou českého zdravotnictví byla porodní péče. Minulý režim chtěl zvýšit porodnost. Přišlo se na to, že porodnost je v pořádku, ale je tu velice mnoho novorozeneckých úmrtí. A tak se k tomu problému přistoupilo ryze vědecky. Doktoři se snažili podchytit všechno, co by mohlo ohrozit život dítěte. Zpočátku se zdála opatření jako kojení s rouškou a styk dítěte s matkou jen při kojení jako zbytečná. Ale novorozenecká úmrtnost klesla. Po čase se podmínky v porodnicích zmírnily a po převratu přišla velká novinka - k porodu mohl i otec. Zjistilo se, že dítě musí přijít do styku s bakteriemi co nejdřív. Stejně tak se znovu prokázalo, že je pro

dítě vhodnější mateřské mléko než sunar, i když se dřív doporučoval opak. Podle mně je lepší zpočátku pořádná kontrola a postupně slevovat z nároků. Všechna dřívější opatření se dělala kvůli obavám z infekcí. Což se později ukázalo jako nesmysl. Socialistický režim ale každopádně se zvýšením porodnosti uspěl, mimo jiné i díky nejdelší mateřské dovolené na světě. (Aspoň pokud je mi známo.) Je to vymoženost, která neměla a nemá nikde na Západě ani jinde obdoby.

Problém byl s potraty. Dlouho to fungovalo tak, že se sešla speciální potratová komise a přesvědčovala ženu, aby od potratu ustoupila. Pokud se jí to nepovedlo, často žádost o potrat zamítla. Všechno se ale časem rozvolnilo a komise byly zrušeny. Na druhou stranu režim masivně investoval do mladých rodin. Fungovaly bezúročné novomanželské půjčky a další finanční zvýhodnění. Někdy se i novým rodinám přidělil obecní byt.

Režim se snažil navázat na tradici Sokola jako nástroje udržení lidí ve formě pro případ války. Sport byl hodně rozšířený, a dotovaný, aby na něj dosáhly všechny sociální vrstvy. Většina vrcholových sportovců musela projít Svazarmem. Svaz pro spolupráci s armádou, jak už z názvu vyplývá, měl původně účel jako předvojenský výcvik. Pod jeho záštitou byly například všechny bojové sporty. Spousta mladých lidí ve Svazarmu měla jako motivaci lepší vojnu a možnost dostat se aspoň trochu ven (myšleno na Západ) při různých mistrovstvích. Postupem času přibývaly další volnočasové aktivity jako motorismus, létání, potápění. Stát se zaměřil na to, aby měl mladé lidi pod kontrolou. Každý stát by se měl starat o svoji mládež, učit je co znamenají národní symboly a proč slavíme různé svátky. Ale neměl by je vychovávat politicky.

I přes všechny sportovní akce a osvětu existoval problém s obezitou. Sice jely různé kampaně typu: jezte vajíčka, nejezte vajíčka, pijte mléko, jezte zelí. Ale to většinou souviselo s tím,

že mnohdy se prostě vyprodukoval něčeho přebytek a reklama se to snažila udat. A účinek byl stejný, jako když dneska s něčím přelomovým přijdou američtí nebo britští vědci. Nikdo tomu nevěřil a většina to ignorovala.

První máje

Jeden z nejdůležitějších svátků socialismu. První máj, svátek práce. Režim organizoval prvomájové průvody. A to za každého počasí, ať padal déšť, sníh nebo radioaktivní spad. Pokaždé přijeli různí pohlaváři, ať čeští nebo ruští a pronášeli projevy k lidu. Aby režim nalákal co nejvíc lidí, obchody byly obvykle zásobeny různým nedostatkovým zbožím.

To se mě ale netýkalo. Ještě zamlada v Albrechticích jsme s Kabátem nikdy nešli do průvodu. A to mi jednou dokonce přidělili funkci vlajkonoše. Já ale rudou vlajku po cestě domů zahodil a druhý den se na shromáždění vůbec neobjevil. Akorát jsme z dálky pozorovali plahočící se průvod. O poznání jiné oslavy Prvního máje mi ukázala vojna. Kdo chtěl, tak dostal vycházku. Ale já šel až druhý rok. Asi si mysleli, že půjdeme do průvodu. A tak jsme šli, ale nenapadlo nás, že všechny obchody i hospody budou mít zavřeno. Naše pouť tak skončila v parku, kde jsme čekali na oběd. Najednou okolo nás prošel generál. To jsme se pakovali, aby na nás neposlal hlídku.

Před Prvním májem v Josefáči přišla nabídka na brigádu. Před třemi měsíci jsem zrovna nastoupil. Jednalo se o pomoc při stříkání hutě. Nabízeli za to docela dost. Ale nikdo se na to moc nehrnul. Tenhle stav nenastával často. Většinou se dobře placené brigády hned někdo ujal. I když to vypadalo podezřele, vzal jsem to. To mi ale nikdo neřekl, co mě čeká. Všichni se jen usmívali. Malíř měl tlakovou nádobu s bílou barvou. U ní byla taková pumpička. A já musel pumpovat. Údržbář vždycky jenom

houknul, že má nízký tlak a já přidal. Nebo chtěl přenést bombu. Skoro okamžitě si pocákal brejle, takže nic neviděl. Barvil tedy naslepo. Okno - neokno. Všechno se záhy zbarvilo bíle. Do toho začalo pršet. A veškerá barva stejkala. Zrovna v tu chvíli přijel vlak a vystoupili lidi, kteří se nám hned začali smát. Nastříkala se však jen strana, ze které šlo na hut' vidět. Na druhé straně padala omítka a nikoho to nezajímalo. Prostě hurá akce.

V Liazu se před Prvním májem srotila komise. Ta kontrolovala uklizenost pracovišť a podobné blbosti. I nás v kotelně uháněli. Celej rok jim ten bordel nevadil a najednou chtěli mít všude čisto. No, tak jsme to trochu pošolichali a šli od toho. Druhý den napadlo dvacet centimetrů sněhu. A z nějaké kontroly sešlo. Spousta lidí svátek práce vůbec neřešila. V Albrechticích žili postarší manželé smíření se životem. Ti každý rok vyvěšovali rudou vlajku. Když se na ni člověk pořádně zadíval, mohl zahlídnout stopy po odpáraném hákovém kříži. Roky ji tam vyvěšovali a nikdo nic nenamítal.

Část V

Revoluce pohledem dělníka

Nejdřív přišly jakési náznaky revoluce. V kotelně se mnou dělal jeden cápek. Dostal se sem skoro náhodou. Jeho žena si nepřála, aby nastoupil k policii. A já se s ním na to téma začal bavit. Pověděl mi pozoruhodné věci. Prý chtěl nastoupit do nově vznikající policejní jednotky pro potlačování demonstrací. Jejich hlavní výbavou se měly stát štíty, obušky a slzný plyn. Záda jim měla krýt vodní děla. Pro obyčejné lidi to znělo jak z jiné planety. Nedokázali jsme si představit nic jako demonstrace. Možná tak z televize, když ukazovali nepokoje na Západě, a to oni ukazovali rádi. Tohle mi říkal půl roku před převratem.

Převrat začal, jak jinak, v Praze. Až potom se rozšířil do zbytku republiky, včetně Slovenska. Komunističtí politici posléze velice rychle našli do nových stran a tvářili se jako demokrati. Federativní republika se rozpadla na ČR a SR. Vzápětí následovaly kroky patřící ke každé změně režimu. Bourání pomníků a soch. Přejmenovávání ulic. Nalézání nových hrdinů. Osobně si myslím, že pomníky nepřátel by se měly zachovávat pro další generace. A naopak - ulice by neměly nést jména nedávných hrdinů. Není nad názvy jako U Lípy nebo Široká. A když už jméno, tak po nějaké aspoň dvě stě let mrtvé osobnosti, nad jejímž přínosem se dokážeme všichni shodnout. Tyhle kroky mají všechny revoluce společné. A sametová nebyla jiná.

Nastala doba svobody. Ze začátku si to aspoň všichni mysleli. Zanedlouho ale část národa poznala pravou podstatu věci. Synonymem pro svobodu je chaos. Ryzí svoboda nemůže nikdy fungovat. Znamenalo by to například beztrestně někoho zabít. Po revoluci se děla spousta nemorálních věcí, u nichž nemůže být pochyb o trestním jednání, a nikdo za ně trest nedostal. Jak to vyjádřil jeden z pamětníků: „Demokracie je nejdřív anarchie a postupem času se změnil v totalitu.“

A tak zase musel někdo přijít se základním balíkem zákon, které svobodu začaly omezovat. Nové zákony byly nutné hlavně v oblasti podnikání. Lidi se naučili nové pojmy jako DPH a podobně. I když tehdejší premiér odvedl kus práce, dala by se odvést líp. Ale na jeho obhajobu: Nikdo tenkrát nevěděl, jak se taková obnova kapitalismu zavádí, co obnáší a už vůbec si nikdo nedokázal představit důsledky. Byli jsme všichni jako ovce. Roky chránění nepropustnou bariérou před kapitalistickými vlky - a najednou náraz do betonové zdi. Nechaní na pospas víru kapitalismu.

Tehdejší politici si mysleli, že budou jen vybírat daně a veškerá zodpovědnost bude na bedrech podnikatelů. A tak začala privatizace. Šla ve dvou vlnách. Malá a velká. První privatizace, tedy malá, znamenala převod malých podniků pod nové soukromé vlastníky. Jednalo se hlavně o různé obchody a jiné drobné podniky. Zatímco účastníci první vlny museli všechno do koruny splatit, v druhé vlně nastal bordel.

Uskutečnila se totiž velká privatizace, kde se pod cenou nabízely státní podniky. Banky tenkrát půjčovaly horentní sumy peněz bez prověření, že nový vlastník bude mít na splácení. Stačilo, aby ručil čímkoliv a vymyslel si cenu majetku, kterým ručil. Na nějaké zákony nikdo nebral ohled.

Objevil se i koncept kupónové privatizace. Zkráceně - šlo o možnost, jak si obyčejný člověk mohl levně pořídit určitý podíl

ve státě vlastněné firmě. Zdálo by se, že konečně přišla ta doba, kdy o sobě budeme sami rozhodovat. Ale skončilo to akorát zkrachovalými továrnami a podniky. Konkurenceschopné značky byly ve velmi krátkém čase zlikvidovány nebo prodány a vytunelovány. Mimo jiné, i tímhle se nám uzavřely trhy na Východ, kam se okamžitě nahrnuly západní firmy, většinou nadnárodní korporace. Takže, ve stručnosti, kupónová privatizace se, s odstupem času, dá přirovnat k sázce do loterie nebo nazvat řízeným krachem.

Můj osobní názor je: Jakmile je drahá pracovní síla, přesune se výroba jinam. Proto by měl stát některé strategické podniky vlastnit. Neměl by prodávat svoje zdroje vody ani surovin. A prodávat výdělečné podniky je nesmysl. Peníze se dají vždycky vytisknout, přírodní zdroje ne. Pro samostatnost státu jsou důležité tři pilíře. Energetická produkce, potravinová soběstačnost a zbrojní výroba.

Ačkoliv naše výrobky ztratily východní odběratele, vznikla tu nová pracovní místa v podobě služeb. Takřka ihned po revoluci si mnozí, kteří měli rodiny v zahraničí nebo uměli jazyk, založili různé cestovky. Na dálnici do Rakouska se začaly tvořit kolony. Ale protože valuty byly pořád na příděl a přidělená částka nebyla vysoká, jezdilo se takzvaně na čumendu, na jeden nebo dva dny. Proto si v Rakousku mnoho obchodníků začalo vyvěšovat cedule v češtině: „Češi, nekrad'te!“ Lidi zaplatili cestu autobusem, a aby co nejvíc ušetřili, usmažili si na cestu řízky. Tohle se dělo i před revolucí, když se někteří šťastlivci dostali k Černému moři, ale až po ní se nám za to na Západě smáli.

Další odvětví, kterému se dařilo, byl stavební průmysl. Dokonce vznikl nový stavební sloh, takzvané podnikatelské baroko, které je k vidění dodnes. Tenhle svérázný styl byl kombinací všemožných líbivých prvků, smíchaných dohromady. Kdo na to měl, mohl si postavit takřka cokoli.

Lidé se v té době řadili do dvou táborů. První tábor tvořili vesměs starší lidé. Ti k nové situaci přistupovali s odstupem. Mnohé čekalo propuštění v práci. Většina lidí nemá podnikatelského ducha. A je lepší, když je někdo hlídá, a oni se tak se nemůžou dostat do dluhů. Zvykli si žít v socialismu a bylo pro ně těžké se přeorientovat na nový svět. Postupem času se mnozí museli učit anglicky. Dodělávat si chybějící vzdělání. Naučit se aspoň základní ovládání počítače. Neměli čas řešit zbytečnosti. Byli rádi, že jsou rádi.

Druhá skupina sestávala z mladých natěšených lidí. Ti si naplno užívali nový režim a využívali nových možností, které se jim otevřely. Mnozí začali podnikat. Lehce se učili angličtinu. Chodili na koncerty slavných zpěváků, kteří sem před revolucí nemohli. Užívali si dobu, protože byli mladí.

Ačkoli doba pokročila a tyhle takřka bezvýznamné milníky české historie mizí v čase, je dobré je znát.

Krátce po revoluci jsem se zakecal s jedním dědkem, který přijel na chatu nedaleko odtud. I já viděl jen to dobré, ale on mi na to řekl: „Jen si nemyslete, ve čtyřicátém osmém si udělali revoluci dělníci a měli se dobře dělníci. Teď si ji udělala inteligence, bude se mít dobře inteligence.“

Dědek zkrátka věděl svoje.

Návrat ke kotli

Po revoluci už nebylo tolik práce, to znamenalo i pokles zisků. A začalo se propouštět. Nejdřív přišli na řadu ti nejvzdálenější domácí dělníci, postupem času i ti, co byli blíž. Firma se tak snažila zmenšit transakční náklady a zároveň snížit a zpomalit počet propuštěných lidí, jinak by ji to rychle zruinovalo. Zároveň taky začala snižovat platy. Zmenšení platu se mi ale nelíbilo, a tak jsem odešel do Fertiosu.

Krátce po převratu byl můj odchod do Fertiosu chybou. Měl jsem počkat, až mě vyhodí. Takhle mi nemuseli vyplácet odstupné a zároveň se zbavili pracovníka, kterého by museli stejně vyhodit. Ale jak mi jeden známý řekl, mě by tak rychle nepropustili, bydlel jsem totiž docela blízko a vyhodili by mě tak jako jednoho z posledních. Ale to by trvalo možná i půl roku a stejně by mi nevypláceli prostoje (*přechodná neplánovaná překážka v práci na straně zaměstnavatele, která způsobuje, že zaměstnanec nemůže konat druh práce podle své pracovní smlouvy*). Tohle byl prostoj z důvodu nedostatku práce. Nicméně do Fertiosu pořád přijímali, a tak jsem nastoupil. Dlouho mi ale tahle práce nevydržela a zanedlouho začalo opět propouštění. Mě propustili ve zkušební době bez udání důvodu. Moje další kroky pak směřovaly do výzkumáku (Výzkumný ústav pro výrobu skla). Ani tam jsem nepobyl bůhvíjak dlouho. Výzkumák nakonec taky koupila Fertios. A všechny nově nabyté pracovníky nutila podepsat nové smlouvy, a to ze dvou důvodů: Za prvé - všichni by měli tříměsíční zkušební dobu, a za druhé - nová smlouva měnila podmínky, a to hlavně platové. Vedení Preciosy to ale dělalo chytře. Každého zaměstnance si pozvali zvlášť do kanceláře a tam, jen tak mimochodem, chtěli podepsat novou pracovní smlouvu. To už jsem ale věděl, co mám dělat, a i když mi mnohokrát nabízeli výpověď dohodou, nepřistoupil jsem na to. Čekal jsem, až mě propustí a vyplatí mi odstupné. Zkoušeli na mě různé figle, třeba přišel vedoucí a začal hořekovat, že neví, co by se mnou bylo, kdyby se mi něco stalo. Dokonce mě posílali do jiného provozu s tím, že ho Fertios co nevidět převezme. Řekl jsem si: „No co, pojedu se tam podívat a uvidím.“

Přišel jsem tam k vedoucímu do kanceláře a on najednou povídá: „My se známe z Torteku.“

To už jsem si taky vzpomněl. S tímhle klukem jsem chodil do školy, on o několik tříd nade mnou. Po krátkém rozhovoru mi

řekl: „Já bych tě hned přijmul, ale počítej s tím, že tu budeš dělat všechno možný, nejenom sklo.“ Vedoucí Fertiosu po mém výletu už nic neřekl o jakémkoliv přesunu. Nakonec ovšem moje strategie nezvítězila. Ve Fertiosu mě drželi do konce roku, a když jsem viděl, že to nevyjde, odešel jsem sám. Před výpovědí jsem si sjednal práci zpět v kotelně. Nechtěl jsem se dostat do situace, kdy bych byl bez práce.

Před nástupem mě ale čekala rehabilitace. Moje problémy způsobila jednostranná námaha v lokti. Tenkrát mi doktor Koulenský sjednal elektroléčbu. Ze začátku mi přišlo, že jde o nějakou blbost. „Jak by to mohlo pomoci?“ říkal jsem si. „Ale přeci jenom tam půjdu, abych si to s ním nerozházel.“ Jdu na první terapii a sestra mi oznámila, že není místo. Ve skrytu duše jsem se zaradoval, ona se pak ale zeptala, kdo mě posílá. Jakmile slyšela jméno Koulenský, zarazila se a povídá: „Já se ještě jednou podívám a někam vás vmáčknu.“ Koulenský mi napsal asi osm sezení. Na první dvě se mi vůbec nechtělo, považoval jsem tuhle „alternativní“ léčbu za zbytečnou. Ale po třetím sezení si najednou všimnu, že bolest mizí. Nejdřív na pár hodin, po dalších sezeních natrvalo. Na kontrole u Koulenského mě čekalo další překvapení, když mi doktor oznámil, že do práce se můžu vrátit, až se na to budu cítit.

Změny

Od mého návratu do kotelny se toho tolik nezměnilo, jediný rozdíl byl ve změně vlastníka, kterým byl teď Pirsch. Ten tady před tím dělal vedoucího, byl ve správný čas na správném místě a kotelnu dostal do pronájmu. Pirsch si myslel, že mu časem kotelnu prodají a tak tady hodně investoval. Nejdřív ze všeho nechal znovu vyzdít komín. *Komín je tvořen z několika vrstev. Z vnějšíku má betonovou celistvou vrstvu, pak následují šamotové*

cihly a nakonec speciální žárové cihly. Potom investoval do střechy. To nás zaměstnance těšilo. Ve střeše se nacházelo tolik děr, že se kolikrát nedalo kam stoupnout, aby na nás nepršelo. Pirch najmul nějakou pofidérní firmu, kterých se po revoluci vyrojila spousta, hlavně aby byla co nejlevnější. A ta začala pokládat plechy. Když už to měla skoro hotové, na míru nařezané, všechny otvory na pojišťovací ventily, vstupy i ventilační okýnka, šel si nahoru pospat Palpi. Tam se chodilo jen, pokud si chtěl někdo zdřímnout. Palpi přišel dolů mezi nás a povídá:

„Oni tam dávaj distanční plechy, co jsou na stěny.“

Distanční plechy mají dva rozměry, užší se pokládají na stěny a širší patří na strop.

„No, tak to di říct Pirchovi!“ Nevím, kdo mu to nakonec řekl, ale firma musela všechny plechy odstranit a dát tam správné. Cena těch vyhozených musela být víc než milion. A ta firma na tom musela asi hodně vykrváčet.

Nakonec se tu stavěl kotel padesátka, který dokázal za hodinu přeměnit padesát metrů krychlových na páru. Tam instalovali nové anglické hořáky. S těmi ovšem přišly problémy. Nakonec to dopadlo nečekaným způsobem. Systém zmodernizovaných hořáků, kde většina funkcí měla elektronickou kontrolu a všude samé snímače, přestal fungovat. Respektive fungoval, ale nešel přepnout na automatický režim. Na problém se přijela podívat spousta odborníků. Ti nakonec řekli, že s tím nic nezmůžou, protože systém je zaheslován a nemají od toho klíč. Nakonec museli zavolat do společnosti vyrábějící ty hořáky, která povolala jednoho z jejich techniků. Což nebylo nejjednodušší, jejich technik zrovna absolvoval zkušební plavbu na zaoceánské lodi, kde nainstalovali stejný typ hořáků jako u nás v kotelně. Technika proto museli na pevninu dostat vrtulníkem, odtud letadlem do Prahy a taxíkem do Liazu. On potom přišel, napojil si tu svoje přístroje, chvíli sledoval na monitoru nějaké hodnoty, a nakonec

malinkatým šroubováčkem pootočil malým šroubkem na potenciometru. Pak jen prohlásil: „OK!“ Pokoušel se poklábosit si tu s kluky v angličtině ještě dalších dvacet minut. Sdělil jim, co tam udělal, a že už by to mělo být v pořádku a odjel. Po jeho odjezdu přišel vedoucí a ptal se: „Co to tady dělal, mě přišla faktura za jeho práci na dvě stě tisíc!“

Další změnou se stali piraně. Do kotelny je jednou přinesl jeden kluk. Udělal jim akvářko ve velínu u padesátky. Pak odešel pryč a ryby nám tam nechal. Docela už mezitím vyrostly. Zakrátko v akvářku nebylo pět ryb, ale jen čtyři. Mysleli jsme, že jedna pošla, ale ne. Jak neměly co žrát, protože je nikdo nekrmil, začaly se požírat navzájem. V té době moc přírodopisných pořadů nebylo, dneska to ví každý. Nakonec tam zbyla jen jedna. A ta tam zůstala tak dlouho, dokud taky nechcípla hladem.

Výměníkáři

Jednou z dalších změn, které přišly po revoluci, byli výměníkáři. Po převedení kotelen do soukromých rukou stoupla cena páry z dvou set padesáti na pět set korun za tunu. Zvýšení ceny za teplo se ovšem nelíbilo lidem, jejichž byty vytápěla kotelna. Kotelny vesměs využívaly paneláky a sídliště. A tak přišli na řadu výměníkáři. Ti měli za úkol obsluhovat výměníky ve sklepech. *Výměník je zařízení, předávající energii (teplo) z jedné substance do druhé, v tomto případě z páry do vody.* Aby jim lidi nenadávali, jak moc platí, tak vždycky na noc snižovali spotřebu, a nám v kotelně to dělalo paseku. Jednou takhle jedu do kotelny, zrovna když tam zatápěli. Při rozjezdu kotle se musí odpouštět pára na střechu, než se pustí do parovodu. A najednou lidi začali nadávat.

„Koukejte, v noci nám páru nepustěj, a teď maj páry hodně a pouštěj to na střechu!“

Lidem ovšem nedocházelo, že za teplotu v jejich bytech nemůže kotelná ale výměníkář, kterému nadávali za to, že moc platí za teplo. Vznikal tak jakýsi rozkol. Skoro každý večer tlak páry dosahoval kritických hodnot. Pokud by teplota překročila tuhle hodnotu, jak se několikrát stalo, musel se kotel vypnout. To nám ale Pirch zakazoval. Jedno zhasnutí a znovunjetí kotle stálo deset tisíc. A tak jsme vymysleli figl. Bylo nám jasné, že okolo desáté hodiny nebo když končil nějaký film v televizi, výměníkáři seběhnou do sklepa a přiškrtí páru do výměníku. V tu dobu jsme tlak páry snížili na minimum. Když potom výměníkáři viděli nízký tlak, tak páru nezavírali nebo jenom trochu. My jen počkali asi půl hodiny a potom pustili tlak páry naplno. Ale nedalo se nic dělat. Po revoluci se musel každý starat sám o sebe. Kromě nás chtěly na Jablonecku prodávat páru ještě dvě kotelný. Paseky a Brandl. Nakonec se paneláky začaly odpojovat od městských kotelen a zřizovat si svoje kotle na plyn nebo se několik paneláků dohodlo na vytápění jedním kotlem. Byl to logický důsledek nekonečně se zvyšujících cen za teplo. Na druhou stranu - vytápění plynovými kotli je méně ekologické než centrální vytápění kotelnou. Už dneska si spousta lidí stěžuje na nedýchatelnou atmosféru okolo paneláků, a to právě z důvodu vytápění lokálními kotelnami přebudovanými z výměníků.

Napálení kotle

Mezi krizové situace v kotelně patří takzvané „napálení kotle“. To nastává při nedostatečném či žádném chlazení kotle. Čistě teoreticky, kotelný vlastně využívají odpadní teplo při hoření k ohřevu vody a přeměně na páru. Napálený kotel nesmí dál vyrábět páru a musí se odstavit. Jednu takovou havárii zavinil

Kvička. Jedu takhle jednou do práce a už z dálky vidím černý dým. Po příchodu do práce se ptám Kvičky, proč ten kouř. On vykulil oči a řekl, že potřeboval spálit nějaké hadry. To mu ještě vynadám, protože zrovna ten den nás čekalo čištění kotle. No, pak ale posvítím do už studeného kotle baterkou. Pokud jede kotel jen na dva hořáky, musí se jednou za dvě hodiny hořáky v práci vyměnit. Je to z bezpečnostních důvodů. Tohle bezpečnostní nařízení zabezpečuje plynulý chod kotelny a zamezuje vzniku neočekávaných situací. Kvička ale hořáky nevyměnil, a tím vyvařil v jedné půlce oběhové smyčky vodu a v kotli se obrátila cirkulace vody. Teplá voda se smíchala se studenou a v místech s teplou vodou nechladilo trubky nic. Protože se potrubí nechladilo, tak se horkovodní roury zahýbaly. Kvička se ovšem trestu vyhnul. Radši v celé kotelně vyhlásili odstávku a poškozené trubky vyměnili.

Americký sen

Pirch si pronájem neužil dlouho. Vedení Liazu kotelnu prodalo nějakým Američanům. V tu dobu si všichni mysleli, jak tam budou hrozně investovat. Pomalu očekávali, že tu bude všechno zlatý. Tahle společnost už dřív převzala Mosteckou uhelnou společnost (kotelny). A jejich manažeři se snažili jenom cucat zisk. K Mostecké uhelné spadalo i oddělení měření emisí. Po změně vlastníka dostali jeho zaměstnanci dvě možnosti: buď dostanou výpověď, nebo si přístroje k měření odkoupí. No, a tak jim nezbylo nic jiného než si vzít půjčku a vybavení si koupit.

Jednou za čas si i naše kotelná musela nechat vystavit protokol o emisích. A když pracovníci zapojili měřící zařízení, přišel čas na pokec. Jejich šéf byl hrozně nasranej na Američany. A pověděl nám, jak to bylo, jak si museli vzít půjčku a teď shání zakázky,

ale i další věci, které dodnes nemůže povědět. Poslední, co řekl, bylo: „Oni vás tady vycucnou a pak to prodaj dál.“

Jak řekl, tak se i stalo. Američani to jen vysáli, a když byla zapotřebí nějaká větší investice, tak to pustili dál. A to před tím Liazu slibovali, jak budou hrozně investovat. Takových ústních a ničím nepodložených dohod se po revoluci objevila spousta a tratil na tom hlavně náš stát. Až později si lidi zvykli na to, že pokud něco není na papíře, tak to neplatí (a často není nic platnej ani ten papír).

Likvidace Liazu

Po převratu nastal trend kapitálového vstupu západních firem do českých podniků, a jejich faktické ovládnutí. Mnoho našich podniků mělo dojem, jak jsou jejich produkty pozadu, a teď že přijdou západní investoři, nalejou sem hromady peněz a podělí se o nové technologie.

I vedení Liazu se líbila tahle myšlenka. Nejdřív jednali s výrobcí jako IVECO a Deutz, tyhle námluvy ale v žádnou spolupráci nepřerostly. Pak se jim podařilo uzavřít nějakou předběžnou smlouvu. Na Liaz se měla přijet podívat delegace z Mercedesu. Půl odstávky v kotelně jsme jen měnili ventily. Elektrikáři u toho hrozně nadávali.

Pak Němci přijeli. Poprvé v životě jsem viděl laserový metr. Oni jen chodili a ukazovali na haly, které se měly vyklidit. Tam byly mnohdy nové stroje a Liaz je všechny poslal do šrotu. Celá firma se připravovala na nového vlastníka. A pak najednou ticho. Němci to nekoupili. Předtím si ale do Mercedesu nechali poslat prototyp nově vyvinutého motoru. A až o dva týdny později tam přijeli naši technici. To už ale byl motor rozebraný do posledního šroubku a zanesený v německých plánech. Je to s podivem, ale motory z Liazu byly mnohem lepší než ty z Mercedesu.

Každý, kdo s nimi jezdil, to potvrdil. Smlouvy s Mercedesem byly od začátku sepsány nevýhodně pro nás. Nikde ani zmínky o sankcích pro stranu, která se ze smlouvy rozhodne vycouvat. Tohle a další kvalitní rozhodnutí podnikového managementu Liazu postupně vykopalo hrob.

Liaz potom ještě musel jet dál na náhradní díly. Ty se vyráběly v plechové hale, která se nedala vytopit. Po stěnách tekly pramínky zkondenzované vody, a přitom zateplené, ale prázdné haly stály hned vedle. Ať si kdo chce co chce říká, byla to cílená likvidace konkurence. Pokud socialismus zlikvidoval JAWU, tak demokracie, potažmo kapitalismus zlikvidoval Liaz. Poslední liazku vyrobili jako asistenční vozidlo na Dakar v roce 2003.

Konec závodníků

Po rozpadu Liazu se areál rozprodával do soukromých rukou a v téměř každé hale sídlil někdo jiný. I kotelnu samotnou si pronajal soukromník - Američani. Ještě než se však tohle událo, nastala taková doba rozvolnění. Náš šéf se se všemi dílnami dohadoval o cenách za teplo sám. Vedle nás měl dílnu jeden chlap. Tomu se cena zdála vysoká a platit odmítl. Místo toho si zřídil vlastní kamna na tuhá paliva a komín vystrčil ven. Od té doby se nám takřka bez příčiny zastavoval kotel. Do nasávání kotlů nám totiž někdy přišly spaliny z jeho kotle.

Na druhé straně u nás pořád zůstávali závodníci. S těmi se vedoucí dohodl na dvou atmosférách. Měl vypočítáno, kolik asi ročně stojí vhnět teplo pod tlakem dvou atmosfér. A to tam přitom šla jen taková malá trubička. Někdy za námi ale závodníci přišli a prosili nás, abychom jim přitopili. V té hale, kde měli dílnu, měly být podle původního návrhu dva kotle - Dakoviče. Byla to nějaká jugoslávská výroba nebo tak něco. Ty vypadaly jako kotle od lokomotivy. Měly být uloženy horizontálně. Nejdřív

nás strašně hnali, aby se to stihlo do Vánoc. Nakonec, když je tam dali, ale ještě se tam na strop museli přidělat větráky, abychom namontovali větráky na strop. Po Vánocích už ale vedoucí prohlásil, že z vedení nepřišly finance, takže je tam máme nechat a jít od toho. Pak tu halu přidělili závodníkům.

Po revoluci závodníci přešli pod Renault. Liaz (nebo spíš to, co z něj zbylo) neměl prostředky na udržování si svého týmu. A všichni závodníci i mechanici dostali nové nesériové vozy s velkým výkonem. Takže vždycky kolem kotelny jen prosvištěli.

Jednou se ale stala menší nehoda. Harcnojman celej život pracoval s rtutí. Doplnoval ji do zásobníků na vyrovnávání tlaku. Byl zdravěj jako nikdo. (Ty výpary ho asi konzervovaly nebo co.) Jednou si krátil cestu přes silnici a smetl ho jeden ze závodníků. Harcnojman přelítl přes kapotu a spadl na beton. Než stačil závodník zastavit a rozkoukat se, byl pryč. A tak se závodník šel zeptat, kde ten pán z kotelny je. Nemohl uvěřit, že zrovna pod stropem a na štaflích sváří.

Přeprdej kotelny

Po „úspěšném“ prodeji kotelny Američanům se konal další prodej. Tentokrát se o kotelnu zajímali Němci. A taky ji koupili. Strategii měli podobnou jako Američani. Vysávat a v případě nutnosti větší investice ji prodat. Němci ale nakonec aspoň něco zpátky investovali. Převzali taky kotel padesátku, kde se použily nové skleněné ekonomizéry. Sklo se používalo z důvodu vysoce korozivního prostředí. Uvnitř trubek procházel vzduch a zvenčí trubky ohřívaly zplodiny. *Cílem ekonomizérů je využít zbytkové teplo ze spalin k předehřátí vody vstupující do kotle. Ekonomizéry dokážou zvýšit účinnost kotle i o dvacet procent.* Když tam ty skleněné ekonomizéry montovali, tak všichni nadávali, jak to bude křehký a kdesi cosi. Pro oplachování trubek se musela dodržovat teplota plus minus 5° C. Jinak by popraskaly.

Na Brandlu se podařilo zlikvidovat skleněné ekonomizéry na obou kotlích. Tak je nahradili ocelovými. To ale nedělalo dobrotu, protože věčně rezly.

Německá firma ale po pár letech taky opustila místní vody a kotelna šla znovu do prodeje. A kruh se uzavřel, protože kotelnu koupilo město. To, co se v hurá akci zalevno prodalo, se teď draze vykupovalo zpátky. Spolu s liazáckou kotelnou koupili zpátky i Brandl. Odděleně to nešlo.

Když nás přebíral Brandl, tak vymysleli „revoluční metodu“, jak ušetřit. Místo nafty na proplachování hořáků nakoupili LTO, čili lehký topný olej. Říká se, že mafíáni obchodují s bílým masem, zbraněmi a drogami, ale v ČR měli specialitu - LTO. To způsobila jiná daňová sazba za tuhle komoditu. Ve skutečnosti je LTO tvořeno všemi možnými slitky benzínu, nafty, parafínu, různých minerálních a možná i syntetických olejů. Někdy to smrdělo po petráku, jindy po trichloru. Samozřejmě taková směs paliv bude levnější než čistá nafta. My měli naftu v zásobníku společnou se závodníky. Jeden od nás chodil do sklepa a z odvzdušňovacího ventilu na čerpadlo si každý den odnesl dva nebo tři litry nafty. Koupil si malého diesela a jezdil skoro zadarmo. Přitom málokdo o tom odvzdušňovacím ventilu věděl. Jakmile ale aplikovali nový LTO, s úsporným programem byl konec. Vedení nám o tom ale nic neřeklo a kolega si zase šel načepovat svoji dávku nafty. A nic netušíc to nalil do nádrže. LTO mu zcela zasvinilo vstříkovací čerpadlo. Několik dní ho projížděl čistou naftou, ale nebylo to nic platné. Za nové čerpadlo zaplatil 30 tisíc. A tak jako to kolegovi zlikvidovalo vstříkovací čerpadlo, nám to ucpalo hořáky. Pro čištění se používala nafta. Jakmile se přešlo na LTO, každou chvíli se ucpávaly, až se ucpaly nadobro. Naftu jsme měli původně společnou se závodníky, jak ale skončili tak na ní chtěli ušetřit. Chlapi v práci pak hodiny

hořák nahřívají autogenem, ale parafin se neuvolnil. Po neúspěšné proceduře se akorát hořák vlivem vysokých teplot ohnul.

Po čase se městu provoz dvou kotelen přestal líbit a naši kotelnu zase prodali do soukromých rukou. Nový vlastník rozřezal kotle a dal je do šrotu. Takhle vydělané peníze mu plně zaplatily cenu, kterou za to dal. Přitom tu stály novější kotle než na Brandlu a byly taky v lepším stavu. Nakonec ovšem město zastavilo i Brandl, protože už si příliš mnoho paneláků postavilo vlastní kotelny na plyn. Ano, i tahle můžou hospodařit zastupitelé města, kterým dáváme ve volbách svoje hlasy.

Doba podvodníků

Jakmile se dalo svobodně podnikat, vyrojila se spousta podvodníků. Mnozí zneužívali lidskou důvěřivost. Po revoluci jsme byli jako stádo ovcí, na které najednou přestal dávat pozor pastevecký pes. Ale není se čemu divit. S podobnými nástrahami se tehdejší člověk nemohl nikdy dřív setkat. Zároveň na podobné podvody jistou dobu neexistovala legislativa. Nedalo se proti nim soudně bránit. „Dřív byli lidi zaměstnaný, a tak neměli čas vymyšlet bejkoviny. Pak získali hromadu času a jen hleděli, jak si vydělat,“ prohlásil jeden starý dělník. Dneska, ať si založíte jakoukoli pofidérní firmu, vždycky nalákáte nějaké důvěřivce. To je to samé, jako když vytvoříte nějakou sektu. Vždycky se najdou lidi, kteří se dají zmanipulovat.

Výhodou minulého režimu bylo, že chránil svoje občany před těmihle nástrahami. (Na druhou stranu si to nechal krutě platit jinak.) Za minulého režimu se nemohlo stát, že by někdo nemohl platit svoje závazky. Ve spořitelně, která jako jediná poskytovala lidem půjčky, měli všechny podklady, kde dotyčný pracuje, za kolik, a podobně. V případě, kdy spočítali, že by dotyčný nemohl splácet, úvěr neposkytli. Naprostý opak je dneska.

Vyrojily se tu všemožné bankovní i nebankovní společnosti, slibující nízké úroky a vysoké částky ihned. Ale spousta důležitých informací je v úvěrových smlouvách psaná malými písmenky.

Reklama v popřevratové době působila na člověka ze všech směrů a spousta lidí podlehla různým svodům marketingové propagace. Co ze začátku fungovalo dokonale, ale postupem času ztrácelo dech. Nejen přesycením trhu, ale i určitou tupostí a provařeností, lidé postupně reklamy čím dál více ignorovali. V tu chvíli převzali iniciativu prodejci, přezdívaní jako „šmejdi“. Začali nabízet všechno možné a svou agresivní strategii zaměřili hlavně na starší lidi.

Mezi nejznámější podvodníky patřila společnost H- systém. Ta brzo po revoluci začala svoji kampaň. Do povědomí lidí se dostali dobře odvedenou profesionální reklamou. (I na současné poměry je jejich reklama tak dobrá, že by mnozí na ni ještě dneska zareagovali.) Slibovali levné rodinné domy a byty poblíž velkých měst. Vybrali od lidí zálohy, ale skoro nic nedostavěli, některé stavby ani nezačali a peníze vytunelovali. Někteří si pak nabrali nové úvěry a svoje domy si dostavěli svépomocí. Načež majetek H-systému spadl do konkurzu a hrozilo, že si ho budou muset lidi znovu odkoupit. Přitom většina z nich už byla tak zadlužená, že měli většinou dvě až tři práce a skoro nikdo nepočítal s tím, že by šel do důchodu před sedmdesátkou

I za mnou víckrát přišli různí podomní prodejci. Jeden přišel například s nabídkou venkovních žaluzií. A hned začal měřit okna. Tak jsem ho zarazil. Já mám takovej zvláštní talent na odhalování podvodníků. Bylo mi divný, že zastavil autem asi sto metrů od baráku, aby nebyla vidět značka. Rychle jsem ho vykázal do patřičných mezí. Jindy přišel nějaký cápek a chtěl, abych si dal sloučit platby za elektřinu a plyn pod jednu firmu. Pořád mlel a mlel, až jsem ho zarazil: „Nemám rád,

když elektrárna prodává plyn a plynárna elektřinu!“ Na to neměl slov.

S jiným druhem podvodu se setkala moje sestra. Přišli za ní zaměstnanci telekomunikačních služeb. Chtěli přes její pozemek vést optický kabel. Slibovali jí, jak bude mít telefon zdarma a kdesi cosi. Nevěděla, co má dělat, a tak řekla, že se musí poradit s bratrem. Oni ji ke mně přivezli a slibovali, že jí udělají pevnou linku, bude mít volání zadarmo a podobně. Nakonec na to kývla a oni naoko odjeli, s tím, že to musí probrat se svým šéfem. Po hodině strávené v hospodě se vrátili, že jim to šéf posvětil a začali kopat. Pak se ale sestře něco nezdálo a zavolala mi. Já nelenil a jel na telekomunikace - a hned za ředitelem. Ten mi řekl, že s výkopovými pracemi telekomunikace nemají nic společného. Je to prý externí firma a o žádném telefonu zdarma nic neví. Tahle firma má určitý obnos pro vypořádání se s vlastníky nemovitostí. A za věcné břemeno se dává 10 tisíc, to je minimální taxa. V tu chvíli mi bylo všechno jasné. Hned teda jedu k sestře. Kopáči byli zrovna v plné práci. „Žádný kabel tady nebude!“ povídám. Oni se zarazili a nechápali. „Teď jsem byl za generálním ředitelem telekomunikací a o žádné pevné lince nic neví!“ Naneštěstí pro ně zrovna překopli kabel. „To jste nemohl říct dřív, zrovna jsme přerušili optické kabel!“ „Ne, protože jste lhali! Tak si to zase zahrabejte!“ Sestra pak vypravovala, jak přišla bouřka s deštěm, a aby jim tam nepršelo, tak si museli postavit jakýsi stan a v rozmáčené zemi spojovali kabely. Ale protože moje sestra s nimi neměla podepsanou smlouvu, nezbylo jim nic jiného než odejít.

Jeden známý naletěl na takzvaný systém letadlo, jindy nazývaný jako pyramida. Systém funguje velice jednoduše. Někdo přijde s nějakým produktem, který prodává mezi další prodejce. Čím víc jich najde, tím víc vydělá. Tito podprodejci potom odebírají od svého vedoucího prodejce produkt a hledají

další podprodejce. Čím víc členů, tím víc peněz těm nahoře, od kterých kupují daný produkt. A tak to funguje, dokud se celý systém nerozpadne na tom, že chybí další lidi, kteří by se mohli stát dalšími podprodejci. Zároveň čím víc stupňů ta pyramida má, tím menší tržby pro ty dole, a větší pro ty na vyšších příčkách. Po převratu přišla móda tzv. kalifornských žízal, údajně velmi žádaných mezi rybáři. Princip akce fungoval přesně podle výše popsané formy. Za tím známým a jeho spolupracovníky přišel do práce týpek, který sliboval, že pokud si od něj koupí kalifornské žízaly a nechají je na svém pozemku rozmnožit, tak on je potom vykoupí za několikanásobně vyšší cenu. Zároveň jich prý budou mít dost na to, aby je prodávali dalším prodejcům. Kamarád mi o tom nic neřekl. Jenom se jednou mezi řečí zmínil, že asi nechá práce, protože si našel lepší formu obživy. Ale za boha nechtěl prozradit, co hodlá dělat. Já už jsem v té době byl zkušenější, a o tom systému už věděl, už to bylo profláknuté. On mi ovšem nic neřekl a nakoupil žízaly, ještě dohromady se svým kamarádem. V té době to už bylo na spadnutí, a ten chlap věděl, že už to dál nepůjde, ale aby si zachránil aspoň část zisku, tak žízaly prodal dál. Kamarád na konci řetězce o své peníze přišel, protože už žízaly dál neprodal. To se stalo těsně po revoluci, podobné letadlové systémy se ale objevují dodnes.

Poslední takový případ, který jsem zaznamenal, nabízel obchodování s diamanty. Jeden známý mě do toho chtěl taky namočit, ale já tomu nevěřil a varoval jsem ho. Nedal si ale říct, a ještě si myslel, jak mu závidím. Po čase o peníze přišel. Nechci se ani domýšlet, o kolik celkem lidí přišli. Peníze se zkrátka ve většině případů lehce vydělat nedají, pokud v tom někdo neumí chodit - nebo je to veliká náhoda. Nějaké letadlo se objeví každou chvíli a pokaždé někdo naletí.

O tom, jak moc peníze v kapitalismu znamenají, mě přesvědčila příhoda v práci. Můj kolega asi dva týdny chodil

po kotelně s bolavým zubem. Už jsem se na něj nemohl dívat. Na těžko přístupná místa jsme tam měli takové malé kleštičky. Říkám mu: „Podí, já ti ho vytrhnu.“ Ale on nechtěl. Jeho bolest se stala tak nesnesitelnou, že nakonec šel k zubaři na pohotovost, i když se bál. Doktor byl po ránu ještě celej rozchrápanej a říká: „Ukažte, kde to máte?“ A mezi dveřmi mu zub rukou vytrhnul. A naučtoval si čtyři stovky. Pak si ale šouravej kolega nechal poslat výpis z pojišťovny a nestačil se divit. Doktor si naučtoval injekci a dalších asi deset vykonaných procedur. Ale zase na druhou stranu, tenhle zubař aspoň zůstal v ČR. Spousta doktorů utíká do ciziny za lepšími penězi a ostatní si takhle musejí přilepšovat. A konec konců, je lepší, že si to vybere doktor, než abychom tu na naše náklady léčili nějaké teroristy bůhvíodkud.

Mezi proslulé podvody patřily operace filipínských léčitelů. Ti slibovali odstraňování rakovinných nádorů z těla bez pomoci skalpelu a téměř bezbolestně. Měli údajně vniknout prsty do těla a vyjmout z něj nádor. Což demonstrovali zkrvavenými prsty a nějakou tkání, kterou vyhodili do kýble vedle pacienta. Někteří lidi na Filipíny vyjeli a vrátili se, údajně bez nádorů. Říkali, že tomu ani doktoři nechtějí věřit, jak se tak najednou uzdravili. Pak se strhla obří lavina lidí, kteří si o sobě mysleli, že mají rakovinu, ale doktoři jim nic neobjevili. Tak jeli na Filipíny, kde je zázračně léčitel uzdravil. Vzápětí se začali objevovat různí skeptici, kteří celou věc zpochybňovali. Dokonce vystoupil i nejmenovaný kouzelník, který ukázal, jak to vlastně ti léčitelé dělají, a objasnil podvod. V tu dobu tomu ale věřila tak obrovská masa lidí, že je šlo jen těžko přesvědčit. Postupem času bublina začala splaskávat. Některým lidem se rakovina vrátila, a u jiných se prokázalo, že ji nikdy neměli. Od začátku to byl podvod, který efektivně využíval funkce placebo. Věř, a víra tvá tě uzdraví. Nikdo si ale nedokázal představit, jakých obrátek to nabere. Jak

povídá jedna pamětnice: „V té době to s podvodama zkoušel kdekdo.“

V divokých porevolučních letech se vyrojila spousta inzertních časopisů a v nich velice zajímavé podvodné inzeráty. Tenkrát byl internet ještě v plenkách, a proto ty časopisy měly žně. Daly se tam najít nabídky nejrůznějších nesmyslů. Některé nabídky jenom vytáhly peníze a člověk se na oplátku ničeho nedočkal. Jindy přišla poštou místo slíbeného zboží v balíčku cihla. Někdo například nabízel zaručený recept na hubnutí. A poslal nějaký ochucený citronový prášek. Někdo se ani s práškem neobtěžoval a v krabici od bot, zatížené kamenem, poslal lístek: „Nežer, prase!“ Někdo zkoušel různé šarlatánské metody, nabízel například „oční jógu“. Inzerát nabízel soubor cviků na oči, které měly údajně snížit různý počet dioptrií na nulu. Přitom nic jako oční jóga neexistuje. Je to, jako byste někomu s křivými zuby řekli, ať vyzkouší různé druhy kousání, že mu to zuby narovná. Spousta lidí si ale dodnes opravdu myslí, že něco jako oční jóga funguje a jsou schopni se za svou pravdu bít.

I po letech je tento kurz znát. Nedávno se mi stalo tohle: Přestala mi fungovat předplacená karta na satelitní vysílání. Tak jdu do prodejny, kde byl takovej mladej kluk. Řekl jsem mu, dokdy to mám zaplacené. Podíval se na kartu, vložil jí do čtečky a povídá: „No, máte to do 4. listopadu. No, to máte asi vadnou krabičku. A ta bude stejně brzo končit. To si radši kupte novou. Nejlevnější máme za dva tisíce.“ Já mám takovej šestej smysl, poznám, když se mě někdo snaží vochat. „Tak to ne! Vraťte mi peníze a já končím se službou!“ Nevěděl, co na to říct. Zablebtal něco v tom smyslu jako, že je to pár korun. Ještě chvíli se se mnou bavil a pak najednou povídá: „No, jestli máte půl hodky, tak se vám na to zkusím podívat.“ To mohl udělat rovnou. Tady je jasně vidět, jak vydělávají na lidech.

Od soukromníků člověk může očekávat levoty, od státu a státních a polostátních firem je to ale podpásovka. Naneštěstí i takový incident mě čekal. Plynárna, vodárna a všichni ostatní posílali předvyplněnou složenku. Ale elektrárna ne. Vyplním teda v dobré míře složenku a odešlu ji. Týden na to mi přišla upomínka na zaplacení. Ale já přeci už platil! Chtě nechtě mě čekala cesta na poštu. Tam mi sdělili, že počítač vyhodnotil jednu číslici špatně a hned mě začali strašit: „No, radši to zaplat'te ještě jednou a až potom to vymáhejte zpětně.“ Vzal jsem si čas narozmyšlenou a použil svoji oblíbenou větu: „Já se musím poradit s právníkem.“ Nic jiného v dnešní době nefunguje. Druhý den jdu zpátky a povídám: „Právník mi poradil, ať nic neplatím, a vy mi máte poskytnout informaci, kam to šlo. Oni na to: „To budeme muset prošetřit, přijďte za tři dny.“ Po třech dnech mi pověděli: „Tak jsme to vyřešili, už se nemusíte o nic starat.“ Na tom případě je krásně vidět, jak to jde, když se chce. Vsadím se, že kdybych to zaplatil znovu, už bych svoje peníze nikdy neviděl.

Doba si na sebe musí vydělat a neziskové společnosti buď zaniknou, nebo musí přibrat činnosti, na kterých vydělají. To vede k situaci, kdy se naprosto nekompetentní lidé dostanou do pozic, kterým nerozumí.

Neomarxismus

Socialismus počítal s postupně se zvyšující úrovní vyspělosti lidí. Bral jako normu, že jsou si všichni rovni a mají stejné uvažování. Nepřipouštěl si nějakou lidskost, slabost nebo osobnost. Systém nastavil podmínky, kterým lidé nerozuměli a ani nechtěli rozumět. Tím, že žili v tomhle systému obyčejní smrtelníci, nastávaly situace, které by jinak nevznikly. S tím režim nepočítal a řešil jen důsledky, ne příčiny.

Minulý režim měl spoustu chyb, ovšem některé věci měl dovedené k dokonalosti. Třeba vzdělání zdravotních sester. Všem bylo jasné, že například na převlíkání postelí a vynášení bažantů vysokou školu nepotřebují, a najednou po dvaceti letech, kdy sestry hromadně utíkají do zahraničí, se k tomu vracíme. To samé potká osnovy ve školách. Ty se překotně zrušily a za pár let se budou s velkou slávou obnovovat, protože benevolentní školství vede akorát k dekadenci společnosti a morálnímu úpadku. Už vidím, jak se budou obnovovat pomocné školy. Určitě pod hesly: „Abychom se mohli každému věnovat zvlášť!“

Zkrátka, v něčem bývalý režim našel zlatou střední cestu, kterou současný režim označil za nehumánní či zastaralou, a tak ji pro jistotu zlikvidoval. Není dobré všechno pohřbít a pak to po letech vytahovat a dělat z toho světový vynález. To je tak, když jedna doba likviduje to, co funguje jenom proto, že to vymyslel minulý režim. Přitom v mnoha případech stačilo přidat nálepku demokratické a pokračovat dál v osvědčené cestě. Podobná procedura se bude opakovat i v dalších odvětvích. Jestli se ovšem už neopakuje.

Po revoluci nastalo období euforie. Sovětský svaz se rozpadl a všichni věřili, že konečně nastala svoboda. Dlužno dodat, že v tu dobu se to opravdu tak jevilo a vypadalo to slibně. Ale potom jsme vstoupili do Evropské unie.

Evropská unie vznikla v padesátých letech jako Evropské společenství uhlí a oceli. V těch dobách to byla velice prestižní a prosperující organizace a vztahy členských států měly pouze ekonomickou podobu. Postupem času se organizace zpolitizovala, přestala plnit svůj původní účel a našla nový cíl – podporu světové globalizace.

Nemám nic proti sjednocení rozdílných podmínek daných států v mezinárodním obchodu, koneckonců i minulý režim měl smlouvu TIR. Je správné určit, jak postupovat v konkrétních

případech. Je dobré mít mezinárodní normy. Ale i tady musí převládnout zdravý rozum. Nebyl třeba jediný důvod proč měnit název pomazánkového másla. Už vidím, jak každý cizinec umí perfektně česky, a proto si koupí pomazánkové máslo v domnění, že jde o máslo jako takové. Nedej bože, aby na tom začal smažit rybu. Měli jsme se inspirovat našimi vietnamskými spoluobčany a změnit název na pomazánkové áslo. Věřím, že by si nikdo nestěžoval. (Paradoxem je, že označení burákové máslo, obsahující nula procent mléka může své jméno používat i dál.)

Ne všechna nařízení Evropské unie jsou takhle hloupá. Například vyhláška, která zakazuje padesátikilové pytle cementu a jiných stavebních materiálů byla užitečná. Nejen, že snížila náročnost mnoha povolání, ale taky dala možnost uplatnění fyzicky míň zdatným jedincům, a tím vytvořila další pracovní místa a uplatnění. Existují dobré i špatné normy. Problémem Evropské unie je, že ty dobré neumí „prodávat“, a tím rozšířit do povědomí lidí. Naopak u špatných norem, které se šíří samy, se nesnaží vysvětlovat. Všechny normy ať dobré nebo špatné ovšem EU prosazuje pomocí sankcí. A to je špatně. Idea eurokomisařů je prosadit všechno co nejrychlejším způsobem. Nedokážou najít pochopení ani uznat, že určité věci vyžadují čas. Podobné chování přitom fungovalo v Sovětském svazu.

Nejlepším příkladem jsou žárovky. Každý ví, že spotřeba elektrické energie se každý rok zvyšuje. Mnoho států se proto obrátilo na EU s dotazem, jestli by nešlo pomocí nějakých opatření zvýšit efektivitu používané energie tak, aby nemusely donekonečna investovat do elektráren a elektrických sítí. Evropská unie analyzovala problém a vydala balíček, ve kterém byl mimo jiné taky zákaz výroby a prodeje klasických žárovek. A právě zákaz a hlavně sankce za jeho nedodržování je chyba. Kdyby místo toho nějakým, nejlíp finančním způsobem podpořili ekologická svítidla, mohli docílit, čeho chtěli. Dneska se LED

žárovky využívají všude. Nikomu to nevadí, naopak. Lidem se snížila spotřeba elektrické energie, a tím i ušetří.

Ovšem dnešní doba má i svoji specialitu. Začala nová éra - ekologický fanatismus, který posedl většinu Západu. Všichni víme, že se planeta otepluje. Co ale nevíme je, z jakých příčin. Naše planeta v historii zažila mnoho dob ledových, po kterých následovalo oteplení. Lidstvo nemá dostatek informací k tomu, aby mohlo v tomhle směru učinit věrohodný závěr. Úředníci v Bruselu ale prohlásili člověka za hlavního strůjce toho problému. A protože každý úředník musí vykazovat činnost, označili bez mrknutí oka za hlavního viníka - automobily. Přitom jim nikdo neřekl, že sedm největších lodí světa vypustí za den tolik emisí jak všechny automobily světa, a to včetně jejich výroby. O letecké dopravě nemluvě. I tak se všechny automobilky, které chtěly v Evropě prodávat, musely podřídit a začít snižovat rychlosti a objemy motorů, při zachování jejich výkonu. Odborně se tomu říká „downspeeding a downsizing“. To by nebyl až takový problém, kdyby EU nezacházela při svých požadavcích na hranice fyzikálních možností materiálů. A tak když už automobilky nevěděly kudy kam a nechtěly dostat sankce, začaly podvádět. To všechno vyvrcholilo kauzou dieselgate, kdy se ukázalo, jaký je rozdíl mezi papírovými parametry a realitou. Dokonce se potvrdila domněnka, že staré dieselové motory mají nižší emise než ty nové.

Kauza dieselgate utvrdila zastánce elektromobilů v myšlence jediného možného dopravního prostředku, a to elektromobilů. A to i přesto, s jakými problémy se elektromobily potýkají. *Největším problémem je dojezd, který činí v maximálním případě zhruba 600 kilometrů, ten je v ideálním případě, tedy bez spuštěných ostatních palubních přístrojů při venkovní teplotě 20°C. S dojezdem se úzce spojuje dobíjení. To lze realizovat*

dvěma způsoby. Bud přes rychlonabíjecí stanice, které mohou (ale také nemusí) snížit životnost baterií.

Tenhle způsob je pro lidi žijící v bytech. Těžko si totiž představit, že někdo vytáhne z okna paneláku na chodník prodlužovačku. Druhý způsob je přes klasickou domovní síť, kde žádné riziko není, ale trvá docela dlouho. Taky se objevily naprosto zcestné ideje, jako je například výměna celého „prázdného“ akumulátoru na čerpací stanici. Nějak si nedokážu představit, v jakém stavu potom ty akumulátory budou, pokud je bude používat kde kdo. Navíc celá koncepce přináší víc problémů než užitku. Například, kdo bude akumulátory vlastnit a starat se o jejich údržbu, nebo kdo mi zaručí stoprocentně funkční akumulátor pro mé potřeby. Rizika provozování automobilů s lithiovými bateriemi (nejběžnější na trhu) při teplotách pod nulou s sebou přináší mnoho neznámých. Může se například poškodit nosné médium a po přivedení vysokého proudu z rychlonabíječek dojít ke vznícení. Tyhle domněnky ale ukáže čas. O ekologii elektromobilů se dá taky pochybovat, vzhledem k tomu, že se většina elektrické energie vyrábí v hnědouhelných elektrárnách. V tomhle ohledu jsou daleko výhodnější takzvané plug in hybridy využívající elektromotor pro jízdu nízkou rychlostí ve městech a spalovací motor na delší a rychlejší trasy. Dneska se dokonce spousta společností snaží integrovat elektromotory do kol, tím snížit hmotnost a finančně zvýhodnit nákup a provoz hybridního vozu, což je jen první krok ke koupi plnohodnotného elektromobilu. Ovšem ekologie není jen o autech. Je to celkové myšlenkové hnutí. A jako každé hnutí má svoje fanatiky. Zkrátka ti samí fanatici, kteří dřív budovali socializmus, teď budou ekologii. Tím nechci znevážit přínos ekologie jako takové, která je jistě velice důležitá, hlavně pro naše potomky, ale ukázat určitou skupinu lidí, která se musí k něčemu upnout a hlásat svoje moudra bez podložených faktů nebo je

dokonce vyvracet. Zkrátka všeho s mírou. Proto vliv EU na osvětu okolo recyklace upřít nemůžeme. I když - znal jsem jednu učitelku, která si na ekologii jen hrála. Vždycky při hodině ekologie žákům kladla na srdce, aby recyklovali, šetřili vodou a elektřinou. To je všechno správně. Ovšem v její třídě byly permanentně zatažené žaluzie a rozsvícená světla. A to i v létě. I taková je realita ekologů nebo spíš těch, co si na něco hrajou a ve skutečnosti nevědí nic.

Spousta věcí ale zůstává pořád stejná. Jaký je rozdíl, když někdo dřív dělal na okresním výboru KSČ a dneska pro změnu působí v think-tanku Evropské hodnoty? Akorát v lidech, co ho platí. Výsledek negenerují. Nebo - jaký je rozdíl mezi umělou zaměstnaností, a tím když někomu platíme z daní podporu? Základní problémy systémů zůstávají stejné a nejsou závislé na době, ale na lidech. Problém EU je stejný jako bývalého Sovětského svazu. A to ten, že ho neřídí odborníci ale politici. Často bez sebemenšího povědomí o problematice, o které rozhodují. Přitom nemají žádnou odpovědnost za svoje činy a ve svých funkcích jsou do smrti. I tak se najde spousta lidí, kteří jsou s režimem, ať je jakýkoliv a udělá cokoli. Spousta takových byla dřív právě v KSČ a dneska jsou zarputilými „demokraty“. Jiní si ani nedokážou představit jiný stav věcí než ten, který slyší ve školách a z médií.

EU proto není to, co bývalo kdysi EHS, tedy elitní spolek svobodných a vyspělých zemí. To souvisí mimo jiné s překotným rozšiřováním a zároveň neustálým sešňorováním pravidel a s tím souvisejícím nárůstem byrokracie. S nárůstem zbytečností vznikají často paradoxní případy. K čemu má EU vyhlášku o 27 000 slovech, týkající se vývozu zelí, když přitom není schopna právně ošetřit utrpení živých zvířat při převozech na jatka z Polska do Itálie?

Proč Evropská komise chce vymýtít nepůvodní rostliny a živočichy a přitom si dobrovolně tahá tmavé kamarády ze všech koutů světa? (A to i když všichni z historie všichni víme, na co se rozpadla Římská říše.) Evropská unie se potýká s mnoha rozkoly, které jí jednou položí. Na jednu stranu chce úplně odzbrojit své obyvatelstvo, na druhou stranu se navyšují výdaje na zbrojení.

Další rozpor se týká ekologie. Celá Evropa je závislá na automobilovém průmyslu, ten sám o sobě ekologický není, a už vůbec není ekologické vyhazovat dva roky staré auto a kupovat nové jenom proto, aby se ekonomika hýbala. Do toho ještě vstupuje relativně nový pojem tzv. „sharing“ neboli sdílení všeho možného, telefony počínaje, domy konče. Každé sdílení má stejné problémy, a to je stav sdílených předmětů. Už jsem psal o sdílení valníků na zemědělské brigádě, a myslím, že si nikdo nechce půjčovat auto nebo cokoli jiného v takovém stavu. Aby se vůbec takové podnikání vyplatilo, musí firmy vyrobit obrovské množství sdílené komodity, za co nejlevnější cenu, to se samozřejmě odráží na kvalitě. (Například v Číně, která je průkopníkem sdílení kol, si až 70 % zákazníku stěžuje na kvalitu vypůjčeného kola. Takhle podobně by dopadly i výše zmíněné výměny akumulátorů na benzínce.)

Firmám se nevyplatí sdílené výrobky opravovat, a z toho vzniká velké množství odpadu. Inu, ekologie za 500. Navíc sdílení jako takové evokuje myšlenku čistého komunismu, a ten by přeci v moderní době neměl co dělat, že ...

Další absurditou jsou školy s nepoužitelným zaměřením. Studium angloamerické literatury, genderová studia, orální historie, aplikovaná etika, mezinárodní vztahy, kulturologie a další. Nelze popírat zajímavou náplň studií. Co ale absolventi dělají? Tipuju pracák a potom práci mimo obor, často v nějaké neziskovce.

I při všech problémech, se kterými se novodobě spojené státy v EU potýkají, se chce po všech členech, aby přijmuly euro a tvrdí se jim, jak jim to pomůže. V krátkodobém horizontu možná firmám, v delším nikomu. Od prvních civilizací vyjadřovala měna státu bohatství daného území. Euro je od začátku postaveno na chybných předpokladech. To znamená, že jakákoliv chyba má brutální následky. Pokud zkrachuje jeden stát, sesype se celá soustava. A samotný stát, kde krach nastal, nemá žádný prostředek k tomu, aby se postavil na nohy. Pokud by takový stát euro neměl, mohl by například devalvovat národní měnu a tím zvýšit konkurenceschopnost svého zboží a podpořit export. Už dneska se většina rozumných ekonomů shoduje, že jde jen o politický projekt, který je naprosto neživotaschopný.

Po těch všech letech se dá zjednodušeně říct, že EU je jako RVHP a NATO jako Varšavská smlouva. V tomhle pohledu jsme se nikam neposunuli. Opět nám jsou opět diktovány blbosti: jak co máme dělat, kolik máme dávat na armádu, s kým můžeme obchodovat, abychom nedostali sankce a podobně. Dřív jsme poslouchali pokyny z Moskvy, dneska posloucháme Brusel, potažmo Washington. A po pár letech relativního klidu nám zase začala média ukazovat domnělého nepřítele. Tentokrát na opačné straně, ovšem se stejnými slovy. Fráze jako přebrané z komunistických zpráv zažívají novou éru. Naštěstí dneska existuje internet, takže si každý může najít informace ze všech stran spektra a nemusí se spoléhat na jediný opoziční zdroj, jakým byla například v minulém režimu rozhlasová stanice Svobodná Evropa, kde nám mimochodem často taky pěkně kecali. Většinou jen průnik informací z obou protichůdných zdrojů nejspíš odpovídá pravdě. Kdo se bojí cizí propagandy, tak automaticky lže. Je to neomylný indikátor.

A tohle je právě jedna z mála ale významných výhod historie našeho národa. Už jednou jsme si prošli různými sociálními

experimenty importovanými ze Sovětského svazu. A mnoho lidí to ještě má v živé paměti. Proto u nás naráží různé hurá akce typu „Přijměte migranty, pomůžete ekonomice!“ (A přitom už nikdo nedodá, kolik stojí náklady na integraci jednoho každého.)

Dřív se stály fronty na určitý druh zboží, který se nedal sehnat, dneska se stojí fronty v různých výprodejích, nebo na kotlíkové dotace. A pak že už nikdy nebudeme stát ve frontách!

Ačkoli se naše doba prezentuje jako demokratická a svobodná, málokdo tuší, jak málo mají tyhle dvě věci společného. Demokracie, stejně tak jako i svoboda, mají svoje meze dané vládnoucími špičkami. Každý režim vede k totalitě. Mění se jen názvy, princip zůstává stejný. Je to přirozený koloběh věcí a bude trvat do té doby, než se lidi změní uvnitř, to znamená nikdy. Po relativním uvolnění v době po převratu, nastane něco jako normalizace, doba se utahuje a zákony se pořád zpříšňují, dokud se lidi zase nevzbouří a nenastane změna. Ve dvacátém století se nám to stalo dvakrát. Jednou v roce 1948, podruhé v roce 89. Ačkoli máme moderní komunikační systémy, nové materiály a umíme věci líp poznat, popsat a pochopit, všechno se v jiné obměně vrací. Vidím to, protože jsem ty změny režimu zažil. Jedna věc je mi ale jasná. Žádná říše netrvá navěky. Potkalo to Římskou říši, Třetí říši, Sovětský svaz a potká to i Evropskou unii.

Proto nemůžeme plošně odsoudit ani dobu minulou ani současnou. Zničili bychom tím všechno, o co se naši předci snažili. O co my se snažíme. Každá doba se dá hodnotit až s odstupem času, ale hlavně musíme mít porovnání a dostatek znalostí. I to, co se nám zdá jako špatné, můžou následující generace vidět úplně jinak.

Tot' názor dělníka

Obsah

Část I.....	1
Oceloví muži a ženy	1
Domácí léčení	5
Spiritisti	6
Začátek	7
Poválečná doba, komunisti a nálada lidu	9
Mládí.....	11
Kabát a kohout	12
Bunkr	13
Kůň.....	15
Nálezy	15
Dětství bez hraček	19
Školy.....	20
Pionýr.....	24
Přeučování	26
Kino.....	27
Rok 1953 a měnová reforma	28
Další vylomeniny s Kabátem	30
Kouření	32
Kocour, který přežil svou smrt.....	33
Lázeňský salám	34

Zubař.....	34
Učiliště	35
Závody ještěrek.....	41
Před vojnu	41
Splnění plánu	43
Zemědělská brigáda za TorteK.....	44
Zlepšovací návrh	45
Zrychlení práce - ozubená kola.....	46
Studená válka	47
Telefonista	49
Urážka příslušníka SNB	50
Civilní autoškola.....	51
Kabátův výlet	55
Část II	59
První týdný vojny	59
Ranní poplachy	63
Přezbrojování.....	64
Autojednotka na letišti	65
Noční vidění.....	67
Cyklistický oddíl	69
Čáslav.....	70
Převzetí V3S.....	71

Štábní kultura, hierarchie a rozdělování moci.....	76
Ostatní útvary na letišti	76
Houby	78
LX v kamínkách	79
Mytí pomocí LX.....	80
První brigáda.....	81
Krádež tyček od vejtrasky	82
Prostřelená noha	83
Dráty	85
Střelnice.....	86
Ruská zima	87
Cvičení	88
Změna místnosti	93
Okno	95
Kotelna.....	97
Boty.....	98
Spartakiáda	99
Telefon.....	100
Fotky	101
Další příležitostné práce	104
Řepná kampaň.....	104
Kontrola u brány	104

Ultrazvuk.....	105
Hlídání silnice.....	106
Posádková pohotovost	107
Radista	108
Seznámení s autonáčelníkem	108
Autonáčelník versus velitel školy.....	109
Topení.....	110
Modely letadel.....	112
Letadla	114
Holicí strojek	115
Písty	116
Jídlo.....	117
KD	119
Cvičení	120
Střelba na důstojníka.....	121
Sodík	122
Náboj	124
Druhá zemědělská brigáda	126
Auto na cihlách	129
Poddůstojnická škola a jiné nabídky.....	130
Únava.....	131
Rána na závěr	132

Pomsta.....	134
Poslední den na vojně	135
Pravá vojna	136
Část III.....	139
Práce ve sklárně.....	139
Paneláky.....	140
Josefáč	142
Mimopracovní aktivity.....	144
Lidi v Josefodole	144
Pan řidič.....	145
Veteráni	148
Gutnar.....	148
Starej Glancs	150
Brož.....	152
Throusil	153
Kněz	155
Lottka.....	156
Šlechtic.....	156
Němec.....	158
Kašpar	158
Slušnáček	159
Nikolas Kolaxidis	159

Alžířan	161
Filatelista	161
Standa Valentů	162
Prachová clona	163
Pražské jaro	164
Normalizace	165
Ruské město	166
Vojáci v záloze.....	168
Domácí kutilové.....	170
Moje snažení.....	175
Auto	177
Garanční prohlídka	178
Velké cvičení	180
Část IV.....	185
Nová práce.....	185
Vlčany – údržba – soustruh	185
Induktor	187
Fenol	188
Vyhnání báby pomocí elektriky	189
Vlek	192
Smržovka	193
Nový vedoucí	195

Rom.....	199
Dlažba z víček.....	200
Pomocník taviče.....	200
Kuře na soli	203
Liaz	204
Výroba	207
Dukláci	209
Zimomřivý kluk	210
Závodníci.....	211
Vězni v Liazu	213
Kocour.....	215
Nehoda	216
Kuřák.....	217
Mačkání skla	218
Socialistické zdravotnictví a sport	221
První máje.....	223
Část V	225
Revoluce pohledem dělníka	225
Návrat ke kotli	228
Změny	230
Výměňkáři.....	232
Napálení kotle.....	233

Americký sen	234
Likvidace Liazu	235
Konec závodníků.....	236
Přeprodej kotelny	237
Doba podvodníků	239
Neomarxismus.....	245